

ИСЛОМ КАРИМОВ

ВИЗ
КЕЛАЖАГИМИЗНИ
УЗКУЛИМИЗ
БИЛАН

ТОШКЕНТ-"УЗБЕКИСТОН"-1999

ТАРАВДИЁТГА ЭРИШИШ - УСТУВОР ВАЗИФА

Мухтарам мажлис катнашчилари!

Азиз дустлар!

Яхши биласизларки, биз кейинги йилларда иктисодий ислохотларни боскичма-боскич, кадам-бакадам утказиш, уларни хдР бир боскич талабларидан келиб чикхан хрлда чукурлаштириш, хар бир боскичнинг энг устувор йуналишларини ва мақсадларини белгилаб олиш, кузланган марраларга эришишнинг механизм ва йулларини барпо этиш, қабул қилинган қарорларнинг бажарилишини назорат қилиш борасида бутунлай янги йулни ишлаб чиқдик.

Комил ишонч билан айтиш мумкинки, утган йилга, жамиятни ислох қилиш ва янгилаш, иктисодиётда ва ижтимоий соҳада бир йилга мулжалланган устувор вазифалар қай даражада амалга оширилганини танқидий куз билан қараб баҳолаш тажрибамиз ижобий натижасини намойиш қилмоқда.

Йил сарҳисоби, энг аввало, иктисодиётдаги ҳақиқат аҳволга тугри баҳо бера олишимиз учун зарурдир. У утган йилда иктисодиёт ҳамада ижтимоий соҳа тараққиёти ва тузил масида қандай ижобий ҳодисалар руи берганини, бозор муносабатлари хужалик фаолиятимизга қай даражада чуқур кириб борганини, иктисодий ислохотларни утказиш йулида нималар тусик; бўлаётганини аниқлаш имконини бермоқда.

Албатта, бажарган шдларимизга якун яшашда кузбуямачилик, узимизни алдаш билан шурулланмаслигимиз ва хотиржамликка берилмаслигимиз керак.

Утган ишларга якун ясаб, бу йилги ислохотларнинг мақсад ва устувор йуналишларини белгилар эканмиз, бу

ISBN 5-640-02331-7

0804000000 - 47

М 351 (04) 99

© "ЎЗБЕКИСТОН" нашриёти, 1999 и.

билан, **авваламбор**, халқимиз олдида, **жамиятимиз** олдида **хнеоб берамиз**. Шу билан бирга, уз зиммамизга навбатдаги йил учун маълум мажбуриятлар оламиз.

1997 йил якунларини куриб чикдш хамда 1998 йилда ислохртларни чукурлаштиришнинг устувор йуналишларини белгилашга хдм айнан мана шу нуктаи назардан ёндашиш лозим.

1997 йил биз учун кдндай йил будди?

Шуни тула ишонч билан айтиш мумкинки, 1997 йил Ўзбекистоннинг сиёсий, иктисодий ва ижтимоий ислохртларни чукурлаштириш, жамиятимизни маънавий янгилаш борасидаги дадил харакатининг навбатдаги боскичи булди.

Утган йил Ўзбекистонимиз учун чет давлатлар билан самарали сиёсий ва иктисодий ҳамкорлик йили булди. Мамлакатимизнинг халқаро нуфузи, обрӯ-эътибори ортди. Минтака ва халқаро майдондаги ижтимоий-сиёсий вазиятни барқарорлаштириш буйича бир канча муҳим ташаббусларимиз амалга ошди.

Шуни фахр билан айтаманки, асосий ютуқимиз 1997 йил учун муҳим устувор йуналишларни аниқ, белгилаб олганимизда булди. Шу боне, бутун эътиборимиз бу вазифаларни оқишмасдан бажаришга қаратилди, зарур ресурслар уз вақтида оқилона сафарбар қилинди. Шу тўғрисида утган йилда олдимизга қўйилган вазифалар асосан бажарилди.

Энг аввало, бош вазифамиз — макроиктисодий барқарорликка эришиш борасида утган йилларда «улга. қиритилган ижобий натижалар» янада мустақамланди, шиктисодий узиш учун ишонқли база яратилди.

Утган йили ялпи ички маҳсулот 5,2 фоиз узи. Биринчи марта ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқариш хажми ақоли сони узиши даражасидан ошди. Бу ялпи **ички** маҳсулот дажммим адоли жон **бошига** 3,2 фоиз қуайитириш **имқони** **ни берди**. Халқаро тажрибадан маълумки, айна шу курсаткич давлатнинг иктисодий қудрати ва қишилар турмуши фаровонлиги ошишининг мезони булиб хизмат қддади.

Республикаимизда эътиборга лойик, энг муҳим омил — узишнинг мустахкам базаси яратилганидир. Шу маънода,

мен 1997 йил натижаларини соби*; шурулар худудидаги бошқа давлатлар натижалари билан тақдослашни уринли деб биламан. Бу давлатларда узиш жараёни даражаси ишлаб чиқариш хажми беҳад пастга тушиб кетган йиллардаги натижаларга нисбатангина ижобий булиб туюлиши мумкин, холос.

Бошқаларга солиштирганда, х.озир матбуотда, асосан Россия матбуотида, шунингдек якън қушниларимиз матбуотида жуда катта-катта хулосалар чикдриляптики, айттайлик, биз бу йил фалон фоизгача уздик, биз бу йил писмадон фоизга уздик...

"Хул, нимага нисбатан, қайси пойдеворга, қайси йилга нисбатан узяпсан?" — деган оддий саволга жавоб йук.

Агар 1990 йилни ҳаммамиз учун мустақдлик йилларида бошланган асос, дастлабки марра деб хисобласак, ишлаб чиқаришни 1996 йилда 1990 йил га нисбатан икки баравар қамайитириб, узининг ялпи маҳсулотини, умуман йиллик натижаларини айна 1996 йилнинг паст даражасига нисбатан узиш деб бахрлаш, менинг фикримча, инсофга тугри келмайди.

Узиш, юқсалиш ҳақида мактаниб юрган янги мустақил давлатларнинг айрим раъбарлари жамоатчиликни қалритиш урнига, "биз х.али 1990 ёки 1991 йил даражасига қилнлашмадик", деб очик. тан олишса маъқул буларди.

Мана шу минбардан туриб жамоатчилигимизга, халқимизга қарата фахр билан айтмоқчиманки, собиқ, Иттифоқ майдонида барча соъаларда 1990 йилга нисбатан узишга, юқсалишга эришган яққаю ягона давлат Ўзбекистондир.

Бошқаларда х.озирча 1990 йилга нисбатан узиш йук. Биз эришган қувонқли натижалар, авваламбор, танлаган йулимизнинг тугрилигини исбот қилиб турибди.

Хуш, Ўзбекистонда иктисодий узиш нималар хисобидан юз бермокда, қандай пойдевор асосида қурилмокда?

Биринчи навбатда республикада иктисодий ислохотлар ва янгиланишлар дастурини амалга оширишнинг дастлабки қуларидан бошлаб, асосий эътибор иктисодиёт тузилмасини муайян равишда яхшилаш, унинг бир томонлама, хом ашё базаси сифатидаги йуналиши-

дан воз кечишга каратилди ва хрзир хам шундаи килинмокда.

Ўзбекистан еобщ **шуролар** худудидаги **саноат махсуло-тм ишлаб чщариш** хажми **1997 йилда 1990 йилдаги бошлан-рич даражадан 12,7 фоиз, жумладан, 1996 йилга яисбатан 6,5 фомз** ортган ягома мамлакатдир.

Ўзбекистоннинг 1997 йилдаги иктисодий усишига, энг аввало, иктисодиётда узлаштирилган капитал маблаг хдж-мининг ошгани (17 фоиз), замонавий технология билан жихрзланган янги саноат объектлари курилиши ва ишга туширилгани туфайли эришидци.

Иктисодий усиш иктисодиётнинг деярли барча соха ва секторларида ишлаб чикариш хажми ошгани билан бево-сита богликдир. Бу курсаткич саноатда 6,5, кишлок. хужа-лигида 5,8, курилишда 2,6, савдода 12,7, ахрлига пуллик хизмат курсатиш сох.асида 21,3 фоизни ташкил этади.

Биз алохида эътибор бераётган асос сохалар барк.арор ва муким ишламокда. Нефть казиб олиш, газ конденсата, табиий газ, ёнилги-мойловчи материаллар, электр кувва-ти, кумир, кимматбахр металллар ва бошка стратегик ахами-ятга молик махсулотлар ишлаб чикариш хажми купайди.

Пахта хом ашёси, галла етиштириш хам ошди. Бу кай-та ишловчи ва тайёр махсулот ишлаб чикарувчи сох.алар учун мустахкам база яратибгина қолмай, республиканинг иктисодий мустикаллигини х.ам мустахкамлади.

1997 йилда халк. хужалигининг асос сох.алари билан бир каторда илгор, фан билан узвий алоқдца булган сох.алар — автомобилсозлик, кишлок. хужалик машинасозлиги, элек-тротехника саноати, машинасозлик ва металл ни кдйта ишлаш, шунингдек, биз учун етакчи булган истеъмол то-варлари, жумладан, болалар учун истеъмол товарлари иш-лаб чикарадиган енгил ва озик.-овкат саноати хам янада ривожланди.

Халк. истеъмол моллари ишлаб чикариш 1997 йилнинг узиди 11,2 фоиз купайди.

Нефть ва газ кдзиб олиш хайда уларни кайта ишлаш саноати, рангли металлургия, автомобиль саноатида бар-по этилаётган кудратли салоощят макроиктисодий барк.а-

рорликка ва охир-окибатда бутун ик.тисодиётга ижобий таъсир утказувчи, х.аракатлантирувчи асос булиб хизмат килмокда.

Иккинчидан. И^тисодиётдаги усиш — инфляцияга кар-ши, молиявий барк;арорлик ва пул муомаласи тизимини мустадкамлаш борасидаги тадбирларнинг муваффа^диятли амалга оширилгани натижасидир.

1997 йилда давлат бюджетининг даромад ва харажат буйича мулжалланган курсаткичлари х.ам бажарилди. Бунда бюджет камомади мулжалдагидан анча паст булиб, ялпи ички мах.сулотга нисбатан 2,2 фоизни ташкил этди.

Шуниси мух.имки, бу камомад инфляциядан холи булган манбалар — кдгска муддатли давлат облигацияла-рини 1,5 фоиз сотиш ва банк кредитларидан тушган да-ромадлар хисобидан к.опланди.

1997 йилда нақд пул эмиссиясини назорат килиш ва бошкаришнинг янги механизми жорий этилиб, самарали ишлай бошлади. Жойларда ах.олига савдо ва пуллик хиз-мат курсатиш, пул хажмини товар билан^мустахдсамлаш масалалари билан фаол шутулланилди. "Ўзбексавдо" ва "Ўзмаишийиттифок." тизимларининг янги асосда кайта ташкил этилгани х.ам бунга кумаклашди.

1997 йилнинг январь-декабрь ойларида нақд пул эмис-сияси 1996 йилдаги 26 фоиз урнига 7,8 фоизни ташкил этди. Бу уринда **шун**и алохида **таъкидламо^чиманки, бюд-жет ташкилотлари ходимларининг маошлари, пенсия, на-фаца ва стипендияларнинг уз вацтида туланиши таъмин-ланмокда.**

Изчил пул-кредит сиёсати утказилиши туфайли уму-мий пул хджми ошиши суръати кескин равишда — 2,9 марта пасайди. Бу эса, инфляция даражасини жиловлаш-да, киск.артиришда уз аксини топди. Инфляциянинг урта хисобдаги ойлик суръати 2,1 фоизни ташкил этди ёки 1996 йилдагига к.араганда 2 баравар камайди.

Учинчидан. Пул муомаласининг мустахкамланиши, ин-фляция даражасишг пасайиши ахолини ашщ йуналтирил-ган тарзда ижтимоий мух.офаза к;илиш ва унинг даромади-ни купайтириш буйича амалга оширилган тадбирлар билан

биргаликда а^олининг купгина цагламлари моддий адволини сезиларли даражада яхшилаш имконини берди. 1997 йилда ахрлининг муайян пул даромадлари жон бошига кузда тутилганидан 10,5 фоиз ошди.

Ахрлининг даромадлари ошибгина крлмай, уларнинг манбалари ҳам узгармокла. Барча даромадларнинг қарийб чорак қисми тадбиркорлик фаолиятидан тушмоқда.

Мана шунга алоҳида эътиборингизни жалб қилмоқчиманки, бир вақтлар, совет тузуми даврда ҳар қандай меҳнатчи факат узининг маошига қараб яшарди. Маошдан бошқд даромад манбаи, бошқд имконияти йук. эди. Шу нуктаи назардан Қарағанда, биз бозор иқтисодиётига утаётиб эришяётган натижаларнинг энг кузга қурингани, бошқача айтганда, бизларнинг эски совет тузумига, яъни планлаштириш тизимига қайтмаслигимизнинг асосий ғарови шуки, халқимиз, ахрлимиз, меҳнатчиларимиз факатгина маошга қараб қилгани йук., балки уз ҳаракатлари билан, ишбилармонлиги билан, тадбиркорлиги билан янги-янги даромад манбаларини тоғошти.

Бу ам одамларнинг мафқураси, дунёқараши узғаршининг далолатидир. Одамларимиз шунга жиддий эътибор беришлари керак, яъни бизнинг ҳаётимиз уларда купрок. ташаббускорлик, уз қучига, уз ақл-заковатига ишонч пайдо қилгани — замонамизнинг асосий белгиси, деб айтсак аёч қандай муболага булмас.

Мен минг марта айтганман, бугун яна бир бор, тақдоран айтмоқчиманки, ислоҳотларимиз аётни узғартирмоқда, ҳаёт эса одамларнинг тафакқурини, дунёқарашини узғартиришга ижобий таъсир қурсатмоқда.

Якка моцат фаолиятидан тушган даромад улуши 2 мартадан ошиқроққа қупайди. Деҳқон ҳужаликлари фаолиятидан тушган даромад ҳам салмоқли манбага айланди. Буларнинг барчаси бозор муносабатларининг иқтисодиёт ва аётимизга самарали жорий этиляётганидан далолатдир.

Сумнинг харид қобилияти мустаҳкамлангани ҳ.амда оилаларнинг муайян даромадлари ошганини алоҳида қайд этиш лозим.

Мамлакатимизда амалга ошириляётган қучли ижтимоий сиёсат, барпо этилган аниқ, йуналтирилган ижтимоий муҳрфаза тизими, ижтимоий таъминот ва серфарзанд оилаларга ёрдам тизимининг ислох. қилингани жамиятимизда фук.ароларнинг даромадлар буйича қутбларга ва гуруҳларга ортикча булинишининг олдини олди, ах.олининг қашшоқлашувига йул қуймади.

А^олининг пул даромадлари тахлили шунини қурсатадики, ах.олининг қам ва урта даромад оладиган гуруҳларининг фаровонлиги ошиши ҳисобига энг қуп ва энг қам даромадлар орасидаги фарқ. бугунги қунда 7,5 мартадан ошмайди.

Агар қушни давлатларнинг бугунги аҳволига эътибор берсангиз, қичик бир тоифа-ахрлининг тахминан 5 фоизи жуда бой булиб қетяпти. Мана шу 5 фоиз ута бадавлат тоифа билан энг қашшоқ, тоифа орасидаги даромад нуктаи назаридан фарқ. 25 мартадан 40 мартагача етиб боради.

Ўзбекистоннинг бу борадаги сиёсати бошқача, яъни бизларда жуда қатта бойлар ҳ.ам булмайди ва мутлақо қашшоқлар қам булмайди. Мана шу сиёсатни биз мустаҳкам ушлаб турибмиз. Яъни солиқ; сиёсати ҳисобидан ижтимоий ночор ахрли қатламларини қуллаб-қувватлашга эътиборни бирор дақиқа ҳам сусайтирмаймиз.

Бировлар беҳдц бойиб қетиб, бошқалар ута муҳтож булиб юриши адолатли жамиятда, адолатли давлатда қечирилмас ҳ.олдир. Айни замонда, бизларни давлат боқади деб, бизларни давлат асрайди деб, уз қучига ишонмасдан ёки қангаса булиб юриш, яъни боқимандалик қайфиятига берилиб қетиш ҳам мутлақо нотугри.

Адабиётчиларимиз, журналистларимиз мана шу нуктаи назардан алоҳида тарбиявий ишлар олиб боришса жуда тутри буларди. Агар инсон, оила бадавлат булса, ундан кейин жамият бадавлат булади, ундан кейин давлат ҳам қучли-қудратли булади. Бу менинг гапим эмас, бу бобоқалонимиз Амир Темурнинг айтган гапи.

Биз барпо этган тизимнинг яна бир устунлиги шундаки, қупчилик оилалар томорқ.ага, яъни муайян даромад

манбаига, узини зарур нарсалар билан таъминлаш имконига эгадир. Бунинг учун тер тукиш, сидқидилдан меҳнат ишлиш керак, холос. Шунинг учун ҳам бизда ишсизлик масаласи у кадар долзарб эмас.

Буларнинг барчаси — **Инсон манфаатлари йили** деб эълон қилинган 1997 йилдаги муайян тадбирлар Дастурининг изчиллик билан амалга оширилгани натижасидир.

Бу борада айнан нималар қилинди, деган савол туғилиши мумкин.

Ижтимоий-маданий тадбирларни молиявий жиҳатдан таъминлаш дастурининг амалга оширилиши учун давлат бюджетидан 123 миллиард сум ёки барча бюджет харажатларининг қарийб 40 фоизи ажратилди. Шу жумладан, ахрлини ижтимоий муҳрфаза қилиш бўйича тадбирларнинг амалга оширилиши учун 30 миллиард сум, СОЕЛИКНИ саклаш, газлаштириш, сув таъминоти ва ижтимоий соҳанинг бошқа объектлари қурилиши учун 34 миллиард сум ажратилди.

Бу — йил давомида 6,7 миллион квадрат метр уй-жойни ишга тушириш имконини берди. Шундан 5,4 миллион квадрат метр уй-жой қишлоқда барпо этилди. Турар жой сертификатлари бўйича сотиб олинadиган уй-жой нархининг 50 фоизини қроплаш учун бюджетдан 1,2 миллиард сум ажратилди.

64 минг укувчига мулжалланган мактаблар, 1,5 минг беморга мулжаллаган шифохоналар, бир сменада 12 минг кишини қабул қиладиган поликлиникалар қурилди. Янги ишга туширилган ижтимоий соҳа объектларининг учдан икки қисми қдшлоқда барпо этилди.

Бизларнинг устувор йуналишимиз — қишлоқни шаҳар даражасига қутариш. Халқимизнинг турмуш даражасини қутаришда авваламбор қишлоқда эътибор берсак, ҳар томонлама адолатли иш буларди.

Ахрли пунктларини сув ва газ билан таъминлаш дастурини амалга ошириш борасида 4,9 минг километр газ тармори ҳамда 1,8 минг километр сув қувурлари тармоғи қурилиб ишга туширилди.

Вқишлоқ, жойларда 159 та тиббиёт пункти ишга туширилди, 202 та тиббиёт муассасаси тиббиёт пунктларига айлантирилди. Европа Ҳамжамияти Комиссияси қредити ҳисобига 5,3 миллиард сумлик дори-дармон ва тиббиёт жиҳрлари еотиб олинди.

Бундан ташқари, 30 хил янги дори-дармон ишлаб чиқариш узлаштирилди. Мураккаб улқа шароитимизда ута зарур бўлган қонга қуйиладиган суюқ. эритмалар ишлаб чиқариш бошланди.

Тошкентда "Жар" спорт-соғломлаштириш мажмуи, "Юнусобод" ёпик. теннис қорти, бошқа бир қанча спорт ва соғломлаштириш муассасалари қурилиши тугалланди. Тошкентдаги ҳайвонот боғининг биринчи навбати қуриб битқазилди.

Ногиронларни даволаш бўйича республика маркази ташкил этилди. Тошкентда, Навоийда ва Фарғонада болалар ва қатталар учун полиомиелит марказлари қурилди. 16 ёшгача бўлган фарзанди бор оилаларга нафақа тулаш учун 9,6 миллиард сум сарфланди.

Илк бор 1-синф қувчилари укув қуроллари билан, қамхарж оилаларнинг бошланғич синфларда уқийдиган фарзандлари қишки қийимбош билан таъминланди. Мактаб ва олий укув юрти уқитувчиларининг турмуш шароитини ва меҳнатига ҳақ, тулашни яхшилаш борасида муайян тадбирлар амалга оширилди.

Бадий академия ташкил этилди. Академия қишиларни тасвирий санъат, халқ. ижодиёти жавоҳирларидан баҳраманд этади, қишилар онғида юксак маънавий фазилатлар ва ватанпарварлик туйғуларини шакллантиради.

"Умид" қамрармаси ташкил этган танловларда қолиб қикдан юзлаб иқтидорли йигит-қизларга давлат ҳисобидан нуфузли қорижий укув юртларида таълим олиш учун йуланма берилди.

Қозирги пайтда янги ташкил этилган "Устоз" қамоатчилик қамгармасининг олий укув юртлари профессор-уқитувчиларини қорижда қайта тайёргарликдан утқизишга юбориш бўйича дастури ишлаб қикилмоқда.

лар заводи каби ижобий мисолларни куплаб келтириш мумкин.

Бугун Ўзбекистан улкан курилиш майдонига айланаяпти. Агар биз мамлакатнинг ҳар қайси вилоятида, энг олис жойларида яшаётган одамларнинг манфаатини кузламокди булсак, эътиборга олмакчи булсак, шу йуддан қдйт-маслигимиз керак. Янги корхоналарни жойлаштириш — ута мугдим масала. Катта корхона бир жойда пайдо булса, бу бутун вилоятнинг, бутун туманнинг киёфасини мутлақ узгартиради. Мен ҳрзир зикр этилган фикрни яна такрорлайман: Бизнинг асосий мақсадимиз — Ўзбекистонни янги босқ^ичга қугариш, аввало барча минтак.аларда, барча ҳудудларда яшаётган одамларнинг дунёқараши-ни юксалтириш, олис кишлокларни, пировард натижада Ўзбекистонни янги босқичга қугариш.

Агар Ўзбекистоннинг совет давридаги ҳаритасига эътибор берсангиз, асосий 50 фоиш саноат маҳсулотини Тошкент шаҳри билан Тошкент вилояти берарди. Қрлган 50 фоиш маҳсулот қрлган 12 вилоят чекига тушарди.

Бу ҳрлга ортик. чидаб булмайди. Шу сабабли, янги корхоналар адолат билан, ҳар бир вилоят аҳлининг манфаати ва келажагини ҳисобга олган ҳрлда жойлаштириляпти.

Аллоҳга минг катла шукрки, бугунги кунда қдцимий Ипак йули қайта тикляняпти. Бу тикляниш тақдири Ўзбекистон билан^ Қдфғазистонда ҳ.ал буляпти. Насиб этса, Андижон ва Уш орқали Хитойнинг Шинжон вилоятига, Шинжон пойтахти Қашғар орқдли Хинд денгизига, янги темир йулларига, денгиз портларига чик,амиз.

Бунинг учун бизга икки, жуда қуп булса уч йил керак.

Қдмчик. довонидаги икки тоннель қурилишини охиригача етказсак, катта бир сиёсий аҳамиятга эга б^лган масалани ечамиз, не-не аждодларимиз орзу қд^ган масалани ечамиз.

Бугунги кунда Тошкент вишюятини Фаргона водийси билан боғлаб турган йул, магистраль, коммуникация ҳорижий давлат еридан утяпти.

Ўзбекистонда газ етарли булса, ҳорижий, қушни давлатларга сотаётган булса-ю, бу газ бугунги кунда узимиз-

нинг водиймизга етиб бормаса, бу ақлга сирмайдиган иш эмасми?

Нима учун бугун Фаргона водийсида газ етишмайди? Нима учун Андижонда биз ҳ.озир янги газ йигиладиган мажмуани қураяпмиз? Шуролар даври сиёсати шундай булганки, узимизнинг Фаргона водиймизга энг қдеска йул четда қрлиб, Ленинобод орқ.али электр қуввати утқазилган, газ қувури ётқ^зилган.

Шундан маълумки, Ўзбекистонни уша замонда бошқарган мансабдорлар на булажак авлодлар тақдирини, на келажак истиклолни уйлаганлар.

Тепадан, яъни Москвадан қандай буйруқ. б^лса, қулок. қ.ок>1ай бажарганлар.

Қимнингдир атрофида парвона булиб юриш бизга ярашмайди. Энди биз муеақдл давлатмиз. Муеақдм давлат эканмизми, авваламбор коммуникацияларни жойига қуйишимиз даркор. Қдмчик. довони орқали қуриляётган янги йулимиз эртага очилса, шу билан бизларнинг истик.болимиз, бахтимиз очилади.

Транспорт ва алоқдга ажратиладиган капитал мабларлар ҳ.ажми қескин қупайди. Мазкур соҳ.аларга 54 миллиард су^м сарфляниб, бу умумий сарф-ҳаражатларимизнинг 20 фоишини ташкил этади.

Навой — Учқудук. — Султониздоғ — Нукус темир йулининг мавжуд тармоқларида таъмирлаш ишлари олиб қорилмокда.

Йулнинг Учқудук. — Султониздоғ қдсмида, янги Ғузор — Бойсун — Қумқургон темир йули қурилишида катта ҳажмда тупроқ. ишлари бажарилиб, рельс ётқ^зишга тайёрланди. Мавжуд темир йул тармоқларини электрлаштириш, Тошкент — Андижон — Уш — Қдшрар автомобиль йулининг Қамчик. довони участкасини қуриш ва таъмирлаш давом этмокда.

Республикаимизнинг экспорт қувватини ошириш ҳамда изчил ташқ.и иқтисодий фаолият юритиш 1997 йилнинг устувор йуналишлари сифатида белгиланган эди.

Утган йил етакчи ҳалқаро ташкилотлар, жумладан, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти, ЭСКАТО, ЮНКТАД

комиссиялари, Европа Иттифоки Комиссияси, Халкдро валюта жамгармаси, Жаҳрн банки, Европа Таъмирлаш ва тараққиёт банки билан алоқаларимиз янада мустаҳкамланганини алоҳида таъкидлашни истардим.

Кагор инвестицией лойихалар, жумладан, япон ва немис кредитлар тармоги, АКШнинг Экспорт-импорт банки билан ҳамкорликдаги хдмда Ўзбекистон — Америка кушма дастури доирасидаги "Конверсия" лойихалари муваффақиятли амалга оширилмокда.

1995—1996 йилларда 57 лойиха буйича иш бошлаган булсак, шунинг 23 таси 1997 йилда хорижий инвестиция ва кредитлар ҳисобидан амалга оширилди. Жорий йилда эса 25 та лойихд буйича ишни нихрясига етказиш мулжалланмокда.

Кушма корхоналар тузиш йули билан иктисодиётга хорижий инвестицияни бевосита жалб этиш ривожланмокда. Хозирги кунга келиб дунёнинг 80 мамлакати сармоядорлари иштирокида тузилган 3200 дан ортик. кушма корхона руйхатга олинган.

1997 йилда тапши савдо обороти к^арийб 9 миллиард АШП долларини ташкил этди. Махсулотларимиз дунёнинг 78 мамлакатига экспорт килинмокда. Шу уринда экспорт таркибида туб узгаришлар руй берганини айтиб утиш керак. Экспортнинг анъанавий турлари — пахта, рангли металл билан бир кдторда Ўзбекистон бугун четга тармок. махсулотлари — калава, бензин, автомобиль сотишни йулга куйиб, жах.он бозоридан муносиб урин олмокда.

Хом ашё ресурслари экспорти улуши камайтирилиб, тайёр мах.сулотлар, жумладан, кайта ишланиш даражаси юксак булган махсулотларни экспорт килиш х.ажми ошмокда. Экспортнинг умумий х.ажми усиши нефть, нефть махсулотлари х.амда табиий газ (4 марта), автомобиллар (7,4 марта), кимёвий штапель тола (6,8 марта), кийим-кечаклар (64 фоиз) ишлаб чик.ариш усиши х.исобидан эришилди.

Яна бир мух.им масалага алохдда ургу бермок^иман.

Товар ва махсулотларнинг талай турларини, мисол учун, алкоғолли ва алкоғолсиз ичимликлар, пойабзал, ёкилги-

ни узимиз ишлаб чиқара бошлаганимиз туфайли, уларни импорт килиш, яъни четдан олиб келиш камайди.

Бизларнинг валютамиз х.ам, олтинимиз х.ам бор. Лекин, бу валютани, бу олтинни бугун кунлик эҳтиёжга, яъни истеъмол товарларини четдан олиб келишга сарфласак, эртага нима киламиз? Болаларимизнинг, фарзандларимизнинг, янги авлоднинг олдида к.арздор булмаймизми? Гунох.и азим булмайдими бу? Нима деганда, қуряписизлар, етти йил бемалол утиб кетди. Бизлар мустакилликка эришган кунларимизда турилган болалар 7 га кирди. Еттига кирган бола 14 га кирди. Биз бу болаларнинг кузига бугун тик қарай олишимиз, уларнинг келажагини уйлашимиз керак.

Мисол учун: озик.-овк.ат махсулотлари ва халк. истеъмол моллари импорти 2 барабар камайди. 1996 йил билан тақдослаганда, дон махсулотлари, шакар ва қ.андОлат мах.сулотлари импорти 2 марта, ун ва ун мах.сулотлари импорти 5 марта, алкоғолли ва алкоғолсиз ичимликлар импорти 17 марта, минерал ёкилги, нефть импорти 2,5 марта, кийим-кечак импорти 7 марта, пойабзал ва шу турдаги махсулотлар импорти 4 марта кдскдрди.

Хуш, нима ҳисобидан к.иск.арди? Узимизда қурилган янги корхоналар ҳисобидан. Дарвок.е, масаланинг иккинчи томони х.ам бор. Янги фабрика ва заводдарда ким ишляпти? Кеча далаларда пахта устирган угилларимиз ва кизларимиз ишляпти. Улар чиқараётган мах.сулотларнинг дунёда чик.адиган махсулотлардан кам жойи йук.. Бу ҳам бизнинг каттакон ютуғимиз.

Импорт умумий ҳажмининг 74 фоизи ишлаб чик.ариш-техник макрадларга мулжалланган товар ва асбоб-ускуналар импортига тугри келмокдаки, бу бизнинг стратегах йулларимизга мое тушади.

Валютамиз ҳисобига асосан технология олиб келяпмиз. Фабрикаларимизни бутунлай янги технология асосида барпо этипмиз. Бу сиёсат уз самарасини беряпти. Мана бугун курдинлар, утган йилга нисбатан биз узимизга керакли мах.сулотни четдан олиб келишни кескин камайтирджк.:Агар -ану .йулдан бораверсак, мен уйлайманки,

эртага Узбекистан ички бозорини махсулот билан таъминлаб қрлмасдан, атрофдаги давлатларнинг бозорини ҳам эгаллашга курбимиз бемалол етади. Менинг бунга ишончим комил.

Шу билан бирга, кулай иктисодий шарт-шароит яратилишига кдрамасдан, купгина корхоналар 1997 йил режаларини бажара олмадилар. Бу нуксонларнинг асосий сабаблари куйидагилардан иборат:

биринчидан, серхаражат, сифати паст, ракрбатга чидамсиз махсулотлар ишлаб чик.арувчи эски технологиялар мавжудлиги;

иккинчидан, бозорни яхши билмаслик, корхоналарнинг маркетинг хизмати суёт ишлаётгани, экспортга дойр шартномалар пухта ёланмасдан, шошма-шошарлик билан тузилгани;

учинчидан, махсулотларнинг айрим турларини ишлаб чикаришда монополия хамон сакланиб қрлаётгани. Бу номакбул хрл корхоналарга ички бозорда уз махсулотларини исталган нархда ва исталган хажмда сотиш имкони беради. Натижада экспорт хакида хеч ким бош қртирмайди;

туртинчидан, экспорт кдяинаётган махсулотларимизнинг халқаро микёсда ётироф этилган сертификатлари йуклиги ва шунинг окъбатиди уларни жахрн нархларида сотиш кийинлиги. Бу, энг аввало, рангли металлар, машиналар, механизмлар савдосига тегишлидир.

Бир суз билан айтганда, экспорт имкониятларимизни ривожлантиришга тусик. булаётган талай ички сабаблар мавжуд. Бу х.ар бир корхона микёсида х.ам, вазирликлар, идоралар, корпорациялар, уюшмалар ва компаниялар даражасида х.ам экспорт имкониятларини ошириш устида жиддий бош қотиришни так.озо этади.

1997 йилда ички валюта бозорини мустахкамлаш ва ривожлантиришга, уни конвертациялаш учун кулай шарт-шароитлар яратишга, давлат эк.тиёжларини к.ондирадиган хамда тендер асосида ички бозорни тулдирадиган импорт маъсулотлар харид қилишнинг замонавий шакллари жорий этишга алоҳида ётибор бериди.

Республика валюта бозорида сотилган хорижий валютанинг умумий хажми 3,5 **миллиард АҚШ доллари**дан ошиб кетди.

Бу 1996 йилдагидан анча купдир. Хозирги пайтда 27 та ваколатли банк биржа ва биржадан гашкари валюта бозорларида хорижий валюта сотиб олиш ва сотишни амалга оширмоқда.

1997 йилда экспортга мулжалланган кенг истеъмол моллари ва махсулот ишлаб чикарадиган корхоналарни техник жих.атдан қайта жих.озлаш, хорижий лойсаларни амалга ошириш ва хом ашё, материаллар хамда бутловчи буюмлар сотиб олиш учун ички конвертация хисобидан 2,5 миллиард АҚД1 доллари сарфланди.

Хурматли дустлар! Узингиз қуряпсизким, утган йил давомида Узбекистон тарақдиёти йулида анча буюк ишлар қилинган. Аммо 1997 йил якунларини танқидий куз билан бахрлаб, шуни тан олишимиз керакки, бир қатор устувор вазифалар хали маромига етказиб бажарилмади.

Биринчи. Куплаб корхоналарнинг молиявий ахволи мураккаблигича қолмоқда. Зарар қуриб ишлаётган корхоналардаги вазият амалда узгармаяпти. 302 та корхона 1997 молия йилини 3,8 миллиард сум зарар қуриб якунлади. Корхоналарнинг қ.арзи уларнинг уз жамгармаларидан деярли икки баравар ошиб кетди.

1997 йилда 3096 та корхонанинг молиявий ахволи тахлил этилди. Хужалик судлари томонидан 145 та корхона банкрот деб ёлон қ.илинди, уларнинг 200 миллион сумликдан зиёд мулки "қимошди" савдосига қуйилиб сотилди.

Аввалги йилда банкрот деб ёлон қ.илинганлари билан қушиб х.исоблаганда 136 та корхона тугатиди.

Шу билан бирга, **айни пайтда банкротлшс механизми корхоналарни уз хужалик-молиявий фаолиятига бошқ.ача муносабатда булишга уддовчи таъсирчан чорага айланмаяпти.**

ҚЛШУОК. хужалигида 662 та корхона йилни зарар билан якунлади. Улардан 104 та хужаликда санақия утказишга мажбур булдиқ. Хисоб-қитобнинг курсатишича, зарар

куриб ишлаётган долган хужаликларнинг 300 таси кредиторлик қарзларини етиштирган ҳисили ва мол-мулки ҳисобига қрплаши мумкин. Қрлганлари эса инк;иروزга учраши муқаррар бўлиб турибди.

Иккинчи. Банк-молия органлари кураётган қораларга қарамай, дебиторлик ва кредиторлик қдрзлари муаммосини тула ҳал эта олмаёпмиз.

1998 йилнинг 1 январь ҳрлатига кура, муддати утказиб юборилган дебиторлик қарзлари 50,2 миллиард сумдан, кредиторлик қ.арзлари эса, 80,3 миллиард сумдан ошиб кетди. "Ўзбекнефтгаз" корпорацияси, "Ўзкимёсаноат" уюшмаси, Коммунал хизмат қурсатиш вазирлиги, {қишлоқ; ва сув хужалиги вазирлиги, "Ўзсувқурилиш" давлат концерни, "Ўзгенгилсаноат" уюшмаси ва бошқд тизимлардаги қорхоналарнинг қарздорлик даражаси энг баланд бўлиб қрлмоқда.

Қорхоналарнинг ошр молиявий ахволи сабабларидан бири — аксарият жойларда қорхоналар ҳануз бозор шароитларига мослаша олмаёпти, уларнинг раҳбарлари эса бок?шандалик қайфиятидан ҳалос бўлолмасдан, ҳали-ҳднuz давлат ёрдамига қуз тикиб, қул қрвуштириб утирибди. Қупгина амалдорлар онгида туб узғариш бўлмаёпти, улар эски қамондаги режали, фонд-так.симот тизими қ;олипларидан қик,олмаяпти.

Учинчи. Шартнома интизоми ва томонларнинг узи имзолаган шартномалар бўйича масъулияти масаласи ҳ.ам ҳ.амон узғармаяпти.

И^аисодиётда, биринчи навбатда агросаноат мажмуида шартнома тизими ишламаётгани, субъектларнинг шартнома мажбуриятларини бажармагани учун етарли масъулият сезмаётганини гапиравериш қарчадик.

Сотиш ҳ.ак.ида аввал уйламасдан маҳсулот етиштириш, уни қаридорга етказиш ҳақдқа шартномани шунчаки номига ҳужақурсинга тулдириш, қупинча маҳсулот баҳ.осини в'а томонларнинг аниқ, масъулиятини қурсатмаслик ҳрллари қуплаб учрайди. Ошбатда қорхоналарнинг омборларида на ички бозор, на таннди бозор қутарадиган тайёр маҳсулотлар қ.олиб кетишига олиб қеляпти.

1998 йил 1 январь ҳрлатига кура, 21,3 миллиард сумлик маҳсулот сотилмай қрлган, шундан 5,4 миллиард сумлиги шартномада қузда тутилмаган маҳ.сулотдир. Айниқ.са, "Ўзмашсаноат", "Ўзавтотранс", "Ўзэлтехсаноат" уюшмаларига қ.арашли қорхоналарда сотилмай ётган маҳсулот жуда қуп.

Бунинг учун қим қавоб беради?

Қ^аонун қосбони бўлган ва бу масалалар юзасидан қ;абул қилинган директив ва меъёрий ҳужжатларга риоя этилишини назорат қилувчи Ддлия вазирлиги, Олий ҳужалиқ суди ва республика Прокуратураси қаёқда қ.араяпти?

Бу идораларнинг ишини қуриб қик.иб, қана игу масалаларга, яъни шартномаларни сузсиз бажаришни таъминлашга алоҳида ётибор беришларини талаб қдшамиз.

Вазирликлар, идоралар, Вазирлар Маҳкамаси ходимларининг қорхоналарни ислоҳ. қ^алиш масаласида қалам-қатти, ноизчил фаолияти, сустқашлиги ва бо!днманда қайфиятда юриши танқидий ва қдтъий баҳ.оланиши лозим.

Энг аввало, истиқболсиз қорхона ва ташкилотларни ҳ.ар қ.андай йул билан бўлса-да қуллаб-қувватлашдек ҳато йулга барҳ.ам бериш қарур. Зеро, бу йул бозор талабига мутлак,о ёт ва зиддир.

Шуни назардан қик.армаслик қеракки, қамарасиз ишлайдиган қорхоналар в;арздорлик қирдобига қанат узлари қарқ. бўлибгина қ^аолмай, бошқа қорхоналарни ҳ.ам ортидан қортиб кетади.

Етарли қаражада қонунчилиқ ва меъёрий асослар, бозор инфратузилмаси яратилган, банк ва молия, биржа ва улғуржи савдо тизимлари барқ.арор фаолият қурсатаётган бугунги шароитда бундай аҳволга мутлак,о қидаб бўлмайди.

Олти-етти йиллик утиш даврида ақли қасо, масъулиятли, қавобқарликни сезадиган раҳ.барларга бугунги қамон талаб қдиадиган услубда иш ташкил қдишга етарли имқон беридди. Энди бунақаларга тоқ.ат қдпиб бўлмайди.

Республиқамизда Бош вазир Утқир Султонов раҳ.барлигида истиқ.болсиз қорхоналарни инвентаризация қ^аилиш ва саноатни қдйта ихтисослаштириш бўйича Қуқумат қо-

миссияси тузилган. Комиссия салкам 4 мингта корхона фаолиятини урганиб чикиб, шулардан 202 таси буйича кайта ихтисослаштириш, тузилмаларини янгилаш ва санация К.ИЛИШ ёки тугатиш чора-тадбирларини куриш тугрисида таклифлар берди.

Бирок, ушбу комиссия уз фаолиятида топширилган вазифани охиригача етказмаяпти. Кдбул килинган карорларни ижро этишда катъият ва собиткадамлик йук.. Тугатиш учун тавсия килинган 6 корхонадан фак.ат биттаси тугатилган, холос. Санация учун таклиф к.илинган 91 корхонанинг атиги 17 тасига нисбатан ушбу тадбир кулланилган.

^укумат, комиссияси бошлаган ишини охирига етказиши шарт. Йилнинг биринчи ярмидаёк. мах.сулотлари утмайдиган, бозор талабига жавоб бермайдиган корхоналаршшг дар бири билан орани очш килиш керак.

Кдчонгача омбор учун ишлаймиз!? Бозор кутармайдиган мах.сулот учун вакт, маблаг ва мехнат сарфлашга чек куйиш зарур.

Зарар куриб ишлаётган ва истикболсиз корхоналарга нисбатан мурасасиз муносабатда булиш пайти езд.

Банкротлик тушунчаси амалда булиши керак. Бу ҳақда куп гапирилди, аммо, минг афсуски, иш жуда секин боряпти. Ушбу соҳада ҳам хужалик судлари ёмон ишлаётгани кузга ташланадики, уларнинг фаолиятини тубдан кайта куриб чиқиш зарур.

Фурсат ганимат. Якин орада ишлаб чиқариш корхоналарининг молиявий ахволини унглаб олмасак, бу ҳрл макроик.тисодий барк.арорлик борасида кулга киритган ютук,ларимизга ута салбий таъсир курсатиши мумкин.

Биз корхона банкротликка учрагандан кейин кимлардир ишсиз крлишидан чучимаслигимиз керак. Республикада кадрларни к.айта тайёрлаш механизми барпо этилган. Истик.боли бор ташкилотлар эх.тиёжлари мал акал и кадрлар хисобидан таъминланмокда.

Кичик ва урта бизнес равнаки учун имкониятлар етарли. Купчилик, мамлакатимиз ах.олисининг аксарияти уз турмуш фаровонлиги йулида мех.нат килишни истайди-

ган кишилар учун республикада барча шарт-шароит мавжуд эканига амин булмокда.

Ечнмини кутаётган навбатдаги муҳим масала. Биз хали х.ам корхоналарнинг х.акикий эгаларини етиштира олганимиз йук.. Амалга оширилаётган хусусийлаштириш жараёни ҳрзирча кутилган натижани бермаяпти.

Хуш, бугунги кунда ахвол к.андай? Собик. давлат корхоналари рах.барларининг айби билан бу корхоналар шунчаки расмийат учун, номигагина хусусийлаштирилган. Яъни давлат корхонаси жамоа корхонасига айланган, бирок, акция эгаси булган мех.нат жамоаси аъзолари узини х.акикий мулкдор деб хис етгани йук..

Бугунги кунда республика микёсида 700 мингдан ортик. хиссадор бор. Бу — кам, бу — мутлақ етарли эмас. Аммо улар ҳам уз хиссаларини кушимча ун учинчи маош манбаи деб биладилар. Халигача эски андозалар таъсиридан чик.олганимиз йук..

Акциядор, хиссадор киши узини хиссадорлик корхонасининг эгаси деб хисобламайди. Уларнинг купчилиги корхона мехнат жамоасининг аъзолари була туриб, ишлаб чиқаришни такомиллаштириш, к.айта ихтисослаштириш, кушимча инвестициялар киритиш, ишлаб чик.арилаётган мах.сулотлар рах.обатбардошлигини таъминлаш ва истеъмол бозорини кенгайтириш каби жараёнларга мутлақ жалб этилмаган.

Корхоналарни эркин бозорда уз акцияларини тарк.атиш, шу жумладан, хорижий сармоядорларни жалб этиш хисобига фонда куришдан манфаатдор киладиган механизм ишлаб чиқилмаган. 1998 йилнинг бошидаги маълумотга кура, хиссадорлик жамиятлари эълон кдиган к.арийб **39 миллиард сумлик акция сотилмаган ва тарк.атилмаган.**

Бун к.андай бах.олаш мумкин? Шундай ахвол вужудга келганки, у ё бу даражада акциялаштириш утказилган, бирок, бу акциялаштириш корхоналар учун **акцияларни сотиш ва уларнинг иккиламчи бозордаги киммати ошиши эвазига кушимча сармоялар келиб тушадиган манбага айланмаяпти.** Аник, суз билан айтганда, иккиламчи бозор мутлақ.о фаолият курсатмаяпти.

Виз хали халкаро молия бозорида узимизга муносиб, керакли даражадаги нуфузга эга булолмаямиз ва хорижий сармоядорларни жалб к.илолмаяпмиз. Бирор-бир хорижий фонд биржасига ҳам чика олганимиз йук..

Акцияларни ташки фонд бозорига таркатиш вак^ги келди. Нима учун биз бу ишни мавжуд пахта заводларини акциялаштириш нули билан амалга оширолмаймиз? Улардаги акцияларнинг бир кисмини халкаро к.имматбах.о кргозлар бозорига чикдриш мумкин эмасми?

Минг афсуслар булсинки, Чжен жаноблари, Вазирлар Мах.камаси хусусийлаштириш борасида Сиз рах.барлик килаётган Давлат мулки кумитасига ишониб, куп масалаларни уз назоратидан чикдриб юборган.

Давлат мулки к^митасининг худудий булинмалари эса бундан устомонлик билан фойдаланиб крлдилар. Уларнинг ягона ташвиши оклбатини уйлаб утирмай, объектларни иложи борица купрок. сотишдан иборат булди.

Иш шу тахлитда кетаверса, хакикий мулкдор пайдо буладими? Ишлаб чикаришни тубдан узгартириш учун унга маблагаи ким беради?

Давлат мулки кумитасининг худудий булинмаларида но-крбил ходимлар утирибди, турачилик, сансалорлик, ишга юзаки муносабат, юлгичлик ва порахурлик иллатлари авж олган. Бу хрлга чек к^йиш учун Кумитанинг барча даражадаги жавобгар шахсларини аттестациядан утказиш буйича махсус Хукумат комиссияси тузидди. Бу мухим сох.а учун малакали, халол ходимларни танлаш буйича х.али куп иш килиш керак.

Хзфматли юртдошлар!

1998 йидца шрнсодий ислох.о гларни ривожлантиришнинг устувор жшатларига алохвда тухтаб утаншчиман. Мамлакатимиз парламенти — Олий Мажлисида 1998 йил Давлат бюджетини тасдиқдаш жараёнида асосий макроик;гисодий курсаткичлар ва иктисодий таракдиёт микёслари атрофлича мух.окама этилиб, кдбул килинди ва матбуотда эълон килинди.

1998 йиддаги иктисодий ривожланиш дастурини амалга оширишга киришар эканмиз, утган йил натижалари-

дан келиб чик.к.ан х.олда, бугунги кунда мух.им ах,амият касб этаётган устувор жихатларни аниклаб олишимиз зарур.

Биз учун бу йилги **биринчи ва бош масала барк^рор штасодий таракдиёт тамойилларини мустахкамлаш**, макроик,-тисодий ва молиявий барк.арорликни бундан буен ҳам мустахкамлаб бориш, тулов интизомини мустах.камлаш, пулнинг кдорсизланиши даражасини кескин камайтиришдан иборат.

Иккинчиси. 1998 йилни Оила йили деб эълон кдпдик. Бу борада 1998 йидца амалга оширилиши мулжалланган махсус Давлат дастури ишлаб чиқилди ва к.абул килинди. Унда оила манфаатларини руёбга чик.аришни таъминлаш кузда тутилган.

Дастур оилавий муносабатларнинг ҳукукий асосларини такомиллаштириш, оила манфаатларини химоя килиш, оила аъзолари соелирини сакдаш ва уларнинг билим даражасини кутариш, оилани иш билан таъминлаш ва даромадини ошириш, оиланинг рухий-маънавий асосларини х.амда маданий эҳтиёжларини к.ондиришни такомиллаштириш учун шароит яратиш сингари кенг тадбирлар мажмуидан иборат.

Бугун барча масъул давлат ва жамоат тузилмалари, жойлардаги х.окимият идоралари бу дастурий вазифаларнинг сузсиз бажарилишини таъминлаши ута мухимдир. Вазирлар Махкамаси Оила манфаатлари дастурининг бажарилишини алохида назоратга олиши лозим.

Учинчиси. К^ишлок, хужалигида иктисодий ислодотларни чуқурлаштириш. Менимча, кишлок. хужалигини ислох. килиш муаммоларини х.ал этмай туриб, тула маънодаги иктисодий ислох.отларимизни дадил давом эттириш мумкин эмаслиги барчага аён булиб к.олди.

Энг мухими, кишлокни ислох. килишни нимадан бошлаш кераклигини мен бир неча бор, к.айта ва к.айта айтганман —буни авваламбор, далада тер тукаётган кишилар тафаккурини узгартиришдан бошлаш керак.

Кишлоқ. хужалиги кооперативининг хар бир аъзоси, х.ар бир фермер, дехдон узини узи ишлаб турган замин-

нинг хужайини деб хис қилиши лозим. Шундагина у ернинг ҳрлати ва ҳрсилдорлиги, ерга ишлов бериш ва ундаги экин сифати учун жавобгарликни хис қилади, ҳрсилдорлик ва етиштирилган ҳрсилни сакдаш учун жон қуйдиради, ҳуллас, меҳнатининг пировард натижасидан манфаатдор бўлади.

Матбуотда янги меъёрий ҳужжатлар — Ер кодекси, "Қдпшюк.хужалига кооперативи (ширкат хужалиги) тугрисида", "Фермер хужалиги тугрисида", "Дехдон хужалиги тугрисида" ги қрнунлар лойиҳалари эълон қилинди.

Қ.ишлок.хужалигида иктисодий ислохртлар асосидаянада такомиллашган, замонавий талабларга жавоб берадиган қрнуний нормативлар таянчи ётиши керак. Қдпшюк.хужалиги кооперативида мулкчиликнинг янги шакли топилган. Бу мулккий пайдир. Айнан ана шу пай дехдон онгини янгилаши, унда мулкдорлик хиссини шакллантириши, уз меҳнати натижасидан ҳамда моҳият ётибори билан кишлок. хужалиги ишлаб чиқаришининг янги қуйи тармоки — ширкатлар еамарадорлигидан манфаатдорлик уйғотиши керак.

10ишлокда кенг татбиқ. этилаётган **оила пудрати** ишловчиларнинг уз меҳдгати, миқдор ва сифат курсаткичларига мувофиқ, равишда ҳақ. олишдан тугридан-тугри манфаатдорлигини таъминлаши керак.

Шу билан бирга, биз учун фермер ва дехдон хужаликлари орқали ёрта ва майда қдешлок. хужалиги маҳ.сулоти — товарлар ишлаб чиқдрилиши мустаҳдамлаш ва ривожлантириш ҳам устувор йуналиш ҳисобланади.

Шунга аминманки, фермер ва дехдон хужаликлариға, энг аввало, қорвачилиқ, шунингдек, мева-сабзавотчилик маҳсулотлари ишлаб чиқ.арувчиларға том маънода эркинлик берсак, улар мамлакатни ҳ.ам туйғизади, уз маҳ.сулотини қорижға ҳ.ам сотади.

Нега 1997 йили 1177 фермер хужалиги уз фаолиятини тухтаиб қуйганини таҳлил қилиб қурайлик.

Агар мана шу ерда утирган вилоят ҳ.оқимларидан с>фасак, бир вақтлар тузилган қупчилик фермер хужаликлари самара бермагани учун, қабул қдиинган қ.онунлар, қ.оида-

лар бузилгани учун тарқ.атиб юборилди, деган жавобни ёшитамиз.

Лекин менда бояцца саволлар пайдо бўляпти. Ҳуш, нима учун бир вақтлар мана шундай қамчиликларға йул қуйилган?

Нима учун бир вақтлар қимқи хохласа, фермерликка ариза берса, уёқ.-буёгини сурамасдан, қ.обилиятини суриштирмасдан, унинг асл ниятини билмасдан, аниқ, текширмасдан фермер сифатида қуйхатға олинган.

Мана, чет мамлакатларда биров фермер бўлмоқчи бўлса, олдин бизнес-планини топширади. Мен ердан шунча маҳсулот оламан, ерни асраб-авайлайман, унумдорлигини қучайтираман, деб ваъда беради, зиммасига мажбурият олади.

Бизларда-чи? Бизда мутасадди амалдор хохлаган одамиға, қияниға, тоғасиға, қоччасиға... ҳуллас, узига яқин ёқи нафи тегадиган одамларға ерни улашаверган. Мана, Жиззах вилоятида битта фермерға 420 гектар ер берилибди. Бошқа мисол билан солиштиринг: Андижон шаҳрининг ёнида битта хужалиқ бор, Охунбобоев номли, қами 400 гектар сугориладиган ерга эға. У ерда қанча одам яшайди, деб сурасак, нақ. 26 минг жон яшар экан. 400 гектарда қанча одам ишлайди деб сурасак, мингдан ортиқ. қиши ишлар экан.

Жиззахда эса 420 гектар битта одамға бериб юборилган. Ҳул, бу ҳам яқши. Жиззах билан Сирдарёда одам оз-у, ер қуп. Лекин ер беришдан олдин тузукрок. текширмайсизларми? Имқониятлари ва мажбуриятларини аниқламайсизларми?

"Фермер" қаноблари 420 гектарни олиб, узокдан келадиган "қакдонлар"ға бўлиб-бўлиб беради-ю, улар ер . устириб, кейин қуругини олиб қелиб берар экан.

"Фермер"нинг давлат олдида ҳ.ёқ қандай мажбурияти йуқ.. Сувни текин олади, уқитни угирлаб олади. Тепада хомийлари бор. Ҳуллас, ақлга сигмайдиган ишлар.

Бу ишларға қим айбдор? Жойларда ернинг эғаси қим? Албатта, қ.онунимиз бўйича, Асосий Қрмусимиз бўйича ернинг эғаси — ҳалқ.. Лекин расмий нук.таи назардан жойларда ерни ҳ.оқимият так.симлайди. Агар ҳрқим узининг

чунтагидан берадиган булса, бир марта эмас, етти марта улчайди. Давлатнинг, халкнинг ерини ажратиб бериш эса жуда осон!

Энг ёмони шуки, хрким калбаки "фермер" билан келишиб олган, тил бириктирган, яъни "фермер" олган куридан хркимнинг узига ҳам тегади. Шувдан кейин — "олам гулистон"! Пахта режаси бажарилмайди, сабабки, унинг урнига Сирдарёда шоли экиляпти. Жиззахда эса ер ёнгок., қовун, тарвуз экиляпти. Жами сарф-харажатлар пахтанинг таннархи устига бориб кушиляпти.

Яна бир масала.

Нега купгина туманларда хусусийлаштирилган ферма ва фермер хужаликлари ҳуқуқлари поймол қилиняпти? Нега жамоа хужаликлари, хусусан, колоқ, хужалиқлар раҳбарлари самарали ишлаётган фермер хужалиқларининг даромад ва фойдаларига куз олайтиради? Энг колоқ, хужалиқлар фермерга чала-чулпа имконият беради-ю, кейин қдраб туради: хуш, бу фермер унга нима бераркин? Бировнинг даромадидан фойдаланиш қип-қдзил муттахамчилик эмасми? Битта тадбиркор ишлайди-ю, қрлган текинхурлар шундан фойдаланади.

Бу ерда утирган купчилик хркимларнинг фермерларни хужаликка боғлаб қуйиш ниятида юрганини мен билман. Йук., энди бунақа иш кетмайди. Фермер энди мустақил булади. Янги қонун лойиҳасида фермернинг тақдирини ҳал қдладиган, фермер хужалигини ташкил қдладиган хужалиқ раиси эмас, балки хужалиқ аъзоларининг умумий мажлиси деб ёзилган. Олдин умумий мажлис, фермер буладиган одамнинг қобилятини аниқлаб, қарор қабул қилади. Кейин туманда утирган мутахассислар яна бир бор қуриб чиқиб, ундан кейин хрким қарорни тасдиқлайди.

Агар қаердадир қонун талаблари ва меъёрларига риоя қилинмаган ҳолда, нафсиёти бизга номақбул фермер хужаликлари ташкил этилган булса, бунинг учун биринчи навбатда маҳаллий ҳокимият раҳбарлари жавоб бериши керак. Чунки улар ердан, хусусан, сугориладиган майдонлардан турри ва оқилона фойдаланишга жавобгар шаҳе

хисобланади. Чунки — биз бу ҳақиқатни ҳам ҳазм этишга урганишимиз зарур — ҳамма ҳам замонавий фермер бўлишга лойик эмас.

Кишлоқ хужалигида иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш бўйича 1998—2000 йилларга муъжалланган комплекс Дастур қабул қилиш керак. Унда бозор иқтисодиёти талабларига мос замонавий аграр ва иқтисодий муносабатларни жорий этишга қаратилган, шунингдек, тупроқ, унумдорлигини ошириш ва ернинг мелиоратив ҳрлатини яхшилаш, уруғчилик ҳамда қорва наслчилигини тақомиллаштириш бўйича муайян қора-тадбирлар белгиланиши лозим.

Ҳаф фақат бундай дастурни қабул қилишдагина эмас. Унинг ижросини доимий назорат қилиб бориш ҳам керак.

Туртинчи устувор йуналишимиз. Қичик ва урта бизнесни ривожлантириш. Таҷриба шуни қурсатадики, жаҳонда қичик ва урта бизнесни ривожлантирмай туриб, иқтисодий усиш, ишсизлик даражасининг пасайиши ва аҳрлининг даромадлари ошишига эришган бирор мамлакат йук;. Биз ҳам бу ҳақда қупдан бери гапирамиз.

Бир қанча қонуний ҳужжатлар қабул қилинди, қичик бизнесни қуллаб-қувватлашга қаратилган инфратузилма ташкил этилди. Бирок, бу масалаларда жиддий силжишлар юз бераётгани йук;.

Бугун қичик қорхоналар моддий-техникавий ва ҳомашёвий ресурсларнинг қуп турларини топишқа қийналяпти. Тиҷорат банклари қичик бизнес учун узок, муддатли қарз бериш билан амадқа шугулланмаяпти.

Ички қредит ресурсларининг етишмаслиги ҳаммага аён. Лекин бошқа бир йул — қорижий қредитларни узлаштириш суръатларида сусткашлик бор. Шу мақсадлар учун ажратилган 350 миллион АВДН доллариде бор-йурм 1,5 миллион доллар узлаштирилган, қолос.

Қиска муддатларда қичик ва урта бизнесни ривожлантириш учун ажратилган қорижий қредитларни узлаштириш тезлаштиришга, бу қорадаги барча тусиқларни, қурук, расмиятчилик ва турачилик қовларини олиб ташлашга қаратилган аниқ, тақлифлар ишлаб чиқиш керак.

Урта ва кичим бизнесни куллаб-қувватлаш буйича Дукумат комиссияси, шунингдек, дозирча бор-йуклиги билинмаётган Товар ишлаб чىарувчилар ва тадбиркорлар палатаси бутун кучини ишга солиши шарт. Якин кунларда шу масала юзасидан Вазирлар Маъдамасининг қарорини қабул қилиш зарур.

Бешинчи. Экспортни кенгайтириш ва валюта тулов балансини мустахкамлаш масалалари устувор вазифа бўлиб турибди. Корхонани валюта ишлашга ундовчи омил бўладиган механизм яратиш керак. Алоҳида таъкидлаб айтаман: уз мэдсулотини экспорт қилиш тдасобидан валюта тушумига эга бўлмаган бирон-бир корхона уз ишини қониқарли деб ҳисоблашга ҳаққи эмас.

Ташки савдони такомиллаштириш макрадида Ўзбекистон пахта толасини сертификациялаш мустақдл марказини тузиш зарурияти пайдо бўлмокда.

Бухоро шаҳридаги пахта толасини саклаш ва қайта ишлаш буйича база ташкил этишда ва Қррақалпористон Республикаси, Тошкент, Фаргона, Сурхондарё вилоятларидаги мавжуд омборлар базасида ана шундай комплекслар тузишда эришилган ижобий тажрибаларни янада мустаҳкамлаш керак.

Қиме тармогада, шу жумладан, республикадан ташқарида ҳам, консигнацион омборлар ташкил этиш масалаларини ҳал этиш зарур. Бу узимизда чиқариладиган угитларни жаҳрн бозорида ва ички бозорда уларга бўлган талаб ва эҳтиёждан келиб чиқиб сотиш имконини беради.

Олтинчиси. Кадрлар тайёрлаш буйича Миллий дастурни амалга ошириш.

Албатта, бу бир-икки йил ичида ҳал қилинадиган муаммо эмас. 1998 йилда, энг аввало, умумий урта ва махсус таълим ислохрини бошлашимиз керак.

Кадрлар тайёрлаш ва таълим тизимини тубдан ислох қишшда ҳуқуқий асосни яратувчи бир қагор қрнунлар ва меъёрий ҳужжатлар мажмуи қабул қилинган.

Ҳозир янги типдаги укув муассасалари — академик лицейлар ва касб-унар коллежлари фаолиятини ташкил этиш буйича ҳужжат ва қридаларни ишлаб чиқишга эътиборни қаратмок. зарур.

"Таълим" харита-схемасини тузиш буйича ишни якунлаш керак. Шу қаторда энг муҳим масала — академик лицейлар ва касб-малака коллежлари ишини ташкил қилиш учун амалдаги *Урта* махсус ва >унар-техника укув юртлари моддий ва маънавий салоҳдштидан фойдаланиш имқони даражасини аниқ, белгилаб олишдир.

Шунингдек, янги укув муассасалари сони, жойлаштиши ва ихтисоси, уларнинг техник жиҳатдан жиҳозланиши, минтақаларнинг истикболдаги ижтимоий-иктисодий ривож, жуқрофий ва демографик ҳолатларини ҳисобга олган ҳолда малакали педагогик кадрлар билан таъминланишини аниқлаш ҳам қузда тутилиши зарур.

Республика манфаатларидан келиб чиқиб, профессионал меҳнат бозори талабларини ҳисобга олган ҳолда, касб-хунар таълими турлари буйича йуналишлар, ихтисослар ва касбларни турқумлаш механизмини ишлаб чиқдш ҳамда ҳаракатга келтириш лозим.

Етганчи. Фонд бозорини ривожлантириш. Эркин пул маблағлари, жумладан, узимизнинг ички имқониятларимизни ва хорижий сармояларни фонд бозори орқали жалб қилишни кенгайтириш механизмларини ва аниқ, қридаларини ишлаб чиқиш лозим. Қимматли қ.оғозлар бозори муомаласида бирламчи ва иккиламчи савдо буйича ҳам муқаммал фонд бозорини шакллантириш зарур.

Вақолатли бошқарув услубини жорий этиш йули билан давлат акцияларини бошқариш тизимини такомиллаштиришга эришиш керак. Бунда давлат пакетларини танлов асосида энг қ.обилиятли, лаёқатли раҳбарларга бериш қузда тутилади.

Энг муҳим масала — акция эгалари узларини нафақат қушимча даромад, балки акция чиқарган корхоналарнинг эгаси сифатида ҳис қилишларини тарбиялашимиз лозим.

Ўзбекистонга кредит рейтингини олиш йули орқали республика фонд бозорининг халқаро капитал бозори билан бирлаштирилувини таъминлаш, мамлакат қимматли қрқозлар бозорида хорижий сармоядорлар иштироки механизми ва ҳуқуқий асосини такомиллаштириш зарур.

Чет эл кимматли кргозлар бозорида эса Ўзбекистан корхоналари чикарадиган акцияларни жойлаштиришнинг ҳукукий ва ташкилий асосларини ишлаб чиқиш лозим.

Жаҳрнинг етакчи инвестицион институтлари билан техник ҳамкорликни фаоллаштириш ҳамда хорижий сармоядорлар талабларини ҳисобга олган ҳолда, корхонанинг молиявий аҳолини баҳолаш андозаларини такомиллаштириш бугунги кундаги энг муҳим вазифа бўлиб қолмоқда.

Яна бир ута муҳим масала. Бугунги кунда факат иктисодиётга эмас, балки, энг аввало, республиканинг сиёсий ва халқаро нуфузига, жамиятимизнинг маънавий-ахлоқий нуфузига катта зарар етказаятган энг хавфли иллат — коррупциядир. У айрим ҳолларда ута хавфли тусга кирмоқда.

Утган йилга яқун ясаб, 1998 йилдаги бош вазифаларни белгилар эканмиз, ушбу хавфга яна ва яна бир бор алоҳида эътибор қаратишга мажбурмиз.

Ушбу масала бўйича кейинги йиллардаги ишларнинг аҳоли тахлили шуни курсатмоқдаки, иктисодиёт соҳасида содир этилаётган жиноятлар урури тобора купайиб бормоқда.

1996—1997 йилларнинг узидагина қдрийб 9 мингга яқин шундай турдаги жиноят аниқланган. Ушбу жиноятларни содир этишда масъул ходимлар ҳам иштирок этган. Ҳокимликларнинг 13 нафар раҳбар ходими порахурлик, ута катта микдордаги юлричлик ва лавозимини суистеъмол қилганлиги учун жиноий жавобгарликка тортилди.

Банк-молия соҳасида, давлат мулкани хусусийлаштиришда, кимматли қ.огозлар муомаласида, кичик ва хусусий корхоналар тузишда, тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш жараёнларида уюшган жиноятчи гуруҳлар содир этаётган қ.онунбузарликлар сонининг ошиши, айниқра, ташвишлидир.

1997 йилда хусусийлаштириш соҳасининг узида прокуратура органлари томонидан 480 нафар айбдор шахс жавобгарликка тортилди, 44 та иш бўйича жиноий иш қузгатилди.

Купгина ҳрлларда хусусийлаштирилаётган объектлар қ.иймати сунъий равишда арзонлаштирилгани фош этилди. Бундай фактлар Навоий, Тошкент, Сурхондарё, Сир-

даре, Хоразм, Андижон, Қашқадарё вилоятлари ва Тошкент шаҳрида, айниқса, қупдир.

Иктисодиёт соҳасида қ.онунчиликка ва ахлоқ. қридаларига амал қилиш борасидаги ишларнинг аҳоли, аниқ, далиллар тахлили шундан далолат берадики, **биз коррупция билан қураш масаласига алоҳида эътибор қаратмоғамиз лозим.** Чунки коррупция амалга оширилаётган ислох.отларни тугридан-туғри обрусизлантириб, унинг маъно-моҳиятига қор туширмоқда.

Тартиб-қ.ойдани мустақамлаш ва қ.онунларга риоя этишни қучайтириш, кичик корхоналар ва тадбиркорлар манфаатларини ишончли, ҳуқуқли муҳрфаза қилиш бўйича кечиктириб бўлмайдиган, кескин қора-тадбирлар ишлаб чиқишимиз лозим. Бунда, энг аввало, порахурлик, таъмағирлик ва товламачилик йули қ.атъий тусилиши қерак.

Айниқса, қ.онун қосбони бўла туриб, тадбиркорлар манфаатларини муҳрфаза этиши лозим бўлган, мажозан айтганда, **қули қок бўлиши қарур** бўлган ҳуқуқ-тартибот органларининг узида манфаатпарастлик, порахурлик, коррупция, айбдорларга қ.омийлик қ.илиш, уз ишига жиноятқорона совуқдонлик муносабатида бўлиш қабиларга қ.атъиян қек қуйиш қарур.

Давлат солиқ. қизмати тизимида талай қрнунбузарликлар, порахурликлар содир этилгани фош қилинди. Биз солиқ. қизмати ходимларининг барчасини аттестациядан утқазишга, уларнинг сафини мазкур соҳага суқилиб қирган қопок, қолойик. қимсалардан тозалашга мажбурмиз.

Афсуски, жиноятга қул ураётганлар орасида қ.амон милиция формасини қийиб юрганлар ҳам қор. Энг қуп жиноятни Самарқанд, Тошкент, Бухоро вилоятлари ва Тошкент шаҳри милиция ходимлари содир этишмоқда.

1996—1997 йиллар қобайнида ҳуқуқ-тартибот органларида 191 қиши порахурлик билан қулга тушиб, 257 қиши мансабини суистеъмол қилишда айбланиб, қилмишларига қараша қазо олдилар.

Қуд органларидан 26, прокуратурадан 13 нафар қодим жиноий жавобгарликка қортилиб, турли йилларга озодликдан маҳрум этилди. Божқона ходимларидан 76 қиши жиноий ишга қул ургани аниққанди.

Кимки, ҳуқук.-тартибот органларида ишлайман, крнун-ни истаганча оёкрести килишим мумкин, мушугимни бир-ров "пишт" деёлмайди, деб уйлаган булса, янглишади. Органларда содир этилган ҳар қандай жиноят, аввало, органларнинг, ҳркимият тизимининг обрусини тукади, ҳуқуқий давлат қуриш йулидаги саъй-ҳаракатларимизга катта зиён етказади.

Мана шу юксак минбардан туриб, мазкур соҳа ходим-ларини огоҳлантирмоқчиман: сизларга бошқаларга нис-батан алоҳида талаб қуйилади. Шундан ҳулоса: сафин-гизда йул қуйилган ҳар қандай крнунбузарлик ва жиноят учун шафкатсиз жазо оласизлар!

Қуйилаётган талабларга қай даражада муносиб экан-ликларини текшириб туриш учун ҳуқук.-тартибот орган-лари ходимларини мунтазам равишда аттестациядан утқа-зишни йулга қуйиш зарур.

Прокуратура, милиция қршида, божхона ва солиқ. куми-талари ҳузурида махсус инспекциялар тузиш керак. Токи улар ходимларини аттестациядан утказиш, органларимиз сафларининг тозалиги учун жавоб берсинлар.

Мен бир вақт айтувдимки, халқимиз ҳ.ар қандай қий-инчиликка чидайди, лекин ҳеч қачон адолат бузилишига чидамайди.

Адрлат қ.ачон бузилади?

Амалда утирган, вазифада утирган одам узи ахлоқий, маънавий нуқтаи назардан бузилса, нафсини тиёлмаса, тугри йулдан чик.са, мана шунда адолат бузилади, мана шунда одамлар бизларга нисбатан ишончини йук.отади.

Мана, Бош Прокуратура, Олий Суд, Адлия вазирлиги, Олий Ҳужалик суди... Сизларга катта ишонч биддирган-миз, сизларни крнунни ҳ.имоя қ.иладиган одамлар деб биламиз. Сизлар ҳ.алоқ ва одилона иш юритсангиз, бизда ҳуқуқий давлат, адолатли жамият қуришга имконият пайдо булади.

Хозирда мавжуд ва эндиликда тузиладиган махсус ин-спекцияларга катта ҳуқук. бериш керак. Ҳуқук.-тартибот органлари ҳузуридаги бу инспекциялар уз сафларини то-залаши, ҳ.ар хил маънавий чириган кимсалардан жамият-ни ҳалос қ.илиши керак. Асосий мақсад шу.

Жамоатчилигимиз, нодавлат ташкилотлар ҳам бу ма-салага қу'проқ. эътибор бериши керак. Ҳуқук.-тартибот органлари фаолияти бутун жамият назорати остида були-ши керак. Демократик фуқаролик жамияти қурмоқ.чи булсак, буларнинг тепасида авваламбор жамият булиши керак. Нодавлат ташкилотлар олдида ҳисобот бериш за-рур. Яқинда матбуот буйича крнун чикди, муҳбирларга катта ҳуқук. берилди. Матбуот, телевидение ва радио ҳам бу масаланинг аҳ.амиятига, моҳиятига эътиборни қучай-тириши лозим.

Муҳ.тарам дустлар!

Ру'й-рост айтишим керак, қуриб турганингиздек, жо-рий йилдаги вазифаларимиз жуда катта ва мураккаб. 1998 йилда олдимизга қуяётган мазкур вазифалар мамлақати-мизни бозор ва демократик ислохртлар йулидан босқ.ич-ма-босқ.ич, изчил ривожлантиришнинг ажралмас қ.ис-мидир.

Аминманки, сиёсий, иқтисодий, ижтимоий соҳ.аларда мазкур дастурнинг амалга оширилиши янғиланиш ва та-ракдиёт сари олға силжишимиз, халқимизнинг тук., фа-ровон яшаши учун мустаҳкам моддий ва маънавий замин яратади.

Ана шу эзгу тилақларнинг руёбга чиқиши учун бар-чангизга солиқ-саломатлик, омад тилайман.

*Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамасининг
мажлисидаги маъруза,
1998 йил 25 февраль*

**БИРИНЧИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ МАЖЛИСИНИНГ
ХІ СЕССИЯСИДА
СУЗЛАНГАН НУШ**

**КОНУНЛАРИМИЗ ДЕХДОН МАНФААТИГА
ХИЗМАТ КИЛСИН**

Хурматли халк. ноиблари!

Аввало мана шу фурсатдан фойдаланиб, ҳрзир қабул қилинган қрнунларнинг шундай қатта ҳурмат, қатта қизиқиш билан муҳрама қилинганидан мамнуният изҳрр этмокчиман. Чунки шу қрнунларнинг моҳиятига *lar* томонлама етиб бориб, сиз депутатларнинг ва сиз орқали жамоатчилигимиз, айниқра қишлоқ. жойларда яшаётган одамларнинг бу масалага муносабатини инобатга олсак, уларнинг уз вақтида қабул қилинганини яна бир бор таъқидлаш зарур.

Мен бу ҳрлни мазкур ҳужжатларнинг ҳаётимизни узғартиришда, керак бўлса, тақдиримизни ҳал қиладиган масалаларни ечишда жуда қатта аҳамиятга эғалигининг яна бир яқдол тасдиғи деб биламан. Шу уринда бир нарсага эътибор бердим. Бу туртта қрнунни, яъни Ер Кодексини, Қишлоқ, ҳужалиғи ширқати, Фермер ҳужалиғи, Деҳдон ҳужалиғи туғрисидаги қонунларни қабул қднаётганда биронта депутат қарши овоз бергани йук. Бу ҳ.ам мен ҳрзиргина айтган гапнинг далили. Сизлар ҳам шу масалаларни жойларда муҳрама қиладиганда, уларнинг бутунги ҳаётимиздаги аҳамиятини чуқур англаб, мана шу қарорларни уз вақтида қабул қиладиганимизни яхши ХЛНС этганингизнинг далолати десак, ҳато бўлмайди.

Умуман айтганда, бу қарорлар туртта муҳим масалани ечади.

Биринчи масала — бу қдшлоқ, ҳужалиғида мулк масаласидир.

Иккинчи масала — деҳдонларнинг, қишлоқ; ҳужалиғида ишловчиларнинг мулкка эғалик ХЛССННН шакллантириш, мустаҳкамлаш масаласи.

Учинчи масала — бу қонунлар орқали қишлоқ. жойларда, керак бўлса, бутун иқтисодимизда бу борадаги ишларни мутлақ янги асосда ташкил этиш, бугун замон талаб қиладиган услубларга утишдир.

Туртинчи, энг муҳим масала, мен алоҳдда урру бериб айтмокчиманки, бу қрнунлар Ўзбекистонда янги синф, янги тоифа — мулк эғалари пайдо бўлишига мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлади.

Ана шу масалаларнинг ҳаётимиздаги аҳамиятини англаб, уйлайманки, биз жуда қатта иш қилган бўламиз. Лекин ҳозирча қилган ишимиз — бу борада қилиниши зарур бўлган ишларнинг фактгагина 50 фоизидир.

Яна тақрор айтаман, бу ишнинг ярми, ҳолос. Бунда мен нимани назарда тутяпман? Қимқи, мана қрнунларни қабул қилдик, эртага қишлоқ. ҳужалиқ соҳасида мутлақо бошқача ҳаёт бошланади, эртага уз-уздан ишимиз бошқача ташкил қилинади, қишлоқ, ҳужалиқ ишлаб чиқаришида бошқача услуб ишлатилади, деб уйласа, бу жуда қатта ҳато бўлади. Агарқи қонунларда қузда тутилган мақсадларга эришмокчи бўлсак, авваламбор ташқилий ишларни — бу қрнунларни ҳаётга татбиқ. этиш ишларини қатъият билан амалга оширишимиз керак. Агар эртага, бу бизнинг тажрибамизда бор, тарихимизда бор, мана энди қрнун қабул қилинди, деб кампаниячиликни бошласак, вилоятларда, туманларда кечағи қолхозларни тезлик билан ширқат ҳужалиғига айлантириш, тузиш масаласида мусобакча утиб кетсак, бу ҳозир қабул қилинган қарорларни бутунлай обрусизлантирадиган қадам бўлади.

Тақрор айтаман: агар биз шошилиб, палапартиш иш тутиб, масаланинг у ёқ;—бу ёғини чуқур уйламасдан, етарли шароит ташкил қилмасдан, ташқилий масалаларни ечмасдан, ширқат ҳужалиқларини тузишга утсак, мен яна бир бор сизларга қарата, сиз орқали бутун халқимизга, деҳқонларимизга қарата айтмокчиман, бу мутлақо нотугри, аҳмоқона иш бўлади. Фикримча, мана шу масалаларни ечиш учун баъзи бир муҳим шартларга эътибор бериш керак. Бу шартлар нимадан иборат?

Биринчи шарт шундан нборатки, мана шу крнун лойи-халари умумхалк. мухркамасига куйилганда, жойлардан жуда куп хатлар, тавсиялар, одамлар уз муносабатини билдирган изохлар, маърузачи таъкидлаганидек, уч мингдан ортик, таклиф тушди. Шу масала телевидениеда мухркам килинаётганда мен шунга эътибор бердимки, жойлардан дехдонлар кунгирок. килиб, шу масалаларга кизи-киш биддирди. Баъзи бир моддаларни тушуниш, англаш буйича турли саволлар беришди. Бу х.ам одамларнинг шу карорларни кутганини билдиради. Демак, агар биз мана шу крнунларни амалга оширмокчи булсак, самарасини курмокчи булсак, жойларда **уларни таргабот** килиш **ишларини яхши йулга луйишимиз лозим.** Авваламбор, мухим крнун булмиш "Ер Кодекси"ни, нафакдт дехдонлар, мана шу ерга алокаси булган амалдорлар, балки мана шу масалани ечадиган барча мутахассисларга мазкур крнунларнинг асосий талабларини, мохиятини етказишимиз керак. Токи, бу к.онунлар, бизга нима беради, деган масала х.ар бир одамнинг онгига етиб борсин.

Иккинчи шарт шундан иборатки, ишни шу крнунлар асосида ташкил килмокчи булсак, жойларда ишлайдиган, махсулот етказиб берадиган, кадок, куллари билан бизларни бокдциган дехдон крнунни жорий этишда албатта катнашиши, уз фикрини билдириши керак. Тепадан туриб курсатма бериш билан иш битмайди. Хужалик такдирини факат рахбарлар, бригадирлар, звено бошликдари, мутахассисларни туплаб, тор даврада х.ал этсак, карор к.абул килсак, К.ИШЛОК. хужалиги сох.асидаги ислох.отларимизни бутунлай йукда чик.арган буламиз.

Яна такрорлайман: **исло^от жараёнида оддий дешон албатта цатнашиши, масалалар мохиятини чукур англаб, бу тадбирлар эртага унинг ^аётига, оиласи, хонадонига нима беришини аник; билшпи шарт. Мулк шаклини узгартириш мусоба^ага айланмаслига керак,**

Яна бир мух.им масала. Ер хджми, сифати, нуфузи, шароити турлича булган вилоятларда ягона мезон билан ёндошсак, к.ош куяман деб куз чик.армаймизми?! Пайчиларга дивиденд бермок^ш буляимиз. Эртага ширкат хужали-

гига айланадиган жамоа хужалиги бойлигини к.андай аник.лпймиз? Хужаликнинг асосий бойлиги нима? Ер ва ерга ишлов берадиган ускуналар, тракторлар, бошк.а техника |урлари, иморатлар ва шунга ухшаган курилишлар. Амортизацияга к.араб техника бах.осини белгилаш мумкиндир, лскин ернинг бах.осини кандай аниклаймиз? Андижонда ер к.анча туради-ю, Сурхон ва К.ашк.адарё вох.асида канча? Нафак.ат ер бах.оси, нафакат ер унумдорлиги, ер боитети, балки бу ёкда одамлар нечогли зич яшаётганини \исобга олган хрлда, одамларга ер булиб беришда кандай меъёрларга амал килиш керак? Буни алохида инобатга олмасдан к;онунни х.аётга татбик, к.илиб б^лмайди, деб уйлайман.

Ер Кодексини к.абул киддик, ер кадастрини эртага тасдиклаймиз. Лекин бу к.онунларда курсатилган, белгиланган талаб ва шартларнинг бажарилишини ким назорат к.илади? Ер кадастри устидан назорат к.илувчи, унинг талабларини амалга оширувчи, сураб-суриштирувчи, пайдо булаётган масалаларни холисона х.ал килувчи, жамоатчилигимиз эътиборини шунга жалб килувчи масъулиятли махсус бир ташкилот — ку^мита керак. Яъни, ер умумий бойлигимиз экан, умумий бойлик устидан назорат килувчи орган керак.

Дехдон хужаликлари тутрисида алохдца тухталмокчиман. Дехдон хужалиги нима асосда, кандай заминда пайдо буляптй? Авваламбор, томорк.алар заминида. Бу масала буйича хрзир кабул килган крнунимизда дехдон хужаликлари буйича янги имтиёзлар белгилаб берилган. Лекин бу имтиёз ва имкониятларни амалга оширишда х.ар бир вилоят, хдр бир туманда керакли шарт-шароит бормийудми, буни х.ам турри тушуниб х.ал килишимиз керак.

Бу масалани ечишда х.амма жойда авваламбор адолат б^лиши керак. Ер ажратишда бир дехдон хужалигига 35 сотих, биттасига, айтайлик, 15 сотих бериш ва учинчисига х.еч нарса бермаслик — бу адолатни бузиш дегани. Эртага норозилик келтириб чик.арадиган к.арор ва тадбирлар бизга керак эмас. Шу сабабли бу масалаларни хдр томонлама пухта уйлаб куришимиз керак.

Дехдон хужалиганинг асосий мақсади, манфаати, аҳамияти шундан иборатки, дехдон хужалиги эртага махсулот — товар чиқарадиган бўлса, яъни уз махсулотини бозорга олиб чиқадиган бўлса, шу масалада давлатнинг юкини енгил қилади. Дехдон хужалиги узини-узи бокдан так-дирда ҳам бундай хужаликларнинг афзаллигини кадрлашимиз ва куллашимиз даркор. Шу билан бирга, бугун дехдон хужалигини қрнунлаштириб, эртага унинг эгаси нафақа олиши, пенсия олиши учун имконият яратяпмиз. Шу тадбир, йуллар билан ишсизликнинг олдини оляпмиз. Буни ҳам тарғибот қилишимиз, халқимизга тушунтиришимиз керак.

Шундай қилишимиз керакки, келажаги йуХ самара бермайдиган, инкирозга дуч бўлган қолхозларни тарқдтиб юбориб, ерни одамларга булиб беришимиз керак. Хужалик юритишнинг мана шу услубига ҳам йул очиб берайлик. Барака топкур, ишсиз юрибсанми, мана сенга томорка, мана сенга қрнун. Қрнун асосида томорка олдингми, дехдон хужалигини ташкил қил, бориб руйхатдан ут, имтиёзлардан фойдалан. Қрлгани узингга бовдик: узингни бок., оилангаи бок., буйдок. бўлсанг турмуш қур, фарзанд қур, даврингни сур, бахтингни қур. Такрор айтаман: давлат факат имконият тугдириб беради, у ёғи узингга боглик., узингга хавола. Шундан кейин ҳам ишинг юришмаса, узингдан упкала!

Хуллас, биз одамларни х.аракатга келтиришнинг барча йулларини уйлаб қуришимиз керак. Шундай хужаликлар борки, у ерда айтайлик, юзга текинхур маош олиб ётибди, раис х.ам амалдор, к.оровул х.ам амалдор. Чунки маош олади! Ер самара бермаяпти, лекин амалдорларни боқяпмиз. Шунақ.а хужаликларнинг ерларини булиб берсак, бунга қрнун дастак бўлса, йул очилса, барча имтиёзларни ташкил қилинса, мех.натга иштиёқманд одамларнинг эртага яна қандай армони булиши мумкин?!

Гапимни якунлаб, такрор айтмоқчиман: дехдон хужалиги туррисидаги к.онунни к.абул қилишимиз бу — факдт биринчи к.адам, холос. Мазкур қрнун мазмун-мохиятига қура серқирра булиб, жойларда — х.ар бир туман, х.ар бир

ийлоятда изчил амалга ошсагина, мақ.садимизга эришамиз.

Яна бир бор таъкидлаш лозимки, муҳркама этилаётган |..оиунлар х.аётимизнинг умумий қоидалари, умумий чега-|>:i чизикларини узида мужассам этган. Бу қрнунлар асосида яна янги қрнунлар, фармон ва қарорлар к.абул қилишимиз керак. Катта ҳуқуқлар бердик, энди жойларда \оқимлар ташаббус қурсатишсин. Агар х.оқим узини вилоятнинг ҳақиқ.ий эгаси қ.илиб қурсатса, мен шу вшгоят-нинг эгасиман, деса, ёмонми! Мен бунга қарши эмасман. Ву яхши аломат. Эга дегани, шу туман, шу вилоят учун, керак бўлса, жонимни фидо қиламан дегани. Йулимизга гугонок. бўлаётган турт-бешта муттаҳ.амнинг ёк.асидан олишга тайёрман, дегани.

Сизга ишонган, сизга инонган одамларни х.имоя қилишга урганинглар. Хамма ишни уз х.олига ташлаб қуйиш ҳеч қачон яхшилиққа олиб келмайди. Фидойи экансизлар, ра^бар деганни мен факат фидойи деб биламан, халқ. ичига боринглар, унинг оғирини енгил қилинглар. Қурқ.манглар, қ.ийналиб қ.олсаларинг, ёнларингда мен борман. Мен сиз томондаман.

Кеча Москвада Хамдустлик давлатларининг кенгаши бўлди. Кенгашда талай масалаларни баҳрли қудрат ечишга уриндик. Қ.андай масалалар қурилгани, нимага эришганимиз, умуман, Хамдустлик давлатлари, бизга қу^пни давлатлар, собик. Иттифок. минтак.асида жойлашган халқ.лар билан муносабатларимиз ҳақида телевидение орқ.али батафсил ҳисобот беришга ҳаракат қ.илдим. Лекин бугун сизлар билан юзма-юз булиб, дийдор қуришиб, руй-рост айтмоқчиман: **асосий ҳулоса шуки, кенгашда катта-катта хужжатлар қабул қилинмаган бўлса х.ам, қурилган масалалар бўйича қ;абул идпинган барча қарорлар биз танлаган йулнинг туррилигани исботлади.**

1991 йидан бошлаб, мустиқилликка эришганимиздан кейин иқгисод, сиёсат сох.асидаги энг маъқул йулни, керак бўлса, сиёсатни утқаздик, десак, муболага бўлмайди. Нега деганда, бир вак.тлар собик. Иттифокнинг давлат рах.барлари орасида мустиқиллик истик.болига ишонма-

ганлар кам эмасди. Афсуски, бундайлар х.али хам бор. Лекин вақт утяпти, мустиқлик йилида тугилган болаларимиз етти ёшга тулди. Биринчи синфга борганлар еттинчи, саккизинчи синфда уқяпти. Улар "СССР" деган иборани мутлақ билишмади.

Виз бундан хурсандмиз. Виз ҳар хил палатпартиш ташаббусларга кушилмадик. Бу, албатта қимларгадир ёқмади. Биз иқтисодий ривожланишни ҳар қандай сиёсий интилиш-ҳаракатлардан устун қуриб, авваламбор Ҳамдустлик давлатлари халқларини ИҚТИСОДИЙ асосда яқинлаштириш ва шу йулдаги тусиқларни олиб ташлаш тарафдори эканимизни ифода этдик. Фахрланиб, қатта ифтихор билан айтмоқлиманки, Ўзбекистоннинг обриси ушиб борапти. Бу сиёсат, бундай қараш уз тарафдорларини топмоқда. Ҳамдустликнинг кечаги мажлисида бизнинг барча таклифимиз утди. Биринчи бор тарихимизда Ҳамдустаик Давлатларининг Бош вазирлар кенгаши раиси қдсиб Ўзбекистон Бош вазири Уткир Султонов сайланди. Албатта, амал бугун бор, эртага йук.. Лекин биринчилар қдторида Ўзбекистоннинг Бош вазири шу лавозимга сайлангани Ўзбекистон олиб бораётган сиёсат, иқтисод бўйича танлаган моделимиз, йулимиз тугри эканлигидан ёркин далолатдир. Буни нафакат дустларимиз, керак бўлса, муҳолифларимиз х.ам ноилоҳ тан олганларини мен кеча уз қушим билан қурдим. Азиз дустлар!

Қабул қилган қ.онунларимиз, қ.арорларимиз аҳамиятини, саъй-ҳдракатларимиз қ.адрини баъзан узимиз билмаймиз. Балки бу ҳам табиий бир ҳрлдир. Майли, барча хайрли ишларимизга фарзандларимиз бах.о берсинлар, қ.адрига етсинлар. Иншооллоҳ., шу қунларга х.ам етиб борайлик.

ХОРИЖИЙ САРМОЯЛАР - ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШ ҲАРОВИ

МухҳараМ халқ. депутатлари!

Бугун сессияда муҳ.оқама қдяйнаётган қ.онунларнинг лойишлари бизларни нафак.ат бугунги х.аётимизда, авва-

ламбор, эртанги ҳаётимизда, келажагимизни қуриш режа ва мақсадларида қатта аҳ.амиятга эга. Шунинг учун баъзи бир мулоҳазаларимни сизларга маълум қдшб, шу масалалар бўйича фикр алмашиб олмоқчиман.

Олий Мажлисининг Иқтисодий ислох.отлар ва тадбир-қорликни ривожлангириш қумитасининг раиси Анвар Йудқошев билдирган фикрларга қ^шимча шу нарсани ойдинлаштириб утмоқчиман. Умуман, лунда қ.илиб айтганда, хорижий сармоялар, х^зир инвестициялар деяпмиз, яъни чет эл фирмаларининг сармоялари, маблағлари Ўзбекистонга керакми-йукми? Мен нафак.ат сиз депутатларни, балки юртимиздаги оддий фук.ароларни, олис-олис жойларда яшаётган одамларнинг савияси, тушунчасини инобатга олиб, шу саволларни қундаланг қуймоқчиман. Ўзи, чет мамлакатлардан сармоя келмаса, бизлар яшашимиз мумкинми?! Агар чет мамлакатлардан инвестициялар келмаса, биз уз мақсадларимизга эришимиз — буюқ давлат қуриш, фаровон х.аёт барпо этиш, бугунги энг тарак.қий топган давлатларга тенглаша олишимиз мумкинми, йукми?

Бу залда утирганларнинг аксарият қупчилиги, мен уйлайманки, юрт гамини ейдиган, эртанги қун х.ақдқа қайгурадиган одамлар. Уларнинг барчаси бу саволга, албатта, ижобий жавоб беради. Четдан сармоя келмаса, четдан инвестиция келмаса, Ўзбекистон тез орада таракдий топган давлатлар даражасига қика олмайди.

Биз бир вақтлар мустабид тузумда, собиқ. Иттифок. тизимида яшаб, унинг қ.оидалари ва талабларига итоат қилиб, асосан хом ашё минтақасига айланиб қ.олганимизни тақроран одамларимизнинг эсига солмоқчиман. Ўзбекистон деганда илгари одамларнинг тасаввурида нима жонланар эди? Пахта далалари ва далаларда машақдатли меҳ.нат билан банд бўлган бечора захматқаш дехдонларимиз.

Бир фараз қилинлар, ун йил олдин худди шу манзара ^аётимизнинг асосий мазмуни эди. Х^зирги вақтда мамлакатимиз шундай тез суръат билан ривожланиптики, уни тасаввур қилиш ҳам осон кечмаётибди. Баъзи бир юртдошларимизга бугунги эришган натижаларимиз худқиқи

осмондан тушаётгандек, уз-уздан пайдо булаётгандек ҳам туюлаяпти. Гуё бугунги тараққиёт ҳаётимизда уз-уздан амалга ошириляётгандек. Гохр баъзи бир танқидчиларимиз, айтайлик, шундай ҳаёлга ҳам бориши мумкин.

Шунинг учун шу саволларни такроран бериб, одамларга реал ҳақиқатни эслатиш фойдадан холи булмас, деб уйлайман.

Якин утмишда, яъни бундан ун йил оддин Ўзбекистонни ким танирди? Виз хорижий мамлакатларни умуман билмасдик. Хорижий мамлакатлар ҳам бизни мутлақ билмасди. Агар уша ёқларда Ўзбекистон қаерда жойлашган, Ўзбекистон нима билан шугулланади, Ўзбекистонда қандай одамлар яшайди, халқи нима билан банд, деб сураса, ҳаммаси битта иборани ишлатар эди. Нима эмиш, "Ўзбекистон пахта макони" эмиш. Лекин бу "пахта макони" мана шу халқда нима берди? "Пахта макони"га айланган юртимиз нафакат бутун социалистик лагерь, айтайлик, дунёнинг куп-куп бошқа мамлакатларига ҳам пахта етиштириб бериб, бундан нима наф қурди? Ўзбекистонда ҳукм сурган "пахта яккаҳаркимлиги"ни эсингизга олинг. Бундай ҳолнинг табиатимизга, одамлар ҳаёти салбий таъсирини олинг. Агар уша замонни эсласак, "пахта яккаҳаркимлиги" даврида факат томларимизда пахта экилмади, холос.

Ҳақиқатни англаш учун дунёда битта синалган услуб бор. Солиштириш керак, қиёслаш керак. Кеча ким эдик, айтайлик, нима масалада бизлар азоб-укубат чекканмиз ва бугунги ҳаётимизнинг, эртанги режаларимизнинг шундан қандай фарқи бор? Бизлар қандай қадам қуяпмиз, тугри йулданми, йукми, деган саволга жавоб бераётганда факат қиёслаш керак. Курук. ташвиқрт керак эмас.

Шу нуқтаи назардан Қараганда, яна бир бор айтаман: жаҳрн жамоатчилиги илгари харитадан Ўзбекистонни курсатишга ҳам қийналадиган булса, ҳрзир давлатимизни бутун дунё таниб бормокда. Ҳозир юртимизга қуплаб мамлакатлардан делегациялар келади.

Биргина утган ойнинг узида дунёнинг манман деган давлатлари, мисол учун АКШнинг энг кузга қуринган се-

нмторлари, конгрессменларининг қупчилиги Ватанимизга келиб кетишди. Биласизлар, матбуотда, телевидениеда Ўзбекистон Президентга фал он делегацияни қабул қилди, деб бериладиган хабар бу шунчаки қурук. маълумот эмас. Бунинг тагида қукур маъно бор. Тараққий топган, дунёда қатта нуфузга эга давлатларнинг раҳбарлари ва шуларнинг вакиллари Ўзбекистонга келиб, уз ҳурматини изҳор қилиши, уз таклифларини билдириши, ҳамкорлик масаласига, умуман, биргалашиб ишлашга тайёр эканликлари изҳор қилиши — бу уларнинг Ўзбекистонни, халқимизни, бизнинг салоҳиятимизни яна бир бор эътироф қилганини, тан олганини билдиради.

Шулар билан гаплашганда мен уларга, ун йил оддин Ўзбекистонни харитадан курсатиб бера олармидингиз, десам, ҳақиқатни айтадиган булсак, йук., тополмасдик, дейди. Ўзбекистон деганда факат Самарқанд, Хива ёки Бухоро қаерда булганлигини билардик, қолганини билмас эдик, деб ошқора айтади улар.

Мен нима демокчиман? Айтмоқчиманки, **биз кечаги ҳаётимиздан буткул воз кечганимиз йуқ. Умуман, тарихдан ёч қачон воз кечмаймиз. Тарих — бу бизларники, ачқ булса? Ам, қучук булса ам, у биз учун ҳаётдан сабоқ ва ҳулосалар чиқариш учун хизмат қилади. Шу нуқтаи назардан Қараганда кеча факат хом ашё ва хом ашё маҳсулотларини ишлаб чиқаришга ихтисослашган Ўзбекистон бугун дунё харитасидан уз муносиб 5фнини эгаллашга, бошқа тараққий топган мамлакатлар, авваламбор, АКШ, Рарбдаги демократик давлатлар, Шарқдаги Япония, Корея, Малайзия ёки шунга ухшаш давлатларга тенг булишни уз олдиға мақсад қилиб қуяр экан, бунда биринчи галда чет эл сармоялари, чет эл инвестицияси ншоятда қатта аҳдмиёт касб этади. Мен ҳрзир тилға олиб утган қупчилик давлатларнинг тарихи шуни курсатадики, агар хорижий мамлакатлардан сармоя келмаса, инвестиция келмаса, ҳеч қачон бу давлатлар бугунги ривожланиш даражасига қуҳарила олмас эди.**

Яқднша Европа ва Америкада бир тарихий воқеага — Маршалл планига бағишлаб қатта мажлислар, турли ма-

росимлар утказилди, Биласизларки, Маршалл деган одам АКШ давлат котиби булиб, у Европани Иккинчи жахрн урушидан кейин оёкда кутариш учун махсус дастур ишлаб чиқишга бошчилилик килган.

Шу дастур Маршалл плани деб аталади. Франция, Буюк Британия, Германия ва шунга ухшаган Европа давлатларининг бугунги савиясини курсангиз, беихтиёр одамнинг хаваси келади. Лекин урушдан кейинги уларнинг ахволини бир эслаб курайлик. Кай ахволда эди Европа? Маршаллнинг плани нима берди? Америка Кушма Штатлари Европани тиклаш учун бир йула катта маблаши тавсия килди. Маршалл планига асосан тахминан 50 миллиард доллар Европа давлатларига кредит сифатида берилди. Мазкур маблаг бу мамлакатларнинг иктисодини унглаб, хаёт даражасини кутаришга, авваламбор илор технологияларни жорий этишга ва умумбашарий тараққиёт йулига қўйтаришга катта хизмат килди. Маршалл плани ана шундай улкан натижа берди.

Энди Японияни олайлик. Урушдан кейин Япония кай даражада эди? Қандай ахволда эди? Бу вайрона булиб ётган давлат 50 йилдан кейин бугунги юксак тараққиёт даражасига кутарилади, деб ким тасаввур кила оларди? Корейни олинглар. Кай ахволда эди Жанубий Корей?

Хуллас, бундай мисолларни кулаб келтириш мумкин. Хаммаси, барчаси нима хисобидан кутарилди? Албатта, биринчи галда, уз кучига таяниб, уз имкониятларига суяниб. Лекин четдан кумак, сармоялар булмаса, уз максадига эриша олмасди.

Ўзбекистоннинг ривожланиш модели, Ўзбекистоннинг тараққиёт режаси ва дастурларини тузганда биз аввало нимага ишондик ва нимага асосландик? Узимизнинг кучимизга. Узимизнинг тарихимизга. Узимизнинг фахримизга. Узимизнинг гуруримизга ва шу йул билан фаровон турмушга эришишни узимизга қатъий максад қилиб белгиладик. Лекин, шу билан бирга, факат шу мезонга, шу омилга суяниб куп нарсага эришиш мумкин эмас. Тараққиёт учун сармоя керак, инвестиция керак.

Мана, кечя Япониядаги энг катта фирмаларнинг раҳбарлари Ўзбекистонга келди. Булар шундай катта фир-

маларки, улар Япониянинг бутун капитал дунёсини ушлаб туради. Улар орасида Япониянинг иктисодий ташкилоглари федерацияси — "Кейданрэн" деган йирик бирлашмаси ҳам бор. Бу фирмалар нафакат молиявий иктисодни, керак булса, уз ҳукуматининг сиёсатини ҳам белгилайдиган қудратга эга.

Биз улар билан учрашиб фикр алмашдик. Жумладан, федерация раҳбари жаноб Тоёда билан ҳам суҳбатлашдик. Бу япон фирмаларининг энг катта раҳбари, куп нарсани биладиган, тажрибали одам. Шулар билан учрашиб, яна бир бор гаплашиб олдик. Учрашувлар давомида Япония Ўзбекистонга қандай қараяпти, бизга муносабати, сармоя бериш соҳасидаги режалари, бизларнинг эртанги кунимизга ишончи борми-йўқми — шу қаби масалалар хусусида атрофлича кенгашиб олдик.

Фикримни яқунлаб айтмоқчиманки, агар Ўзбекистон тез кунларда узининг максадига, уз муродига эришмоқчи булса, чет мамлакатлар, бой давлатларнинг сармоясини олиб келмасдан бу ниятларни амалга ошириб булмайди. Истардимки, бу оддий, лекин гоёт муҳим ҳаётий ҳақиқатни мактабларда ўқийдиган, олий ўқув юртларида таълим олаётган болаларимиз, эртага бизнинг урнимизга келадиган фарзандларимиз яхши англаб олса, қрлаверса, ҳар қайси фуқаро шуни яхши тушуниб етса. Чунки бу ҳаётий ҳақиқат — бизнинг эртанги кунимизнинг гарови. Такрорлаб айтаман: бу — гаров. Бу — шарт. Агар шу шартни амалга оширсак, эртага марра бизларники.

Шу сабабли мана шу иккита — яъни "Чет эл инвестициялари" ва "Хорижий инвесторлар ва инвестицияларга қаролат бериш тугрисида"ги қонунларни қураётганда табиий савол тугилади: қуш, нима учун биз бу қонунларни қабул қилияпмиз? 1992 йилда қабул қилган қонунларни бугунги қуш билан бошқатдан қараб, яна бошқатдан таҳририни ўзгартиряпмиз? Сабаб нима?

Сабаб шундаки, бутун дунёнинг маблаки, барча бой-бадавлат давлатларнинг инвестициялар учун ажратадиган маблағлари, сармоялари, булар ҳаммаси бир қозонда қайнаб турибди. Бугунги умумбашарий шароит шундайки,

жаҳрнда умуман глобализация деган жараён кечяпти. Дунёда канча ортикча сармоя бор, бу сармояни бошқаларга бериш, ёрдам тарикасида бериш, узига фойда орттириш микдори каби масалалар ҳдммага маълум. Лекин савол тушлади: хуш, бу сармоя қайси давлатларга, қайси минтақага биринчи навбатда оқиб боради? Қдйси ишлар учун, қайси тармоқлар ва минтакаларнинг ривожини учун ётқизилади? Мана шу масала бугун, бугунги жаҳрн сиёсатида, иктисодий сиёсатида ва бошқа сиёсатда энг катта аҳамиятга эга булган масала. Худдики дарё оқиб келяпти, бу дарёнинг чегаралари ва манзили қ.аёқда?

Агар мустақил булган йилимиздан ҳисобласак, бугун Ўзбекистонга келган сармоя тахминан 8 миллиард АҚШТТ долларини ташкил қилади. Вир йилда биз тахминан 1 миллиард АҚД1 долларини узлаштиряпмиз. Лекин бу бизнинг имкониятларимиз даражасидан кам, бу ҳар томонлама Қараганда режаларимизни амалга ошириш учун етарли эмас. Шунинг учун биз тезроқ, усмокчи булсак, иктисодимизни жаҳрн иктисодига тенг қилмокчи булсак, авваллабор, саноатни, иктисодни ривожлантирмокчи булсак, Голландия, Германия, Хитой ва Япония тех-нологияларини олиб келиб, кишлок. хужалигини кутармокчи булсак, бизга сармоя, сармоя, яна бир бор сармоя керак. Яъни, хорижий инвестициялар керак.

Шу нуқтаи назардан бу қрнунларни қабул қилишимизнинг, уларни қайтадан қуриб қикишимизнинг сабаби битта. Қдерда имтиёз булса, қ.аерда шароит булса, қ.аерда агар қи қрнуний гаров, қ.онуний қафолат бериладиган булса, шу ёқда сармоя келади. Буни яна тушунтириб утиришнинг ҳржати йук., деб уйлайман. Мен ишонаманки, мана шу гапларимни оддий одамларга, жамоатчилигимизга, халкимизга етказасизлар. Яъни қ.аерда шароит булса, қ.аерда қулай иқлим булса, қ.аерда шундай имтиёзлар булса, улар шундан фойдасини қурса, қафолатига ишонса, шу жойга ишониб сармоя олиб келади. **Қафолат дегани — бу жуда орир нарса. Қафолат деганда ^ам сиёсий, х.ам иқтисодий, ^ам молиявий қафолат беришимиз керак. Бунинг фойзалари бор, бунинг гаровлари, узига яраша шарт-маж-**

(иришлари бор. Биз буларнинг х.аммасини мужассамлаш-|п|и*, қопуний нуқтаи назардан, қрнун билан қафолатини)и и.и.и эканмиз, бу ишларимизни таррибот қилиш керак, i ЧИИШКОТ қилиш керак. Чет эллардаги қатта нуфузли қом-П.И1 ияларга, пулдор банкларга, халқ.аро молия ташкилот-i чипа мана шу қрнунларимизнинг мохиятини қуқур тушуширишимиз^бошқ.ача айтганда, миясига қуйиб қуйи-|п им из керак. Ўзбекистонда биринчи навбатда сиёсий, иқ.1'исодий, молиявий барқ.арорлик мавжуд, бу х.ар қдндпй сармоянинг асосий гарови, асосий шарт, деб айти-1п им из керак. Сизлар сураётган қафолатни биз берамиз, қ.унай шарт-шароит ҳам яратиб берамиз. Шу билан бирга фойзини ҳам қрийл қилиб берамиз. Сизларнинг ички иш-шфингизга аралашини ёки йулингизга қов буладиган тусиқ-парпи бартараф этишга, керак булса, зуравонларнинг пай-Мi i и қирқишга мана шу қрнунлар асос булади, деб биз қафиллик беришимиз дарқор. Тоқи уларда шундай ишонч иайдо булсинки, Ўзбекистонга сармоя келтирган хорижий инвестор бошқа жойдагига нисбатан қупроқ. фойда Олади.

Албатта, мен бу гапларни биринчи марта айтаётганим й^қ.- Лекин шуни унутмаслик лозимки, дунёда х.еч қим, \сч қ.ачон, х.еч қ.андай даврда ҳам текинга Ўзбекистонга ордам бермайди. Чунки манфаатсиз, узининг мақ.садига •>ришмасдан, бирор фойда қурмасдан ёрдам бериш деган гаплар — буларнинг барчаси пуч гаплардир.

Шунинг учун мана шу қрнунларнинг синчиклаб мағ-шга етиб борсак, бизлар 1993 йилда қабул қилган қ.онун-ий кеча иқкита мустақил қ.онунга айлантирдик. Яъни чет эл инвестицияларини алоҳ.ида қуриб қикдик. Мана шу инвестициялар га қафолат бериш масаласини му^оқама ^илдик ва уни қенгайтирдик. Бошқ.ача айтганда, Ўзбекистонда хорижий сармояларга қ.андай имтиёзлар берилаётганини, уларнинг х.ам сиёсий, ҳам иқтисодий, х.ам молиявий қафолатини содда ва аниқ, тарзда ишлаб қикдик, энди тегишли ташвиқрт ишларини жойига қуйишимиз зарур. Агар эртага бизга бирор сармоядор қелса, унга мана шундай ҳрлатни қурсатиб, сунгра у билан гаплашамиз.

Курук. гаплар керак эмас, ваъдалар керак эмас. Крнун бизлар учун хам к.онун, сизлар учун хам крнун, деб айта-миз.

Бу ерда яна битта масала бор. Инвестициялар келиши уз йули билан, лекин Узбекистоншиг модели, иштисоди, иштисод ривожининг роли шундайки, биз уз х.ял цилувчи бойликларимизни, уз штисодий потенциалимизни ^еч кимга сотганимиз йуХ- Баъзи кушни давлатлар тажрибалари бизга тугри келмайди. Бизда ундай нарсалар йук., буни нафакдт сизларга, балки халкимизга карата хисобот тарикасида айтаяпман. 6—7 йил давомида биронта катта корхонамизни ёки ривожимизнинг асоси булмиш бойликларимизни хеч кимга сотганимиз йук.. Агарки бирон-бир хорижий хдм-коримиз сармоя олиб келаётган булса, бу борадаги шарт-номалар крнунларимиз асосида буляпти.

Мана, мисол учун "ДЭУ" билан автомобиль заводини худди шу асосда курдик. Бухорода улкан нефтни кайта ишлаш корхонасини хам айна шу тарзда барпо этдик. Ишонасизми-йукми, бунга кам одам ишонади, бу лойи-Ханинг умумий нархи ярим миллиард АКД1 долларидан купрок.. Факат технологик кисми 262 миллион АКДН дол-ларини ташкил этди. Кдйтариб айтаман, бу факдт техно-логик кисми. Ундан тапшари, бошка куплаб мураккаб ин-шоотларни куриш керак эди. Сув олиб келиш керак, электр олиб келиш керак, йулларни куриш керак, иморатларни куриш керак ва хоказо. Буларнинг хаммасига, айтиб утга-нимдек, ярим миллиард АКД1 доллари зарур эди. Биз шу курилиш учун хорижий мамлакатлардан сармоя олиб ке-лаётганда 40 фоизини бевосита узимиз топдик, яъни Узбекистан сармояси сифатида уртага куйдик. Шунинг хисобидан оладиган фойдамизнинг таксимоти куйидаги-ча: 40 фоизи узимизга тушяпти. 60 фоизи хозирча уларга тушяпти. Эртага хамма олган кредитларнинг хисоб-кито-бини жойига куйсак, фойданинг юз фоизи узимизники булади.

Барпо этилган ва этилаётган бошка йирик корхона-ларни хам шу нуктаи назардан куриб чиксак, шунга амин булиш мумкинки, биз х^ч качон уз манфаатимизни ва

одий мустакдллигимизни хавф остида крлдиргани-
"Н1 i пУк.. Биз сиёсатимизни, ривожимиз дастурларини ту-
"|| .шда факат бугунги кунни эмас, эртанги кунни уйлаб
им куйдик. Сизларга рахмат, шу сиёсатни тугри тушу-
ни п. куллаб-куватладингиз. Мана шу сиёсатнинг тугри-
1ИИИМИ хаётнинг узи тасдикляпти. Ва мукдвдас замини-
мшда \аёт кечираётган хар бир инсон унинг натижаси-
ни. ?(осилини аста-секин куряпти.

Л1н:1 биродарлар!

Муродимизга етмокчи эканмиз, белни махкам боглай-
i ni (> йил мобайнида эришган ютуқларимиз, эртанги ку-
иимюга умид уйготиб, пойдеворимизни янада мустахкам-
пийди. Аминманки, бизнинг урнимизга келадиган авлод
|И1дан кучли булади! Бизнинг хатоқларимизни такрорла-
мийди. Уларнинг тажрибаси, дунёкараши мутлак.о бош-
цача булади. Улар вақтини, куч-гайратини боқимандалик,
(онст тузумидан к.олган бошк,а иллатларга к.арши курашга
i |рфламайди. Улар факдт олга юради, бошк.алардан кам
(фшасликка, узбек миллатини, керак булса, Узбекистон-
i.i яшаётган хар бир фукаронинг бахтини, ик.болини юк-
•.пиришга ҳаракат к.илади. Бу баландпарвоз гаплар эмас.
**Мен сизларнинг сиймонгазда айу-заковатли, мард, тиниб-
гинчимас ҳашимизни куряпман. Уз кадригимизга етайлик.
Ютуқдаримиздан рурурланайлиг-у, лекин бошимиз айланма-
•ни, оёгамиз ердан узилмасин.**

ЭЪТИҚ,ОД ЭРКИНЛИГИ К.ОНУНИЙ АСОСДА Б^ЛСИН

Хурматли халк. ноиблари!

Мана, хозиргина хурматди бир домламизнинг маъру-
>асини тингладик. Кечирасизлар-у, маъруза менга ёкма-
ди. Лицейларда, олий укув юртлари аудиторияларида
укиладиган лекциялардан фарқи йук.. Олим, юрист сифа-
тида мен у кишидан бошка нарсани кутган эдим. Яъни,
бугун ҳаммамизни уйлантираётган муаммолар хусусида
ваколатли мутахассис фикри керак эди бизга. Афсуски,
бундай булмади.

Давлатимиз, Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир фукаро келажагининг кафолатини Конституция беради. Фукароларнинг ҳақ-ҳуқуқлари, бурчлари Конституцияда белгиланган, тегишли қонунлар билан мустаҳкамланган. Мақсадимиз эркин, демократик ҳуқуқий давлат қуриш, адолатли жамият барпо этиш. Ҳеч бир инсонни қамситмаслик, эътиқодини ҳурмат қилиш, эркинлигини таъминлаш.

Модомики мақсадларимиз аниқ, экан, инсон ҳуқуқлари умумҳалқ. муҳрамаида қабул қилинган Конституция ҳимоясида экан, авлодларимиз, фарзандларимиз келажагига ҳавф соладиган, миллат шайнига доғ туширадиган ҳатти-ҳаракатлар қаердан пайдо бўляпти? Мен Наманганда, Андижонда рўй берган қонунсиз воқеаларни назарда тутяпман. Нима, ҳуқуқий асосларимиз бўшми ёки умуман масъулиятни унутиб қўйдикми? Балки баъзи бир мансабдор қимсалар иккиламчи сийosat олиб бораётгандир? Ана, орангизда Наманган вилояти ҳрқими ва туман ҳрқимлари утирибди. Хох. ишонинг, хох. ишонманг, битта вилоятда 1200—1300 та масжид бор. Бу масжидлар атиги 4—5 йил ичида қурилган. Мазкур масжидлар қонун доирасида фаолият курсатиши учун қимдир масъул. бўлиши керакми, йўқми? Узи ҳудудларда қонунларимизни ҳимоя қиладиганлар борми-йўқми?! Намангандаги масжидларнинг 50—60 фоизи рўйхатдан утмаганини вилоят ҳрқимлиги ва жамоатчилиги билмайди дейсизми? Билади! Фақат уз тинчини уйлаб, разил ниятлар, фитналарга қўл силқиб қўйган. Масжидларни рўйхатдан утказиш ҳақида гапирдим. Диний ташкилот ёки масжид очиладиган бўлса, албатта узига мажбурият олиши керак. Қайси қонун бўйича фаолият курсатади, фаолият доираси қаердан бошланади-ю, қаерда тугайди — буни аниқ, билиши, масъулиятни тула ҳис этиши зарур.

Рўйхатдан утиш — бу арзимаган расмийчилик эмас, ахир. Бундай ишлар албатта, пора бериш, амалдорнинг оғзини мойлаш ҳисобидан бўлиши ҳам мумкин. Лекин қонун ҳукм сураётган ҳудудца, туман ва вилоятларда бунга имкон берадиган вазиятни таг-томири билан қирқиб

и ни керак. Масжидларнинг маблағи бор, лекин аксари.... и йўқ. туламайди. Ҳуш, бу қўллар қайсани кетяпти?

Қоқимларнинг, Адлия вазирлигининг жойлардаги чопи ходимларининг қўнтакига! Прокурор бўлса мик. и иши. Қонунлар ижроси устидан назорат прокурор-тип тўшфаси эмасми?! Агар туманда қонун бажарилма-ти.

прокурор унда нима қилиб утирибди?! Қўнтак-қанча ми юрак ташкилотлари бор. Узингиз бир тасаввур қилинг: ир

Гўчора тижоратчи ёки савдогарнинг ортидан унтаси Упқасики қўлтиқдаб югуради. Чўнки, ишхонасига қўнтак-и-и, у ига зўғум қилиш, устидан жиноий иш қўзғаш, оғзи-

•1.11 и-и ни ҳақ тортиб олиш осон.

< уқимни муҳтасар қилиб айтмоқдиманки, қонун қабул қилини билан иш битмайди. Аравани қўруқ. олиб қўриб, умумий гаплар билан қўтулиб кетаман, деб уйламанглар. Һў жуда қатга муаммо. Ўзбекистоннинг келажагига ҳавф қўнтакган, умуммақсадларимизни, орзу-ниятларимизни ь.фбод қилиши мумкин бўлган, авлодларимизни ҳавф ос қида қўлдирадиган қатга таҳдид бу! Бир матбуот анжуманида "Озодлик" радиостанциясининг муҳбири Фўрқмғбек Яқвалхўжаев Наманган воқеаларининг сабабини < уради. Мана, сиз муҳтарам депутатлар ҳам эшитиб қўйинг-и.

Наманганга қўнтак таъсир бўлмаса, уз-уздан шўндай гажовулар юз берармиди? Бу қонхўрлар қимнинг макта-Оида уқиган, қимдан маблағ олган, қим уларни қўрол би-пан таъминлаган, ота-оналарининг бепарволигидан фойдаланиб, ёш йигитларни қим Тожикистонга ёки Афғонистон ва Покистонга олиб борган? Уларни муҳолиф қўчларнинг узаро хўнрезлик гирдобига улоқтирган қим? Гавилдара деган жойда одамларга қўрол уқталиб, ўзбеклар номини сотиб юрган Жўма Намангоний, узини амирлар қаторига қўшган Тохир Йўлдошев уз қим?! Бу му-таҳаммаллар қаердан пайдо бўлди? Уларнинг қиливини нега қўқтида тортиб қўймадик?]

Ҳолисона тан оламиз. Ўзбекистон ҳудудида баъзи бир ечилмаган ижтимоий масалалар, дейлик, ишсизлик бор-дир, одамларнинг қўнтак хали биз орзу қилган даражада

эмасдир. Ёшлар муаммоларини ечишда бепарволикка йул куйгандирмиз. Урта ва олий укув тизимидаги, маънавият ва маърифат соҳасидаги масъул кишиларнинг лоқайдлиги уз йулига, бу узимизнинг айбимиз. Лекин яна такрорлайман: четдан таъсир булмаса, болаларимиз алданиб Покистонга бормасди, мукаддас динимизга ёт булган оқимларга ружу куйиб, кулларига курул олишмасди. Жангариларга айланиб, Ватанига, ватандошига кул кутармас, купорувчилик билан шугулланмас эди.

Наманган, Андижонда кулга тушган жиноятчилар устидан эрта-индин очик, суд булади. Керак булса, суд жараёнини телевидение орқадяи курсатамиз. Ана ушанда бу нонкурларнинг максоди нима булганини уз кулокларинг билан эшитасизлар.

Уларнинг биринчи режаси маъмурий, ҳуқуқ. химоясида турган ташкилотлар: милиция, прокуратура ва шунга ухшаган ҳркимият ходимларини улдириш билан одамларни куркитиш булган. Ундан кейин бизнинг ишлаб чиқариш соҳасидаги, ҳаёт-мамотимизни ҳал қиладиган иншоотларни портлатиш, нон, сут етказиб берадиган, одамларни иш билан банд қиладиган корхоналарни, иморатларни портлатиш...

Тушуняпсизларми, қандай қатта ҳавф остида қрлишимиз мумкин? Битта муттаҳам, битта иймонини сотган ёвуз ниятли одам қднча-қ.анча зарар, зиён етказиши мумкин.

Боз устига, бу ишлар дин никрби остида, мен кимман, мен ваздобийман, мен ҳақиқий мусулмонман, деган қибрили ақида билан қилинади. Ким ҳ.ақиқий мусулмон, ким сохта мусулмон эканини ёлғиз Аллоҳ. таоло билади. Охиратда, сурок.-савол пайтида ҳаммамизга Яратганининг узи баҳ.осини беради. Бу дунёда бировни чала мусулмон, узини ҳ.ақиқ!1й мусулмон дейишга ҳеч бир банданинг ҳ.ақ.ки й^к.. Буни Исломдан ҳабардор одамлар, диний идораларнинг раҳ.барлари жуда яхши билади. Ана шу одамлар айтсин.

Яна бир бор айтаман: ким ҳ.ақиқий мусулмон, ким чала мусулмон, ким кофир булганини Аллоҳ таологина билади, Ким, адҳамдулиллоҳ., мусулмонман деса ва мукаддас

К,у|>они қаримда, ҳ,адисларда курсатилган талабларни ВйЖО этса, бизнинг динимиз бўйича Худога итоат қдлган, ни і ижо қилган булади ва у узини мусулмон дейишга ҳақли-
шир

1>оя айтганимиз қунгилсиз вок.еалар қ.андай оқибатларга нимб қелиши мумкин? Аввало, улар майда ишлардан, беп.рпноликдан бошланишини унутмаслик лозим. Жамиятнинг узи бунга қ.арши қаттиқ. оёқда турмаса, узини, уз (!)арзандларини химоя қ.илмаса, эртага Тожикистондаги шпийат бизнинг ҳ.ам бошимизга тушиши мумкин. Тожикистонда, Шахидон майдонида булган вок.еалар 1992 йил май ойида бошланган эди. Бунинг тарихига 6 йил буляп-1и, \амон Тожикистонда тинчлик, барқ.арорлик йук.: ҳ.еч қ.аидай қурилиш, бунёдқорлик йук.. Одамлар нима билан (>анд — узингиз ҳабардорсиз.

Тараққидётни ун йиллар орқага суриб юборган Шахидон.||.он вок.еалари аслида Наманганда бошланиши керак эди. Буми қим билади? 1991 йил 8 декабрда мен Наманганга Гюриб ақлини йук.отган, узига "Оллоҳ. лашқарлари" деб ном қуйиб олганлар билан, уша Йулдошев Тохир билан юзма-юз булганман. Унинг қ^лидан микрофонни олиб гапирганимни қим эслайди? Ушанда мендан улар ислом давлатини, ислом республикасини ҳ.озир эълон қ.иласиз, деб талаб қдлишган. Сок,оли тиззасига тушадиган қимсалар одамларнинг бошини айлантириб, шу масалаларни қутарганлари ҳ.али ҳам эсимда, овозлари ҳ.али ҳ.ам қуло-і имда турибди.

Улар "ислом лашқарлари" ва бошқд ташкилотларни гузиб, одамларга тажовуз қ.илиб, милициянинг урнини олиб, ҳуқмдор булмокчи эдилар. "Қук.он хонлигини ташкил қиламиз", деган мақсадда юрганлар. Буни қим билади? Буни аввало сиз депутатлар билишингиз зарур. Нега деганда, сиз ҳалқ. ноиблари — ҳалқ. вакилларисиз. Ҳалқдни қим химоя қ^шади, ҳалқ.қ.а қим йул курсатади?

Бунд ай ҳавфни ҳар бир одам сезиб, онгидан утқизиши керак. Биз бугун нима учун мана шу Виждон эркинлиги тугрисидаги қ.онунни қ.айта қуриб қияпмиз? Бунинг сабаби шуки, мазкур қрнун 1991 йилда, яъни Конституция-

миздан бир ярим йил оддин кабул килинган эди. Хозир янги Конституцияни кабул кдлдик, куп крнунларни ишлаб чикдик. Энди хдѣтимиз учун, келажагимиз учун, фарзандларимизнинг СОРЛОМ ъतिकрди учун ахдмиятли булган, демократиянинг энг мухим шarti булмиш виждон эркинлиги масаласини кайтадан куриб чикяпмиз.

Олимларимиз, таълим-тарбия даргохларининг тарбиячилари, уkitувчилари Узбекистонга булган хавф ва тах.-дидларни турри тахдил килиб, болаларимиз такдири учун биринчи навбатда ёниб харакат килиши, болаларимизни бундай ёвуз хавфдан химоя килишлари керак. Тарбиячилар, олимлар, домлалар томошабин булиб утирмаслиги лозим. Фарзанддаримизни ким турри йулга солади, ким уларнинг онгини тозалайди, ким уларга хак. гапларни гапириб, хдѣтда уз ъतिकрдига суяниб яшашни ургатади, тарбиялайди? Ёшларнинг турри йул танлашида ким биринчи булиб ёрдам бериши керак, уларга ким таянч булиши лозим?

Афсуски, бундай ишлар хрзирча йук. даражада! Нима учун бу масалада локайдликка, бепарволикка йул куйилляпти? Одилона, окилона йул тутиш урнига баъзи хркимлар узи масжид курилишида х.омий булиб, биринчи ришт-ни куйиб юрибди. Ахир сен хркимсан, олдин мактаб кур, одамларнинг СОРЛИРИНИ саклаш, энг долзарб эх.тиѣжларини крндириш борасида сен жонкуяр булишинг керак эмасми? Булмаса, хркимликни зиммага олиб нима киласан? Масжидга бориб, имом бул — агар ъतिकрдинг ёки билиминг турри келса. У ерда маошинг купрок., масъулятинг, жавобгарлигинг эса камрок. булади.

Хоким деганда биз мутлак.о бошкдча, мана шу туман, мана шу вилоятнинг химоячиси, керак булса такдирини, х.аѣт-мамотини х.ал киладиган фидойи одамни тушунамиз. Вилоят ёки туманда нима вокеа руй берса, виждонли хрким аввало узи жавоб бериши керак. Шунинг учун бу масалани кураѣтганда х.аммамиз, аввало шу ерда утирганлар уз масъулятимизни чукур англаб, хис этиб, юртимизга жанубдан келаѣтган хавфнинг олдини олиш, болаларимизни ѣт таъсирлардан саклаб крлиш т5трисида уилашимиз

керак. Зеро, мен вахдобийман деган ёш бола хам узбек ооласи, бизнинг миллатимизнинг боласи, халқ,имизнинг (>оласидир. Уни турри йулга солиш барчамизнинг бурчимиздир.

Телевидение орқали Наманганда булган вокеаларнинг кулга олинган иштирокчилари, милиция ходимини улдириб кетганлар курсатилди. Куз ёшларидан ожиз булиб қолган онаизорларнинг нима айби бор? Нима учун биз бу масалага бепарвомиз? Бу ишларга биз — жамоатчилик х.ам айбдор эмасми?!

Шунинг учун мен сизларга мурожаат килиб айтмоқчиман. \ар ким виждонан калбидагини гапирсин. Х^кик.атан \ам шу хавфни сезяптимиз-йукми? Мен айтган гапларга кушиладимиз-йукми, шу туррида гаплашиб олайлик, фикр плмашайлик. Энг мухими, зарур хулосаларни чикарайлик. Ватанимизни, диѣримизни бало-к.азолардан х.амжихат булиб асрайлик.

1998 йили 30 апрель

ИКТИСОДИЙ ХАМКОРЛИК ТАШКИЛОТИГА АЪЗО МАМЛАКАТЛАР ДАВЛАТ ВА ХУКУМАТ БОШЛИКДАРИНИНГ УЧРАШУВИДА СУЗЛАНГАН НУТҚ.

Мухтарам Раис жаноблари,
Мухтарам Бош котиб жаноблари,
Давлат ва ҳукуматларнинг мухтарам бошликлари.

Бу ерда Иктисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо давлатлар раҳбарларини кутлаш ҳамда ҳамкорликдаги ишимиз халқларимиз ва давлатларимиз равнақи йўлида самарали бўлади, деб ишонч билдириш менга улкан мамнуният бахш этади.

Иктисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо давлатлар ҳудуди ноёб геостратегик макон бўлиб, бой маданий мерос, қадимий цивилизация ва гузал анъаналарга эга.

Қулгина мамлакатлар минерал ресурслар ва энергетик хом ашёнинг мавжуд ҳажми, транзит инфратузилма барпо этиши имкониятлари бўйича минтақадагина эмас, бутун дунё микёсида ҳам муҳим аҳамият касб этади.

Иктисодий ҳамкорлик ташкилоти доирасидаги ҳамкорликнинг утган олти йили мобайнида маълум шарт-шароитлар, зарур ҳуқуқий ва меъёрий асос барпо этилди, минтақдаги мамлакатлар тараққиёти учун муҳим аҳамиятга молик вазифаларни ҳал этишда саъй-ҳаракатларимизни бирлаштириш имконини берадиган сезиларли тажриба тупланди.

Айни пайтда шуни очик эътироф этишимиз лозимки, Иктисодий ҳамкорлик ташкилоти минтақа учун жуда зарур бўлган лойиҳа ва дастурларни мантикий яқунига етказиш, Иктисодий ҳамкорлик ташкилотининг ҳар бир аъзоси бу лойиҳаларнинг самарадорлиги ва аҳамиятини уз мисолида ҳис этишига имкон берадиган ҳамкорлик жиҳатлашуви даражасига чиқара олгани йўқ. **Назаримизда, бундай шароитда, саъй-ҳаракатларимизга ҳаддан ташқари**

майдалашиб кетиши Иктисодий ҳамкорлик ташкилоти доирасида кулланиладиган ташаббусларнинг самарадорлиги ва илгирчи беришини сўсайтириб қўйиши мумкин.

Шу муносабат билан биз Ўзбекистон Республикасида Ташкилотнинг қўллаб-қувватлаш институти ва тузилмаларини барпо этишга заҳимдорлик қўлаймиз. Улар келажакда бизнинг эътиборимиз, имкониятларимиз ва саъй-ҳаракатларимизни янада яқинроқ пайтда минтақамиз учун ута муҳим ва устувор лойиҳа асосий дастур ва лойиҳаларни амалга оширишга, 11 м гиш урнига Иктисодий ҳамкорлик ташкилотининг туб насад ва вазифаларидан **чалғитиши** мумкин.

Низ шунга чуқур аминмизки, бугунги кунда биргаликда ишчи-корхона килишимиз ва қўшничилигимизнинг мавжуд ҳолатини, яъни минтақамиздаги айрим мамлакатларда узок, йиллар мобайнида халқларимиз ва давлатларининг, минтақа мамлакатлари уртасидаги ҳамкорлик ва илгирчи муштаҳкамлашга тузатиб бўлмайдиган даражада жўн етказётган қарама-қаршилик ва урушлар туфайли турилган кескин муаммоларнинг ҳал этилмаганини ҳисобга олмаслик мумкин эмас.

Ҳамкорлик иштироблари ҳақида гапирар эканман, мен **коммуникацияшга замонавий, ривожланган тизимини шакллантириш масалаларига алоҳида тўхталишни истар эдим.** Чунки, бундай коммуникацияни шакллантирмай туриб, минтақадаги улкан иктисодий салоҳиятдан халқларимиз равнақи йўлида **фойдаланиб бўлмайди.**

Анжуманда иштирок этаётган барча давлатлар **транспорт тармога ва коммуникацион инфратузилма** қурилиши минтақани, нафақат бизнинг минтақамизни ривожлантиришда нақадар улкан аҳамият касб этишини яхши билишига аминман.

Шу муносабат билан, Иктисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар давлат ва ҳукумат бошлиқларининг утган йил май ойида **Ашгабатда Иктисодий ҳамкорлик ташкилоти минтақасида транспорт ва коммуникацион инфратузилма** дамда **трансмиллий қувурлар тизимини ривожлантиришга бағишлаган навбатдан ташқари учрашув** уз вақтида бўлганини қайд этмокчиман.

Шу билан бирга, бу борадаги ишларни танқидий бахрлар эканмиз, мавжуд транспорт йуналишларини қўйта қўриш ва янги йуналишларни барпо этиш нули билан минтақдаги транспорт тармогини кенгайтириш буйича қабул қилинган қўрорлар ҳаётга татбиқ, этилишдан хали анча узоқда эканини курамиз.

Назаримда, ҳрзир Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар уртасидаги Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотининг Транспорт ва алоқа ун йиллиги ҳаракат Дастури буйича келшув жараёнини фаоллаштириш ҳамда дастурни босқичма-босқич амалга оширишга утиш зарур.

Марказий Осиё минтақаси учун Туркманбоши, Боку шаҳарлари ва Грузия портлари орқали Европа қитъасига чиқиш имконини берадиган **Транскавказ йуналиши** ута муҳим ва амалга ошириш мумкин бўлган йул ҳисобланади.

Европа Иттифоқи ва бир қанча халқаро ташкилотлар Марказий Осиё минтақасига кенг транспорт йули очадиган бу йуналишни ривожлантиришга ижобий баҳр бермоқдалар. ТРАСЕКАнинг турли йуналишларни қамраб олган лойиҳаси мана шу гоёни амалга оширишга қаратилгандир. Назаримда, бу лойиҳа яхшигина молиявий базага эга.

1996 йил май ойида **Серахс — Мапшад — Бендер — Аббос** темир йулининг очилиши Ўзбекистон ва бутун минтақа учун катта аҳамият қасб этади. Бу йулнинг ишга туширилиши билан Марказий Осиё мамлакатларининг Форс қурфазидаги денгиз портларига чиқиши учун ҳақиқий имконият пайдо бўлди. Бу лойиҳанинг амалга оширилиши мамлакатларимизнинг иқтисодий ҳамкорлик доирасида амалий ҳамкорлик қўйиш имкониятларини равшан намойиш этади.

Бугунги кунда минтақамиз мамлакатларини Хитой худуди, шунингдек, Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари ва Япония билан боғлайдиган магистраль қўрилиши ва унинг ишга туширилиши улкан аҳамият қасб этади.

Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, биз, илгаригидек, Афғонистон худуди Покистоннинг Хинд океанидаги портларига чиқадиган манфаатдормиз.

Ҳақат Афғонистонда давом этаётган уруш ва беқдор вазият бу Дастурни амалга ошириш йулида асосий тусик бўлиб қолмоқда.

Телекоммуникацион алоқаларни ривожлантиришда энг янги технологиялардан фойдаланишни алоҳида қайд этиш лозим. Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар телекоммуникация тизимларининг Транс — Осиё — Европа оптик-тола кабель тизимига қўйиш бунга мисол бўла олади.

Ўзбекистон худуди орқали ўтган оптик-тола кабель алоқд йулининг қўрилиши 1997 йил ноябрь ойида тугалланган. Шарқ билан Ғарб уртасида тез ҳаракатда бўлувчи минглаб каналлар буйича юксак сифатли алоқдн ташкил этиш, шунингдек, видео-конференц алоқани амалга ошириш имконини берадиган рақамли жихоз урнатилиб, ишга туширилди.

Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар минтақаси учун бугунги кунда долзарб бўлган яна бир муаммо — наркотик моддаларни ишлаб чиқариш ва уларнинг контрабандаси билан шугулланиш муаммосига тўхталмоқчиман •

Ўзбекистон мустақилликка эришган пайтидан бошлаб нарқобизнесга қарши қўраш борасида улкан саъй-ҳаракатлар қилмоқда ва муайян қадамлар қўймоқда.

Биз наркотик моддалар тарқатилишининг ҳақоқатли оқибатларини серғаклик билан баҳрлаган ҳолда, бу иллатга қдрши қўрашда саъй-ҳаракатларимизни бирлаштиришимиз зарур.

Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар уртасида наркотик ва психотропик моддалар контрабандаси ва божхона қаллоблиқларига қдрши қўраш соҳасида ҳамкорлик қилиш буйича узаро тушуниш ҳдқида Меморандум тайёрлаш рояси бу моддаларнинг гайриқонуний савдоси ва олиб утилишига қарши қўрашда қўмақлашди, деб уйлайман.

Мухтарам Раис жаноблари!

Биз кун тартибига сиёсий ҳусусиятга эга бўлган, бунинг устига, Афғонистон ва Тожикистондаги вазият сингари мураккаб муаммоларни қиритмасликка қелишиб ол-

ганмиз. Айни пайтда биз **Штисодий хамкорлик ташкилотига аъзо булган бу мамлакатларда мустақкам ва узок муддатли тинчлик урнатилмай туриб**, хамжамятимиз доирасида тула иктисодий хамкорлик хакида гапириш кийин эканини х.ам яхши англаймиз.

Бундам ташкари, Афғонистонда давом этаётган уруш ва Тожикистондаги чигал вазият доимий равишда минтақдаги давлатларнинг сиёсий кутбларга булинишига сабаб булиб ҳамда минтақамиз ва ундан ташкаридаги барча давлатлардаги барқарор вазиятга хавф солиб тураверади. Мен бу уринда вазиятни сиёсий жихатдан изга солиш, бунинг устига, таназзулнинг ч^азилиб кетишида кимлар айбдор экани ту^ррасида гапириб утирмокчи эмасман.

Шу билан бирга, ижозатларингиз билан, бу ерда Эрон Ислом Республикаси Президенти жаноб Хотамий айтиб утган гапни яна бир бор такрорлашни лозим топаман.

Ха, х.акикатан ҳам, Ислом ва Шарк. цивилизацияси ҳамда фалсафасининг шаклланишида муҳим урин тутган улкамиз жаҳрн цивилизациясига салмокли хисса кушган жуда куп фан ва изданиях арбобларини, файласуф ва математикларни етиштириб чик.арган.

Шу маънода олиб Караганда, қдцимий маданияти, буюк аждодларининг донишмандлиги билан фахрланиши лозим булган мамлакатлар — Афғонистонда 20 йиддан буен биродаркушлик, фук;аролик уруши давом этаётгани, Тожикистонда эса, 5 йиддан буен к;алтис вазият сакланиб турганини тушуниш жуда 1дийин!

Назаримда, бутун минтақамизда тинчлик ва барқ;арорликка эришиш, мамлакатларимизнинг келажакдаги тараккиётни учун асосий йуналишлардан бири — Афғонистон ва Тожикистонга, биринчи навбатда — уларнинг НКҲНСОдиётини тиклаш ва оёқда куйиш масалаларида, келишилган ҳрлда муайян ёрдам к^арсатиш дастурини ишлаб чи.киб, амалга ошириш муҳим ах.амият касб этади. Хозир бу масала минтақ.адаги мамлакатлар учун энг муҳим муаммолардан бири булиб қрлмокда.

Сузимга якун ясаб, шуни яна бир бор таъкидлашни истар эдимки, бизнинг ташаббус ва амалий х.аракатларимиз, энг аввало, **узаро фойдали и^атисодий хамкорликнинг**

штисодий ва гуманитар масалаларини хал этишга к.аратилиши керак. Бу маънода коммуникацияларни ривожлантириш, мен шу уринда С. Ниёзовнинг фикрини куллаб-қувватлайман, бизни бир-биримиз билан боглайдиган муҳим б^атин булиши лозим.

Назаримда, бизнинг энг муҳим вазифамиз — айрим мамлакатларнинг ҳукмронлик к.илишга булган х.ар к.андай хатти-харакатининг оддини олиш, бунга имкон бермаслик — агар кимда шундай ниятлар булса, улардан воз кечиш лозим, албатта, — к.абул килинаётган қ.арорлар Ик.тисодий х.амкорлик ташкилотига аъзо булган барча давлатларнинг манфаатларига мое келиши, шу билан бирга, бизни бирлаштириб, интилаётган макрадларимиз доирасидан чи1дмаслигига эришишдан иборат.

Ўзбекистан Республикаси делегацияси номидан Қрзостон Республикаси ҳукумати, энг аввало Президент Нурсултон Назарбоевга курсатилган меҳмондустлик ва эх.тиром учун самимий миннатдорлик билдиришга ижозат бергайсиз.

Ишончим комилки, Алматида давлат бошликларининг учрашуви Иктисодий х.амкорлик ташкилотига аъзо мамлакатлар уртасидаги х.амкорликни ривожлантиришга янги куч бағишлайди.

Фурсатдан фойдаланиб, Қрзогистон Президенти Нурсултон Назарбоевни кейинги муддатга ташкилотимиз Р.иси вазифасини бажаришга киришгани билан табриклайман.

Эътиборингиз учун ташаккур.

1998 йил 10 май

ХАЛҚ БИЗДАН АМАЛИЙ ИШЛАРНИ КУТМОВДА

Азиз дуЪтлар!

Мухтарам депутатлар!

Энг аввало, бугун сизлар билан яна бир бор юз куришиб турганимдан РОЯТ мамнун эканимни билдиришга ва сизлар оркали Кашкадарё халкига узимнинг чуқур хурмат-эҳтиромимни изхрр этишга ижозат бергайсизлар.

Кдшкадарё вилояти юртимиз халк. хужалигида тутган урни, унинг моддий ва маънавий салоҳияти, ориятли, мағрур ва танти инсонлари билан маълум ва машхурдир.

Вилоятнинг пахта ва дон етиштиришдаги урни катта. Мамлакатимизнинг ривож ва таракдиёти асоси булмиш ёкилри махсулотларини етказиб беришца хам Кашкадарё етакчи уринда туради. Ўзбекистан халкдаинг кундалик эҳтиёжига айланган табиий газнинг 90 фоизи ана шу ерда ишлаб чиқарилади. Толлимаржон ГРЭСи, Муборак гази, Шуртангаз, Кукдумалок. нефть кони ва бошқалар Кашкадарёнинг мамлакат иктисодий таракдиётига кушаётган жуда катта хиссасини курсатиб туради.

Рузор — Бойсун — Кумкуррон темир йули курилиши мамлакат халк. хужалиги учун катта воқеадир. Бугун вилоятда ана шундай улкан курилишлар салмоғи тобора ошиб бормокда. Натижада вох.анинг ижтимоий, иктисодий, сиёсий ва маънавий таракдиёти тобора кучаймокда. Полиэтилен мах.сулотлари ишлаб чиқарадиган Шуртан газ-кимё мажмуи курилиши халк. хужалиги учун алоҳдца ахамиятга эга. Бу корхона бир йилда 125 минг тонна полиэтилен, конденсат ва газ махсулотлари ишлаб чиқаради. Корхона курилишига АКШ, Германия, Япония ва бошқ.а давлатларнинг нуфузли компаниялари жал б этил-

ган. Иншоот курилишига 600 миллиондан купрок. АК.Ш доллари микдорида сармоя сарфланиши кузда тутилган.

Кашқдцарё бой тарихий маданиятга эга. Қадимий Кеш, Насаф, Косон, Рузор ва бошқа унлаб шах.арлар бу воҳа халки ноёб маданиятидан гувоҳлик беради. Бу к.адим шах.арларимизнинг тарихий шухрати ёш авлодни ватанпарварлик ва истиклол гоҳларига садок.ат рухда тарбиялашга хизмат к.илмокда. Шахрисабзнинг буюк бобокалонимиз Амир Темур номини олган муътабар орден билан мукофотланишида улкан бир маъно бор.

Шу билан бирга, холисона тан олишимиз керак, Кдшк.адарё вилоятида мавжуд табиий, иктисодий ва молиявий имкониятлардан, авваламбор шу вох.ада яшаётган мех.наткаш, зах.маткаш, мард, купни курган халкнинг салоҳиятидан ва имкониятларидан тулик. фойдаланилмапти.

Барчамизни ташвишга солаётган баъзи бир бузилишлар куп клррали иктисодиётни ривожлантириш борасидаги давлатимиз ягона сиёсатининг бажарилишига хавф солмокда.

Хурматли дустлар!

Бугун сизлар билан бундан икки ярим йил бурун мана шу залдаги мажлисимизда утган гапларни эслаб, очикдасига сузлашиб, сизлар билан берилган ваъдалар, келишилган масалалар хдқида атрофлича фикр алмашиб, тегишли хулосалар чик.ариб, янги режаларимизни белгилаб олишимиз керак.

Хуш, уша мажлисда нима гаплар булган эди?

Агар ёдингизда булса, мен ушанда вилоятнинг янги сайланаётган биринчи рах.барига кдрата: "Билиб куйинг, мана шу юртнинг такдирина сизга ишониб топширяпмиз. Сиз энди буларга бош-крш булинг, дардига х.амдард булинг, кунглига якин булишга х.аракат к.илинг. Сиз шу элнинг фарзандисиз, унинг олижаноб фазилатларини х.ам, камчиликларини х.ам яхши биласиз. Вилоятни урганиш учун сизга вақт керак эмас, чунки шу жойда турилиб-усгансиз. Бу жойнинг шароит ва имкониятларини сиздан яхши биладиган одам йук," деган мазмундаги сузларни айтган эдим.

Ушанда Озод Пармоновга яна: "Аввало, гурух.бозлик, мах.аллийчилик, уругчилик-к.абилачилик каби иллатлар-
S—II KnmiMctfi — 7m.

дан йирок. булинг. Чунки вилоятда бундай хавфли саркитлар хали ҳам бор. Асосий вазифа — одамларнинг ру-Хини кутариш, бошини силаб химоялаш, уларнинг кучгайрати, имкониятларини тугри йулга солишдан иборат", деб айтган эдим.

Бу юртда шундай одамлар яшайдики, уларнинг кунглини, кадду коматини кутарсанг, ҳақ. гапни айтсанг, хакикий етакчи булсанг, улар билан ҳамдарад, елкадош булиб яшасанг, *амма* нарсага эришиш мумкин, деб айтган эдим-йукми?

Хуш, мана энди бу гапларга икки ярим йил булди. Ал-батта, утган давр мобайнида вилоятда салмокли ишлар ам, узгаришлар ҳам будди. Қдшқадарё халқуя шу айтилган гапларга, янги раҳбарга ишониб, мерос булиб қрилган камчиликларни бартараф этамиз, деб ишлади. Шаҳарларда ҳам, қишлоқларда ҳам ижобий ишлар будди. Ралла, пахта етиштириш буйича режалар удқаланди. Уйлайманки, вилоятнинг бу йилги ҳосили ҳам ёмон булмайд.

Албатта, бу ишларнинг барчасини эътироф этиш керак. Буни тан олмаслик инсофдан эмас.

Лекин булаётган ижобий ишларни ҳам тан олиб, **вилоятда руй бераётган баъзи хатарли иллатларнинг олдини олмасак**, жамоатчиликнинг дикдат-этиборини бу ҳолни бартараф этишга қаратмасак, унинг салбий оқибатлари ҳаётимизда катта тусик. булиб қ.олиши мук.аррар.

Гап нима ҳақида бормокда? Бизни ташвишга солаётган масала кадрларни танлаш, уларни тарбиялаш, уларнинг қ.обилият-имкониятларига қараб жой-жойига қуйиш. Уларга ишонч билдириб, вилоятда соғлом муҳит яратиш Ҳақида кетмокда.

Кейинги икки ярим йил ичида вилоят ҳокими тасарруфига қирадиган раҳбарларнинг 46 фоиизи, ижтимоий со^а раҳбарларининг 60 фоиизи, савдо, маиший хизмат, иқтисодий соҳа раҳбарларининг 56 фоиизи, "Ўздонмахсулот" хиссадорлик уюшмаси тизими раҳбарларининг 60 фоиизи алмаштирилган.

Вилоятдаги ва туманлардаги, ҳужаликлардаги барча катта-кичик лавозимларга раҳбарлар тайинлашда ҳолисона қарат урнига таниш-билишчилик, уруғчилик, ошна-оғай-

нигарчилик, маҳаллийчилик каби иллатлар ҳукм сурмокда. АХВОЛ шу даражага етиб борганки, раҳбар назарида яхши қуринган одам лавозим олади, назарига ҳунук қуринган, ёкмаган одам вазифадан четлашади. Бошқача айтганда, кадрларни тайинлашда раҳбарнинг субъектив қ.арашлари асосий омил булиб қрилган.

Бундай қ.арашлар, бундай сиёсат нимага олиб қелишини узимизга тасаввур қилишимиз қдийн эмас. Авваламбор, лаганбардор, ҳушомадғуй "лаббай"чиларнинг сони қупайишига ва ҳУДУДда соғлом муҳитни, адолатни бузишга, шунинг оқибатида аҳолининг ишончини йук,отишга, раҳбарлар ва ҳокимиятларни обрусизлантиришга олиб қелиши турган гап.

Ахир, ҳокимият ва назорат идораларида, маъмурий-ҳуқуқий муассасаларда мана шу лринципда танланган раҳбарлар утирса, бу жойда қ.онун ва адолат ҳукмронлиги ҳақдқа гап булиши мумкинми?! Шундан кейин қ.онуннинг қучи, қруннинг таъсири, қ.онуннинг обруси, қонунга — адолатга одамларнинг ишончи ҳақида гапиришнинг нима ҳожати бор?

Барақа топқурлар, қани, айтинглари-чи, ҳоким — халқнинг ҳужайиними ёки халқнинг химоячисими?! Виз қайси даврда яшаймиз?! Бундай манманлик, димордорлик ва бундай, такаббурлик қ.аёқдан па идо будди узи?!

Уйлайманки, одамнинг ақли бовар қилмайдиган бундай ҳолатларни вилоятда содир булаётган қ.онунбузарлик ва узбошимчалик, раҳбарларнинг ҳаддидан ошиб кетаётганлиги, вилоят ҳаётида мавжуд булган баъзи бир ҳунук ҳолатларни ва ҳақиқатни яшириш, ошқора қилмаслик каби ҳаракатлар билан изохлаш мумкин.

Ишлаб қик.ариш соҳасида, ижтимоий ривожланиш, социал муаммоларни ечиш, одамларнинг ҳуқуқини химоя қилиш, ушиб бораётган эҳтиёжларни қ.ондириш масалаларида йул қуйилаётган хато ва камчиликларни ҳолисона тан олиш ва уларни ҳал қилиш йулида жамоатчиликни жалб қ.илиш урнига аҳволни безатиб қурсатишдек инти-лишлар ҳукм сурмокда.

Бу фикр ва ҳулосаларнинг исботи уларок., вилоятда иқтисодий аҳволни яхшилаш, ислохотларнинг самараси

ва натижаларини ошириш мақсадида олиб борилаётган ишларнинг крникарсизлиги кузга ташланади.

Вилоятда мавжуд 47 та кушма корхонанинг учдан бир қисми фаолият курсатмаяпти. Улар томонидан маҳсулотларни экспорт қилиш ишига эътибор берилмаган. **Кушма корхоналарнинг аксарияти ички бозорда тижорат ишлари билан шугулланмоқда. Низомда белгиланган ишлаб чиқариш фаолияти эсдан чиқдан. Бу осон йул билан пул топиш, узини х.ам, жамиятни ҳам алдашдан бошқа нарса эмас.**

Шу йилнинг биринчи чорагида саноат корхоналарининг 28 таси ишлаб чиқариш ҳажмини камайтириб юборган. Жумладан, енгил саноат маҳсулотлари 36 фоиз, ришт 21 фоиз, темир-бетон 37 фоиз камайган.

1998 йилнинг 1 апрелидаги ҳрлатга кура, саноат корхоналарининг омборларида 2 миллиард 300 миллион сумлик тайёр маҳсулот мавжуд. Шундан 250 миллион сумлиги 2-3 йилдан бери сотилмай ётибди.

"Қаршиқурилиш" маҳсус саноат корхоналари бошкармаси, Шахрисабз "Кристалл" корхонаси, шароб-консерва ва шароб-арок заводлари, қурилиш материаллари ва конструкциялари корхонаси ишлаб чиқариш ҳажмини сурункасига камайтириб келмоқда.

Янги қурилган "Қаштекс" очик. хиссадорлик жамиятининг фаолиятини олсак. Бу корхона замонавий технологик ускуналар билан жиҳазланган. Хом ашё билан шу ернинг узида тула таъминланади. **Бирок; ишлаб чиқараётган маҳсулотларининг сифати паст, экспорт қилишга ярамайди. Шунинг учун ҳам корхона ночор иқтисодий аҳволга тушиб долган. Бу ҳол энг замонавий технологиями зарур даражада эгалламаслик, ишчи кадрларни тайёрламаслик, касб маданияти ва дунёқарашини шакллантирмаслик, охири-оқибатда эса ташкилий жиҳатдан раҳбар кадрларни танламаслик натижасида юз берган ҳодисадир.**

Қашқадарё вилояти аҳоли сони ва меҳнат ресурсларининг тез ўсиши билан ажралиб туради. Жорий йилнинг 1 январь ҳрлатига кура, меҳнат ресурслари ўтган йилга нисбатан 4,4 фоиз қўпайди. Бу ўз навбатида зудлик билан янги иш уринларини яратишни тақозо этади.

Аммо бу борадаги амалий ишлар к.оникарсиз бажарилмоқда. Жумладан, вилоятда ўтган йили янги иш жойларини ташкил этиш топшириги атиги 38 фоиз, Қасби туманида 7 фоиз, Чирокчида 12, Дехдонобод туманида эса 16 фоиз бажарилган. Қурилиш соҳасидаги ишлар ҳам талабга жавоб бермайди. Қўпгина ташкилотларнинг аҳоли тобора ёмонлашмоқда. Ажратилган капитал маблағлардан тежаб-тергаб, оқилона фойдаланилмаётганлиги сабабли қурилиши тугалланмаган иншоотлар сони кейинги йилларда икки барабар қўпайди. Уларнинг умумий қиймати 8 миллиард 330 миллион сумдан ошиб кетди. Хужасизлик, ишга лоқайдлик билан қараш ва бепарволик иллатлари қурилиш соҳаси раҳбарлари учун сурункали касалликка айланиб қолди. Улар жавобгарликни ҳис этмаяптилар.

Бюджетга ундирилмаган боқимондалик қарзлар микдори 1998 йил 1 январда 6,2 миллиард сумни ташкил этган бўлса, 1998 йил 1 апрелда бу курсаткич 8 миллиард 74 миллион сумни ташкил этди. Мутасадди ташкилотлар раҳбарларининг йул қўйган қамчилиги бутун вилоят халқ хужалигини орқ.ага тортишга сабаб бўлмоқда.

Бюджет курсатмалари ва даромадлари бажарилмаса, ойлик-маош ҳисобидан яшаётган уқитувчилар, шифокорлар, маъмурий ташкилотларнинг ходимлари қаб.и хизматчиларнинг иш ҳақи нима ҳисобидан туланади?

Вилоят молия ташкилотлари ва солиқ. идоралари раҳбарлари бу саволга қандай жавоб беради?

Ҳурматли депутатлар!

Сизларга маълумки, қишлоқ. хужалиқ соҳасини тубдан ислоҳ. қилиш ишига ҳар қалгидан ҳа.м жиддийроқ эътибор бермоқдамиз. Дарҳақиқат, бу бизнинг мамлакатимиз учун ниҳоятда қатта аҳамиятга эга. Шунинг назарда тутиб, биз дехдончиликни тубдан ўзгартириш, унинг маданиятини ошириш, қишлоқ. инфраструктурасини яхшилаш бўйича Давлат дастурини ишлаб чиқдик.

Олий Мажлисининг кейинги сессиясида Ер кодекси, ширкатлар тугрисида, фермер хужалиги ва дехдон хужалиги ҳақидаги қонунлар турқуми қабул қилинди. Ер қадас-три тугрисидаги қонун лойиҳаси ишлаб чиқилди.

Энди бир замонлардаги кампаниябозлик, ур-сурлар, йукдан йундириб маълумот беришлар, баландпарвоз хисоботлар даври утди. Виз хаётимизнинг хар бир дакикасида кундалик фаолиятимизда янгича фикрлаб, янгича яшашни жорий этмошимиз керак. Фикрлаб яшаб, фикрлаб меҳнат қилишни урганмошимиз лозим. Юқрида номлари зикр этилган қрнунлар шуни тақрзо этмокда.

Қақшадаре воҳаси азалдан қаллачилик, дехдончилик ва қорвачилик соҳасида намуна бўлиб қелган. Вилоятнинг иқлими, ер шароитлари, сув ва меҳнат ресурслари бугунги кунда тулик. ишга солинмаяпти. Улардан фойдаланиш даражаси анча паст. Биргина ҳрсилдорлик курсаткичини таҳлил қдшсак, бу борада йул қуйилаётган қамчиликлар қузга ққдол ташланади.

Мавжуд ҳужалиқларнинг 15 фоиизи хар бир гектар ердан атиги 5-15 центнердан пахта ҳрсили олганини қандай изохлаш мумкин? Суюриладиган майдонлардаги қалладан Қосой, Баҳрристон, Қамаш ва Нишон туманларида 18-19 центнердан ҳосил олинганини қим нима билан оқлайди?

Вилоят бўйича қартошқадан уртача 78 центнер, қолиздан 60 центнер ҳрсил олинган. Қогдорчилик ва узумчилик соҳасидаги аҳвол бундан қяши эмас. Бу ерга бўлган муносабатнинг ёмонлиги, ишни ташқил этишца қидций ҳатоликларга йул қуйилаётганлиги ва энг муҳими, дехдон қ.албига йул тоқолмаслик, унинг тақдирига бефарқ. қ.араш натиқаси дейиш мумкин.

Вилоят бўйича 1997 йидца 47 та ҳужалиқ йилни салқам 1 миллиард сум зарар билан ққунлаганини қ.андай изохлаш мумкин?

Вилоятда қорвачилиққа муносабат ҳ.ам аянқли аҳволда. Мазқур соҳ.а билан шуғулладиган мутасадди ташқилотлар ва уларнинг раҳбарлари ҳ.амон уз масъулиятларини қуқур англаб етолмаяптилар. Натиқада қорва маҳ.сулдорлиги йилдан-йилга қамайиб бормокда. Баъзи бир қамоа ҳужалиқларида согин сигирлардан қунига уртача 2,5 литр сут соғиб олинаётганини қ.андай тушуниш мумкин?

Вилоятда фермерларга етарли эътибор берилмаётир. Бир пайтлари қампаниябозлик авж олиб қетиб вилоятда ба-

ландпарвоз ҳисоботлар учун фермер ҳужалиқлари ташқил этилди. Бирок, улар мавжуд имқониятларни ва ҳдётй эҳтиёжларни ҳисобга олмай ташқил этилганлиги сабабли самараси паст бўлмокда. Йилдан-йилга инқирозга учраб бормокда.

Ташқил этилган машина-трактор парклари дехдонларнинг эҳтиёжини қ.ондиролмаяпти. Бу тизим наватбади тадбирбозлик шаклини олган. Қақозда техника дехдон ихтиёридан қетган бўлса-да, амадца эса таъмирлаш ҳамон дех.қ.он зиммасида турибди. Бир суз билан айтганда, дехдон ҳ.аётида туб узқариш бўлгани йуқ.

Вилоятда қишлоқ. ҳужалиғида техникадан фойдаланиш даражаси анча паст. Таъмирлаш қорқоналари узлари томонидан режалаштирилган ишларни ҳ.ам етарли даражада бақаришмаяпти. Мавсумда 30-40 фоииз техника ишламайди.

Техникага муносабат шундай бўлқач, меҳ.нат унумдорлиги, иш сифати ва ҳрсилдорлик ҳусусида нима дейиш мумкин? Мазқур соҳа раҳбарлари уз ишларига шунқалиқ совуқдонлик билан қарар эканлар, узларини эғаллаб турган лавозимларига маънавий қих.атдан муносиб эканликларини нима билан оқдайдилар? Нима учун айрим мансабпарастнинг манфаати учун бутун қамият зарар қуриши қерак экан? Бунга қек қуйиш вақти қелди!

Вилоятда вуқудга қелган бундай салбий ҳрдиса учун ҳрқимлик қавоб бериши лозим.

Вилоятда кейинги уч йил мобайнида ижтимоий соҳада, қумладан, ҳалқ, таълими, соғлиқни сақлаш, маданият, спорт, ижтимоий таъминот ва аҳ.олининг бандлиги, маънавият ва маърифат масалалари бўйича анча муаммолар ечилмасдан қолмокда.

Вилоятда қиноятчилик усуиб бормокда. Қдсдан одам улдириш, унга суиқ.асд қилиш қ.арийб 5 фоииз, номусга теғиш 31 фоииз, мулқни нокрнуний узлаштириш ва талон-торож қ.илиш 51 фоииз, безорилик 7 фоииз, қиёхвандлик қиноятлари 36 фоииз ошган.

Ички ишлар ҳодимлари томонидан қиноят ҳақидаги ариза ва ҳабарларни қабул қилиш, руйҳатга олиш ҳ.амда

килишда крнунчилик талабларини купол бузиш, жиноятларни касддан ҳисобдан яшириш ҳолатлари мавжуд.

1995 йилда 45 та, 1996 йилда 51 та, 1997 йилда 45 та ва жорий йилнинг турт ойи мобайнида эса 22 та жиноят турли усуллар билан ҳисобдан яширилган. Вилоятда вазиятни сунъий равишда юмшатиб курсатиш мақсадида ута огир ва огир жиноятлар енгил жиноятлар сифатида руйхатдан утказилиб, тергов килинган.

1996 йилда вилоят ички ишлар идораларининг 11 нафар, 1997 йилда 15 нафар ходими жиноят содир этган. Шу йилнинг утган 4 ойида 7 ходим жиноятга кул урган.

Масалан, Косон тумани ички ишлар бўлими милиция катта лейтенанти, терговчи А. Боймуродов, Яккабоғ туман суди раиси О. Шоймардонов пора олганлиги учун озодликдан маҳрум этилганлар.

Ички ишлар ва бошқа маъмурий идоралар томонидан тергов қилинаётган ишларда жиддий камчиликларга йул қуйилмоқда. Тергов муддатлари бузилишидан ташқари сифатсизлиги сабабли, судлар томонидан қушимча терговга қайтариланган жиноят ишлари сони ортмоқда.

Иқтисодий жиноят ва коррупция вилоятда усиб бормокда. 1997 йилда текширилган 296 та ташкилот ва корхонадан, яъни ҳар икки ташкилотдан бирида талон-торожлик, моддий бойликларни узлаштириш ҳолатлари юз берган. Улар томонидан 12,8 миллион сумлик узлаштириш фактлари аниқланган.

Ташки иқтисодий алоқалар миллий банки вилоят бўлими бошқарувчиси Райбулло Амиркулов уз хизмат ваколатларини суиистеъмол қилганлиги учун жиноий жавобгарликка тортилди. Муборак туман дон маҳсулотларини қабул қилиш ва саклаш очик. ҳиссадорлик жамияти раиси Д. Олимов омбор мудири Ф. Узокрв билан 516 тонна дон маҳсулотларини талон-торож қилиб, узлаштирганлиги аниқланган.

Рузор пахта тозалаш очик. ҳиссадорлик жамиятида қушиб ёзиш буйича жиноий иш қузгатилган. Ҳозиргача 1309 тонна чигит камомади аниқланган. Нишон туман дон маҳсулотларини қабул қилиш ва саклаш очик. ҳиссадорлик жамиятида (раиси Аскарали Бегматов) 1996 йил

ҳосилининг узидан 1200 тонна дон маҳсулотлари камомади қикди.

Аввал таъкид этилганидек, вилоятда юз бераётган жиддий камчиликлар асосан жойларда масъул шахсларнинг номуносиблигидан қелиб қикмоқда.

Маълумотларга қараганда, икки йил мобайнида қишлоқ; ҳужалик соҳаси раҳбарларининг 63 фойизи янгидан тайинланган. Нишон туманидаги айрим ҳужаликларда 3-4 мартадан раҳбар янгиланган. А. Қодиров номли жамоа ҳужалигида 2 йилда 4 та раис алмаштирилган.

"Қашқадарёғуштсаноат" ҳиссадорлик жамияти, "Агроташсервис" ҳиссадорлик жамиятлари уюшмаси, "Қдршиқурилиш" бирлашмаси, Шаҳрисабз шароб-арок, ҳиссадорлик жамияти раҳбарлари шу давр мобайнида икки-уч мартадан алмаштирилган. Вилоятдаги мавжуд 12 та банқдан 9 тасининг раҳбари янгиланган.

Маҳаллийчилик, уруг-аймоқчилик, шахсий садокатиға қараб лавозимга қуйиш қундалиқ ходиса бўлиб қолган. АХОЛИНИНГ гашиға, иззат-нафсига тегадиган "юқ.ори зона", "урта зона", "пастки зона" кадрлари деган иборанинг қулланиши ҳунук бир анъанаға айланган.

Вилоят раҳбариятининг адолатсиз кадрлар сиёсатидан фойдаланиб, илгари вазифасини суиистеъмол қилиб бушатиш, ишни эплай олмаган қимсалар турли йуллар билан яна раҳбар лавозимларга урнашиб олганлар.

Вилоятда ислухотларнинг суёт қетишиға ижро интизомининг бушашиб қетганлиги ҳам сабаб бўлмоқда. Қуп ҳужжатлар жойларга қеч етқилади, уларга эътибор ҳам талаб даражасида эмас. Фармон ва қарорлар асосида вилоят ҳоқимлигида қ.абул қилинаётган ҳужжат асоссиз равишда доимо қечиктирилиб қ.абул қилинган.

АХОЛИ талаб ва эҳтиёлларига етарли аҳамият берилмаётгани, баъзи раҳбарларнинг ношудлиги, айниқ.са, фуқароларга нисбатан адолатсизликка й^л қуйиш ҳоллари республика ташкилотларига ёзма ва оғзақи мурожаатларнинг қупайишиға сабаб бўлмоқда.

Президент девонига қелган хатлар сони 1997 йилда 88фойиз, шу йилнинг 4 ойида утган йилнинг шу даврига нисбатан 37 фойиз қупайган. Дувук,-тартибот органларининг

ишидан норози булиб ёзилган хатлар сони 1997 йилда 1996 йилга нисбатан 5 баробар, халқ; таълими, СОРЛИШ Саклаш соҳаси кадрларининг лавозимларини суниестемол қдлаётганидан норози булиб ёзганлар сони бир неча баробар ошган.

Шу йилнинг 4 ойи мобайнида келган 814 та хат ва аризада, шабулда булган 116 фуцаронинг мурожаатларидан 47 фоида маъмурий-ҳуқуқ^{ий}, 52 тасида эса кадрларнинг номаъқулчиликлари тугрисида фикр билдирилган.

Ариза, шикоят, норизо бўлаётган одамларнинг сони кескин купайиб боришининг асосий сабаби, бугун Қашқадарёда вужудга келган вазиятнинг энг номақбул томони шундаки, шу воҳада яшаётган одамларнинг аҳволи, уларнинг дардлари, эҳтиёжлари куп жойларда, куп ҳрлатларда эътиборсиз қрлмоқда.

Бошқача айтганда, вазифада утирганлар, амалдорлар — тепадан пастга қадар — халқ. дардини уйлаш урнига узро биров-бировининг айбини ахтариш билан банд.

Бир гуруҳ. иккинчи гуруҳ, устидан, иккинчи гуруҳ, биринчи гуруҳ, устидан ёзади. Купчилик раҳбарлар, хатгоки ҳуқуқ.-тартибот органларида ишлаганлар ҳам, одамларни химоя қилиш, уз бурчларини виждонан бажариш, қрнун устуворлигини таъминлаш, адолат урнатиш урнига бир-бирининг орқасидан кузатиш билан овора.

Ким кимнинг жияни, ким кимнинг поччаси, қайси лавозимга ким утди-ю, ким вазифасиз қучада қолди — гуруҳларни фақат шу нарса қизиктиради. Қоровуллик бўлса ҳам, барибир вазифа қерақ.

Бунақа уйинлар, бунақа бемаъни мусобақалар қандай хунук оқибатларга олиб қелиши ҳақида гапириш ортиқча.

Табиий савол тугилади: нима, Қашқадарёда ечилмаган муаммолар йуқми?

Ҳап ишлаб чиқариш ҳақида, пахта ёки галла ҳақида эмас. Суз, биринчи навбатда, одамларнинг турмуши, ижтимоий масалалар ҳақида бормоқда.

Магазинларда етарли мол борми-йуқми?

Одамларнинг уз эҳтиёжларига қерақли молларни сотиб олиши учун пули, ойлиги борми?

Нафак.алар уз вақтида бериляптими?

Дех.қ.онлар уз вақтида маошларини қуряптими?

Қасалхоналарда аҳвол қандай? Дори-дармон таъмино-ти қандай?

Мақтабларда аҳвол қандай? Муаллимларнинг дардини уйлайдиган, фарзандлар тақдири учун қайгурадиган раҳбарлар борми?

Санитария аҳволи қандай? Аҳолини тоза сув, газ билан таъминлаш қай даражада?

Мелисаларнинг уз бурчларини бажариши қандай? Ёки уларнинг узларини тартибга қайириш қерақми?

Бу қайи саволларнинг охири йуқ.. Қани, баъзи саволларга жавоб топиш мақсадида бугунги Қашқадарёнинг аҳволини қуриб чиқайлик.

Бугунги қунда деҳқонларнинг иш ҳақи буйича қарз 961 миллион сумни ташқил этади.

Саноат, қурилиш ва бошқа соҳаларни ҳам қушиб ҳисобласак, вилоят меҳнатқашларига салқам 1,5 миллиард сумлик иш ҳақи туланмаган.

Қарши, Рузор, Шаҳрисабз, Чирокчи туманларида утган йил ва бу йил ҳисобидан 2 ёшга тулмаган болаларга 193 миллион сумлик, 16 ёшга қадар булган болалар учун бериладиган 75 миллион сумлик нафак.а туланмаган.

Вилоят буйича ҳар минг қишига 3 та майиш ҳизмат шохобчаси тугри қелади. Муборақ, Яққаб, Қосон ва Чирокчида бу қурсатқич бундан ҳам паст.

Утган йили вилоят матлубот жамиятларига қарашли ташқилотлар 946 тонна гуруч, 194 тонна шақар, 293 тонна қой, 200 тонна мақарон, 452 тонна совунни, "Қашқадарёсавдо" қонцерни ташқилотлари эса НО тонна гуруч, 15 тонна қой, 36 тонна совун олишни ва аҳрлига етқизишни таъмин этмаган. Айни пайтда аҳрлининг, айниқ-са, қишлоқда яшайдиган одамларнинг шу маҳсулотларга булган эҳтиёжи қрндирилмаган.

Мақтаб ва бoғчаларнинг аҳволи қароб. Янги лицей ва қоллежлар учун бинолар қурилиши сует аҳволда.

Рузор, Қдмаши, Нишон, Қосон, Чирокчи туманларида тоза ичимлик сув етишмайди.

Вилоятнинг жуда куп ахрли пунктларига газ етиб келмаган. Айрим туманларда санитария-эпидемиологик ахвол мураккаблигича к.олмокда.

Муаммолар жуда куп. Нега шунга эътибор бермайсизлар?

Узаро тирнок. остидан кир кдциришга кетган вак^нинг жуда булмаса юздан бирини муаммолар ечимига, яхши мак,садга ишлатилса эди, олам гулистон буларди. Одамлар ҳам сизлардан рози буларди.

Бизга ишонган, бизни шу вазифаларга куйган халк, биздан "уйин" ларни, турли фиску фасод гапларни эмас, амалий ишларни кутяпти. Аслида халк. шунинг хисобидан бизга ишонч билдиради. Бахрни ҳам шунга кдраб беради.

Кимки шу хак.ик.атни унутган булса (бу хакда аввал ҳам минг марта айтганман, бугун яна такрорлаб айтаман), кимки шу хакдщатни унутган булса, ундай кимсанинг рахбарлик курсисида утиришга хакди йук..

Жамиятда рахбарнинг урни бенихря мухим. Халкри эзгу ниятлар билан узига эргаштира олган рахбар хамиша одамларнинг хурмат-эътиборида булади. Одамларни бир-бирларига суяниб, таяниб, бир-бирларини тушуниб, муаммоларни биргалашиб бартараф этишга даъват Хилиш хжикд1й рахбарнинг ноёб фазилати хисобланади. Рахбарнинг энг катта душмани '— кибру хдво, узига бино куйиш, узига ортикча бах.о беришдир. Бундай рах.бар узокда боролмайди.

Рахбарликнинг энг буюк мезони адолат. Бу сузнинг замирида бугун халк, тақдири, жамият истик;боли, мамлакатимиз келажаги мужассам булган. Буни чукуррок. тушунайлик, чукуррок, англайлик. Адолат ҳамма нарсадан устун булиши керак.

"Куч — адолатда" деган Амир Темур бобомизнинг бизга подгщрган угит-насхатларини эсимиздан, хаёлимиздан чиқаришга ^ашимиз йук;.

Узидан бир поғона юк,ори булган кишининг олдида икки букилиб, узидан бир поғона паст булган одамни оёк. ости кдлиш эски мустабид тузум ва жамиятнинг тимсоли эди. Виз бундай иллатлардан кутулишимиз, уни бутунлай йук,отишимиз керак.

Кулингиз остидаги кишилар сизга фак,ат хизмат юзасидан хисобот бериши мумкин, холос. Инсон сифатида, шахе сифатида, крлаверса, фукдро сифатида сиз билан тенг хукук,ли эканлигини х.еч қачон унутмаслик керак.

Одций одамларнинг ра^барга муносабати икки фуцаро уртасидаги муносабатгина эмас. Айни пайтда у жамиятда к.арор топадиган маънавий-рухий, сиёсий-ахлокий мухитни х,ам яратади. Демак, ишлаб чицариш маданияти, унинг самарадорлиги бевосита одамлар кайфиятига, ра\барга булган муносабатига боглик..

Хакд<ий рах.бар барчага бирдай одилонга муносабатда булади. Албатта, одамлар х.ар хил булади. Уларнинг орасида гап укдоайдиган, баъзан эса руй-рост эътироз билдирадиганлари х.ам булади. Халк, дегани барча фазилатлари билан бир кдторда нукронлари билан х.ам яхлитлигича халкдир. Хак,и1дний рах.бар ана шу яхлитликни англаб, акд билан хис этиб, уларнинг бошини к,овуштириб, узига эргаштира олиши билан халк, олдида муносиб хурмат ва иззат к,озонади.

Одамларда гурур ва ифтихор туйгуларини кучайтириш — бизнинг вазифамиз. Токи улар уз кучига ва истик,болига ишонсин, к,илаётган ишидан фахрлансин, ташаббускор булсин.

Хакд!1дий рах.бар одамларнинг кунглига йул топиб, уларни эзгуликка, яхшиликка, яратишга даъват кдшади ва узи ҳам одамлар юрагидан жой олади. Ана шундай бахт барчага — каттаю кичик рахбарларга насиб этишини хох.-лайман.

Азиз дустлар!

Мен К,ашк,адарёни яхши биламан. Каш^адарё — буюк Ватан ичра яна бир азиз Ватанимдир. Кдшкддарё дардини юрагимга жуда як?ш оламан. Кдшкдцарёни, унинг одамларини яхши кураман. Уларни хурмат кдыаман, х.ар қандай боло-к,азолардан асраш учун керак булса узимни ҳам аямайман. Шунинг учун ҳам сизларга шу к.адар куйиб-ёниб гапирыпман.

Мен сизларни, сизнинг кдгёфангизда бутун к,ашк,адарёликларни х,ар қандай к^шинчиликларни енгиб утадиган

сабр-бардошли, продали, айна пайтда яхшилик ва эзгуликни химоя киладиган кишилар деб биламан.

Сизларнинг улкан бунёдкорлик кудратингизни, истиклол йулидаги буюк интилишларингизни, келажакка қагга ишонч билан қарайдиган, узининг куч-қудратига, ақл-заковатига ишониб яшайдиган сиз қаби юртдошларимни юксак қадрлайман. Қдшқдцарёнинг қадимий шон-шухрати, асрлар мобайнида тупланган обрӯ-эътибори, маънавий, иқтисодий ва ижтимоий қудрати тикланиши йулида бир ёк.адан бош чиқдрийб хизмат қдыишингизга ишонаман.

Барчангизга сихат-саломатлик, тинч-тотувлик, оилангазга бахт-саодат ва фаровонлик тилайман.

*Халқ депутатлари %аишқадарё
вилояти кенгаиининг сессиясида
сузланган нутқ, 1998 йил 3 июнь*

ТУРКИЙ ТИЛЛИ ДАВЛАТЛАР БОШЛИКЛАРИНИНГ БЕШИНЧИ УЧРАШУВИДА СУЗЛАНГАН

Жаноб Президентлар!

Ўзбекистан Республикаси делегацияси номидан Қ.ОЗОРИСТОН ҳукумати, шахсан Президент Нурсултон Назарбоевга қ.озокларга хос анъанавий меҳмондустлик ҳ.амда туркий тилли давлатлар бошликлари учрашувининг яхши ташкил этилгани учун самимий миннатдорлик билдиришга ижозат бергайсизлар.

Бу анжуман бешинчи учрашувимиз булиб, биз ҳ.амжамиятимиз доирасида ҳамкорлик қилиш борасида етарли тажрибага эгамиз. Бизни қ.ай даражадаги маънавий ва тарихий ноёб мерос яқинлаштирганини яхши биламиз, туркий тилли халқлар етакчилари анжумани доирасидаги ҳамкорлигимизнинг қ.ай даражада қатта имконият ва истикболга эга эканини аниқ, тасаввур қиламиз.

Биз барчамизни бирлаштириб турган муҳим омил — туркий тилли халқларнинг тарихий, маънавий ва маданий яқинлиги эканини жуда яхши англаймиз. Вакт бизнинг ҳамкорлигимиз энг аввало ҳ.ар бир мамлакат манфаатларининг барчамизнинг узок, муддатли ҳ.амкорлигимиз талабларига жавоб берадиган умумий мақсадларга мое қелиши туфайли ривожланиб бораётганини қурсатди.

Анжуманимизга давлатларимизнинг турли даражадаги иқтисодий, маданий ва гуманитар алоқаларига ҳдр томонлама қумаклашиш ва уларни кенгайтиришга зарар етказадиган сиёсий, бунинг устига, ҳ.арбий-сиёсий тус бериш барчамиз учун номақбудцир.

Муҳ.тарам давлат бошликлари ва вакиллари!

Энг аввало, давлатларимиз манфаатлари муштараклигидан қелиб қик.қан ҳ.олда, тарихимизнинг учинчи минг

йиллиги арафасида барчамизни ташвишга солаётган энг мухим муаммоларни канд этиб утишга ижозат бергайсиз.

Шу пайтгача имзоланган, парламентларимиз томонидан ратификация килинган икки томонлама ва куп томонлама шартнома ҳамда битимларнинг амал килиниши ва уларнинг самарадорлигини ошириш масалалари биринчи уринда туради.

Гап, энг аввало, миллий манфаатларга, баркдрорликни таъминлаш манфаатларига, давлатларимизнинг худудий бутунлиги ва хавфсизлиги талабларига жавоб берадиган тенг ҳуқуқли ва фойдали ҳамкорлигимизнинг ҳдди тула юзага чиқарилмаган улкан имкониятлари ҳақида кетмоқда.

Минтакамиздагина эмас, чегараларимиз яқинида мавжуд булган муайян ҳрлат ва юз бераётган воқеалар ривожига ҳам кун сайин бутун дунёдаги энг йирик давлатлар эътиборини купрок. тортаётган минтақдмиз давлатларида интеграцией жараёни янада ривожлантириш ва чуқурлаштиришни такрзо этади.

Бугунги кунда биз диний экстремизм тарқалиши туфайли тобора ошиб бораётган хавфдан, Жанубий Осиёда ядро қуролига эга бўлишга интилаётган давлатлар тобора купайиши билан боғлиқ. хатардан қуз юмишимиз мумкин эмас.

Шундан келиб чиққан ҳрлда, минтакавий интеграциялашувни янада чуқурлаштириш масалалари туркии тилли давлатлар ҳамкорлигининг устувор йуналишларидан бири бўлиб К.ОЛМОРИ керак.

Марказий Осиёдаги давлатларнинг жугрофий урни минтақанинг транспорт масаласидаги узиға хос муаммоларини х.ал этишга қаратилган коммуникацией лойиҳаларни амалга оширишни так.озо этади. Европа Иттифоқи қўллаб-қувватлаётган ҳамда яхшигина молиявий базага эга булган куп йуналишда ТРАСЕКА лойиҳ.асини амалга ошириш — Европа китъасига йул очиб берадиган Транскавказ йуналишига эга бўлишимизга аниқ, имконият яратади.

Уюшган жиноятчилик, террорчилик, наркотик моддаларнинг қайриқ.онуний тарқ.атилиши ва сотилишига қ.арши қураш мамлакатларимиз ҳамкорлигининг асосий йуналиш ва мазмунига айланиши керак. Афсуски, алоҳида

эътибор талаб қиладиган бу муаммолар буйича саъй-х.аракатларимизни ҳал и етарли даражада мувофиқдаштира олганимиз йук.-

Орол фожияси — инсоният тарихидаги энг йирик экологик ва гуманитар фалокатлардан бири ҳисобланади. Орол муаммоси бугунги кунда, х.ак.ик.атан ҳам, умумбашарий муаммога айланган бўлиб, унинг биологик мувозанатнинг бузилишига таъсири ҳрзирнинг узидаёқ. сезилмоқда, у жуда кенг худудлардаги ах.оли ирсиятига х.алокатли таъсир қур-сатмоқда.

Бирок., шунга афсус билан эътироф этиш л озимки, куп ҳрлларда Орол фожиясининг мамлакатларимиз аҳолией соғлиги ва х.аётига х.алокатли таъсирини англашимиз бу фактни қ.айд этишдан нарига утмаяпти.

Шуни х.ам алоҳида таъкидлашни истардимки, х.озирги босқ.ичда Марказий Осиё давлатлари учун миллий таълим тизимини тубдан ислох. қилиш, ушиб келаётган авлодни ХХI аср талаблари ва муаммоларига жавоб берадиган ҳрдца х.ар томонлама тайёрлаш энг долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

Бу муаммоларни ҳал этиш учун халқаро тузилмаларнинг ресурс, имконият ва инвестицияларини жалб этиш — энг мухим масаладир.

Гап ҳамкорлигимиз истик.боллари х.ак.ида кетар экан, **туркии тилли давлатлар жэдон ^амжамиятининг табиий ва фаол бир киши бўлиб, уларнинг эшиги тинчлик ва тарак;-киёт манфаатлари йулида бошқ;а барча мамлакатлар билан узаро фойдали, самарали х.амкорлик ^илиш учун очиқ эканини алоҳида қ.айд этишни истардим.**

Тожикистоннинг Марказий^ Осиёдаги учта мамлакат — Қозогистон, Қ^ркизистон ва Ўзбекистоннинг интеграциялашув жараёнига қушилиши бунинг ёркин далилидир. Назаримда, айнан мана шу гоёлар туркии тилли давлатлар бошлиқларининг бешинчи учрашуви Декларациясининг асосини ташкил этиши лозим.

Бугунги кунда Марказий Осиё давлатларининг иқтисодий ҳамкорлиги х.озирнинг узидаёқ. ижобий натижалар бераётганини мамнуният билан канд этиш мумкин. Бу уринда шунга ҳам таъкидлаш лозимки, бу ҳамкорлик до-

ирасида йирик халқаро консорциумлар тузиш, кимматли қргозлар бозорини барпо этиш ҳамда бутун минтака иқтисодиёти учун зарур бўлган бошқа дастурларни амалга оширишга алоҳида эътибор берилмоқда.

Сунгги йиллардаги муносабатларимиз тарихига назар солсак, энг аввало, халқларимизнинг маънавий жихатдан қайта тикланиш, аجدодларимиз қрлдирган улкан маданий меросни чуқурроқ, урганишга бўлган интилиши кузга ташланади.

Виз кишиларимизнинг тафаккур тарзи, бугунимиз ва келажакимиз истикболи қуролларда халқдаримиз жаҳрнинг изданий хазинасига қушган маънавий қадриятларнинг тарихий моҳиятини аниқлаш ва чуқур идрок этиш билан белгиланишини унутмаслигимиз л озим.

Буюк аждодларимиз, халқ, дostonлари, Шарқ. дурдоналари бўлмиш қадимий шаҳарларимиз юбилейларини бирга қилди утказиш ҳам яхши аниқанага айланиб қилган. Бундай маданий анжуманларни ташкил этиш ва утказиш тарихий илдизи бир, тили ва маданияти яқин халқларимиз уртасидаги дустликни мустақамлашга, уларнинг маънавий эҳтиёжларини қилдиришга хизмат қилиши шубҳасиз.

Бу йил ЮНЕСКО қарори билан иккита қатта юбилей — Имом ал-Бухорий таваллудининг 1225 йиллиги ҳамда буюк олим ал-Фарғоний таваллудининг 1200 йиллиги нишонланади.

Имом ал-Бухорийнинг х.аёти ва ижоди бизга у зот ҳақида уз давридан анча илғарилаб кетиб, халқларни бирлаштира олган, турли миллатларни ислом фалсафаси ва динининг мангу инсоний идеаллари атрофида жипслаштирган инсон сифатида гапириш ҳуқуқини беради.

Буюк астроном, муҳандис ва тадқиққтчи ал-Фарғоний номи бутун маърифий дунёда машҳурдир.

Қулгина асрлар мобайнвда денгизчи ва қарвонбошилар фойдаланган, юлдузларнинг бурчак х.аракатини улчайдиган асбоб — устурлобни уша зот қашф қилган.

Мисрдаги Нил дарёси сатҳини аниқ, белгилаб берадиган, бугунги кунда х.ам мавжуд бўлган улкан иншоот — нилометрни уша зот барпо этган. Биз ана шундай буюк аждодларимиз номини фахр билан тилга олиш ҳуқуқига эгамиз.

Шу муносабат билан ЮНЕСКО Ижроия Қумитасининг жаҳр ва минтака доирасида улкан аҳамият қасб этган атоқли арбоблар юбилейлари, асарлар ва воқеаларни нишонлашнинг асосий мезонларини белгилаб берган 154-сессияси қарори н.х.оятда уз вақтида қ.абул қилинганини эътироф этиш жоиз. Яна шуни таъкидлаш уринлики, бу саналарнинг ҳар бири халқларни бир-бирига яқинлаштиришга, маданий мулоқотга, узаро а.х.иллик ва бир-бирини аниқлашга қумаклашиши лозим.

Давлатларимиз уртасвда ҳамқорлик йулга қуйилган йиллар мобайнида маданият соҳасидаги алоқаларимиз сезиларли даражада мустақдсамланди. Мисол учун, "Ўзбекистонда Қ.ОЗОРИСТОН ва Қ.ирризистон Маданияти қуллари, Қ.озогистонда эса Ўзбекистон Маданияти қуллари утқазилди.

Тошкентда "Туркистон — умумий уйимиз" конференцияси утқазилиб, унинг натижаси улароқ., Марқазий Осиё халқлари маданияти Ассамблеяси ташкил этилди. Буларнинг барчаси тарихан шаклланган миллий маданиятлар, халқларимизнинг урф-одат ва аниқаналари, яхши қушничилиги сингари табиий жараёнлардан далолатдир.

Тарихий воқеалар замирида Қ.озогистоннинг янги пойтахти — Остонанинг тақдимот маросими ва бу воқеанинг байрам қилиниши халқларимиз ва давлатларимиз х.аётида мушм босқдич ва фахр-ифтиҳор манбаи бўлишига аминман.

Қ.ОЗОҚ. халқи ва унинг рах.бари Нурсултон Назарбоевни бу тарихий ва ажойиб воқеа билан чин қалбимдан қутлашга ижозат бергайсиз.

Муҳ.тарам давлат бошлиқлари!

Бизнинг Қ.озогистон диёрвдаги бу учрашувимиз узининг муайян натижаларини бериши ҳамда давлатларимиз уртасвдаги интеграциялашув жараёнларини янада ривожлантиришга, халқларимизнинг бир-бирини маънавий боийитишига хизмат қилишига ишончимиз қомил.

Эътиборингиз учун ташаккур.

1998 йил 9 июнь

ЖАМИЯТИМИЗ МАФКУРАСИ ХАЛҚШ-ХАЛҚ, МИЛЛАТНИ- МИЛЛАТ ШЛИШГА ХИЗМАТ ЭТСИН

*"Тафаккур" журчали Бош му^ааррирининг
саволларига жавоблар*

САВОЛ. Мухтарам Президент, аввало, нафакат журнал-хонларимиз, балки кенг жамоатчилигимизни уйлантириб турган саволларга уз муносабатингизни билдиришга розилик берганингиз учун Сизга ташаккур изхрр этамиз.

Маълумки, бундан бир юзу уттиз йил мукаддам халки-миз миллий мустакиллиги ва тарихий давлатчилигини йукриб, мустамлака асоратига тушиб долган эди. Шу давр мобайнида ажодларимиз, миллатимиз машакдатли синов ва кураш йулларини босиб утди. Боболаримиз чор Россиясининг зулмини беадад тортган булса, оталаримиз Октябрь тунтаришини, Гражданлар урушини, кулоклаштириш кампанияси, Сталин кдтагонларини, Иккинчи жахрн мухррабасининг азобу укубатларини, тахликали эллигинчи ва нихрят "десантчилар зулми" номини олган саксонинчи йиллар вокеаларини бевосита бошидан кечирди. Виз — нисбатан ёш авлод эса "ривожланган социализм" деб аталган даврни хам курдик, коммунистик мафкуранинг хукмрон тазйики остида хам яшадик. Бу мафкура зулм ва зуравонликка, гирромлик ва сохтакорликка асосланганини яхши биламиз. Шу сабабли хам у халокатга учради.

Гарчи кейинги йилларда миллий мафкура яратиш борасида муайян ишлар килинган булса-да, мафкура тушунчасига ханузгача холис илмий таъриф берилган эмас.

Сиз мафкура деганда нимани тушунасиз? Жамият фаолиятида, хусусан, Ўзбекистоннинг бугунги %аётида мафкура цандай урин тутади ?

ЖАВОБ. Мафкура х.ар к.андай жамият хаётида зарур. Мафкура булмаса одам, жамият, давлат уз йулини йук.отиши мукаррар. Иккинчидан, к.аердаки мафкуравий буш-

лик. вужудга келса, уша ерда бегона мафкура хукмронлик к.илиши х.ам тайин. Бунинг исботи учун хох. тарихдан, хох. замонамиздан куплаб мисоллар келтириш к.ийин эмас.

Келинг, бир лахза атрофга теранрок. назар ташлайлик. Куп синовлар, азобу укубатлар, хатолар, фожиалар, урушлар, к.атагонларни бошидан кечирган асримиз поёнига етаётган, инсоният янги аср бусагасида турган бугунги кунда турли хил эски ва янги мафкураларнинг узаро кураши хар качонгидан хам кура шиддатли тую олмокда. Ранг-баранг, баъзан бир-бирига мутлакр зид дунёкарашлар, сиёсий, миллий, диний окимлар, мазх.аб ва секталар уртасидаги фикр талашувлари гоҳ.о бах.с-мунозара доирасидан чикиб, К.ОНЛИ тук.нашувлар, оммавий киргинларга сабаб булмокда, одамлар бошига беҳисоб к.айгу-кулфатлар солмокда.

Бошк.ача айтганда, хрзирги вақтда дунёда икки карама-карши кутб барх.ам топган булса-да, турли хил мак.-сад-манфаатларни ифода этувчи мафкуралар тортишуви тухтагани йук.. Очик. айтиш керакки, бу тортишувлардан кузланган асосий мак.сад — инсон, авваламбор ёшлар к.албини эгаллаш, муайян мамлакат ёки минтак,адаги бирор миллат ёки халкнинг онгига, унинг сезги-туйгуларига таъсир утказиш, уни уз дунёк.арашига буйсундириш, маънавий жихдтдан заиф ва тобе килиш. Фикр қ.арамлиги, тафаккур куллиги эса х.ар к.андай ик.тисодий ёки сиёсий карамликдан х.ам кура дахшатлидир.

Узок, тарихимиздан маълумки, х.ар к.андай зуравон боскинчилар ва юртимизда хукмронлик килмокчи булган кучлар ёвуз ниятларига эришиш учун аввало миллий маданият ва анъаналаримизни йук. килиш, игу йул билан бизни маънавий жих.атдан заифлаштиришга, куч-кудратимизни йук.отишга х.аракат килганлар. Бу хакикатни х.еч к.ачон ёдимиздан чикармаслигимиз керак.

Бугунги кунда одамзод маълум бир давлатлар ва сиёсий кучларнинг манфаатларигагина хизмат циладиган, олис-якин манбалардан тарк.аладиган, турли маъно-мазмундаги мафкуравий кучларнинг таъсирини доимий равишда сезиб яшайди. Ахборот асри, электроника асри деб

2—

*Рояга царит фацат гоя,
фикрга царии фацат фикр,
жицолатга царии фацат
маърифат билан биссга
кириииш, олиииш мумкин*

аталган XX асрнинг нихоясида — бугунги давримизда бу таъсирлардан холи булиш деярли имконсиздир. Таъбир жоиз булса, айтиш мумкинки, бугунги замонда мафкура полигонлари ядро полигонларига нисбатан х.ам купрок. кучга эга. Энг кизиш, шу билан бирга, кишини доимо огох. булишга ундовчи томони шундаки, агар х.арбий, иккинсодий, сиёсий тазйик. булса, буни сезиш, куриш, олдини олиш мумкин, аммо мафкуравий тазйик., унинг таъсири ва окибатларини тезда илгаб етиш ншоятда кийин.

Мана шундай бир вазиятда одам уз мустакил фикрига, собит эътикрдига, УЗИ таяниб яшайдиган хаётий-миллий кадриятларга, шаклланган дунёкараш ва мустахкам иродага эга булмаса, х.ар турли мафкураларнинг босимига, уларнинг гоҳ ошкора, гоҳ пинхона куринишдаги тазйик., ларига бардош бериши амримахрл. Буни кундалик'хдётда учраб турадиган куплаб воқеалар мисолида хам кузатиш мумкин. Масалан, Япониядан таркалган "АУМ Сенрикё" деган диний оким вакилларининг фаолиятини эслайлик. Улар дунёнинг турли мамлакатларидаги юзлаб ёш йигит-к.изларни иродасидан, онг-шууридан махрум килиб, зомби — яъни манкуртга айлантириб к'йгани яхши маълум-ку. Ёки дин никрби остида Марказий Осиё, жумладан, Ўзбекистонга хам кириб келишга уринаётган вахдобийлик окими намояндаларининг зарарли кирдикорларини олайлик. Бу каби х.олатларнинг к.андай мудхиш окибатларга олиб келишини, менингча, узок, тушунтириб утиришнинг х.ожати йук.

Курииб турибдики, табиатда х.ам, жамиятда х.ам вакуум — бушлик. булиши мумкин булмаганидек, мафкура сох.асида х.ам бушлик. вужудга келишига асло йул куйиб булмайд. АЙНИК.СЗ, бутун дунёда, жумладан, информа-

*Энг дицшатлиси — фикр
царамлиги, тафаккур цуллиги
Миллий мафкура — миллатни I
бирлаштирувчи байроқдир*

ция оламида глобаллашув жараёни кечаётган хрзирги пайтда, яъни лунда к.илиб айтганда, жахрннинг бир чеккасида содир булаётган воқеалар ва х.аракатларнинг тез тарк.алиб кетаётганини хисобга олганда, бу масаланинг ахамияти ва долзарблиги янада ортиб бормокда.

Фикримни содцарок. кддиб тушунтиришга уриниб кураман.

Агар аср бошидаги х.аёт ва тафаккур тарзи билан бугунги кунни к.иёсласак, ер билан осмонча фаркни як.к.ол кураимиз. Техник тарак.иёт х.озиргидек юксак боскичга кутарилмаган бир даврда дунёнинг тартиботи х.ам, одамлар уртасидаги муносабатлар хам, бинобарин, маънавий-мафкуравий тушунчалар хам шунга мое равишда содда ва аник.-равшан эди.

Як.инда Абдулла Крдирийнинг "Рирвонлик Маллавой" деган кичик бир асарини укиб к.олдим. Унда асримиз бошида Туркистонга поезд кириб келиши билан боглик. бир хангома кулгили шаклда акс эттирилади. Наманганга темир йул тортилиб, синов паровози келадиган булади. Паровозни умрида курмаган одамлар уни бут куввати билан юрадиган "жонивор" деб тасаввур килишади. "Узи к.оп-к.ора булса, юрганда дам-бадам пишк.ирса, чанк.аганда кичк.ирса, минг челахлаб сув ичиб, очикданда букирса, бу — албатта, зур бир х.айвон булса керак", деб уйлашади. Кимдир унга "к.ора айгир" деб ном х.ам куяди. Синов паровози келишидан бирор кун илгари уни кутиб олишга тайёргарлик курилади. Станция ёнига "кора айгир"га атаб ун арава кук беда, эллик пудча арпа тайёрлаб куядилар...

Албатта, бу асарда жиндак муболага, хазил-мутоиба х.ам йук. эмас. Лекин у уша пайтдаги одамларнинг тасаввурларини дунёк.арашлари нак.адар одми, содда, самимий булганини хам курсатади. Шу билан бирга, бу факат узбек хал-

*Мафкурасиз одам,
жамият, давлат уз йулини
йуцотади*

кига хос хусусият эмас, бошка халкларнинг ҳам уша даврдаги турмушини куздан кечирсангиз, шунга якин жихатларни учратиш мумкин.

Энди шундай хрлатни хрзирги кунда тасаввур қилиш мумкинми? Айтайлик, компьютер, факс, "уяли" телефон, параболик антенна, электрон почта каби муъжизалар ҳаётимизга нисбатан яқинда кириб келди. Лекин хрзир шу муъжизалар билан юртимизнинг энг олис ва чекка киш-логиди яшаётган мактаб укувчисини ё булмаса бирор ота-хонни хайратга солиш мумкинми? Эхтимол, улар бу нарсаларга бирпас хайрон бўлиб турар, аммо кейин худди бу асбобларни умр бўйи биладигандек тезда қуниқиб, узлаштириб кетади.

Айтайлик, хрзир жахрннинг олис бир бурчагида кандайдир воқеа содир булса, зум утмай бутун дунёга маълум булади. Ва бу воқеа ер юзининг бошка бир четида дархрл акс садо беради. Биздан узоқ-узок. минтакалар ва худудларда руй бераётган яхши ва ёмон ишлар, уларнинг таъсирлари ҳам ҳаётимизга яшин тезлигида, биздан сураб-нетиб утирмасдан кириб келаверади. Замонавий ахборот майдонидаги ҳаракат шунчалар ТИРИЗ, шунчалар тезкор-ки, энди илгаригидек, ҳа, бу воқеа биздан жуда олисда юз берибди, унинг бизга алоқаси йук., деб бепарво утириб булмайди.

Мана шу шарт-шароитларнинг барчаси ҳам маънавий, миллий мафқуранинг аҳамиятини янада қучайтиради. Чунки, сир эмас, баъзан беозоргина бўлиб туюлган мусиқ.а, оддийгина мультфильм ёки реклама лавҳаси орқали ҳам маълум бир мафқуравий мақсадлар ва интилишлар ифодаланади.

Демак, бугунги кунда гоёни, фикрни тақик. билан, маъмурий чоралар билан енгиб булмайди. **Рояга к^арши** факдт РОЯ, царши **фа^ат фикр, жа^олатга к^арши фак^ат маърифат** билан **ба^сга киришиш, олишиш** мумкин.

*Маънавиятимиз қулимизда
енгилмас қучга айланст*

Ҳар бир инсон, ҳар бир фук.аро буни яхшилаб тушуниб, мағиз-мағзига етиб олиши керак. Чунки жамиятнинг, жамият ахлининг мустаҳкам ва равшан мафқураси булмаса, уз олдига қўйган аниқ, бир мақсад-муддаоси булмаса, у мук.аррар равишда инкирозга юз тутари.

Модомики, мақсад, РОЯ ҳақида мулоҳ.аза юритаётган эканмиз, илгари айтган бир фикримни такрорлаб утсам, уринли булар, деб уйлайман.

Мақсад дегани — халқ.ни, миллатни бирлаштирувчи, йулга бошловчи бамисоли бир байроқ.. **Бу байроқ, бутун Ўзбекистан халқининг руҳ.ини, рурур-ифтихорини, керак булса, қудратини, орзу-интилишларини мужассамлаштирадиган улур қучдир. Давлатимизнинг, халқимизнинг, эл-юртимизнинг мақсади узининг улурворлиги, даътийлиги ва ҳақдонийлиги билан аммаимизни жалб этадиган булмоғи лозим. Токи бу мақсад халқ.ни — халқ, миллатни — миллат қила билсин, қулимизда енгилмас бир қучга айлансин.**

Одамларнинг минг йиллар давомида шаклланган дунёқ.араш ва менталитетига асосланган, айни вақ.тда шу халқ., шу миллатнинг келажагини қузлаган ва унинг дунёдаги урнини аниқ.-равшан белгилаб беришга хизмат қиладиган, кечаги ва эртанги кун уртасида узига хос қуприк булишга қрдир РОЯНИ мен жамият мафқураси деб биламан.

Шуро даврининг мафқураси, коммунистик дунёқ.араш, агарки аслини суриштирсангиз, мохият эътиборига қура, бизнинг турмуш тарзимизга, халқ.имизнинг табиатига таъмоман бегона эди. Шунга қ.арамасдан, кишиларнинг он-гига мажбуран сингдирилган бу сохта таълимотнинг салбий таъсири хануз сезилиб туради. Афсуски, биз бу сарқ.итлардан ^али буткул халос була олганимиз йук..

Шунинг учун ҳам истиклолга эришган қунимиздан бошлаб миллий мафқура, Ўзбекистан жамиятининг миллий қоясини яратиш масаласи долзарб бўлиб келмоқда.

*Мафкура полигонлари ядро
полигонларидан кучлидир*

Албатта, мафкурани бир кун ёки бир йилда яратиб булмайди. Чунки мафкура шаклланади, шакллантириб борилади. Унинг асосий тамойилларини ишлаб чиқиш мумкин. Аммо бу тамойиллар реал ҳаётда уз урнини топмаса, бундай мафкура факат крғозда булади, холос. **Шунинг учун ҳам, менинг фикримча, мафкурани шакллантириш жараёнида, авваламбор, мамлакатнинг бугунги ҳаёти, утмиши, келажаги, бутун тақдири учун кайгурадиган, Ватан кисматини уз кисмати деб билладиган кенг жамоатчиликнинг илрор дунёкараш ва тафаккурига асосланиш лозим.**

Иккинчи шарт шундан иборатки, миллий тарихимиз ва умумбашарий таракдиёт ривожига унутилмас хисса кушган олиму фузалоларнинг мафкура ва унинг жамият ҳаётидаги аҳамияти ҳақида қрлдирган илмий мероси, фалсафий к.арашларини ҳар томонлама урганиш даркор. Мен бу уринда Абу Наср Форобий, Беруний, Ибн Сино, Аҳмад Яссавий, Алишер Навоий, Баҳруддин Накшбанд, Нажмиддин Кубро каби улур аждодларимизнинг шу мавзуга дахддор асарларини назарда тутяпман.

Масалан, Форобийнинг уша машҳур "Фозил одамлар шаҳри" асарини эсга олайлик. Бундан минг йилча мукдд-дам яратилганига кдрамасдан, бугунги укувчи ҳам бу асардан ҳрзирги ҳ.аётнинг мураккаб муаммоларини ҳ.ал қилишда аск.атадиган муҳ.им фикр ва йул-йуриқларни топа олади.

Мен миллий мафкура ҳусусида бош қртираётган олимларимиз, маънавият ва маърифат соҳаси ходимларига ер юзида инсоният ва давлатчилик пайдо булганидан буен шаклланган жамиятнинг ривожланиш қ.онуниятларини те-ран урганиш, қишилиқ тарихининг юксалиш ва таназзул даврларини, тараккиётни ана шу инкирозлардан омон сак-лаб қрлувчи ижтимоий-маънавий омилларни ҳ.ар томон-лама тадқиқ. этган ҳ.одда бирон ҳулосага қелишни тавсия этган булур эдим.

*Мафкура — утмиш ва
келажак уртасидаги
қурикдир*

.....

Шу муносабат билан бу мафкуранинг шаклланишида қимнинг манфаатлари ва қ.арашлари юзага қикиши қерак, деган савол тугилади.

Бордию бу саволга мендан жавоб суралса, даставвал Ўзбекистонда яшаётган, уз тақдири тимсолида минг-минглаб қишиларнинг тақдирини мужассамлаштирган ватан-дошимизнинг ҳаётини, унинг орзу-интилишларини, бугун ва эртанги қунга булган умидвррлигини узимча тасаввур қ.илишга уриниб қурадим. Узимни шу одамнинг урнига қуйиб, унинг қузи, идроқи, тафаккури, ёндашуви билан келажакка қ.арардим.

Содда қ.илиб айтганда, жамиятимизнинг мафкураси шу жамиятнинг таянчи булмиш оддий инсон ва унинг манфаатларини ифода этиши, ҳалқимизнинг беҳатар, тинч-омон, фаровон, бадавлат турмушга эришиши учун қуч-райрат манбаи булиши лозим.

Ўзбекистоннинг миллий мафкураси мамлакатимизнинг мана шу минтақада, ён-атрофдаги давлатлар орасида ва жаҳрн микёсида узига муносиб уринни, яна ҳам аниқроқ. айтадиган булсак, узининг ихтисосини турри ва ҳолисона англаб, шу асосда изқил ҳаракат қилишимиз учун ҳизмат этиши зарур.

Ҳуш, миллий РОЯ, миллий мафкура нималарни узида мужассамлантириши ва қ.андай талабларга жавоб бериши қерак?

Миллий мафкура, **авваламбор**, узлигимизни, мук.адқас аҳъаналаримизни англаш туйғуларини, ҳалқимизнинг қуп асрлар давомида шаклланган эзгу орзуларини, жамиятимиз оддига бугун қуйилган олий мақсад ва вазиқаларни қ.амраб олиши шарт.

Иккинчидан, жамиятимизда бугун мавжуд булган қилма-қил фикрлар ва гоёлар, эркин қ.арашлардан, ҳ.ар қ.андай тоифалар ва гуруҳларнинг интилишлари ва умиддаридан, ҳ.ар қ.андай инсоннинг эътиқрди ва дунёқ.араши-

*Миллатинг, халқнинг
%амжиқатлиги тариқийёт
гаровидир*

[к.атъи назар, уларнинг барчасини ягона миллий бай-; атрофда бирлаштирадиган, халқимиз ва давлатимизнинг дахлсизлигини асрайдиган, эл-юртимизни энг букж к,садлар сари чорлайдиган ягона гоё — мафкура були-
[керак.

Учинчидан, миллий мафкурамиз ҳар қандай миллатчи-к ва шунга Ъсшаган унсурлардан, бошқа элат ва халқ-
)ни менсимаслик, уларни камситиш қайфияти ва қдраш-эидан мутлақ ҳоли бўлиб, қушни давлат ва халқлар, уман жаҳрн ҳамжамиятида, халқаро майдонда узимиз-муносиб ҳурмах ва иззат қрзонишда пойдевор ва рад-ио бўлиши дарқор.

Туртинчидан, миллий гоё биринчи навбатда ёш авло-мизни ватанпарварлик, эл-юртга садоқат руҳида тар-ялаш, уларнинг қалбига инсонпарварлик ва одамийлик зилатларини пайванд қдшшдек олижаноб ишларимизда дадқор бўлиши зарур.

Бешинчидан, у Ватанимизнинг шонли утмиши ва буюқ лажагини узвий боғлаб туришга, узимизни улуг аждод-римиз боқий меросининг муносиб ворислари деб ҳис шиш, шу билан бирга, жаҳрн ва замоннинг умумбаша-
[й ютуқдариға эришмоққа йул очиб берадиган ва шу мақ,-ддарга муттасил даъват қдпадиган РОЯ бўлиши керак. Миллий гоё, миллий ифтиҳор қундалиқ машаққатли штаримизда ва бунёдқорлик фаолиятимизда қучимизга *ч, гайратимизга гайрат қушиб, х.ақ>1Қ.атан х.ам келажаги ток давлат қураётганимизга мустаҳдам ишонч бақиш-
іб, РУХ.ИМИЗНИ баланд, белимизни бақувват қдпишиға лонаман.

Миллий мафкура воситасида элу юрт бирлашади, уз щига буюқ макрадлар қуяди ва уларни адо этишга

Миллатнинг, халқнинг ҳамжих.атлиги эса х.ар қандай фақдиётнинг гаровидир.

*Онгли турмуш — жамият
%аётининг бош мезони*

САВОЛ. Сиз мустақил давлатнинг етакчиси сифатида фаолиятингизнинг дастлабки қундан бошлаб мамлақати-мизда таълим-тарбия тизимини тубдан ислоҳ. қилишдек гоёт муҳим ва мураккаб ишга бевосита раҳ.барлик қилиб кел-моқдасиз. Сизнинг ташаббусингиз билан бу борада амалга оширилган улкан ишларнинг баъзиларини эслаб утсак: ви-лоятларимиз марказларида у^нга яқин университетлар таш-кил этилди, истиклолга қадар бизда умуман бўлмаган бир қанча олий укув юртлари, жумладан, Жаҳрн иқтисодиёти ва дипломатия, Жаҳ.он тиллари дорилфунунлари, Давлат ва жамият қурилиши, Банк-молия, Ички ишлар, Қуролли Қучлар академиялари, Қончилиқ институти, Қуқ.аро авиа-цияси институти қабн янги таълим даргоҳлари очилди, за-монавий лицей ва коллежлар таъсис қилинди, "Улугбек", "Умид", "Устоз" қабн жамғармалар тузилиб, ривожланган хорижий мамлақатлардаги энг нуфузли олий укув юртла-рига юзлаб ёшлар ^нқишга юборидди, муаллим-мураббий-ларнинг билим ва савиясини юқсалтйриш борасида жид-дий ишлар амалга оширилмоқда.

Утган йили Олий Мажлис сессиясида қ.абул қилинган Қадрлар тайёрлашнинг Миллий дастури гоёсининг бош ташаббусқори ва ташкилотқиси х.ам мамлақат Президен-ти бўлганини қенг.жамоатчилиқяхши билади. Яқинда мат-буотда Сиз имзо чеккан яна иққита муҳим ҳужжат эълон қилинди. Уларнинг биринчиси "Ўзбекистан Республика-сида умумий урта таълимни ташкил этиш тугрисида", ик-кинчиси эса "Ўзбекистан Республикасида урта махсус, қасб-хунар таълимини ташкил этиш чора-тадбирлари тугрисида" деб аталади. Сизнинг сиёсатингизда таълим-тарбия масаласига бу қ.адар қатта эътибор берилишининг сабаблари нимада?

ЖАВОБ. Мен Абдулла Авлонийнинг "Тарбия биз учун ё х.аёт — ё мамот, ё нажот — ё ҳалокат, ё саодат — ё фало-кат масаласидир" деган фикрини қуп мушоҳада қ.иламан.

Миқсадимиз — эркин шахсни тарбиялаш

Буюк маърифатпарварнинг бу сузлари асримиз боши-а миллатимиз учун канчалар муҳим ва долзарб булган улса, ҳрзирги кунда биз учун ҳам шунчалик, балки ун-ан ҳам кура муҳим ва долзарбдир.

Чунки таълим-тарбия — онг махсули, лекин айни вақтда «г даражаси ва унинг ривожини ҳам белгилайдиган омил-ир. Бинобарин, таълим-тарбия тизимини узгартирмас-;ан туриб онгни узгартириб булмайди. Онгни, тафаккур-ш узгартирмасдан туриб эса биз кузлаган олий мақсад — эзод ва обод жамиятни барпо этиб булмайди.

Куриб турганимиздек, буларнинг барчаси бир-бири би-[ан занжир каби чамбарчас боғлиқ, масалалардир.

Мен куп йиллар давлат режалаштириш идораларида 1шлаганман. Хизмат тақрзосига кура фан ва таълим ма-:алалари билан ҳам шугулланганман. Шу сабабли, совет •аълим тизимининг барча жихатларини яхши биламан, (еб айта оламан.

Бизга мерос булиб қолган таълим-тарбия тизимининг лаълум бир маъкул жихатлари билан бир каторда унинг >нг номақбул томони шундан иборат эдики, укув жараё-1ида укувчи ва талабаларни муваққил ва эркин фикрлаш--а йул қуймаслик, ҳар қдйси укув юртини битирувчилар-шнг билимига қ.араб эмас, аввало, уларнинг собик. совет гузумига ва сохта гоёларга садоқатини ҳисобга олиб баҳр-iam ва ҳаётга йуллаш тамойили асосий уринни эгаллар эди. Куп жойларда сифат урнига сон кетидан қувиш ус-гунлик қиларди. Қупчилик ҳақиқий билим ёки малака орт-гириш мақсадида эмас, амал-тақал қилиб дипломли булиб элиш илинжида техникум ёки институтларга қирар эди. Бу тузумдан бизга қолган мерослар ичидаги шунга ухша-ган салбий асоратларни, афсуски, ҳ.о.зир ҳам сезиб туриб-миз.

Бу тизим ватанига, халқига, миллатига фидокор, мус-гакил фикрлайдиган, бирон бир масалани онгли равиш-

Қучли давлатдан қучли жамият сари

да, масъулият билан ҳал қиладиган, изланувчи, янгилик-ка интилувчи кадрларни эмас, асосан саёз савияли хо-димларни, муте кишиларни минг-минглаб етиштирган эди. Жамиятимизни янгилаш, исло\отларни ҳаётга татбиқ. этиш, бозор иқтисодиёти асосларини барпо қилишга угар эканмиз, ана шундай онги қ;отиб қолган, азму шижоат-дан йирок., эл-юрт манфаати учун қуйиб-ёнмайдиган кадр-лар муттасил равишда ишнинг белига тепиб туришини ҳ.ис қиддик, очигини айтсам, ҳрзир ҳам сезяпмиз.

Шунинг учун ҳам муваққилликнинг дастлабки йилла-риданок. бутун мамлакат миқёсида таълим-тарбия, илм-фан, касб-хунар ургатиш соҳаларини ислоҳ. қилишга ни-ҳ.о.ятда қатта зарурат сезила бошлади. Бусиз жамиятимиз-нинг бирон бир соҳасини узгартиришга қиришиб булмас эди. Ислоҳ.отларнинг тақдири ва самараси биринчи нав-батда кадрларнинг савиясига, уларнинг замон ва тарак.-қдёт талабларига нечоғлиқ. жавоб беришига тақалиб қолар эди. Юртимизнинг эртанги ҳаёти ва тақдири авваламбор шу муаммоларни узил-қесил ечиш билан чамбарчас боғ-ланганини ҳ.ар қайси фикрловчи одам англаши қийин эмас.

Шу сабабли ҳам биз ниятда мураккаб, куп вақт ва куп маблағ талаб этадиган ана шу вазифани адо этишга қиришдик. Кадрлар тайёрлашнинг Миллий дастурини иш-лаб чиқ.иш билан боғлиқ, жараён узок, йиллар мобайнида бу соҳада талай муаммолар йиғилиб қолганини қурсатди. Мен бунга ушбу дастур лойиҳ.аси устида саккиз ой мо-байнида ишлаш жараёнида шахсан амин булдим. Шунинг учун ҳам бу оғир, масъулиятли, аммо ҳал қилишни асло пайсалга солиб булмайдиган ишни қдсам-бақадам, изчил-лик билан бажаришга бел боғладик.

Ишончим қомил: агар бу ислоҳ.ртни муваффақ.иятли равишда амалга ошира оласан, тез орада биз ҳаётимизда ижобий маънодаги "портлаш эффекти"га, яъни унинг са-марасига эришамиз.

**Жиқолат —
маърифатнинг кушандаси**

Бу нима дегани?

Кадрлар тайёрлаш Миллий дастуримизда, шу жумладан, хали сиз тилга олган икки хужжатда назарда тутилган вазифалар тулик. амалга ошган тақдирда улар, **биринчидан**, ижтимоий-сиёсий иқлимга ижобий таъсир к.илади ва натижада мамлакатимиздаги мавжуд мухит бутунлай узгаради.

Иккинчидан, таълимнинг янги модели ишга тушгач, инсоннинг ҳаётдан уз урнини топиш жараёни тезлашади. Хар кандай одам ҳам усмирлик чошца, эндигина вояга етиб келаётган даврида жамиятдан муносиб урнини топиши керак. Акс ҳрлда бу нарса нохуш оқибатларга, баъзан эса огир фожиаларга, хатто ижтимоий ларзаларга ҳам сабаб булади. Ёш йигит-қизларимизнинг ишда, турмушда, оила ва жамоа орасида уз урнини тополмаслик ҳрлатлари уларнинг жамиятда уз кадрини йукртишига олиб келади. Уз кадрига, уз шаънига эга булмаган инсон ҳаётда куп-куп тусикларга дучор булади, бекарор ва салбий таъсирларга тез берилади, унинг шахе сифатидаги емирилиши ҳам тез кечади.

Виз жорий этилаётган мазкур таълим модели оркали аввало ана шу вазиятнинг олдини оламиз. Қолаверса, ёшларни муайян бир ихтисосга эга қилиб, ҳаётга йуланма берамиз. Дунёга умид билан кадам қуйиб келаётган навнихрл инсон ҳаётдан муносиб урнини топса, турмушидан, тақдиридан, ватанидан рози бўлиб яшайди, умр буйи бунёдкорлик фаолияти билан машгул булади.

Бу гоят мухим ижтимоий-сиёсий аҳамиятга эга булган масаладир.

Учинчидан, таълимнинг янги модели жамиятда мустакил фикрловчи эркин Шахсинг шаклланишига олиб келади. Узининг кадр-кимматини англайдиган, иродаси бақувват, иймони бутун, ҳаётда аниқ, максадга эга булган инсонларни тарбиялаш имконига эга буламиз. Ана шун-

**Жиқонга уз сузимизни
айтайлик**

дан кейин онгли турмуш кечириш жамият ҳаётининг бош мезонига айланади. Шунда одам оломон бўлиб, хар лах.-зада серкага эҳ.тиёж сезиб эмас, аксинча — уз акли, уз тафаккури, уз меҳнати, уз масъулияти билан, онгли тарзда, озод ва ҳур фикрли инсон бўлиб яшайди. Бундай одамлар уюшган жамиятни, улар барпо этган маънавий-рухий мухитни сохта ақидалар, бакирик.-чак.ириклар, ҳавойи шиорлар билан асло бузиб булмайди. Уларни узлари ақлидрок ва калб амри билан танлаб олган ҳаётий мак.садлардан чалгитиб ҳ.ам булмайди.

Туртинчидан, таълимнинг янги модели жамиятимизнинг потенциал кучларини руёбга чиқ.аришда жуда катта аҳ.амият қасб этади. Хар қайси инсонда муайян даражада интеллектуал салоҳжтг мавжуд. Агар шу ички қувватнинг тулик. юзага чиқиши учун зарур булган барча шарт-шароит яратилса, тафаккур хар хил қртиб қ.олган эски тушунча ва ақидалардан ҳалос булади. Ва ҳ.ар қ.айси инсон Аллох. таоло ато этган ноёб қрбилият ва истеъдодини аввало уз и учун, оиласининг, миллати ва ҳалқининг, давлатининг фавровонлиги, бахт-саодати, манфаати учун тулик. бахшида этса, бундай жамият шу қадар қучли таракдиётга эришадик, унинг суръат ва самарасини хатто тасаввур қилиш Ҳ.ам осон эмас. Олдимизда турган буюк мак.садларга эришишда жамиятимизнинг ҳ.ар бир аъзоси қушадиган ҳисса шу ҳисобдан бекиёс бўлиши мук.аррар. Мен "портлаш эффефта" деганда айнан шундай ҳрлатни назарда тутмоқдам.

Бешинчидан, биз фуқаролик жамияти қуришни уз олдимизга мак.сад қилиб қуйганмиз. Бу соҳада дастлабки, аммо мухим кадамлар қуйилди. **Ишончим қомилки, вақ;-ти-соати қелиб, бугунги утиш даври учун зарур булган қучли давлат функциялари ва аломатлари аста-секинлик билан тадрижий равишда қучли жамият зиммасига утади.** Мана шу йул, мана шу назарий масаланинг моҳиятини

—

| Юртимизнинг хавфсизлиги —
| сиёсатимизнинг бош йуналиши |

эфлича ёритиш, уни ҳаётимизда, амалиётимизда ҳал увчи сиёсатга айлантириш нафакдт бугунги, балки эр- ги кунимизнинг ҳам энг муҳим ва долзарб вази- идир. Таракдиётнинг умумбашарий қонуниятлари, ин- иятнинг қуп йиллик ҳаётида синовлардан утиб, ижо- : натижалар берган тажрибалар ҳудди шу йулни такрзо да.

эиз бир нарсани яхши англаб олишимиз керакки, уму- i ва махсус билимларга эга, онгли, тафаккури ҳар хил млар"дан озод, замонавий дунёкараш, миллий ва уму- гсоний қадриятларга ворис бўлган инсонларгина фу- олиқ жамиятини барпо этишга ва уни янада такомил- ггиришга қрдир бўлади.

эу моделдан қузланган яна бир мақсад бор. Унинг во- асида биз дунёдан муносиб урин олишга, ўзбек номи- янада кенг ёйиб тараннум этишга эришамиз. эугун ҳалқаро ҳдёт, кишилиқ таракдиёти шундай бос-га қирганки, энди унда ҳарбий қудрат эмас, балки ин- тектуал салоҳият, ақл-идрок, фикр, илгор технология- ҳал қилувчи аҳамият қасб этади. Амир Темур бобо- шинг "Қуч — адолатда" деган машҳур таъбирини Дiги қунга нисбатан қуллаб айтадиган бўлсак, мен унга шмча қилиб "Қуч — билим ва тафаккурда" деган булар- [. Қелгуси асрда бу тамойил янада қучаяди ва ижтимо- х.аётнинг барча қабҳаларини қ.амраб олади. Биноба- : , ҳалқаро майдонда биз бошқ.а мамлақатлар билан СОҒ-: фикр мусобақасига, ижодий рақ.обатга қиришмоғимиз нм бўлади. Бизнинг келажағимиз мана шу мусобақа ва обатга қ.ай даражада бардош бера олишимизга боғлиқ.. [айманки, бунинг учун миллитимизнинг салоҳияти ҳ.ам, -заковати ҳам етарли. Уiана, яқ.инда "Умид" қамрармаси орқ.али Европа, Осиё ^ .ҚШнинг энг нуфузли университетларида уқ.иётган та- аларимиздан ун беш нафари магистрлик ва бакалавр-

лик илмий даражаларига муддатидан олдин сазовор бўлға- ни ҳ.ақида ҳабар олдик. Мен бу ҳушҳабарни эшитиб, ҳуд- ди ўзимнинг угил-қизларим шундай ютуқ.қ.а эришгандек бениҳ.оя ҳурсанд бўлдим. Бу — ҳаётимдаги энг қувончли вок.еалардан бири бўлди десам, муболага бўлмайди. Ўзбек миллитининг, ўзбек қарзандларининг қ.обилият, зехн-за- коват, тиришқ.окдик борасида бошқ.а ҳеч бир миллат ёқи ҳалқдан қрлишадиган жойи йуқ.. Қак.ат мавжуд интеллек- туал имқониятларимизни тулик. ишга солишимиз, улар- дан муқаммал тарзда қойдалана билишимиз қарур. Ота- боболаримиз шўҳратининг соясига маҳлиё бўлиб қуради- ган даврлар энди утди. Бугун қажрн биздан ўз сузимизни айтишимизни, ўз тафаккуримизни намоён этишимизни талаб қилмоқда. Бошқ.а ҳалқдар, бошқ.а миллатлар бизга ётсираб-беписандқарамаслиги, балки бизни ётироф эти- ши, бизни эҳ.тиром этиши қерак. Биз ана шу юқсак муно- сабат ва ҳурматга лойиқ. бўлишимиз қарқор.

Тўқ.қизинчи — ун бешинчи асрларда маърифатли дунё бухорийлар, қарғонийлар, қоразмийлар, берунийлар, ибн синоплар, улурбекларни қ.анқалиқ иззат-иқром қилган бўлса, йигирма биринчи асрда биз ҳалқимиз, миллитимизга нис- батан ана шундай эҳтиромни қайтадан қулга қиритиши- миз қерак. Уша даврда улур аждодларимиз асос солган ва оламга донг таратган илмий мақтабларни қамонавий шакл- да қайтадан тиклашимиз лозим.

Такрор айтаманки, бунга таълим-тарбия тизимини туб- дан ислоҳ. қилиш билангина эришиш мумқин. Аслида таъ- лим-тарбия соҳасидаги ислоҳқртнинг қегараси ва қоёни йуқ.. Тоқи ҳает давом этар экан, таълим ҳ.ам, тарбия ҳ.ам қамон уртага қуяётган янқи-янқи талабларга қура мутқасил ра- вишда узқариб-янқиланиб қораверади. Қакат, биз бу со- ҳ.адаги дастлабки қадамларни тугри қуя олсак, қойдевор- ни муқтаҳкам қилиб барпо этсак, мен шунга ишонаман- ки, бугунқи авлод унинг самарасидан баҳраманд бўлақак, қелгуси авлод эса бизнинг қилган шу ишларимизни эҳ.ти- ром ва миннатқдорлиқ туйқуси билан эслайди.

САВОЛ. Сиз шугулладиган қуяқ куламқор ва серқ.- ирра масалалар, адо этадиган вазиқалар бири биридан муҳ.им ва қарур. Уларнинг барқаси мамлақат ва қамият,

*Энг алий маъсадим —
халқимнинг омонлиги*

қайси фукдронинг хаёти, келажаги учун ҳал килувчи миятга эга. Аммо Сизнинг фаолиятингиздаги энг ус-ор йуналиш, энг олий мақсад нимадан иборат? ЖАВОБ. Агар бу саволга бир огиз суз билан жавоб бе-ц лозим булса, мен "Халқимнинг омонлиги", деб айт-булардим. Содда килиб айтганда, элу юртимизнинг йишталлиги, осмонимизнинг мусаффолиги, сархдцла-ИЗНИНГ беҳатарлиги, бугунги кунимиздан розилик, эр-ги ҳдётга ишонч, оналаримиз ва фарзандларимиз юзи-и табассум, бу — мен уз фаолиятимда интиладиган энг (и мақсаддир. Халқимнинг осойишталлиги ва фаровон-и мен учун ҳамма нарсадан афзал. Бу дунёда инсон уз меҳнати, ақл-ғайрати билан куп гсага эришиши мумкин. Бойликка ҳам, шон-шухратга [, илмий, ижодий кашфиётларга ҳам, оила, севги бахш циган бахту саодатга ҳам. Факат бунинг учун аввало юннинг уйида, маҳалла-қуйида, юртида, қдскача айт-да, одамнинг кунглида тинчлик-хотиржамлик ҳукм су-ии керак. Узокда бормайлик, мана шу Миллий дастур-: кузланган мақсадларни амалга ошириш учун ҳам энг ало тинчлик-омонлик даркорлигини бугун ким инкор олади дейсиз!

Мен бу тугрида илгарилари ҳам куп бор айтганман. шк. тажрибалар асосида тугилган ва қалбимга чуқур [ашган шу ҳаётӣ ҳақиқатни тақрорлашдан толмайман: [члик-омонлик булса, ҳамма нарса булади — ислох.от [, бозор ик.тисодиёти ҳ.ам, жамиятимизнинг янгила-ни-ҳ.ам. Аслида ҳаётимиздаги бугунги барча ислохрт, де-сратик узғаришлардан кузланган мақсад — юртдошла-шнинг турмушини фаровон қ.илиш, уларнинг ҳақ,-уклари, манфаатларини ҳимоя этиш. Бизнинг сиёсатимизнинг бош йуналишини Ўзбекис-: ҳавфсизлиги ташкил этади. Албатта, ҳ.озирча турму-миз биз орзу этган даражада эмас. Ҳ,али етишмовчи-

ликлар, кийинчиликлар ва йулимизда тусиклар \ам оз эмас. Аммо шундай мураккаб бир вазиятда одамлар омон-лиги, мамлакатимиз тинчлигини таъминлашга эришаёт-ганимиз, уйлайманки, бизнинг энг катта ютуғимиздир.

Чуқуррок. мулоҳ;аза юритиб қарайдиган булсак, шу ҳ.олни қурамызки, Ўзбекистан дунёдаги етакчи давлатлар-нинг, турли-туман сиёсий қучларнинг бир-бирига зид ман-фаатлари узаро муттасил тукнашиб турадиган бир май-донда жойлашган. Биз буни истаймизми-йўқми, тарих, тақдир тақрзоси шундай. **Юртимиздаги беҳисоб табиий бой-ликлар, унинг геостратегик шароити жаҳонда бизга нисба-тан факат хайрихоҳлик ёки ҳ.авас тўйғусини эмас, балки ҳдсад, қора ниятларни ҳ.ам уйғотиши сир эмас.**

Харитага диқдат билан разм солсангиз, мамлакатимизни этник, демографик, иқтисодий ва бошқ.а муаммоларнинг огир юки остида қ.олган мамлакатлар қуршаб олганини қуриш мумкин. Бунинг устига, Ўзбекистан диний экст-ремизм, этник жанжаллар, нарқобизнес ва ҳар қил ташқи қучларнинг таъсирида ички низолар авж олган Афғонис-тон қаби беқдрорлик учоғи билан чегарадош. Олти йил-дирки, қушни Тожикистонда нотинчлик ҳукм сурмоқда.

Минтақамиздаги мавжуд муаммолар қамдек, яқинда қушни давлатлардан бири — Ҳиндистон ядро синовлари-ни утқазиб, янги бир таҳлика манбаини вужудга келтир-ди. Бу нарса минтақдаги барқ.арорлик мувозанатиға жид-дий зарар етқазди. Бунга жавобан шу ҳудуддаги бошқа бир давлат, яъни Покистон ҳ.ам ядро синовлари утқазиб ҳ.аракатиға тушиб қ.олди. Демак, минтақамизда ядро ҳав-фи мавҳум ҳатардан реал ҳавфға айланиб бормоқда.

Табиийки, булар^нинг барчаси бизни ташвишлантир-масдан қуймайди. Ўз навбатида биз ҳам давлатимизнинг мудофаа салоҳиятини мустаҳ.қамлаш ва ҳар қандай таҳ.-дид балосидан сақланиш учун зарур ҳимоя қораларини қуришға мажбур буламиз.

Ҳеч сир эмаски, бугунги кунда ҳавфсизликни таъмин-лаш, ҳатарларнинг олдини олиш қднчалар мураккаб, но-зик ва қдлтис бир масала. Буни, албатта, билган билди, билмаган билмайди. Ҳуш, уйлаб қурайлик-чи, мамлака-тимиз ҳавфсизлигини таъминлаш биз учун қанчаға туш-

моқда? Узи, хавфсизликнинг бахрси борми? Умуман, тинчлик-омонлик, баркарорликни пулга чакдб-улчаб буладими? Мен бу фикрларни фукароларимиз, ватандошларимиз юртимиздаги тинчлик, барқдорликнинг қандай кийинчилиқ, қандай меҳнат-машаққатлар эвазига қулга қири-тилаётганини озми-қупми тасаввур қдшшлари учун айт-япман.

Яратганимизга минг қдтла шукроналар бўлсинки, биз и;ам сиёсий, ҳам иқтисодий соҳаларда, ҳам хавфсизликни сакдаб қрлиш борасида энг оғир ва мураккаб даврни бо-ишмиздан эсон-омонлик билан кечирдик. Халқимизнинг донолиги, бағрикенглиги, сабр-бардоши бизни ҳар қан-здй бало-^азолардан асраб, идрокимизни, айт-заковати-язни қархлаб, юртимизда осойишталик ва миллатлараро, |)уқ;аролараро тинчликни са*улаб қ;олишга хизмат қ;илди. Бугун энди ёруғ қушқарга етганимиздан рурурланиб, янги-шги марралар сари қ;адам қуяётганимиз учун фахрланиб «длаш ва яшашга асосимиз бор.

Халқ^шизни яна бир ҳақ?иқ;атни ҳеч қачон унутмасликка (аъват этмоқ^иман: эл-юртимизнинг, шу юртда яшаётган ;ар қайси инсоннинг эсон-омонлиги бизнинг энг қатта отуришимиз ва бойлигимиздир. Бу бойликни қуз қ;орачиги-лай асраб-авайлаш, қ;адрига етиш — барчамизнинг муқ;ад-ас инсоний бурчимиздир.

*"Тафаккур" журналининг
1998 йил 2-сон*

ЎЗБЕКИСТОНДА ТОЖИКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КУНЛАРИНИНГ ТАНТАНАЛИ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДА СУЗЛАНГАН НУТҚ,

Мух.тарам Президент Имомали Разменов Жаноби
Олийлари!

Хурматли тожикистонлик меҳ.монларимиз!

Азиз биродарлар!

Дустону бародарони тоқ.иқ!

Беҳуда нест қи Рудақии бузrug гуфтааст:

Ҳеч. шоди нест андар ин ч.ах.он,

Бартар аз дидори руи дустон.

Яъни:

Жаҳрннинг шодлиги йигилса бутун,

Дустлар дийдоридан бўлолмас устун.

Бугун Ўзбекистонимизда қатта туй, қатта тантана. Хал-кимиз қупдан бери орзиқиб қутган байрам — қ,ардош То-жикистон қунлари бошланмоқда.

Яратганининг узи ўзбек билан тожикнинг лойини бир жойдан қрган. Минг-минг йиллардан буен халқларимиз узаро қ.ондош ва ёндош бўлиб, қуда-анда тутиниб асрлар юқини бирга тортиб, қелажақини бирга қуриб қелмоқда. Биз бир қарёдан сув ичамиз, бир қалада эқин эқамиз.

Бозоримиз ҳам, х.атто мазоримиз х.ам бир. Исмимиз-дан х.ам, қисмимиздан х.ам ҳеч қим бизни бир-биримиз-дан ажрата олмайди. Қазрат Алишер Навоий бир тожик-ча қазалида ёрни "қашмони турқинаву, қижғони тожикона", яъни "қузлари турқона-ю қиприқлари тожикона" деб беқиз таърифламаган.

Боқи Рақимзода: "Э ж5фа, бигу: ту ўзбек ё тожик? — деб лутф этганида муқлак.о х;ақдир.

Кани, айтинглар-чи, шу байтни таржима килишга эҳтиёж борми?!

Аввал бир анжуманда айтган эдим, бугун шу иборани яна такрор айтмоқ. жоизким, узбек билан тожик — икки тилда гапирадиган бир халқ. десак ҳеч қандай ҳато бўлмас. Бу ҳикмат айни бугун, яъни халқларимиз — узбеклар ва тожиклар — истиклолга эришиб, ўз миллий давлатини қураётган бир пайтда ҳар қачонгидан ҳ.ам қура муҳим аҳамият касб этади. Қуҳна тарихимизнинг қдйси қатламини урганмайлик, халқларимиз яқинлигини тасдиқлайдиган бисер далил-исботлар топамиз. Авваламбор, бу — икки халқ. учун ягона муқддас ислом динимиз, тарихимиз ва бетакрор маданиятимиздир. Бир заминда яшаган, бир бўлоқдан сув ичган, бизга буюқ мерос қилдирган улут аждодларимиздир.

Ислом дини ва Шарқ. фалсафасининг улут намояндалари, буюқ тарғиботчилари, мутафаккирларимиз Имом ал-Бухорий, Баҳруддин Накшбанд ҳазратлари қабил буюқ алломалар қилдирган маънавий бойлик ва уғитлар икки халқ. учун ҳам баробар бебаҳр меросдир.

Дил ба еру даст ба қор, деган ҳикмат бугунги авлодларимиз, фарзандларимиз учун, ақд-идроқ билан яшаш учун бебаҳр ва раҳнамо йуриқдир.

Аждодларимиз ҳамиша бирга давлат қурганлар, бирга қасбу қор қилганлар, бошга тушган муқибатларни елкадош бўлиб енгганлар.

Улут аждодларимиз қолдирган меросни узаро талашмасдан, ундан маънавий озикланиб, бир қашмадан сув ичгандек, ҳар икки халқ., икки миллат баробар баҳраманд бўлишини таъминлаш, ташкил этиш барчамиз учун ҳам қдрз, ҳам фарздир.

Азиз дустлар!

Ота-боболардан қилган бир мақ.олда "ўзбек билан тожикнинг қўйласа қолғуси бир, йиғласа қайғуси бир" деб бежиз айтилмаган.

Ҳақиқатан, бу икки халқ. минг йиллар давомида Наврузни бирга байрам қилди. Сирдарё, Амударё бўйларини биргаллашиб обод водийларга айлантди.

Босқинчиларга қарши қох. Тумарис, қох. Широқ., қох. Спитамен, қох, Темур Малик бўлиб биргалиқда мардона

зарба берди. Сунгги бир ярим асрлик муқамлақа зулмини ҳ.ам бирга қортди. Ниҳоят, истиклолга ҳ.ам бирга эришди.

Тожик тилида "қушни"ни "ҳамсоя" дейдилар. Қўп ўзбек шеваларида ҳам бу суз қор. "Ҳамсоя"нинг маъноси шуки, бир-бирига туташ ўйнинг сояси бир бўлади. Тожиклар — ўзбекнинг ўйига туташ ҳ.амсоядир.

Севимли шоиримиз Абдулла Орипов ибораси билан айтганда:

Дусту қардошдир азалдан
Ўзбегим тожик билан,
Қаҳм этиб қор.санг ағарда,
Виз қуша сайёрамиз, Бу
Али сузлар Зўх.алдан
Ўзбегим тожик билан.

"Ён қушнинг — қон қушнинг" деган мақ.олни халқларимиз дустлигига нисбатан қўлайдиган бўлсак, қиндан ҳам, қох. Ўзбекистонда бўлсин, қох. Тожикистонда, биз узаро ана шундай девор қармиён қдмсоялар бўлиб яшаймиз.

Мавлоно Нуриддин Абдурахмон Қомий билан Амир Низомиддин Алишер Навоийдек икки буюқ зоти шарифнинг халқларимиз шону шарафи, маънавий-руҳий қудратини қажрнга қуз-қуз қалган ижоди, улар уртасидаги ажиб қиру муридлик, устозу шогирдлик муносабатлари биз учун абадулабад яқ.инлигимизнинг қузал қамзи бўлиб қрлақак.

Ўстоди бузург Мавлоно Нуриддин Абдурахмон Қомий узининг энг қузал қостонларидан қири — "Юсуф ва Зулайҳа.о"ни Амир Низомиддин Алишер Навоийга бағишлаган. "Қайли ва Мажнун" қостонида ўстод Қомий ўстод Навоийга қдндай таъриф қерганини эслайлик:

Қоса, қи ба боғи ошноИ,
Боршоҳи вафо бувад Навои.
Яъне қи Навои лутф созад,
Дилх.ои шикастақон навозад.
Қоре набвад ба қ.ои ин қор,
Ёрони қ.ах.он қидои ин ёр.

Бу сатрларни хар бир узбек таржимасиз хам яхши англзи. Бу сатрлар хар бир узбек юрагига, к.адбига нафа: чукур ва чунг маъноси, балки бадий ифодаси билан 1 якндир.

Айтинглар, азиз биродарлар, дустлик ва кардошлик-ннг бундам ортик. таърифи ва тавсифи булиши мум-ЕШИ?

Биз — узбегу тожик — Жомий ва Навоий каби буюк юкалонларимиз васият этиб крлдирган дустлик ва кар-шхикни унутсак, бундай нодонлик, калтабинлик улар-ннг рухи покларига хиёнат эмасми? Мухтарам мехмонларимиз!

Бизнинг маънавий, маърифий ва маданий алокалари-з шу кадар кучлики, бугун узбекнинг тую томошасини шкча, тожикнинг тантанасини узбекча куй-кушиклар-и сира тасаввур килиш мумкин эмас. Узбек халкининг ажойиб санъаткорлари *Хвалима* Но->ова ёки Саодат К.обулованинг овозини тожиклар кан-севиб тингласалар, Хднифа Мавлснова ва Журабек родовнинг ажойиб кушикларини узбеклар хам шундай иб тинглайдилар. Аслида хам бу каби хар икки халк.-ir фарзанди, хар икки халкнинг санъаткорлари булмиш ;онлар оз эмас.

Халкларимизнинг дили-дилига накадар якинлигини 'мий бойлигимиз булган шашмак.ом х.ам, ушшок., сегох., тох. каби мумтоз куиларимиз х.ам курсатиб туради. Икки улут тилнинг салохиятини омухта килиб хар ик-а тидда асарлар яратишцеке улуг анъаналаримиз бор-уни Захириддин Мух.аммад Бобур, Зебуннисо бегим, 1хий ва Машраб янги юсакликларга кутардилар. Ай-;са, туркий улус фарзанди Мирзо Абдукрдир Бедил >с-тожик тилида шу кадар буюк асарлар яратдики, бе-ир шоиримиз Рафур Гулом унинг ижодини мусаффо шага ва офтоб нурига к,иёслагани бежиз эмасдир:

Тонг отар чошца жуда согиниб,
Бедил укир эдим, чикди офтоб.
Лойк.а хаёлотлар чашмадай тинди,
Пок-покиза юрак бир кдтра симоб.

Якин тарихимизга назар ташлайдиган булсак, муста-бидликнинг энг огир йилларида х.ам узбек ва тожик халк.-ларининг асл фарзандлари Ахмад Дониш ва Махмудхужа Бех.будий, Абдулла Қодирий ва Садриддин Айний, Абдул-х.амид Чулпон ва Абдурауф Фитрат дусту хамкор булиб маърифат йулида биргаликда кураш олиб борганлар.

Устод Садриддин Айний х.ам тожик, хам узбек тилида баробар ижод кдяиб, гоят мукаммал асарлар яратгани, ай-ник.са, ибратлидир.

Шуни мамнуният билан таъкидлаш керакки, мадани-ятларимиз, умуман халкларимиз уртасида асрлар буйи узаро ижодий мусобака, бир-бирига устоз, бир-бирига шогирд булиш тамойили хукм сурган ва айни шу нарса икки халк. тарақдиёти учун мух.им замин яратган, икки халк. бу омиждан баробар озикланган.

Худди шу нарса бизга келажак йулимизни х.ам курса-тади.

Икки халк. уртасидаги якин дустона муносабатлар бугун бизга хар к.ачонгидан х.ам купрок. зарур. Халкдаримизнинг туб манфаатлари худди шу нарсани такрзо этади.

Шайх Саъдий Шерозий айтганидай:

Дуст он бошад, ки гирад дасти дуст,
Дар парешонхрлию дармондаги.

Мустакилликнинг дастлабки етти йили Тожикистон учун осон кечмади. Бегунох. халк., истибдод даври юки остида эзилгани етмагандек, худбинлик, тор манфаатпа-растлик, х.окимият учун кураш, бекарорлик ва чет таъ-сирлар гирдобига тушишларнинг жабрини куп тортди.

Тожикистонда барк.арор ва осойишта турмуш барпо эти-лишидан Ўзбекистон х.аммадан хам кура манфаатдордир. Ахир, халк.имиз бекорга: "Кушнинг тинч, сен тинч" де-маган. Биз фак.ат х.амкорлик асосида юртларимизнинг бар-к.арорлигини, халкдаримизнинг осойишта х.аётини таш-кил этишимиз мумкин. Буни ҳеч ким, х.еҳ қачон унутмас-лиги керак.

Биз тожик халк.и бошига тушган мусибатларни уз кул-фатимиз деб биламиз, кулимиздан келганича к.ардош

кат хаёти тезрок. изга тушиб кетишига бундан кет-
тирма кумак, ёрдам беришца узимизни аямаймиз.
сикистонда тинчлик, биродарлик рух.и қарор топса
ший сулҳ. урнатилса, бу — нафакат тожиклар ва
арнинг бахту саодати, порлок. келажаги учун, уйлай-
, якин ва узок, қушни халқлар учун ҳам кенг маъно-
«ат келажак.

1 ишонаман: замонлар угар, йиллар угар — биз,
алқ. узаро ҳурмат ва иззатни сақлаб, албатта, узга-
тав келадиган муносиб ҳаёт қураимиз. Бунга ҳеч қим-
қандай шубҳа бўлмасин. Эд Бадриддин Хилолий
уз авлодларига қолдирган

бунга гувоҳдир:

Ба яқ дам оламиро зинда созем,
В-аз он пас, ки то абад поянда
созем

и:

лаҳза бўлса ҳам шундай олам иморатини яратайлик,
и ул абадулабад ёдда яшаб қолсин.

Тикистон унда яшовчи тожикларнинг асл ва қадим-
тавни бўлгани қаби, Тожикистон ҳам унда истиқ-
қувчи ўзбекларнинг асл ва қадимий ватанидир. Ўзбе-
даги тожиклар ҳамда Тожикистондаги ўзбекларнинг
и-маданий равиш*ди келажакимиз учун муҳим аҳамия-
та.

жистовда Тожикистон қўнларининг утаётганини
тқларимиз уртасидаги дустона ҳамкорлик самара-
дий дустлигимиз учун муштакам замин деб била-

гани тоники азиз!

меғуям: ба қадамҳўятон ҳамасанот, дустони азиз!

[омадед, бародарони тоҷикистони!

жистон диёрига ҳуш келибсиз, азиз тожик биро-
нимиз!

ж ва тожик дустлиги ва ҳамкорлиги абадулабад

ХАЛҚ; ФАРОВОНЛИГИ - ФАОЛИЯТИМИЗ МЕЗОНИ

Ҳурматли мажлис қатнашчилари!

Биз бугун ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг би-
ринчи ярим йилликдаги қўнларини қўриб чиқиб, биринчи
навбатда иқтисодиётимизни ислоҳ. қилишнинг 1998 йил
учун белгиланган устувор йўналишлари нечоғли тулик. ва
самарали амалга оширилаётганига алоҳида эътибор бери-
шимиз керак.

Шуни таъкидлашни истардимки, биз учун фақатгина
курсатқичлар, айрим қорхона, тармок., борингки, иқти-
содиётнинг бугун бир мажмуалари эришган натижалар-
нинг рақамларини таҳлил этиш асосий мақсад эмас. Биз
учун жамиятимиз таракқиётида, иқтисодиётимиз ривож-
ланишида, ҳаётимизнинг барча соҳаларини ислоҳ. қилиш
жараёнида қўзғатилган ижобий жиҳатларни уз вақ-
тида аниқлаш ва уларни тўғри баҳолаш муҳим аҳамиятга
эгадир.

Шу билан бирга, биз иқтисодиётимизда мавжуд бўлган
муаммоларнинг таҳлилига, уларнинг пайдо бўлиш сабаб-
ларини топишга, заиф томонларини танқидий баҳолаб,
уларни ҳал этишнинг самарали йўл ва услубларини из-
лашга алоҳида эътибор қаратишимиз лозим.

Тақрор ва тақрор айтаман: бизнинг мақсадимиз қўлга
қиритилган натижаларни бўяб-бежаб қўрсатиш эмас, бал-
ки, авваламбор, ҳолис ва танқидий баҳолаш асосида мав-
жуд муаммоларнинг шакл-мазмуни ва мураккаблигини
аниқ, тасаввур этиш, уларни ечиш ва пиروард мақсад
йўлидаги ҳаракатимизнинг аниқ, йўналишларини, уфқла-
рини белгилаб олишдан иборатдир.

Утган ярим йиллик мобайнида ислоҳ.отларни амалга
ошириш ҳамда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий

дантириш якунларини шу нуктаи назардан бахрлар из, энг аввало, куйидаги масалаларга эътиборин- каратган булардим.

бхасизки, сунгги вақтларда иктисодиётимизда, жашг ташкилий ва бошқарув тизимида, умуман кун- ^аётимизда руй бераётган муайян ижобий узгариш- сезмаслик мумкин эмас. Улар нималардан иборат? **инчидан**, иктисодиётимиздаги изчил ривожланиш (ллари нафакат мустахкамланди, балки янада яқдо- рина бошлади. Макроиктисодий ва молиявий бар- ик мустахкамланди. Тулов интизоми яхшиланди. эдиёт ва унинг алохида тармоқларидаги мутаносиб- барқарорлик кучайди. Яхши биласизларки, биз айни ифаларни 1998 йил учун бош устувор йуналишлар ша белгилаган эдик.

дай хулоса чикариш учун куйидаги курсаткичлар /лмокда. Аввало, иктисодиётнинг умумий ахволи- гиловчи, энг муҳим иктисодий к^рсаткич булган 1чки мах,сулот хажми изчил усмокда. Эсингизда 1996 йилда ялпи ички махсулотимиз 1,6 фоиз, 1997 5,2 фоиз усган эди. Жорий йилнинг биринчи чора- курсаткич — 3,3 фоиз, иккинчи чорақда — 4,6 фоиз, иллик буйича эса 4 фоизни ташкил этди. Куриниб ики, усиш жараёни изчил давом этмокда. ^ингдек, иктисодиётнинг барча булим ва тармок.-/тасил ва барқарор ривожланмокда. Саноатда мах.-[шлаб чик.ариш хажми — 5,5 фоиз, истеъмол мол-шлаб чик.ариш эса — 6,5 фоиз, кишлок. хужалиги-4 фоиз, курилишда — 3,5 фоиз усишга эришилди. а хизмат курсатадиган сектор — чакана савдо ва шзмат курсатиш барқарор ривожланмокда. нсодий усиш молиявий ва пул айланишининг бар-игига етиш билан бир каторда, инфляция даража- пасайишига эришилмокда. Биринчи ярим йиллик- ляция даражаси утган йилнинг шу даврига нисба- ! марта паеайди ва ойига уртача х.исоблаганда :зни ташкил этди. Бу шу йил учун мулжал килин- саткичларга тула мое келади. Накд пул эмиссияси ' фоиз даражасида мулжалланган булса-да, амалда •и 2,6 фоиз булди.

Таъкиддаш лозимки, айни вақтда иш хаки, пенсия, на- фак.а ва стипендиялар вақтида тулаб борилмокда. Амалда барча асосий манбалардан бюджетга туловлар келиб туш- ди. Бу эса биринчи ярим йилликка мулжшшанган бюджет туловларини амалга ошириш имконини берибгина крл- масдан, бюджет камомadini кискартиришга, унинг ялпи ички мах.сулотнинг 1,3 фоизи микдорида булишига эри- шиш учун замин яратди.

Утган давр мобайнида мамлакатимиз ах.олисининг ман- фаатларини химоя килишда, шунингдек, бюджетни тулди- ришда спирт ва бошк.а алкогольли мах.сулотларни ишлаб чик.аришни назорат килиш ва бу борада давлат монопо- лиясини кучайтириш буйича биз курган чора-тадбирлар х.акида алох.ида тухталиб утмокчиман.

Бу чоралар, аввало, кишилар соглики учун хавфли, си- фати паст, каерда ишлаб чик.арилгани номаълум булган спирт, арок., вино мах.сулотларининг контрабанда йули билан Узбекистон бозорларига кириб келишига йул куймасликка к.аратилган эди.

Утган киска вақт мобайнидаёк. республикада ишлаб чи- к.арилаётган алкоголь мах.сулотларидан бюджетга тушади- ган туловлар январь-май ойларидаги уртача ойлик курсат- кичларга такдослаганда 35 фоиз купайди. Фак.ат шу ман- бадан июнь ойида бюджетга кушимча 1,4 миллиард сум маблаг тушди. Омборлардаги спирт ва тайёр мах.сулот к.олдиклари камайиб, товар айланиши ортди.

Иккинчидан. Инвестиция фаолиятини кенгайтириш х.исобидан иктисодиётда таркибий узгаришлар собитка- дамлик билан амалга оширилмокда. Факат биринчи ярим йилликда иктисодиётга ёткизилган капитал маблагларнинг умумий х.ажми 12 фоиз ортди ва 150 миллиард сумга етди. Бу ялпи ички мздулотнинг учдан бирига тенгдир. Сармоя- ларнинг 55 фоиздан ортири ишлаб чикариш сох.аларини, айник;са, транспорт ва алока, ёк^илги-энергетика мажмуи, цишлок, хужалиги, озик,-овк;ат саноатини ривожлантириш- га йуналтирилди.

Ярим йиллик давомида ик,тисодиётимиз учун ута му- хим ах.амиятга эга булган иншоотларда курилиш ишлари фаол олиб борилди. Шуртан газ-кимё мажмуи, Хужаобод

ерости газ омбори курилишлари, Фаррона нефтни қайта ишлаш заводи таъмирлаш, Кунгирот сода заводи, Қдзилкум фосфорит комбинати, "ЎзДЭУавто" кушма корхонаси учун бутловчи қисмлар ишлаб чиқарадиган кор-«жалар ва бошқа бир қатор иншоотларда амалга оширилган ишлар шулар жумласига қиради

Тижорат банклари фаолиятида, улар утказаетган кредит сўлатида ҳам ижобий силжишлар кузга ташланмок.-\a. Яқин-яқинда банклар ажратган мабларларнинг 90 фо-13ИНИ қиска муддатли тижорат кредитлари ташкил этар ади. **Бугунги кунда кредит ресурсларининг ярмидан ортики** гзоц муддатли, ик,тисодиётнинг устувор тармокдаридаги швестиция лойшчаларини молиялашга сарфланмокда. Айни гайтда банкларнинг устама фоизлари барқарорлигича — >йига 3 фоиз микдорида сакланиб турибди.

Учинчидан. Хужалик юритувчи субъектларнинг уз мо- (иявий ах.волини мустахкамлаш, зарар куриб ишлаёт- ан, иктисодий ночор ва истикболсиз корхоналарни туга- 'иш борасидаги ишлар фаоллашди. Бунда ҳукумат дара- хасида тузилган махсус комиссиялар фаолияти, :орхоналар ва бутун бир тармокларни қайта тузиш, кам амарали ишлаб чиқаришларни санация қдлиш борасида урилган чора-тадбирлар сезиларли роль уйнади. Хужа- ик суддарининг банкрот булган корхоналарга нисбатан утган қ.аъий ва дадил позицияси яхши самара берди.

Фак.ат бир-икки мисол келтираман.

Хабарингиз бор, кишлок. хужалиги корхоналарини са- ация қилиш хақида қ.абул қилинган қ.онун асосида йил ошида 104 та кишлок; хужалик корхонасини молиявий орломлаштириш буйича дастур ишлаб чиқилган эди. Шу :аксадда санация буйича республика ва вилоят комисси- лари тузилди. Санация қилинадиган барча хужаликларга етдан бошқ.арувчилар тайинланди.

Санация жараёни икки йилга мулжалланган бўлса-да, угуннинг ^зидаёқ. муайян натижаларга эга булдик. Сана- ия қилинаётган корхоналардан биронтаси биринчи ярим илликни зарар билан қунлагани йук., аксинча, уларнинг /пи фонда одди. 70 хужаликда бошқоқли дон экинлари эсилдорлиги утган йилга нисбатан 1,2 баробардан 7 ба- эбаргача ортди.

Мухими, қдшлок. хужалиги ишлаб чиқаришидан қ.арийб 40 минг киши — ортикча ишчи қучи озод этилди. Демак, молиявий сорломлаштиришдек мураккаб масалага қ.ам жиддий ёндошилса, қ.алигача маълум булмаган қатта им- кониятларни қидириб топиш мумкин экан. Фак,ат бу иш билан мунтазам ва жиддий шутулланиш дарқор.

Бошқ.а бир мисол. Бошқ.арув тизимини узгартириш, ортикча бошқарув бугинларини қ.иск.артириш, қорхона- ларнинг иктисодий мустақиллигини ошириш ҳисобидан қ.ам салмоқли ишлаб чиқ.ариш ва молиявий натижаларга эришиш мумкин. Бунга ярим йилликни зарар қурмай қунлаган Ўзбекистон почта ва телекоммуникациялар агентлиги қ.қ.ол далил була олади. "Ўзқурилишматериал- лари" компаниясида эса мах.сулот ишлаб чиқ.ариш ҳажми 17 фоиз, баланс даромади эса —44 фоиз ортди. Қуряп- сизки, бу ерда ҳам талай имкониятлар бор экан.

Туртинчидан. Ўзбекистоннинг жаҳ.ондаги қуплаб мам- лакатлар билан ташқи иктисодий алоқалари қенгайиб, мус- тах.камланиб бормокда. Республикамиз жаҳ.он бозорида тобора нуфузли ва ишончли шерик, дунёдаги хужалик му- носабатлари тизимида фаол қатнашчига айланмокда. Бу- нинг учун барча зарур ҳуқуқий ва амалий шарт-шароитлар яратилмокда.

Бунга "Чет эл инвестициялари туррисида" ва "Чет эл инвесторлари ҳуқуқларининг қафолатлари ва уларни қимоя қилиш қоралари туррисида" иккита янги қрнуннинг қ;абул қилиниши, жаҳ.оннинг 35 мамлақати билан савдо-икти- содий қ.амқорликда қулай шарт-шароит яратиб бериш туррисида Битим имзолангани, Вашингтонда Ўзбекис- тон — Америка комиссиясининг биринчи мажлиси утқа- зилгани, АҚ.Ш, Япония, Исроил қаби бир қ.анча мамла- қатларда қ.атор конференция ва бизнес-семинарлар таш- қил этилгани ёрқдн мисол була олади.

Халқаро валюта фонда, Жаҳрн банки, Халқаро молия қорпорацияси, Европада қдмқорлик буйича комиссия, Осиё банки қаби бир неча халқаро молия ташкилотлари билан қдмқорлигимиз сезиларли даражада мустах.қамланди.

Шу йилнинг узида Жаҳрн банкининг Директорлар қен- гаши қорхоналарни ташқилий узгартириш ва қусусийлаш- 8—И.Қаоимов —7т.

тиришдан сунг куллаб-кувватлаш лойихаси буйича 28 миллион долларлик маблаг ажратиш ҳақидаги битимни имзолади. Тошкент шахрининг санитария хўлатини янада яхшилаш ва сорликни саклаш соҳасини ривожлантириш лойиҳалари буйича иш давом этмоқда.

Осиё ривожланиш банки билан транспорт инфратузилмасини такомиллаштириш, маориф ва кишлоқ хўжалиги соҳаларини ривожлантириш борасида лойиҳалар тайёрлаш ва амалга ошириш хусусида келишувга эришилди. Умумтаълим мактаблари учун дарслик ва укув адабиётлари чиқариш тизимини такомиллаштириш буйича 40 миллион долларлик имтиёзли кредит ҳақида шартномалар қабул қилинди.

Ташки савдо фаолиятида, экспорт ва импорт тизимида рўй бераётган ижобий силжишлар ҳақида ҳам тўхталиб ўтмасак бўлмайди. Биринчи ярим йилликда ташки савдо оборотининг сальдо қўлдиги ижобий бўлиб, у 200 миллион АҚШ долларидан ортиди. Айни вақтда олтин-валюта захираларимиз саклаб қўлинди. Мамлакатнинг тулов баъланси мустаҳкамланди.

Юқори даражада қайта ишланган маҳсулотларни экспорт қилиш тамойили янада кучайди. Хусусан, механик асбоб-ускуналарни экспорт қилиш 4,5 марта, электр жиҳазлар, жумладан, телевизорлар, видеомагнитофонлар ва аудио-техника экспорти — 2,6 марта, трикотаж матоларини четга сотиш — 2 мартадан зиёд ортиди.

Бошқа маҳсулотлар — автомобиллар, кимёвий бўёқ, ва лаклар, гиламлар ва бошқа буюмлар экспорти ҳам қўпайиб бормоқда. **Импорт тизимида 70 фоиз маҳсулот ишлаб чиқариш — техника йўналишига турри келади. Шундан 48 фоиздан қўпори машина ва ускуналардир. Бу тамойилни келажакда ҳам мустаҳкамлаш зарур.**

Бешинчидан. Жорий йилда 1998 йилнинг бош вазифаси деб эълон қилинган сила манфаатларини қўўбга чиқаришни таъминлаш буйича Давлат дастурини бажаришга алоҳида эътибор берилди.

Оилаларнинг, аҳолининг ва ҳар бир инсоннинг фаровонлигини таъминлаш борасида ҳукумат томонидан қандайдик аниқ, амалий ишлар қилинди?

Биринчидан, оилавий муносабатларнинг қонуний асосларини такомиллаштириш, оила манфаатларини қонуний муҳрфаза қилиш, оналик ва болалик ҳуқуқини таъминлаш буйича фаол иш олиб борилмоқда. Умумҳалқ. муҳ.оқамасидан кейин Ўзбекистан Республикасининг Оила кодекси қабул қилинди.

Қўрақалпоғистон Вазирлар Кенгаши, қўплаб вилоят ҳ.оқимликларида оилавий муносабатлар муаммоси билан шўгулланадиган хўжалик ҳисобида ишлайдиган масҳаҳ.ат хизмати ташкил этилди. Республика аҳ.оқисини ҳуқуқий тарбиялашни яхшилаш, оилавий низолар ва ажралишлар туррисидаги суд амалиётини урганиш борасида фаол иш олиб борилмоқда. Олий суд Пленуми бу йўналишдаги ҳуқуқий ишларни яхшилаш буйича таклифларни қўриб чиқиши керак.

Иккинчидан, оиланинг ижтимоий манфаатларини таъминлаш, сорликни муҳ.оқфаза қилиш, оила аъзоларининг маълумот даражасини қўсқалтириш учун зарур шарт-шароит яратиш соҳасида ҳам ижобий силжишлар бор.

Болалардаги турма қасалликларнинг олдини олиш ва қамайтириш буйича дастур қабул қилинди. Қўпилок, врачлик пунктларини зарур ускуналар билан жиҳ.оқлашга алоҳида эътибор берилмоқда. Оилавий жиҳмоний тарбия ҳ.арақатини қенгайтириш борасидаги ишлар фаоллашмоқда, миллий спорт турлари ва ҳалқ. уйинлари буйича олимпиадалар ўтқазилмоқда.

Учинчидан, оиланинг иқтисодий манфаатларини, бандлик даражасини таъминлаш, уй меҳнати ва турмуш шароитини яхшилаш қўра-тадбирлари қўрилмоқда.

Бандлик ҳудудий дастурларига мувофиқ. ўтган давр мобайнида 183 минг янги иш ўрини ташкил этилди. Шундан 112 мингтаси кишлоқ. жойларида экани диққ.атга сазовордир. 1600 нафар ногирон, 7 минг нафарга яқин ёш болали аёллар ишга жойлаштирилди.

Ижтимоий соҳ.а объектларини ишга тушириш ҳ.ажмлари оила манфаатлари бизнинг мамлакатимизда нақ.адар ўстувор эканига яққол миқсол бўла олади. Биринчи ярим йилликда 4 миллион квадрат метр уй-жой қўриб битқазилди. 2,5 минг километр газ, 1000 километрдан зиёд сув

клари ишга тушди, бир сменада 7 минг ки-
киладиган шифохона ва бошка иншоотлар
а топширилди.

[нинг 1 июлидан ойлик маош ва стипендия-
5 баравар, пенсиялар эса 1,6 баравар оши-

иН, оиланинг маънавий-ахло!дй асосларини
[риш ҳамда маданий манфаатларини таъмин-
>ли шароит яратишга алохдда эътибор кара-

і матбуоти сахифаларида оила маънавияти-
(шга хизмат килувчи янги рукнлар очилди.
гвидение оркали бу мавзуга багишланган
шиттиришлар мунтазам бериб борилмоқда.
арини, турли кургзма ва курик-танловлар-
гаанага айланиб қрлди. юртларида таълим
олаётган ёш оилаларни х.атдан куллаб-
куватлаш тадбирлари ишлаб

моларининг илмий, ижтимоий тадк.ик.оти-
'иришда Оила илмий-амалий марказининг
[иши катта ахамиятга эга. [ахаллий
хркимият органлари оила манфа-)я
килишга қаратилган дастурий тадбирлар-
ишини каттик. назорат к.илишлари, оилани
, унинг моддий фаровонлигини оширишга
ан жамоат ташкилотлари, махалла кумита-
>монлама куллаб-куватлашлари зарур. **Би-**
рнинг эгаллаб турган лавозимига лойик; ёки
ни биз айнан мана шу нпштан назардан, яъни
кш, туманларнинг ижтимоий ^иёфаси, оила-
ш тарзи қандай узгараётганига қ;араб бах.о-

лустлар!

:нинг утган даври ва умуман кейинги йил-
5 этарканмиз, эътиборингизни қуйидаги ма-

мизда маош вак^гида туланаётгани, нафак;а
;чиктирилмай берилаётгани биз учун таби-

ий хрлга айланаётганига эътибор х.ам бермай қрлдик. Ва-
Холанки, қ;атор Хамдустлик давлатларида иш х.ак.и ва на-
фак;аларнинг уз вак^ида берилмаслиги, ночорликдан на-
тура тулови жорий қ,илинаётгани, яъни иш х.ак.и гушт,
бурдой, айрим жойларда х.атто четдан келтирилган банан
ва бошк,а мах.сулотлар шаклида туланаётгани х.ам бор

Мамлакатимизда узаро туловларни жиловлаш ва хавф-
ли чегарадан утиб кетмаслиги, изчил иқ,тисодий ривож-
ланиш таъминланмоқда. Инфляция ва давлат бюджети
камомади белгиланган даражада сакланиб қ,олмоқда. Ички
ва ташк.и давлат қ,арзи х.ажми ялпи ички мах.сулотнинг
5 фойзини ташкил этмоқда, холос.

Буларнинг барчасини макроик^исодий мутаносиблик-
нинг яқдол далили деб қ,абул қ,илсак, х.еч қандай муболага
булмайди.

Бир суз билан айтганда, мамлакатимизда эришилган
ривож суръатлари, молиявий ва ижтимоий барқ,арорлик
биз танлаган ва олиб бораётган ислох.от ва янгиланиш
сиёсати тугри эканлигининг исботидир.

Хурматли мажлис қ,атнашчилари!

. Мен бугунги фурсатдан фойдаланиб, узларининг фи-
дойи меҳнатлари билан жорий йилда галладан юксак х.осил
етиштирган миришкор дехдонларимизга, к^шлок, хужа-
лиги ходимларига мурожаат қд/шб, уларга узимнинг са-
мимий миннатдорлигимни из^ор этишдан гоят мамнун-
ман. Улар х.озиргача давлатга 2 миллион 100 минг тонна
ёки утган йилдагига нисбатан 300 минг тонна куп галла
топшириб, Ўзбеки стонимизнинг галла мустақиллигига
катта хисса қушдилар.

Бу улкан хирмон, бу ютук,, энг аввало, қ,ишлоқда олиб
борилаётган изчил иқтисодий ислох.отлар, замонавий аг-
ротехнологиялар ва техника кулланиши, урук танлаш ва
етиштириш соҳасидаги илгор дунё тажрибасидан фойда-
ланиш, дехдончилик маданиятини устириш натижасида
кулга киритилди.

Ўз меҳ.нати, к.адок. куллари билан бу бойликни ярата-
ётган ва мамлакатимиз халк.ининг ризьдн-рузини таъминла-
ётган галлакорларимизни яна бир бор чин к.албимдан таб-
риклайман.

>ишилган ютуклардан куз юмиб булмайди. из бу хусусда эмас, балки хаммамизни ташган муаммолар хакида купрок. фикр юритци, деб уйлайман.

(иятни танкидий бахрлар эканмиз, ислохртцил боришимизга халакит бераётган, бизни ан муаммоларнинг туб сабабларини аник.тегишли хулоса чикариш жуда мух.имдир. кур муаммолар ва уларнинг ечими хакида из. Афсуски, амалий ишга утишимиз жуда да. Шунинг учун хам мавжуд камчиликлар уларни бартараф этиш учун нималарга эти-»аклиги хакида кайта-кайта гапиришга мажлиз.

ксонлар нималардан иборат? [. Бозор иктисодиёти асосларини яратишга слохртлар жараёни бошланганига карнйб .: Лекин давлат ходимларимизнинг, аввадо жаги рахбарларнинг тафаккури катта кийинан жуда секин узгармокда. Хаётимизнинг эoitларини эски, кртиб крлган услуб ва йул-уйсундириш ва мослаштиришга уриниш шшанмокда.

i бир этибор беринг. Республикамизда маз-а кура бозор иктисодиёти талабларига мое юман янги иктисодий муносабатлар шакл-м режали бошк.ариш ва так;симлаш, маъмузлик тизими утмишга айланмокда. Госплан, идоралар х.ам, лимит, фонд деган тушунча-мади. Ишлаб чикаришни бошкариш ва таш-бутунлай янги, бозор иктисоди талаблариган тизими шаклланмокда. я бозори, банк тизими, бозор инфратузил-этилди, фонд бозори ишлаб турибди. Кор-юлиятини янги бозор кридалари ва меха-яниб к.айта ташкил этмокда. Аммо, афсус-флайман, купгина одамлар, аввало рахбар эн эскича фикрлашмокда. аби эса битта: кимлардир эски оким таъси-;а, кимдир узи жуда куникиб к.олган эски

замонни кумсаяпти. У замон к.анак.а замон эди — узларинг яхши биласизлар. Маркетинг, менежментнинг замонавий услублари х.еч кимни к.изиктирмас, янги-янги харидор ва бозор топиш, рақ.обатбардош махсулот тайёрлаш, бунинг учун ишлаб чикаришни янгилаш ва модернизациялаш лойих.аларининг молиявий манбаларини кидириб топиш, кредит хакида хеч ким бош кртирмасди. Кескин рақ.обат шароитида унгланиш йулларини излаш, кишиларнинг кулини ишдан совутмаслик учун меҳнатига яраша маош тайинлаш, иш шароитини яхшилаш, замон талабига к.араб ишлаш х.ак.ида гапирмаса хам булади.

Маъмурий-буйрук.бозлик, так.симлаш тизими амал к.илган даврларда хеч кимга керак булмаган мах.сулот босиб кетар ва бундан келадиган зарар давлат хисобидан к.опла-нар эди.

Минг афсуски, мана шундай карашлар, шуролар замонидан к.олган ташаббус, тадбиркорликдан мутлақ йирок. бокимандалик кайфияти бизга панд бермокда.

Хали-бери, давлат нарх-наво билан мунтазам кураш олиб бориши керак, бозор нархларини назорат килиш керак, мах.сулоти сотилмаса хам маошнинг вақтида тулайишига кафолат бериши керак, деб бизга акд ургатувчилар орамизда йук. эмас.

Махсулотини бозор кутармаётган булса хам, отнинг калласидек маош олаётганлар х.ам кам эмас.

Мана шунака кайфият билан юрганларга к.аратиб, каттик,, к.атгий сузларни айтишга мажбурман. Бутун маърифатли дунё тан олган ва риоя килаётган, бугунги замоннинг узи так.озо этган янги принциплар, к.онунларни тушунмайдиган, к.абул к.илмайдиган шахслар, амалпарастлар энди бизга халакит бермасин, чеккага чиксин, урнини ёшларга, илгор фикрловчи мутахассисларга бушатиб берсин!

Иккинчи мухим масала. Мулкни давлат тасарруфидан чикариш ва хусусийлаштириш, куп киррали иктисодиётни шакллантириш, хусусий тадбиркорликни рағбатлантириш дастурини амалга ошириш буйича курилаётган барча чора-тадбирларга карамасдан, реал мулкдорлар пайдо булиш жараёни суёт кетмокда. К.айта такрорлайман: реал

рларнинг пайдо булиш жараёни сует кетмокда! Бу, кишлок, хужалиги, саноат, капитал курилиш со- (а кузга якдол ташланмокда.

олишимиз керакки, хусусийлаштириш ва акция- лрларда хужакурсинга утказилиб, бу тадбир биз татигани бермаяпти. Корхоналарни бошқариш ти- туб узгаришлар йук..

/ски, корхоналар ва тармоқларни бошқариш тизи- шигича крлмокда. Биз бугун хусусийлаштирилган аларнинг хакикий эгалари бор, деёлмаймиз. Нега хакикий эга корхонасидаги иш сифати, унинг ий ахволи, истикболига бефарк. караб туролмайди. и концерн ва корпорациялар рахбарлари, энг ав- фекторлар корпуси айтганим — айтган, деганим — ^абилида ишлашга одатланганлар. Улар хукмрон- «шатларидан ажралиб крлишдан, ислохртлардан, хлардан чучийдилар.

и рахбарларимизнинг акциялаштирилаётган кор-)нинг низомий жамгармасида давлат ва жамоа мул- ;асини мумкин кадар купрок. саклаб қ,олишга ури- лари мана шу қ,урув оқибатидир. шманки, бу масалада Вазирлар Махкамаси аниқ. >орга келиши зарур.

, бундай вазиятдан ва боқимандалик кайфиятидан улишнинг йули борми? Албатта бор! **шчидан**, акцияларнинг давлат улуши 25 фоиздан, улуши 26 фоиздан ошмаслиги хақидаги Фармон шнинг сузсиз бажарилишини таъминлаш зарур.

инчидан, мазкур корхоналарда мулкнинг давлат улу- зошқ.ариш механизмларини шакллантириш баро- к.онунларимизда кузда тутилгандек, хиссдорлар- гнгашларини тузиш зарур. Токи улар амалда хис- *к жамиятларини бошқ.аришнинг олий органига ннлар. Хиссдорлар йигилишидан йигилишигача вақт мобайнида бошқ.арув кенгаши фаол ишла- [3 албатта шунга эришмоғимиз керак. Шунга эриш- ундай корхоналарнинг рахбарлари х.иссдорлик йи- га ва умумий кенгашига бўйсунитиш шарт.

Учинчидан, аввало биржа фондида, эркин савдода фу- к.ароларга, шу жумладан хорижий инвесторларга сотиш учун мулжалланган акциялар пакети реализациясини тез- лаштириш зарур. Бу акциялар шунчаки КОГОС эмас, том маънода қимматли к.ОРОЗ бўлмоғи керак. Токи ^ар бир акцияси учун акциядор дивиденд, даромад олеин. Акция савдосининг сунгги икки талабига тулик. амал қилинган тақдирдагина корхона хақиқатан ^ам акциялашган ҳисоб- ланади.

Тан олишимиз керакки, тармоқлар, корхоналар рах.- барлари инвесторлар, авваламбор хорижий инвесторлар диққ.ат-этиборини узларига жалб қилолмаяпти. Акция- ларнинг эркин савдога мулжалланган салмоқли қисми уз харидорини тополмаётганини фақат шу билан изохлаш мумкин.

Акциялар савдосини ташкил этиш, энг аввало, Давлат мулкни бошқ.ариш ва тадбиркорликни қуллаб-қувватлаш давлат қумитаси, унинг жойлардаги бўлимлари вазифа- сидир. Давлат мулки қумитаси бош-қ.ош бўлиб, ушбу иш- ларни охирига етказсин.

Ҳукумат (У. Султонов) мазкур масалани қуриб чиқиб, уни ^ал этиш механизмларини ишлаб чиқиши лозим. Қурил- ган чора-тадбирлар хақида бир ой вақт ичида ҳисобот бе- рилсин.

Фонд бозори, айниқ.са иккиламчи бозор ривожини тез- лаштиришга, а^оли кенг қатламларини фонд бозорига жалб этишга этиборни қучайтириш зарур. Корхоналарни ак- циялаштиришга хорижий сармояларни жалб этишнинг, Ўзбекистан фонд бозорининг халқаро капитал бозорига қириб боришининг аниқ, чора-тадбирларини ишлаб чи- қишнинг йити етди, деб уйлайман.

Биз мамлакатимизга кенг қуламда хорижий инвести- циялар қиритилиши тарафдоримиз. Бу мақсад биз учун устувор сиёсатдир.

Оммавий хусусийлаштириш механизми сифатида кор- хоналарни акциялаштириш ва бошқариш ишига хусусий- лаштириш инвестиция фондларини кенг қуламда, қурқмасдан жалб этиш керак. Бунинг учун уз жамгарма- лари ва акцияларини хусусийлаштириш инвестиция фонд-

а ва хусусийлаштирилган корхоналарга куювчилар { ва манфаатларини кафолатлайдиган мустахкам зий замин даркор.

уни ҳам назардан сокит килмаслик керакки, инвест-5 фондлари ва уларни бошқарадиган компаниялар-сунъий молия пирамидаларига айланиб кетишининг та олиш учун барча чора-тадбирларни курмок, зарур. м бевосита Мулк кумитасининг вазифасига киради. m бир катта муаммомиз. **Куп корхоналарнинг молия-хволи х.амон огир булиб крлаётгани бизни каттик. таш-антиряпти.** Узаро туловлар ахволи ҳам крникарли Корхоналарнинг жунатилган юклар, бажарилган иш рсатилган хизмат буйича муддати утказиб юборил- (ебиторлик карзи жорий йилнинг 1 июнь хрлатига 75 миллиард сумни, кредиторлик карзи эса 87 мил- I сумни ташкил этди.

:биторлик карзининг усишига йул куяётган масъул яарнинг, корхона рахбарларининг бу номакбул иш бевосита жавобгар эканликларини яна бир бор эс-зк^иман. Мен учун давлат тартиби — аввало тулов [бларига риоя к^лишдан бошланади. :биторлик кдрзларининг мавжудлиги шу ташкилот-чун уз айланма маблагларининг етишмаслигига олиб экда. Ишлаб чик,аришни ривожлантириш ва техник i жихрзлашни орк,ага сурмокда. твдан таш^ари, айланма маблагларнинг каттагина КЛС-ИМОН якунланмаган ишлаб чик,аришга, ишлаб чик.а-захираларига, тайёр мах.сулот захираларига жалб эти-^аракатсиз туриб крлмокда. Шу билан бирга, айлан-аблаклар х.амон тижорий режада кузда тутилмаган [рларга сарфланмокда.

ндай узбошимчаликнинг жавобгарлиги борми-йукми? нма маблагларнинг сакданиши ва уз вак^ида тулди->орилиши ҳақдаги Фармоннинг кучи к.аерда к.олди? ур Фармонга биноан, айланма маблагларнинг сак.-ши, аник, мак.садларда фойдаланилиши ва уз вақтида [риб борилиши учун вазирликлар, идоралар, концерн-корпорациялар, ассоциациялар, холдинг компания-)ах.барлари ёки уларнинг иктисодий масалалар буйи-

ча муовини, корхоналарнинг узида эса директорлар, улар-нинг иктисодий масалалар буйича уринбосари ва бухгал-терлар шахсан жавобгар эканликлари курсатилганми, йукми?!

Республика Бош Прокурори (Б. Мустафоев), Марказий банк боишаруви раиси (Ф. Муллажонов), Молия вазири (Ж. Сайфиддинов) бу саволга жавоб беришлари зарур.

Корхоналар акцияларини сотиш хисобидан айланма маблакларни тулдириб боришнинг яна бир манбаидан фой-далана олмаяпмиз. Виз факдт бу 1998 йил мобайнида, ис-тисно тарик.асида, ишлаб чик.аришни ривожлантиришга сарфлаш шарти билан акциялар савдосининг жами тушу-мини корхоналар ихтиёрида к.оддирдик.

Аммо, ярим йиллик якуни натижаларига к.араганда бар-ча корхоналар ҳам мана шу имкониятдан фойдаланишга шошилмаяптилар. Акс х.одда "Узмашсаноат" корхонала-ри уз акцияларини — 66,7 фоиз, "Узэлтехсаноат" — 66,4 фоиз, "Узқурилишматериаллари" — 68,1 фоиз, "Узгуштса-ноат" — 66,2 фоиз, "Мах.аллий саноат" тизими — 65,2 фоиз, "Узавтойул" — 60,5 фоиз, "Узагроқурилиш" — 56 фоиз, "Узбектранскурилиш" — 56 фоиз микдорида реал-изация килганини, сотганини қ,андай изохлаш мумкин?

"Узавтосаноат", "Узсувқурилиш" каби уюшмалар кор-хоналари шу ку^га к.адар уз акцияларининг ярмини х.ам сотгани йук.. "Узпаррандасаноат" уюшмаси қ,айта тузил-ганидан сунг узининг потенциал ресурсида 1 миллиард сумликдан оширок. сотишга мулжалланган акциялари булатуриб, бор-йуги 7,4 миллион сумлик ёки 1 фоиздан ҳам кам акция сотган.

Шу сабаблар туфайли, эркин сотишга мулжалланган, шу жумладан хорижий инвесторларга ҳам сотиладиган ак-циялар ресурси, яъни сотилмаган жами акциялар ҳажми 53 миллиард сумдан ошиб кетди. Табиий савол тугалади: айланма маблакларнинг урнини тулдириш ^ун яна к.ан-дай манба керак? Вазирлар Маҳкамаси (У. Султонов, В. Чжэн) бу масалани синчиклаб урганиб чик^син ва як.ин кунлар ичида корхоналар акцияларини сотишни тезлаш-тиришга дойр аник, таклифлар киритсин.

Корпорация, концерн, компания, фирма, корхона ва шпкилотлар рахбарлари кулогига куйиб олеин — улардан ;урок. катгик. булади!

Хурматли мажлис иштирокчилари!

Эътиборингизни қдшлоқ, хужалигида ислохотларни чу- дгрлаштиришга дойр чора-тадбирлар мажмуи ижросига ^аратмоқчиман. Олий Мажлисининг охирги сессиясида кишлоқда аграр ва иктисодий муносабатларни тубдан 'згартиришга дойр кагор крнунлар қабул килдик. Ер ко- <екси, "Кишлоқ. хужалиги кооперативи (ширкат хужали- ти) тугрисида", "Дехдон хужалиги туррисида" крнунлар, шринчи укишдаги "Давлат ер кадастри тугрисида"ги ;онун шулар жумласидандир.

Копилок, хужалигини ислох. этишнинг 2000 йилгача >улган махсус дастури тасдиқданди. Куни кеча Вазирлар Улаҳкамаси кишлоқда изчил ва дадил ислохрт утказиш- шнг ҳукукий асосларини белгилаб берувчи меъёрий хуж- кат қабул килди.

Халқ. биздан амалий ишларни кутмоқда. Мухими шун- щки, кишлоқда ислохрт утказилаётганда расмиятчилик- са, кузбуямачиликка йул куйиб булмайди. Гап кишлоқда шалга оширалаётган туб узгаришлар, мулкнинг пай, оила тудрати, узок, муддатли ижарага асосланган мутлак янги іграр ва иктисодий муносабатларни шакллантириш, киш- юқда кооперативлар тузиш эвазига дех.к.он хужалигининг шгича турини ташкил этиш, дех.крн ва фермер хужалик- харини, хусусий тадбиркорликни ривожлантириш х.акида Зормокда.

Мазкур барча чора-тадбирларни амалга ошириш учун дццлок. хужалигида иктисодий ислох^отларни чуқурлашти- зиш билан шугулладиган махсус республика комиссия- ми, бу комиссия кршида ишчи х.айъати тузилган. Қабул <дчинган қарор ва бошқа меъёрий хужжатлар ижросини азорат к.илиш, к.ишлоқ, хужалигини босқдчма-босқич аслох. килиш учун барча шарт-шароитни мух^айё этиш — мазкур комиссиянинг бош вазифаси этиб белгиланган.

Барча янгиланшлардан қутилган асосий мацсад — мулк засини шакллантириш, уни тарбиялашдан иборат. *Крин-*

локда мулк эгаси пайдо булиши лозим. Мулк эгасининг оёк.к.а туриши хайда унинг жах.он бозорларига чиқиши учун барча шарт-шароитни яратиб беришимиз лозим.

Бугун яна бир энг мухим масалага тухтамасдан утол- майман. **Бу, энг аввало, кичик ва урта бизнес таракдиёти- ни рағбатлантиришга онд масаладир.** Барча янгиланишла- римиз натижаси бутунлай кичик ва урта бизнеснинг х.олати ва унинг таракдиёт даражасига боглик, эканини такрор- лаб утиришга зарурат булмаса керак. Ислохртлар такди- ри, охир-ок.ибатда эса — кишиларимиз фаровонлиги ва мамлакатимизнинг гуллаб-яшнаши кичик ва урта бизнес таракдиёти орқ,али х.ал килинади.

Бу уринда мазкур масала фак.атгина иктисодий масала эмаслигини унутмаслик зарур. У мухим ижтимоий-сиё- сий масала х.ам ҳисобланади. Чунки у жамиятимизнинг иктисодий ҳаётидагина эмас, сиёсий х.аётида х.ам етакчи урин эгаллаши лозим булган мулкдорлар синфини барпо этиш билан бевосита богликдир.

Биринчи ярим йилликнинг узидагина ҳукумат доира- сида хусусий тадбиркорлик, кичик ва урта бизнес тарак- киётини рағбатлантиришга к.аратилган бир канча мухим к.арорлар к.абул килинди.

Мен 1998 йил 9 апрелдаги Фармонни, Вазирлар Мах.- камасининг кичик ва урта тадбиркорлик ривожини рағ- батлантириш механизмини такомиллаштириш х.ак.идаги к.арорини, Ўзбекистан Товар ишлаб чик.арувчилар ва тад- биркорлар палатасини мустах.камлаш буйича, мустакил Дехдон ва фермер хужаликлари уюшмасини ташкил этиш хакидаги к.арорларни назарда тутяпман. Виложларда ки- чик ва урта тадбиркорликни куллаб-қувватловчи, хужа- лик х.исобидаги Ахборот-маслаҳ.ат маркаслари ташкил этилди.

Республикада кафолат ва имтиёзлар беришнинг кенг тизимини барпо этиш, халқаро молиявий институтлар- нинг (Халқ.аро молия корпорацияси, Европа к.айта қуриш ва тарак.киёт банки, Осиё таракдиёт банки) махсус кре- дитларини, шунингдек, хорижий банклар ва тадбиркор- ликни куллаб-қувватловчи турли жамғармаларнинг бево- сита кредитларини жалб этиш ҳисобидан кичик ва урта

жадал ривожлантириш учун гоят макбул шаро-
шчи.

нг учун ^ам бу чора-тадбирларнинг бажарилиши
ннг кдттик. назорати остида булиши л озим. Бу
с ва урта тадбиркорлик буйича ҳукумат комисси-
асосий вазифаси ҳисобланади. **алохида**
таъкидламоқчиманки, биз мамлакатимиз ги,
демократик узгариш ва янгиланишлар, жами-
ислох; килиш истикболларшш белгилар эканмиз, о
хусусий мулк эгаларининг мана ту тоифасига,
яинг амалга оширилаётган узгаришларда тутган
нига суянишимиз лозим.

нги масала. Шунинг эътирофи этиш лозимки,
длларда бозор инфратузилмасининг ташкилий
яратилди. Банклар, сугурта ва лизинг компани-
ИМОҒН барпо этилди, турли фонд институтлари —
) , брокерлик идоралари, инвестицион фондлар,
»ийлар, фонд ва улгуржи савдо магазинлари ҳамда
:исодиётга хос булган бошқд тузилмалар пайдо

гайтда шуни ҳам тан олиш лозимки, ташкил этил-
[на бозор тузилмалари шаклан бозор тузилмаси
;а-да, мохдят эътиборига кура уз номига жавоб
. Банк тизими заиф ҳрда қайта қуришмоқда, су-
ори ривожланмаган. Хом ашё ва материаллар
држа савдосининг урни сезилмаяпти. Корхона-
ияти илгаригидаги каби анъанавий шаклланган
етказиб берувчиларга боғлиқ. булиб қрлмоқда.
гчи корхоналарнинг хом ашё етказиб берувчи
арга қарамлиги ҳамон сақланиб қрлган. Эски
тизими, лимит ва фондларни қумсаш ҳам мана
елиб чиқ.ади.

инфратузилмаси институтлари фаолиятини таш-
тизимини тубдан қ.айта қуриб чиқ.иш, уларнинг
сини зарур даражада бажаришга ҳалакит бераёт-
ларни олиб ташлаш лозим. Хом ашё, материал-
питалнинг ички бозорини жонлантириш керак.
1рнинг низом капиталини танкидий нуктаи на-
1йта қуриб чиқ.иш пайти келди. Банкларнинг

низом жамгармасида асосий уринни акциядорлик капи-
тали эгаллаш лозим. Банкларни уларнинг эгалари бош-
қариши керак. Банклар бошқарувида айнан ана шу банк
эгалари булиши керак, банк ходимлари эса шартнома
орқали ишлайдиган хизматчилар булиб қ.олиши лозим. Бир
суз билан айтганда, банкларимизни, жумладан, тижорат
банкларини мансабдорлар зуравонлигидан қутқариш за-
РУР.

Биз бозор шароитида иктисодиётни ривожлантириш-
нинг асосий нули рақрбат эканини доимо ёдда тутиши-
миз керак.

Маъмурий усуллар эмас, айнан рақ^обат фаол х.аракатга
чорлайди. Рақобатбардош мах.сулоат ишлаб чик;аришни ян-
гилаш ва ривожлантиришга, харажатлар, таннархнинг қ&с-
қариб, натижада нархнинг арзонлашувига, омборларда ёт-
ган, утмай долган махсулоатнинг қамайишига, янги бозор
идириш ва харидор учун қурашни рағбатлантирувчи омил-
ларни вужудга келтиради.

Бирок, шуни эътирофи этишимиз лозимки, республика-
да ҳақдаий рақ.обат му^ити яратилмаган. Давлат монопо-
лиядан чик.ариш қумитаси ҳамда рақ.обат мухитини шакл-
лантириши лозим булган бошқа жамоат ташкилотлари
заиф ишламоқда.

Тажриба шуни қурсатяптики, саноат, қурилиш, ком-
мунал хужалиги, автомобил транспорти, х.атто савдо ва
хизмат қурсатиш соҳ.асидаги қупгина қорхоналар х.амон
монополист булиб қ.олмоқда.

Бу ҳрл Узбексавдо, ^збекбирлашув, Мах.аллий саноат,
Узмаишийуюшма сингари қупгина тузилмаларни қайта
ташқил этиш заруратини тугдирди. Бу ишни яна давом
эттириш керак. **Вазирлар Маҳдсамаси комплекслари айрим**
соҳаларнинг бошқ.арув тузилмаларини танкидий нудтаи
назардан қ;араб чиқиб, сунъий монополия тузилмаларини
туғатиш, давлатга қарашли булмаган, хусусий тадбиркор-
лар етакчилиқ қиладиган товарлар, ишлар ва хизматлар-
нинг кенг бозорини ташқил этиш буйича таклифлар қири-
тиши лозим.

Рақ,обат мухитини мустаҳкамлашда банкротлик инсти-
тутини ривожлантириш, келажаги йук., иктисодий ночор

Сни кескин тугатиш муҳим урин тутиши лозим. рни елкада олиб юришга бардам бериш керак. ш-кечми барибир банкротликка учрар экан, бу зрок. булгани маъкул.

та Олий ҳужалик суди билан биргаликда жорий [ринчи ярим йиллиги натижалари буйича зарар йётган корхоналар руйхатини яна бир бор куриб рнинг такдирини хал этишни топшириш зарур, айман.

» **муҳим нарсага** эътиборингизни қаратмоқчи-та курсимизни эркинлаштиришга оид масала ;инда "Биржадан ташқидридаги валюта бозори-эивожлантириш ва эркинлаштириш чора-тад-трисида" Фармон қабул қдяинган бўлиб, унда июддан бошлаб ваколатли банклар Марказий эасмий алмашув курсига нисбатан 12 фоиз уш-и, ваколатли банкларнинг валюта активларини ман биржадан ташқаридаги валюта бозорини 1аш буйича чора-тадбирлар белгиланган эди. ддинаётган қарорларнинг маъноси шуки, рес-барча ҳужалик субъектларининг талаб ва эhti-кридира оладиган тулақрнли ва самарали иш-шржадан ташқаридаги валюта бозорини таш-чун имкон қадар зарур шарт-шароитлар яратиш

|>ани хал этиш Марказий банк, Талики иктисо-г Миллий Банки, тижорат банклари ҳамда бош-гдор тузилмалар зиммасига юкланди. рд макрад шундаки, Ўзбекистан бозорида иш-) бир киши валютани эркин конвертация қила • 5^з олдимизга 2000 йиддан кечикмасдан Халқ-і жамгармаси Битимининг саккизинчи модда-ташни, миллий валютаимизни амалда эркин кон-илишни таъминлашни вазифа қдпиб қ^йганмиз. ;адга эришишда Халқ.аро валюта жамгармаси (он банкининг ^амқорлиги ва қ^магига қатта ймиз.

іns қуп нарса, энг аввало, узимизга боғлиқ. эка-маслигимиз лозим. **Миллий валютани конвер-**

тация ^илишнинг муҳд*м шарти мамлакатга валюта тушу-мини кескин қупайтиришдан иборат. Бунинг манбаи эса экспорт ҳисобланади.

Яқин йилларда экспортни кескин қупайтирган ҳ.одца мамлакатнинг ташқи савдо айланмасини икки бараварга ошириш зарур. Республикада Экспорт салоҳиятини кен-гайтириш дастури ишлаб чиқ.илиб, қабул қилинган. Энди уни сузсиз бажариш жуда муҳ,имдир.

Шуни яна бир бор такрорламоқчиманки, биз экспорт-ни ошириш ҳ.ақида қ.анча гапирмайлик, ишлаб чиқариш-ни янгилаш ва модернизация қилиш, ма^сулотимизнинг рақ.обатбардош бўлишини таъминламасдан туриб, бунга эриша олмаимиз. Хорижий сармояларни жалб этиш эва-зига корхоналарни техник жиҳ.атдан қ.айта жиҳрзлаш йули билангина мақ,садга эришиш мумкин.

Ҳамма жойда сармояга эга бўлган шерикларни қидириш керак. Қ^ушма корхоналар барпо этиш лозим. Биз фақат шу йул билангина корхоналарнинг қучли ра^обат шароитида ишлай олишини таъминлашимиз мумкин. Шу йул билангина жаҳрн бозорида маҳсулотимизга муносиб урин олиб бе-ришимиз мумкин. Бу барча даражадаги раҳ.барлар учун қрнун бўлиши керак.

Азиз дустлар!

Биз энг бошиданок, ислох.отлар номигагина эмас, ин-сон манфаатлари йулида утқазилишини аниқдаб олган, республикада жамиятимизнинг барча томонларини йслох қ.илиш буйича амалга оширилаётган ишларни ана шунга буйсундирган эдик.

Мен сунгги пайтда ижтимоий инфратузилмани, энг ав-вало, қишлоқ. жойлардаги ижтимоий инфратузилмани ри-вожлантириш буйича қабул қилинган қ.арорларнинг сузсиз бажаршши қатта аҳ.амиятга эга эканини алоҳ.ида таъқид-ламоқ,чиман.

К.ИШЛОҚ. ахрлисини ичимлик сув, табиий газ билан таъ-минлаш ҳ.ам, қ.ишлоқда тиббиёт пунктлари ва бошқа иж-тимоий объектларни барпо этиш ҳ.ам нихрятда муҳ.имдир. А^олининг ижтимоий заиф қдтламларини, оилани қуллаб-қувватлаш ҳ.амда 1998 йил учун белгиланган ижтимоий дастурни бажариш ^ам асосий вазифа ҳисобланади.

Вилоятларда, туманларда булганимда, жойларнинг узи-да ахвол билан танишганим, кишилар билан суҳбатларим бир томондан мени жуда кувонтиради. Аммо, айни пайт-да, кишини ташвишлантирадиган воқеалар ва мисоллар ҳақда ҳам гапиришга тугри келади.

Обод к.ишлокларни, янги қурилган уйлар ва йуларни, янги ижтимоий объектларни, энг муҳими, одамлар юзи-даги мамнуниятни курганимда, халқдшиз ташаббускор-лиги ва тинимсиз меҳнати туфайли мана шундай натижа-ларга эришадиган корхона ва ташкилотлар раҳбарлари, туман ва вилоятлар ҳркимлари ташаббускорлигидан куво-наман.

Ўз бурчини, ҳаётининг мазмунини тугри англайдиган барча раҳбарлардан хурсандман ва уларни куллаб-қувват-лашга тайёрман. Фурсатдан фойдаланиб, Ватанимиз гул-лаб-яшнаши йулида қилаётган меҳнатлари учун уларга са-мимий миннатдорлик билдираман.

Бирок; айрим туман ва к.ишлокларимизнинг ижтимоий ҳаётида ҳеч нарса узгармаётгани афсус ва надомат туйғу-ларини уйғотади. Баъзи раҳбарлар, мансабдор ва амал-дорлар уз мавқеидан шахсий мақсадга эришиш йулида фойдаланиб, бурч ва вазифасини унутиб қуяётганини курганда киши шундай ҳрлга тушади. Расмийчилик, тура-чилик, одамларни менсимаслик ва уз вазифасига совуқ, -крнлик, бирон-бир ташаббус ва тадбиркорликнинг йукли-ги — буларнинг барчаси крнуний равишда жамоатчилик газабини ва норозишгини кузгатади.

Бундай раҳбарлар ҳамма нарсанинг чеки-чегараси бор-лигини англаб етиши керак. Улар ҳаётида ҳ.еч нарса одам-лар назаридан четда, сезилмасдан қ.олмаслиги ва эртами-кечми уз баҳрсини олишини тушунишлари даркор. Бу нук-, сонларга қ.арши Президент ва ҳукуматгина эмас, барча ҳ.алоқ кишилар, юртимизнинг ҳақ.ик?ш ватанпарварлари, фидойилари, кенг жамоатчилик доимий равишда кураш олиб бориши зарур.

Мен телевидение, радио, матбуот ва бошқ.а оммавий ахборот воситаларига катта умид боғлайман. Уларнинг ва-зифаси ҳ.аётимизнинг барча томонларини очик., кенг ва ҳ.ақдоний ёритишдан иборат. Арзийдиган мисол ва воқ.е-

аларни курсатибгина қ.олмай, лоқайдлик ва манманлик, жиноий даражадаги бепарволик, коррупция ва товламачилик ҳрллари кишилар эътиборига ҳ.авола этиб, жа-моатчиликни бу жиноятларга қ.арши қутариш ва бундай унсурларнинг томирини қирқиш учун узини аямаслиги керак.

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, бугунги замон талаб-ларига тугри келмайдиган яна бир қусурга эътиборингиз-ни жалб қ.илмоқчиман.

Қуп марта айтилди, лекин нимадир сабаб булгандай, мансабда, раҳбарлик курсида утирганлар матбуот, те-левидение ва радио ходимлари билан мулоқотдан торти-нади, узини олиб қрчади. Бунинг сабаблари нима булиши мумкин? Уйлайманки, авваламбор, раҳ.барларимизнинг масъулиятдан қрчишида, узининг савияси, билими ва са-водини курсатмасликка, яширишга ҳ.аракат қишшида деб биламан. БОШҚ.3 изох. топиш қийин булса керак. ^

Бундай ҳунук ҳ.олларни тугатиш пайти етди. Узининг вазифасини ҳалоқ бажарувчи ва ишининг моҳиятини яхши билувчи, қрбилиятли, тадбиркор ва фидойи мутахассис ва раҳбарлар афкор омма билан ошқора мулоқотда були-ши зарур. Бундан уларнинг уз ҳ.ам, жамият ҳам, давлат ҳам манфаатдор булиши мукддрар.

Биз амалга оширадиган узғаришлар, янгиланиш ва ис-лох,отларнинг асосий мазмуни — шу азиз диёрда яшадиган инсонларнинг оғирини енгил қилиш, уларнинг фаро-вон ва туқис яшаши ва меҳнат қ.илиши учун муносиб шарт-шароит яратиб беришдан иборат.

Ҳаётимизнинг ҳ.ар бир қуни, ^ар бир ойи, ҳ.ар бир йили кишиларга қ.оник.иш ва мамнуният бағишлаши даркор.

Барчамиз мана шу мақсадга эришиш учун бир жон, бир тан булиб, бир ёқдан бош қик.ариб, сидқ.идилдан меҳ,нат қиламиз, деб ишонч билдиришга руҳсат бергайсиз.

Ўзбекистан Республикаси
Вазирлар Мауқамаси йиғилишида
* сузланган нутқ,
1998 йил 23 июль

ТАРИХИЙ ХОТИРАСИЗ КЕЛАЖАК

Мустакдликка эришганимиздан кейин халк.имизнинг уз юрти, тили, маданияти, кадриятлари тарихини билишга, узлигини англашга кизикиши ортиб бормокда. Бу — табиий хрл. Одамзод борки, авлодаждоди кимлигини, насл-насабини, узи тугилиб вояга етган кишлок., шаҳар, хулласки, Ватанининг тарихини билишни истайди.

Хозир Узбекистан деб аталувчи ҳудуд, яъни бизнинг Ватанимиз нафакат Шарқ., балки умумжаҳрн цивилизацияси бешикларидан бири булганини бутун жаҳрн тан олмакда. Бу қадимий ва табаррук тупрокдан буюк алломалар, фозилу фузалолар, олиму уламолар, сиёсатчилар, саркардалар етишиб чикдан. Диний ва дунёвий илмларнинг асослари мана шу заминда яратилган, сайк.ал топган. Эра-мизгача ва ундан кейин қурилган мураккаб сув иншоотлари, шу кунгача қурқу файзини, мах.обатини йукртмаган осори атик.аларимиз қадим-қадимдан юртимизда дехдончилик, хунармандчилик маданияти, меъморчилик ва шаҳарсозлик еанъати юксак булганидан далолат беради., Бе-шафқат давр синовларидан омон қрлган, энг қадимги тош-ёзувлар, битиклардан тортиб, бугун кутубхоналаримиз хазинасида сақланаётган 20 мингдан ортик. кулёзма, уларда мужассамлашган тарих, адабиёт, санъат, сиёсат, ахлоқ., фалсафа, тиббиёт, математика, физика, кимё, астрономия, меъморчилик, дехдончиликка оид ун минглаб асарлар бизнинг бекиёс маънавий бойлигимиз, ифтихоримиздир./Бунчалик катта меросга эга булган халқ. дунёда кам топилади. Шунинг учун х.ам бу борада жаҳ.оннинг санокли мамлакатларигина биз билан беллаша олиши мумкин, деб дидил айта оламан.

Ота-боболаримизнинг асрлар давомида туплаган х.аётий тажрибалари, диний, ахлоқ.ий, илмий қарашларини узида мужассам этган бу нодир кулёзмаларни жиддий урганиш даври келди. Чунки, узингизга маълум, шурулар замонида тарихий ҳақиқатни билишга интилиш рағбатлантирилмас эди, ҳукмрон мафкура манфаатларига хизмат қилмайдиган манбалар халқ. кузидан иложи борица йирок. *сакда-нарди.*

АХ.ВОЛ шу даражага борган эдики, уз тарихимизни узимиз ёзиш ҳуқуқидан маҳрум булиб қолдик. Бировлар томонидан яратилган тарих дарсликларини ук.ир эдик. "СССР тарихи" деб аталган дарсликда Узбекистондай мамлакатга бор-йўғи 3-4 саҳифа урин берилиб, тарихий воқеалар ва шахслар ҳақида ноҳолис фикрлар айтилар ёки умуман, лом-мим дейилмасди. Фандаги бундай сохтакорлик, қузбуямачиликни бугун энг олис кишлоқларда яша-*"ётган одд^й фук.аро х.ам, мактаб укувчиси х.ам яхши билади.* Энди, мустакдилиқ туфайли яқдол намоён булаётган тарихий ҳақиқатни билишга, узлигини англашга чан-К.ОКЛИКНИНГ туб сабаб.лари мана шуяда, деб уйлайман.

Олимларимиз тарихимизнинг турли давларига дойр риболалар ёзишмоқда, тарихий мавзуда йирик насрий, назмий, сахна асарлари яратилмоқда. Оммавий ахборот во-ситалари маънавий кадриятларимизни кенг тарғиб қдлаётгани, суҳбатлар, мулоқотларда фикрлар ранг-баранглиги пайдо булаётгани дикдатга сазово {>. Ёшларнинг Ватан, миллат тақдири учун узларини масъул сезиб, бу баҳ.сларда дахлдорлик туйғуси билан иштирок этаётгани мени, айникса, қувонтиради.

Чумчук. суйса ҳам қассоб суйсин, деган гап бор. Мен тарихчи эмасман. Бу мавзуда ақл ургатиш фикридан мутлақ йирокман. **Ленин табиий бир савол тугилади: давлатчилик тарихимиз туб бурилиш палласита қирган бир пайтда узимизнинг замен ва макондаги урнимизни аниқ; белгилаб олишимиз, насл-насабимиз, кимлигимизни билишимиз керакми-йўХми?** Ўйни, юртимизда фаол меҳнат қилаётган мух.тарам академиклар, олимлар, адиблар, ноширлар, ав-валамбор тарихчиларимиз биргалашиб, мана шу саволларга жавоб топиши керакми-йўқ.ми?...

Жамият тарақиётининг

асоси, уни муқаррар %алоқатдан
уутцариб цоладиган ягона куч —
матрифтадир

у ^Назаримда, узбек халкининг тарихий утмиши, узлиги, маънавияти хакида гапираётганда, бизда чукур илмий асос-га таянган тахлил, муайян масалаларда аник, ёндашув етишмаяпти. Илмий тилда айтганда, яхлит концепция йук.. Узликни англаш тарихни били!цан бошланади. Исбот-талаб булмаган ушбу хакикат давлат сиёсати даражасига ^кўтарилиши зарур. •/

Миллат, мамлакат ҳдқида катта-катта минбарларга чи-
киб гапиришнинг узига хос масъулияти бор. Муайян воқеа,
шахсга муносабат биддираётганда, бу фак.ат бир киши ёки
муайян тоифадаги кишиларнинг нуқтаи назари булиши
мумкинлигини унутмайлик/Ёмон томони шундаки,
субъектив фикр юкувчан бўлади. Чуқур таҳлил, мантиеда
асосланмаган бирёклама фикр одамларни, энг аввало,
тарих уқитувчиларини чалгитади. Улар эшитганларини
хақиқат шу экан, деб уқувчиларга ҳам 'етказишади. **Фа^ат**
бахс, мунозара, таҳлил меvasи булган ҳулосаларгина бизга
тўрри йўл кўрсатиши мумкин. Бу — биринчидан.

Иккинчи масала шундан иборатки, биз комил инсон тарбиясини давлат сиёсатининг устувор соҳаси деб эълон қилганмиз. Комил инсон деганда биз, аввало, онги юк-сак, мустиқил фикрлай оладиган, хулқ-атвори билан узга-ларга ибрат буладиган билимли, маърифатли кишиларни тушунамиз. Онгли, билимли одамни олди-к.очди гаплар билан алдаб булмайди. У ^х.ар бир нарсани ақл, мантиқ. тарозисига солиб куради. Уз фикр-уйи, хулосасини мантиқ. асосида курган киши етук одам булади.

Эркин, демократик жамият курапмиз. Биз учун ёпик. мавзунинг узи йук.. Умумхалк, минбари — телевидение-миз, радиомиз, матбуотимиз бор. Яхши ниятли кишилар-га чегараларимиз х.амиша очик.. Хориждан меҳмонлар келишяпти, биз чет давлатларга чиқяпмиз. Кунда булма-

**Одамзод борки, авлод-аждоди,
Ватанининг тарихини
билишни истайди**

са, кун ора халк.аро анжуманлар утиб турибди. Бизга мана шу анжуманларда манман деган олимлар билан хохланг ик^тисод, хохланг сиёсат, хохланг тарих, маънавият сох.а-лари булсин, бемалол бах.слаша оладиган билимдон, зук-ко, маърифатли одамлар керак.

Нега мен маърифат сузини куй такрорлаб, унга ал охида ургу беряпман? Чунки, **жамият таракдиётининг асоси, уни муцаррар ^алокатдан кутк;ариб ^оладиган ягона куч — маърифатдир./Асримиз** бошида Туркистонда кечган вокеаларни бир эсланг. Нега бу улкада уша йиллари маърифатчилик х.аракати х.ар качонгидан х.ам кучайиб кетди? Негаки, чор Россияси асоратига тушиб к.олиб, буткул та-наззулга юз тутган улкани уйготишга, халкнинг кузини очишга фзкат маърифат орк,алигина эришиш мумкин эди. Маърифатпарварлик биз учун бугун хам уз ах.амиятини йук.отгани йук., йукртмайди х.ам. Акл-заковатли, юксак маънавиятли кишиларни тарбиялай олсаккина, олдимизга куйган мак.садларга эриша оламиз, юртимизда фаровонлик ва таракдиёт к.арор топади. Агар шу муаммони ечолмасак, барча тоат-ибодатларимиз бир пул: таракдиёт хам, келажак хам, фаровон хает хдм булмайди!

Айнан шунинг учун ҳам уз пайтида Республика Маърифат ва маънавият марказини ташкил этдик. Марказнинг вилоят, туман булимлари очилди. Гап хрзир республика бюджетидан ажратилган катта маблаг хакида эмас.[^] Керак булса, яна ёрдам берамиз. Мазкур сох.адаги ишларнинг талаб даражасида эмаслигини, ташкилотнинг расмийчиликка берилиб кетаётганини к.андай тушуниш мумкин? Бу х.олни курганда беихтиёр, барака топкур, сен шуrolар замонидаги домполитпросвещение, яъни сиёсий маориф уйи ходими эмассан, мутлакр бошкд одамсан, биз бу марказни фзкат маош олиш учунгина ташкил этмадик, дегингиз келади. К.олаверса, маънавият, маърифатни тартиб килиш х.ар бир зиёлининг виждон ишидир. Маъри-

**Узликни англаш тарихни I
билишдан бошланади II**

фатчи фидойи булмоги керак. Тушунамиз, уларнинг ҳам тирикчилиги, бола-чакаси бор. Шунинг учун ҳам маош тайинлаб қуйибмиз. Лекин яна такрор айтаман: маърифатчи, энг аввало, фидойи булмоги, узидан кечмоги керак.

XX аср бошидаги маърифатчилик харакати ҳақда гапиргандим. Уша ҳаракатнинг намояндалари бойлик учун, шон-шўхрат учун майдонга чиқишдими? Махмудхужа Бех-будий, Мунаввар Кори, Фитрат, Таваллоларга мактаб очганлари, халкни уз ҳақ-ҳзт-укларини танишга даъват этганлари учун биров маош тулаганми? Биров уларга ойлик берганми? Албатта, йук! Улар ут билан уйнашаётганларини, истибодда қарши қурашаётганлари учун аёвсиз жазоланишларини олдиндан яхши билишган. Билатуриб, онгли равишда мана шу йулдан борганлар. Чунки, виждонлари, иймонлари шунга даъват этган.

Энди асосий масалага утсак. Хуш, тарихнинг маънавиятимизда тутган урни қандай? Тарихни яхши билмасдан туриб, юксак маънавиятга эришиш мумкинми? Албатта, мумкин эмас! Маънавиятини тиклаши, тугилиб усган юртида узини бошқалардан кам сезмай, бошини баланд кутариб юриши учун инсонга, албатта, тарихий хотира керак. f

Хар қайси инсон мен шу миллат фарзанди эканман, менинг аجدодларим қимлар булган, миллатимнинг ибтидоси қайда, унинг оёқда туриши, тикланиш, шаклланиш жараёни қандай кечган, деган саволларни узига бериши табиий. Нега жаҳонга Аҳмад Фаргоний, Мухаммад Хоразмий, Ибн Сино, Абу Райхон Беруний, Имом Бухорий, Амир Темур, Улукбек, Алишер Навоий, Бобур каби буюк сиймоларни берган бу миллат XVII-XIX асрларга келиб, то шу чоқдача эришган юксалиш даражаларидан тушиб кетди? Нега сунгги уч аср мобайнида бошимиз қолоқликдан қиммай қолди? Аждодларимизнинг қаттиқ қаршили-

**| Фақат биш, мунозара,
1 меваси булган ҳулосаларгина
I бизга туғри йул қурсатади**

гига қарамай, қор Россиясининг улқамизни нисбатан осон забт этишида ана шу қрқликнинг ҳам урни булмаганмикин?

Тарихий илдинини излагай одам, албатта, бир қун мана шундай саволларга дуч қелади ва, аминманки, туғри ҳулосалар қимаради. Тарихий хотираси бор инсон — қрқли инсон. Такрор айтаман, қрқли инсондир.

Қим булишдан қатти назар, қамиятнинг қар бир аъзоси уз утмишини яхши билса, бундай одамларни йулдан уриш, қар қил аққалар таъсирига олиш мумкин эмас. Тарих сабоқ/три инсонни қушёрликка урғатади, ирқасини мустақамлайди.

Юқ.оридаги мулоҳазалардан табиий равишда шундай савол туғилади: қуш, Ўзбекистоннинг, ўзбек қалқининг бугун қенг оммага етқизишга арзийдиган қ.аққоний тарихи яратилдими-йукми? Совет даврида ёзилган тарихни мен тарих санамайман. Узғалар ёзиб берган тарихни уқитишга мутлақо қаршиман. Мустамлақачи узига қ.арам булган қалқ. қ.ақиди қ.ақон қолис, адолатли қикр айтган? Улар бор қушгайратларини Турқистоннинг утмишини қамситишга, бизни тарихимиздан қудо қилишга сарфлаганлар. Тарихдан қудо булиш нималигини яхши билсангиз қерак. Инсон учун тарихидан қудо булиш — қаётдан қудо булиш демақдир/

t Хоразм давлати тарихини биз 2700 йиллик тарих деб қиламиз. Лекин Россиянинг қох. утмишдаги, қох. бугунги қушга қуринган бирор бир тарихқисидан сураб қуринг-қи, шуни тан олармикин? Тан олмайди, билмайди, билишни қохламайди қ.ам. Ужарликнинг сабаби эса битта: бақарти, тан олқудек булишса, тарихий ҳулосалари қиппақка қик.ади, илмда сохта йул билан борганлари қош булади. Энг муътабар, қ.адимқи қулёзмамиз "Авесто"нинг яратилганига 3000 йил буляпти. Бу нодир қитоб бундан XXX аср мукдвдам икки қаре оралигида, мана шу қаминда умрғу-

*Маънавият, маърифатни
тартиб қилиш — ар бир
зиёлининг виждон ишидир*

заронлик қилган аждодларимизнинг биз авлодларига қолдирган маънавий, тарихий меросидир. "Авесто" айна замонда бу қадим улқада буюқ давлат, буюқ маънавият, буюқ маданият булганидан гувоҳлик берувчи тарихий ҳужжат-диққи, уни ҳеч қим инкор этолмайди. Лекин, юқрида айтганимдек, бирон-бир хорижий журналистнинг, умуман, Рабб адибларининг "Авесто"ни эслашганини билмайман. Хулоса шуки, олис-олис жойларда халқимиз, мамлакатимиз утмиши ҳақида айтилаётган мулоҳазаларнинг аксарият қисми сохта/гайриилмийдир.

Мен билганимни айтяпман, шундай хулоса чиқаришга мажбурман. Ажабланидиган жойи яна шундаки, тарихимиз ҳақида гап кетганда, биз ҳамон рус олимларининг тадқиқотларига таянамиз, иқтисод кучирамиз. "Бартольд ундай деган, Гумилев бундай деган..." ва ҳрқазо. Мен рус олимларининг меҳнатини қамситмокчи эмасман. Лекин қачонгача биз тарихимизни бировларнинг нуқтаи назари, қаричи билан баҳрлаймиз? Шундай улкан даврда юртимизда қечган давлатчилик таракқийи, ижтимоий-сиёсий, шотисодий, маданий ҳддети атрофлича таҳдил этилган тадқиқотлар неға яратилмаяпти? Археология, Тарих, Шарқ-шунослик ва бошқа бир қатор институтларимиз бор. Му-таҳассислар нима билан маяпул, қ.аёқда қдрашяпти? Ўзбек давлатчилиги қ,ачон пайдо булган?, Нима эмиш, Ўзбекистан XX асрнинг 20-йилларида, аниқроғи, 1924 йили давлат макрмини олган эмиш,, Биз шу гапга ишонишимиз керакми? Мақтаниш эмас, янгида шаклланаётган ўзбек давлатчилиги бошида турган инсон сифатида айтишга ҳаққим бор, қерак булса, бу иш учун жонимни, борлиримни беришга тайёрман. Чунки, ҳ.аётимнинг мазмуни шундан иборат. Лекин факат бир мен эмас, бутун халқ. билишни истади: ўзбек давлатчилиги қайси асрда пайдо булди? Қ,андай тарихий босқ.иқларни босиб утди? Мута-хассислар, балки, тушунтириб берарлар, балки аниқ, жа-

*Инсон учун тарихдан жудо
булиш — аётдан жудо бўлиш \
демақдир*

вовлари бордир? Тарғибот, ташвиқот иишарини олиб бо-раётган олимлар, балки, аллақачон бир фикрга қелиш-гандир? Лекин ҳ.озирча на матбуотдан, на дарсликлардан мен мана шу саволларга жавоб тополмадим.

Яна айтаман, бу соҳда ишлаётган олимларимизни тан-қ.ид қ^лиш у ёқда турсин, айблашга ҳ.ам \аддим сигмай-ди. Қупчилик олимларимизнинг илмий тафакқури, қараш-лари қ.айси даврда шаклланганини ҳдм яхши биламан. Та-рих оламида меҳ.нат қ.илаётганларни ватанпарвар, элпарвар сафдошларим, деб билганим учун уларга шу талабни қуймокдаман: қ.ачон лунда, асосли қилиб ҳ.ақ.қ.оний тари-химизни фарзандларимизга етказасизлар?

2 Давлатчилик бугунги^ кунда ута сиёсий масала бўлиб турибди. Неға деганда, Ўзбекистонда давлатчилик булма-ган, деб орқ.аваротдан ташвиқ.от юритаётган, шу фикрни онгимизга сингдирумочи бўлаётган, қерак булса, халқ.а-ро жамоатчиликни шунга ишонтиришга уринаётган қуч-лар ҳ.али бор. Бундай ғаламисларнинг орасида қандай қилиб булса ҳ.ам бизни яна собиқ. СССРга қ.айтариш ния-тида юрганлар йуқ. дейсизми? У~збек тарихчиларининг бу-гунги кундаги асосий вазифаси мана шу даъвонинг пуч эканлигини исботлаш, давлатчилигимизнинг илмий нук.-таи назардан асосланган тарихини яратишдир. />?, Матбуотда утмишимизга тааллуқли бирор макрла қоп этилса, бирор бир тарихий асар, ҳох. у илмий, ҳох. бадиий булсин, қулимга тушиб қрлса, албатта, уқиб қикдм'ан. Сиё-сатқиман, арбобман деган одам, ағар виждони булса, уз халқининг тарихий утмишини билиши шарт.

Ҳ.аммамиз шу тупроқнинг сувини ичганмиз, нон-тузи-ни еганмиз. Ҳаммамиз узимизни ўзбек санаймиз. Ўзбек-лигимиздан фахрланамиз, гурурланамиз. Я^инда Муҳам-мад Юсуфнинг бир шеърини уқиб қрлдим. Ўзбек номини тушуниш учун нималарни билиш қераклиги ҳақида ёзиб-

*Тарихий хотираси бор инсон —
продали инсон. Тарих сабо^ларт
инсонни хушёрликка ургатади j*

ди. Яхши шеър! Кани энди, олимларимиз ҳам мана шундай катта рояларнинг илмий талкинини берсалар.

Масалан, кадим аждодаларимиз ҳаётининг асосини утрук. маданият ташкил этганми ё кучманчимиз? Ўзбек халкининг шаклланишида қандай элатларнинг таъсири бўлган? Биламан, булар оғир саволлар. Лекин уларга жавоб топишимиз зарур.

Атрофимизда жойлашган баъзи давлатлар ва миллатларнинг вакилларида ҳам бизлар катори ўз тарихларини бошқатдан урганиш, чуқурроқ. урганиш туйғуларини сезиш мумкин. Балки, бу ҳам тугрийдир. Хар бир халқ. нима-нидир ўЗИНИНГ миллий ифтихори, деб билади. Хар хил китоблар чоп этишади, қағза-катта анжуманлар ташкил қилинади. Ах.мад Яссавий бобомизнинг муқаддас меросини урганиш мақсадида гоҳ. Туркистон, гоҳ. Истанбул, гоҳ. Измирда учрашувлар утқилади. Мана шу учрашув-анжуманларда Ўзбекистон вакиллари, авваламбор, илмий-тарихий асосларга, чуқур тадқиқотларга суяниб, баъзи бир сохта уринишларга берилиб кетмасдан, ҳақдоний далил ва исботларни қурол қишб олсалар, маъқул буларди.

Яна қайтариб айтмоқчиман: биз ўзимизни миллат деб билар эканмиз, ўзбекчилигимиз ҳақида аниқ, тушунчага эга бўлишимиз керак. Туркийтилли халқ. бор, турк халқи бор. Фарқини *лар* бир фук.аромиз, аввало, фарзандларимиз билиб олсинлар. Нега шу масалалар буйича тарихчиларимиз оғизларига талқ.он солгандек мик. этишмайди?

Яқинда телевиденида бир курсатув берилди. Хунлар давлати, қ.ачонлардир шу давлатни бошқарган Атилла х.ак.ида. Шу Атилла Волгабуйи, Астрахан чулларини иш-гол қилиб, Шарқий Европага утибди, кейин Рарбий Европани х.ам забт этиб, Румгача борибди ва уни иккига, яъни — Рум ва Византияга бўлиб ташлабди.

Рус, умуман, Рарб манбаларида, адабиётларида хунларни "гун" дейишади. Хунлар Атилла бошчилигида Румга

*Ўзбек том маънода
бунёдқордир*

бостириб қириб, уни батамом вайрон қилишган. Бу воқеалар тахминан IV аср охири — V асрнинг биринчи ярмида бўлган. Курсатув бошловчиси, олим одам завқ.-шавқ. билан Атилланинг қимга уйланганини, туй кечаси қимнинг курсатмасига қура, қим томонидан захарлаб ўлдирилганига оқ.измай-томизмай томошабинга етказди, х.атто Атилланинг тугилган қунигача аниқ, айтди. Уша олимдан Берунийнинг тугилган қунини айтиб беринг, десангиз, айта олармикин, худо билади. Қизиги бу ёқда, энди давомини эшитинг: нима эмиш, хунлар муккасидан айш-ишратга берилган румликларни майпарастиликдан жудо қ.илиб, қрнларига соғлом қ.он бўлиб қушилган эмишлар ва шу йул билан уларнинг умрига умр қушибдилар. Румга маданиятни х.ам хунлар олиб келган экан...

Вахрланки, Рарбда Атиллани маданият олиб келган шаҳе эмас, улур бир цивилизацияни ер билан яқсон қилган босқинчи сифатида эслашади. XXI асрга қадам қуймоқ-дамиз. Орадан шунча вак.т ўтган бўлса х.ам улар Атилланинг қилмишларини унутганлари йук..

Қ.алмоқ. дустларимиздан бири яқинда менга ёстикдек қитоб совға қилди. Ушбу қитобда езилишича, нима денг, Атилланинг байроғида ҳоқ тасвири бўлган эмиш. Муаллиф бу билан нима демокчи?

Демокчики, насронийлик х.ам Европага саҳродан келган. Яна бир қизик. ҳулосага лўқ қелдим. Биз ўзбеклар х.ам уша Атилланинг авлоддари, ворислари эмишмиз. Бу билан фахрланишимиз керак экан. Биринчидан, бундай ута қиддий ҳулоса қикаришга х.озирча х.еч қ.андай асос ёқи замин борлигини х.еч қисбот қдлолмаса керак. Иккинчидан, босқинчига ворис бўлиш фахрли мартаба эмас, иснод-қу! Бу игвога ўчсак, эрта Европа биз тугримизда нима дейди? Бу гап қ.аердан қикди, қимга керак бу сохта обрў?!

*Баз халцни мадаишти,
маънавияти орцали биламиз*

Биз узбекларни улур, бунёдкор халк. деб дунёга таран-нум этиямиз ва аслида ҳам шундай. ЮНЕСКОнинг Париждаги қароргоҳида Амир Темури бобомизнинг туйларини утказишдан мақсад нима эди? Комил бу инсоннинг, энг аввало, буюк давлат асосчиси, буюк бунёдкор, ижодкор шаҳе булганини, фан, маданиятга ҳ.омийлик қилиб, жаҳрн цивилизацияси таракхиятига бекиёс х.исса қушганини олам ахлига билдириш эди.

Жаноб Жак Ширакнинг узи иштирок этган бу анжуманда мен мазкур фикримни ишончли манбалар асосида исботлаб беришга ҳаракат қилдим. Айтдимки, давлатчилигимиз асосларини яратиб қетган Темури бобомиз гайрат-шижоати, юксак ақл-заковати, тадбиркорлиги, элпарварлиги билан бизга ҳамига ибрат намунаси булиб қолди. Виз у зоти олийдан ҳамиша рухий мадад оламиз. Суриштириб қурилса, Парижда ва умуман, Европада ҳам соҳибқирон бобомизнинг обрусини тукишга уринишлар булган. Буюк саркардалигини тан олган ҳолда, уни, айтишга тил ҳам бормади, ёвузликда айблашган. Бунга ҳеч қандай мантикий асос йуклигини исботлаб бериш қийин эмас. Инсон бир пайтнинг узида ҳам бунёдкор, ҳ.ам ёвуз булиши мумкин эмас. Не-не мадрасаю масжидлар, олий қошоналарни қурган, не-не олиму фузалоларнинг бошини силаган, Қуръони қаримни ёд қилган инсон ёвуз булмади. Қонхур одам "Қуч — адолатда" дейиши мумкинми?!

Ўзбекистоннинг обруйини қутариш бир четда қриб, аллақандай атиллаларга ворис булиш бизга мутлақ.о ярашмайди. Мен бунга қ.атъиян қ.аршиман. Қимгадир ворис булиш қерак булса, биз Берунийларга, Бухорийларга, Амир Темури, Мирзо Улугбек, Мирзо Бобурларга ворис буламиз. Ўзбекнинг феъл-атвори барчага аён. У ерни, табиати севади. Дупписида сув ташиб булса ҳам, дарахт қукар-

тиради. Ўзбек том маънода бунёдқордир. Унга бировнинг ери қерак эмас. Мабодо қулига қурул олғудай булса, факат узини х.имоя қилиш учунгина олади.

"Тафаккур" журналига берган интервьюда Амир Темури бобомизнинг "Қуч — адолатда" деган фикрини ри-вожлантириб, "Қуч — билим ва тафаккурда", деган РОЯНИ уртага қуйдим. Тафаккур, маърифат, маънавият қ.аердаю, Атилла қ.аерда?

Қуқуррок. уйлаб қурайлик: Атиллани қуқач қилиб, бизга сиз ўзбеклар ҳ.ам қуқманчи халқ.сиз, демокчи эмасмилар?

Мен қеча атай яна ҳаритага қуз ташладим. Хунлар Европага Шимолдан, Дашти Қдпқокдан утиб қетишган экан. На улур Бухоро, на улур Самарқанд, на улур Хоразмга уларнинг қ.адами етмаган.

Шу боне ўзбек зоти қанақасига хун булиши мумкин?

Тугри, Мовароуннахр сарҳадларига ўзук, тарихимиз да-вомида не-не босқинчилар қириб қелмаган, қуп йиллар, балқи, асрлар давомида юртимизда не-не ўзга қулолалар ҳуқмронлик қдимаган, дейсиз. Бир суз билан айтганда, минг йиллар давомида юртимизга қелиб-қетганлар озми? Эрондан Аҳмонийлар, Юнонистондан Александр қелди, Арабистондан Қутайба, Мурулистондан Қингизхон қелди, рус истилочилари қедци. Лекин халқ. қолди-қу. Хуш, бунда қандай сир-синоат бор? Халқ. қандай ички қуч-қудратга таяниб ўзлигини сақлаб қолди? Қ.адим-қ.адим замонлардан ўтук. яшагани, илм-маърифатга интилгани, буюк маданиятга эга булгани, ўз урф-одатларини муқаддас қилгани ўчун эмасми?

ў"збек номи қачон пайдо булган? Совет тарихшуносларининг ёзишича, гуё XVI асрда бизнинг заминимизни Дашти Қипқок. хонлари ишқол қилгандан кейин ўзбек номи пайдо булган эмиш. Ахир, биз Мовароуннахр деб атайдиган икки қаре оралигида унғача ҳам халқ. яшаган-қу! Ёқи бу халқ. бошқд миллат булганми? Мантиқ. қ.ани бу ерда?

Биз совет замонидан қ.олган бу ақ.идани қабул қилсак, миллатимиз тарихи мана шу навбатдаги босқинчилар дав-ридан бошланган, деган нотурри ҳулоса қелиб қикмайди-ми? Унда бизнинг неча минг йиллик тарихимиз қ.аерда

*халқининг илиги тук, |
бакувват. Биз узбеклигимиздаш
\ фахрланамиз, гурурланамиз |*

крлади? Самарканд х.ам, Бухоро х.ам, Хива ҳам узбекларники экан, бу ерларда узбек давлати булган экан, нега энди уз тарихимизни XVI асрдан, кимдир келиб-кетиб, номини крлдириб кетган даврдан бошлашимиз керак? Унгача ҳам бу ерда угрок. халк. яшаган-ку! Бу ерда ана шу утрок. халкнинг маданияти булган-ку! Ким келмасин, масалан, мугуллар келган, XIII асрнинг 20-йилларидан XIV асрнинг 70-йилларига қадар хукмронлик килганлар ва уларнинг маданияти маҳаллий маданиятга сингиб кетган. Бунда маҳаллий халкнинг маданияти, албатта, асос булган, устунлик қдган.

Биз халқни номи билан эмас, балки маданияти, маънавияти орқали биламиз, тарихининг таг-томиригача назар ташлаймиз.

Яна бир бор қдтараман: мен тарихчи эмасман. Аммо, умуман, дунё халқлари ва хусусан юртимиз тарихий таракдийёт йулининг асосий қруниятларини мантикий тахлил килсак, шу нарса аён буладики, Александр ҳам (уни Шарқда купрок. Искандар Зулкарнайн деган ном билан бшшшади), Кутайба ҳам, Чингизхон х.ам, генерал Черняев ҳам, умуман, ким булмасин, юртимизга бир неча ун минг ё бир неча юз минг лашкари билан келган, ишгол килган ва бу ердаги сиёсий ҳркимиятни кулга олган. Яна такрорлайман: Сиёсий ҳркимиятни. Тамом. Тугри, хукмронликлари мобайнида улар мамлакатимизнинг иктисодий, савдо, илмий, маданий имкониятларидан уз манфатлари йулида фойдаланишга зур берганлар. Бирок, шу ерда асрлар давомида яшаб келаётган маҳаллий ах.олини, унинг куп минг йиллик маданиятини йук. қ.илолмаганлар, қ.илолмасдилар х.ам.

Фикримни х.аммага як.ин ва тушунарли бир мисол орқали изохлаб беришим мумкин. Чор Россияси юртимизни босиб олиб то биз давлат мустақиллигимизни қайта тиклагуниimizга қадар урта х.исобда 130 йил еаҚј угди. Шу

давр ичида халқимиз бошига не-не кулфатлар, балою офатлар ёгилмади. Хох. сиёсий, ижтимоий-иктисодий х.аётни олаилик, хох. маънавий, маданий соҳани. Кези келганда, сунгги мустамлака даври тарихини тадқ.ик. қ.илаётган олимларимизга бир маслаҳ.ат бермок.чиман, аниқроғи, уларнинг эътиборини бир нарсага қаратмок.чиман. Бу даврнинг илгариги замонлардан фарқ.и шуки, шу вақтда, айниқ.са, шурулар хукмронлиги йилларида халқимиз ташқи дунёдан бутунлай узиб қуйилди. Етмиш йилдан ортик. даврда бошимиздан қ.андай маънавий, маданий тазйик., хурликлар кечганини х.ам яхши биламиз. Мен бу ерда тил, адабиёт, тарих, дин, халқимиз генофонди, демография билан боглик. аянчли кечмишларни назарда тутаяпман. Лекин гап ҳрзир уларнинг шарҳида, сабаблари, оқибатларида эмас.

Мен айтмок.чи булган фикр шундан иборатки, ана шундай ҳар томонлама мудх.иш, четдан Қараганда халқимиз, унинг маданияти, миллий тафаккури, урф-одатлари, турмуш тарзи, ҳеч бир муболагасиз айтиш мумкинки, насл-насаби йук. булиб кетиши керак булган шароитда барибир, қатор йук.отишлар билан булса х.ам, миллитимиз узлигини сақлаб қ.ололдимиз ё йукми? Олимларимиз шу саволга жавоб берсинлар.

Шу мавзуга тегишли яна бир масалага тухталиб утмок.чиман. Собик. марказда, Кремлда утирганларнинг миллий республикалар мах.аллий аҳолисини "совет халқи"га, яъни ягона халқ.қа айлантериш билан боклик. сиёсатидан узбек халқи ниманинг ҳисобидан, қ.айси тарихий, табиий қруниятлар туфайли омон қикди? Бу ҳақда олимлар уйлаб қурганмилар, уз илмий изланишларида шундай саволларни қундаланг қуйганмилар? Афсуски, йук.-

Ҳуш, масалан, бу саволга мен қ.андай жавоб берган булардим?

Бизнинг аждодларимиз, халқ.имиз қ.адим-қ.адимдан утрок.яшаган, миллитимизнинг илиги утрок. маданият шароитида қ.отган. Халқ.имиздаги "илиги тук., бакувват" деган тушунча, мен.х.атто, қ.онуният деган булардим, бежиз пайдо булмаган. **Узбек халқининг илиги тук., бакувват демок.чиман.** Яна тилимизда "тагли-тугли", "палаги тоза" 10—И.Каримов — 7т. 145

*Тарах — халц маънатиятининг
асосидир*

деган иборалар ҳам бор. Бу бир жойда муқим яшаган, уз турмуш тарзига, ахлоқ.-одоб мезонларига, ақидалари ва тафаккур тарзига эга булган хонадонларга нисбатан айтилади. Бугун оммани, бир неча юз минглаб, миллионлаб ахрлини бирлаштирган ақддаларга, мезон ва қридаларга эга булган халқни қандай изохлаш, таърифлаш мумкин?! Ана шу ҳаётӣй ва ижтимоӣй мантиқдан келиб чиқсак, таъриф ва изоҳ. битта булади — миллий борлигимиз, маданиятимиз илдизи, томири утрук. булган.

Масалага бошқд томондан ёндашиб курайлик. Бугунги бой маданиятимиз қайси цивилизациянинг маҳсули? Шундай маданият бор экан, уни шу заминда яшаган халқ. яратганми ёки у бум-буш жойда пайдо булганми?

Демокчиманки, тарихимиз қаби, қадим маданиятимизнинг яратилишида ҳам унга қуплаб этник гуруҳдар, эл-элатлар уз улушини қушган. Бу — табиӣй х.ол. Чунки, ҳеч қачон, ҳеч қаерда факат битта миллатга мансуб маданият булмади. **Х^аР қандай цивилизация қуддаи-қуп халқлар, миллатлар, элатлар фаолиятининг ва самарали таъсири-нинг маҳсулидир. Бир суз билан айтганда, қучманчилар, босқинчилар келиб кетаверади, лекин халц боқий қолади, унинг маданияти абадий яшайди.**

/ Шунинг учун тарихчи олимларимиз, х.ар бири турли тушунча, муайян қарашга эга булишидан қатъи назар, бир жойга тупланиб, баҳ.с юритиб, бир ҳулосага келишлари қерак. Саклар, массагетлар, сугдлар, бак.трияликлар деган турли ибораларнинг орқасидан қувиб юриш урнига, тарихчиларимиз миллатга унинг х.авдоний тарихини қурсатиб, исботлаб беришлари қерак. Зотан, **тарих — халқ; маънавиятининг асосидир.**

Баъзи тарихчилар бйзни Чингизхоннинг авлоди, х.атто, Амир Темурда ҳдм Чингиз қони бор, у мугул қ.авмидан, демокчи булади. Уйлаб курайлик, Амир Темур бобомиз қ.айси миллатга мансуб?

Яна совет даври қитобларида Амир Темур аскарлари Москва атрофларига етиб боргани ҳусусида "мурул-татар қушинлари Москвани қ.амал қилдилар", деб ёзишган. Холбуки, Соҳдбқдфоннинг аскарлари Тухтамишхонни тор-мор қилиб, Русияни мугул истилосидан озод этгандан кейингина Москва атрофида пайдо булган. Афсуски, бу х.ак.ик.ат Россия матбуотида 1995 йилдагина ёзилди. Бизнинг тарихчиларимизнинг заифлиги шу даражадаки, шу пайтгача биронтаси чик.иб, йук., тарихий х.ақик.ат бундай, деб айтмаган. Йук.са, Амир Темур қ.аёқдаю, мутуллар қ.аёқда! Қ,ани бу ерда фидойилиқ, ватанпарварлик? Қ,ани миллий рурур, миллий ифтихор?!

Демок.чиманки, х.ар бир халқ. уз тарихини х.ар қил таъсир ва тажовузлардан асраши қерак. Беқарво булсангиз, турли сохта ҳрмийлар, қучлар борқи, улар тарихни бузиб қурсатадиган қитрбларни чик.араверади. Х^атго, чет элда ҳам чик.ариши мумкин.

Дунёда дуст бор экан, қанимлар ҳам булади. Биргина мисол. Биз 1996 йили Соҳибқирон Амир Темур бобомизнинг 660 йиллик туйини у^атқаздик. Шунини ҳам турлича талқин қилувчилар булди.

Авваламбор, биз бирор аждодимизнинг туйини утқазсак, бунга унинг миллатимиз равнақи учун қилган ишлари, тарихимизда тутган урни сабаб булади. Шу нуқтаи назардан ёндашсак, Амир Темур қим эди? У, биринчи навбатда улуг бунёдқор шаҳе эди. Самарқанддаги обидаларни, Шаҳрисабздаги ёдқорликларни қим қурди? Туркистондаги Яссавий мақ.барасини қим тиклади? Амир Темур ва унинг авлодлари қамонида Афғонистон, Эрон, Хиндистон ҳудудларида амалга оширилган ободончилик, меъморчилик ишларини айтмайсизми? Қим "Қуч — адолатдадир" деган оламшумул, теран х.икматни уз фаолиятига асосий қамойил қилиб одди?

Яқин-яқингача давлат бояъаруви санъати х.ак.ида суз қетса, қупчилик гапни ё марқсчи-ленинчиларнинг давлат ҳақддаги сохта назарияси, ё булмаса XVI асрда яшаган Мақиавелли қарашларидан бошларди. Қуйиб берсангиз, бу эски одатни бугун ҳам давом эттиришади. Давлат, салтанат, қамият бошқарувига оид мумтоз асар — "Темур

*\Биз Берунийларга, Бухорийларга,
Амир Темур, Мирзо Улугбек, I
Мирзо Бобурларга ворисмиз *

тузуклари"ни ёзган ким? Умуман, кишилик тарихида ана шундай йуналишда асар битиб крлдирган бошка хукмдор борми узи?

Энди Чингизхон шахсини шу мезонга солиб курайлик. Ундан вайрон этилган шаҳару кишлоклардан булак кандай из крлди? Шундай экан, биз узимизни Чингизхон ворисларимиз, деб утирсак, утакетган беъманилик булмайдими?

Юртимизда тарихий шахслар, шаҳарлар, маданий ёдгорликларнинг юбилей ва байрамларини утказиш яхши анъанага айланиб крлди. Бу ерда гап тантаналардагина эмас, муҳими, биз уларнинг уз даврида келажак авлодлар учун крлдирган салмокли мероси, ижобий ишлари, керак булса, умумжаҳрн цивилизациясига кушган хиссаларини кдирлаймиз. Албатта, ҳар бир миллат уз аждодларини эслаш, уларнинг ҳурматини жойига шуйишга интилади. Факат бу каби хайрли ишлар уз моҳияти жъатидан халкларни я'кинлаштиришга, уларни хдмжъат этишга хизмат килсин.

Яқинда телевидениеда Хожа Аҳрор Вали ҳақида курсатув берилди. Бу мутафаккир зот уз даврида 25-30 йил мобайнида Марказий Осиёдаги халкларни бирлаштириш, сиёсатчиларнинг бошини крвуштириш оркали ҳар хил тукнашувларнинг олдини олиш учун бор куч-гайратини сарфлаган, унинг юксак обрӯ-эътибори бунда ҳал к'шувчи аҳамият касб этган. "Шайхлар шайхи" деб ном олган бу улуг зотнинг гапини бирор хукмдор, ҳрким, шахзода икки кдпмаган. Нега деганда, халк; уни бошига кутарган. Биз ҳ.ам бундай азиз аждодларимизни бошимизга кутаришга тайёрмиз.

Шу маънода, хунлар, ҳоконликлардан нима мерос кдлди? Бу "мерос"ни топиш учун к,аерларда казилма ишлари утказишимиз керак? Ёки XIII асрда Самаркандни ёндириб ташлаган, Бухорони, Урганчни ер билан яқсон кдпган Чингизхон тугрисида турли китоблар чикдпти, фильмлар

ишланяпти. Бу асарларнинг муаллифлари Чингизхоннинг қайси бир "фазилати"ни улутляяпти? Узи Чингизхондан бирон-бир яхши мерос колганми?

Хо^ утмишда, ҳох. бугун булсин, бошқа миллат, давлатни узига к.арам к.илиш ниятида ҳ.аракат к.илган, к.илаётган кучлар доимо бир сиёсатни юритганлар, юритадилар: яъни к.арам халқнинг маънавий, маданий, тарихий меросини йук. килиш, ундан жудо этиш. Мисол керакми?

Шуро даврида узбек миллати тарихини бузиб курсатишдан, уни чалкаштириб ёритишдан, баъзи саҳ.ифаларини, умуман, курсатмасликдан мак.сад нима эди? Чор Россиясининг Скобелев деган генерали уз императорига мурожат кдшиб, шундай деб ёзган эди: "Маҳаллий халк. биз уйлагандан кура маданиятли экан. Уларни буйсундира олмаяпмиз... Бу халқнинг утмишда яратилган барча осори атик.аларини, масжиду мадрасаларини, диний китобларини ер билан яқсон килибгина, уларнинг маънавиятини сундирибгина уз канотимиз остига олишимиз мумкин".

Хуш, шу гапларни тарихчиларимиз биладими? Бундай ёвуз қарашлар булганини халқимизга етказяптими? Афсуски, куп олимларимиз онгида эски тузум асоратлари маҳкам урнашиб крлган. Улар ҳ.озир — мустак.иллик ша роитида ҳ.ам кимдандир курк!1б, чучиб гапирадилар.

Юк.орида айтилганлардан қ.андай ҳулоса чикдци? **Модомики, уз тарихини билган, ундан рухий ^увват оладиган хал!щи енгиб булмас экан, биз ҳ.ащоний тарихимизни тиклашимиз, халқимизни, миллатимизни ана шу тарих билан цуроллантиришимиз зарур. Тарих билан куроллантириш, яна бир бор куроллантириш зарур.** Агар олимларимизнинг илмий тадқиқрт ишлари замирида ана шу фикр, ана шу мак.сад булмаса, уларнинг сарик. чак.алик аҳ.амияти йук.. Тарих института, Файл ар академияси ҳакдоний тарихни ёритиш мезонларини, унинг пойдеворини, асодини белгилаб бериши керак.

Бу масала буйича фикрлар аник, ва илгор булиши лозим. **Умуман, мен фанни илрор, таравдиёт, прогресс деган сузлар билан ёнма-ён қабул кдпаман. Фаннинг вазифаси келажагамизнинг шакли-шамойилини яратиб бериш, эртанги**

**Фон — жамият
тараққийлатиш олт
силжитувчи куч, воситадир**

кушишнинг йуналишларини, табиий қонуниятларини, унинг қандай бўлишини курсатиб беришдан иборат, деб тушунаман. Одамларга муваққилликнинг афзаллигини, муваққил бўлмаган миллатнинг келажакга йўқлигини, бу табиий бир қонуният эканини исботлаб, тушунтириб бериш керак. **Фан жамият тараққийлатиш олтга силжитувчи куч, восита бўлмоқчи.** Лекин бу борада бизнинг фанимиз уз сузини нега айтмаяпти? Нега мазмунан, моҳиятан янгича мақрларлар, асарлар чиқмаяпти?

Бу ерда фан ва сиёсатнинг узаро муносабати хусусида тухталиш жоиз. Зеро, фан, масалан, тарих фани уз йўлига, сиёсат уз йўлига, уларнинг бир-бирига алоқаси йўқ, дегувчилар ҳдм топилади. Уйлаб курайлик, тарих фани махсули — унинг ҳулосаларидан аввало ким фойдаланади? Сиёсатчилар эмасми? Уз сиёсатини оқдаш, уни олга суриш, тарғиб этиш, узвийлигини таъминлаш, обрусини кутариш учун улар тарих фани ҳулосаларига мурожаат этади.

Шундай экан, савол тугилади: ушбу ҳулосалар кимлар томонидан, қайси мақрадлар йўлида ишлатилади — тажовузкор миллатчиларми ё инсонпарварлар, маърифатпарварларми? Шу маънода, тарихчилар миллатчилар учун ҳулоса чиқармоқчи бўлсалар, бу — бир махсулот, инсонпарвар, маърифатпарварлар учун бўлса, бу — бошқа махсулот. Халқимизнинг миллий тўғусини, миллий рурурини ўйратадиган тарихий-илмий ҳулосалар қани? Нима учун бу масалада олимларимиз уртасида беҳуда тортишувлар бўлмоқда? Фан давлатга, халққа, жамият тараққийлатишга хизмат қилиши лозимлигини унутишга асло ҳақимиз йўқ.

Виз фан ривожини учун, унинг таъминоти учун ҳеч нарсани аямаймиз. Абу Райхон Беруний бобомизнинг бундан ун аср бурун айтган фикрини эслатиб утмоқчиман: "Илм-фан кишиларнинг ҳаётини яхшилашнинг Хондириш заруратидан пайдо бўлади".

Илгор илмий тадқиқот ишлари бўлса, Академиянинг иш самарадорлигини ошириш бўйича аниқ; тақлифлар, гоёлар, ҳуллас, эҳтиёж бўлса, маблаг ҳам топамиз, барча шароитни яратиб берамиз. Фақат бу ерда бир мезон бор — бу ишдан аниқ, натижа, самара чиқариши керак!

Тарих фани, унинг бугунги аҳволи, истикболи ҳақида гапирар эканмиз, мен яна бир масалага эътибор қаратишни истардим. Агар биз тарихчиларни тарозига солсак, бугунги кун нуктаи назаридан баҳоласак, талабга жавоб берадиганлари жуда камчилиқни ташкил этади. Шунинг учун тарихчи мутахассислар тайёрлашни университетлардан, яъни бошланғич нуктасидан яхшилаш лозим, деб уйлайман. Керак бўлса, тарихга ихтисослашган мактабларни очиш лозим. Бунинг учун эса аввало мукамал дарсликлар яратиш, домлаларнинг узини қайтадан ўқитиш керак. МУҲИМИ, ёшларнинг орасига кириш, уларнинг ичидан қобилиятли, фидойиларини топиш, уларнинг юрагини ёндириш керак. Бизда 30-35 ёшли академиклар борми? 16 ёшга кирган ўспирин — Рустам Косимжонов шахмат бўйича қандай натижаларга эришди, жаҳон миқёсида ролиб бўлди! Шахмат ҳдм фан, бу математика дегани эмасми?

Демокриманки, биз ана шундай ёшларимизга ишонамиз, суянзим, келажак умидларимизни улар билан борлаймиз. Уларга қанча тез йўл очиб берсак, илмда, ижодда шунча қўл изланиш, баҳс бўлади. Изланиш, баҳс, мунозара бор жойда эса ҳақиқат юзага чиқади, тараққий бўлади.

Иккинчидан, бизда довурак, замонавий фикрлайдиган олимлар етишмайди. Мен академик Яҳё Руломовни яхши билардим. У муваққил фикрга эга бўлган, керак бўлса, энг юқори лавозим эгасига ёқмайдиган турри гапни дадил айта оладиган олим эди. Тарихчилар яхши билдилар, одатда тепаликлар қабрида тарихий обидалар, бутун бир шаъан ястанган бўлади. Шуро даврида фақат томлардагина пахта экилмай қолган бир пайтда, ана шундай тарихий тепаликларни ҳдм текислаб пахта даласига айлантириш сиёсати авж олганда бунга қарши қўлдан олим

**вир халц уз тарихини хар хил
таъсир ва таъжовузлардан
асраши керак**

Ях.ё Руломов булганини мен яхши эслайман. Бу фазилати туфайли тазйик. курганини ҳам эшитганман. Лекин адолатни ҳамма нарсдан устун билган, ватанпарвар одам шундай булади. Ана шундай одамлар ҳаёти бизга ибрат мактаби булмоги лозим.

Энди икки ОРИЗ суз оммавий ахборот воситалари оркали тарих мавзусини ёритиш ҳдкида. Бизнинг матбуотимиз, телевиденимиз ҳам тарихга оид макрлалар чоп этганда, курсатувлар тайёрлаганда бир кишининг фикрини ягона ҳақиқат сифатида қабул қишшишига йул қуймаслиги даркор. Муайян масалада турли фикрларни бериш, баҳс оркали ҳдқиқат ойдинлашувига эришиш лозим. Тарихий воқеаларни, шахслар фаолиятини изоҳлаш йули билан одамларни асл ҳақиқатдан огоҳ. этишимиз керак. Чунки, биз шакллантираётган ҷамиятимиз мафкураси ҳдм тарих булоқларидан озикланади.

Яна бир муҳим масала шуки, мен "Тафаккур" журна-лидаги суҳ.батда таъкидлаганимдек, сиёсатда ҳам, ижтимоий ҳаётда ҳам, фанда ҳам вакуум — бушлик. пайдо булишига йул қуймаслик керак. Яъни, агар уз роянг булмаса, сенинг юртингда чет гоё келиб ҳукмронлик қилади. Шу маънода мустақил фикрлайдиган одамларимиз булмаса, уз давлатимиз, халқимиз, миллатимиз тарихини узимиз тикламасак, узимиз ҳолисона ёзмасак, уни бошқ.алар бошқ.ача қилиб ёзади. Ёзиш билан чекланса майлику-я, бизни, ^сиб келаётган авлодни, х.атто олимларимизни ҳам уз йуригига солишга х.аракат қилади.

Мен қайси халқ. қ.аердан қилиб чиқдани, қимнинг тарихи қуҳналиги ҳусусида баҳс юритиш, бу борада бир миллатни бошқ.а бир миллатга қарама-қарши қуйишга мутлак.о қ.аршиман. Бу нарса бизга асло керак эмас. Фақат бизнинг давлатимиз тарихини ёритишда узга роя ўқмронлик қилишига йул қуйиб булмаслигини таъкидламоқ.

чиман. Бу масалада, яъни ўзқ, ўтмишимиз, тарихий томирларимиз буйича ўз мустақил фикримизга, қуқур илмий асосга эга булишимиз шарт. Тарихчи олимларимиз, илмий муассасаларимиз олдида турган долзарб вазифа шундан иборат.

^Тарих соҳ.асида Мехиат қилаётган олим, мутахассисларга мурожаат қилмоқчиман: сизлар миллатимизнинг ҳдққоний тарихини яратиб беринг, тоқи у халқимизга маънавий қуқудрат баҳш этсин, гурурини ўйготсин. Биз юртимизни янги босқ.иқча, янги юқсак маррага олиб қикмоқчи эканмиз, бунда бизга ёруг роя керак. Бу роянинг замирида халқ.имизнинг ўзлигини англаши ётади. ^ақоний тарихни билмасдан туриб эса ўзликни англаш мумкин эмас.

Шу муносабат билан бундан беш йил аввал билдирган бир фикримни эслатиб ўтмоқчиман: бино қ.анчалар баланд булса, унинг пойдевори ҳам шу қадар қуқур булади. Биз буюқ давлат қуришни ўз олдимизга мақ.сад қ.илиб қуйган эканмиз, бунинг ўқун замонавий сиёсий, иқ.тисодий, илмий-техникавий, маънавий имқонларимиз билан бир қдторда тарихий ақосимиз ҳам бор. 2700 йиллик буюқ давлатчилиқ ўтмишимиз бор.

Ҳақдоний тарихимизни барпо этиш ишини нимадан бошлаш лозим? Аввало, қуп минг йиллик бой ўтмишимизни тадқ.иқ. этишнинг яқлит қонцепциясини, яъни дас-турини, илмий изланишларнинг услубини, қуйилаётган вазифани амалга оширадиган илмий муассасалар, улардаги потенциал, қадрлар масаласини аниқлаб олишдан. Бу келажакда ҳам ўзлуқсиз давом этадиган қатта ишнинг бошланиши булади. Шундан кейин ана шу аниқ., босқ.иқчлари белқиланган дастур ақосида ҳдр томонлама тадқ.иқ.отлар олиб қорилади. Бу осон иш эмас. Шуро замонда тамоман ўзга, миллатимиз манфаатларига зид булган, қоммунистик, шовинистик мафқура ҳукмрон шароитда ёзилган адабиётлардан уни-буни қуқуриб тайёрладиган иш эмас бу.

Мазқур вазифани амалга ошириш ўқун Академияга қарашли Тарих, Шарқдқунослик, Археология институтлари, шу соҳдга тааллуқли булган илмий муассасалар тарқибини, иш фаолиятини ўзгартиришни замон талаб қ.ил-

**%ацционий тарихни балмасд/аНН
туриб узликни англаш 1
мумкин эмас**

мокда. Тошкент Давлат университети, бошка укув даргохларидаги тарих факультетларининг дарсликлар, таълим-тарбия масалаларвдаги камчиликларини аниклаб, уларнинг фаолиятини такомиллаштириш юзасидан чора-тадбирлар ишлаб чиқиш зарур. Керак булса, уларда ишлаётган олим ва мутахассислар фаолиятига танкидий куз билан кдраб, ким шу ишга лойик., ким лойик. эмас, буни хам аниклаш лозим. Зарур булса, уларга моддий ёрдам бериш, янги гурухлар тузиш керак.

Максад шуки, фанда бизнинг тарихий томирларимизни аниклайдиган, миллий руруримизни юксалтирадиган янги йуналишлар пайдо булиши керак.

Вир суз билан айтганда, давлатимиз, миллатимизнинг хакдоний илмий тарихини яратиш кенг жамоатчилигимиз учун гоят мухим ва долзарб масалага айланиши лозим.

*Тарихчи олимлар ва журналистлар билан
сууѓат, "Мулоќот" журналнинг
1998 йил 5-сони*

**ХАЛКИМИЗ ЖИПСЛИГИ - ТИНЧЛИК
ВА ТАРАЩИЁТ ГАРОВИ**

Хурматли халк. депутатлари!

Энг аввало, сизлар билан куглуг айём — мамлакатимиз мустакиллигининг етти йиллиги арафасида дийдор куришиб турганимдан РОЯТ мамнун эканимни изхрр этишга ижозат бергайсиз.

Шу кунларда утган даврда амалга оширган ишларимизни сарх.исоб килиш, олдимизда турган муаммолар хакида гапириш табиийдир. Шунингдек, мамлакатимиз ва унинг атрофида содир булаётган айрим хатарли ва кескин масалалар х.акдца хам сизлар билан фикр алмашиб олсак, махсадга мувофик. булур эди.

Мен сизларнинг эътиборингизга хавола этмокчи булган биринчи масала — бу демократик жамият ва хукукий давлат барпо этиш борасида к.абул килаётган к.онунларимизнинг сузсиз бажарилишини таъминлаш масаласидир. Бугунги кунда барча муаммоларимиз к.аторида бу масала энг долзарб вазифага айланмокда.

Виз мамлакатимизда янги, мустахкам хукукий замин яратилди, деб айтишга барча асосимиз бор. Бугун биз: • — давлат курилиши сох.асида;

— сиёсий тузумни шакллантириш ва жамиятнинг демократик асосларини вужудга келтириш, инсон хукукларини ва эркинликларини химоя этиш сохаларида;

— иктисодни ислох. килиш ва ижтимоий йуналтирилган бозор иктисодиётини барпо этиш сох.асида;

— маънавий янгилашиш, маданий курилиш сохдсида;

— х.арбий кучларни куриш, мамлакатнинг мудофаа кудратини таъминлаш, чегараларни куриклаш ва умуман олганда, хавфсизлик ва барқ,арорликни таъминлаш сохасида;

— халқаро муносабатларни барпо этиш, ташки сиёсатнинг тамойиллари ва устувор йуналишларини шакллантириш, халқаро тузилмалар ва хорижий давлатлар билан ҳамкорлик соҳасида қрнунлар ва меъёрий ҳужжатларнинг мукамал мажмуига эгамиз.

Шуни таъкидлаш лозимки, мамлакатимизда яратилган ҳуқуқий замин, халқаро экспертларнинг баҳрларига қура, демократик узғаришлар ва бозор муносабатларига утаётган давлатлар олдида қуйиладиган энг юксак ва талабчан меъёрларга тула жавоб бера олади.

Қрнунчилик соҳасида қилган улкан ишларимизни сарҳисоб қилар эканмиз, авваламбор, сиз мухтарам депутатларнинг хизматларингизни, қрнун чикдрувчи юкрри органимиз — Олий Мажлис ҳиссасини катта мамнуният билан эътироф этамиз.

Шу билан бирга, қонунчилик базасини вужудга келтириш буйича барча ишлар ниятига етган деб ҳисоблаш мумкин эмаслигини ҳам яхши биламиз.

Бу жараёни яна давом эттириш билан бир қаторда, амалдаги қонунчилик ҳужжатларига давр тақрзоси ва тупланган тажриба асосида узгартириш ва қушимчалар ҳам киритмоқдамиз. Бир суз билан айтганда, ҳуқуқий заминни мустаҳкамлашга қаратилган оғир ва машаққатли, айтиш мумкинки, қундалиқ қора меҳнат амалга оширилмоқда. Бусиз ҳуқуқий давлат қуриш ҳақда гапиришнинг маъноси йук.

Ишончимиз қомилки, бугунги сессиямиз ҳам ҳуқуқий майдонни мустаҳкамлашга, давлатимиз ва жамиятимизнинг шаклланиши ва ривожланишига уз ҳиссасини қушади.

Дарх.ақ.кат, бизда қонунчилик базаси юзага келмоқда. Ёқонунлар қабул қилинмоқда. Табиий савол тугилади: ҳуш, улар қдндай бажариляпти, қандай ижро этиляпти?

Қрнун қабул қдниш — бу ишнинг ярми ҳолос. Уларнинг ҳаётга тула татбиқ, қилинишига эришиш дарқор. Бунинг учун қабул қдлинган қонунларнинг қундалиқ турмушимизда амалга ошишини таъминловчи таъсирчан механизм яратиш л озим.

Энг муҳими, шу қонунларнинг бажарилиши учун жавобгар булган ҳоқимият тузилмаларининг маъсулиятини ошириш зарур. Тан олиш қерак: бу соҳада ҳ.али қупгина қамчилик-нук.сонлар борки, улар баъзан ҳуқуқий давлат барпо этиш борасида амалга оширилаётган барча ишларни йукда қик.ариши мумкин. Бу нук.сонларни пухталиқ билан барқараф этиш шарт.

Энг муҳим муаммолардан бири — ҳаққий мулкдорлар синфини шакллантиришга, ҳусусий мулк манфаатларини мустаҳкамлашга қаратилган қонунчилик ҳужжатларини амалга оширишдан иборат.

Аввал зикр этилганидек, келажак тақдири айнан шу масалага боғлиқ. Жамиятнинг асосини, унинг ижтимоий тарқибини ҳ.ақ.ик.ий урта мулкдорларнинг қенг қатлами ташқил этган тақдирдагина жамият барқарор булади, гуллаб-яшнади. Аниқ-равшан қуриниб турган бу ҳақиқатни бугун ҳ.еч қим инқор этолмайди.

Яқин тарихимизни сизга эслатмоқчиман.

Ёдингизда булса, яқиндагина, мустақилликнинг дастлабки йилларида биз ҳусусий мулк тушунчаси билан боғлиқ, барча нарсаларга, баъзи одамларнинг уз тижорат ишини очишга, мулкдор булишга интилишларига нисбатан салбий муносабатда эдик.

Ҳусусий мулк деган иборанинг узиёқ. қупчиликда ноҳушлиқ ва ижтимоий норозилик уйғотарди. Уй-жойлар, дуқонларни ҳусусий мулк сифатида сотиб олиш, ҳусусий қорқона ва фермер ҳужалиқларини ташқил этиш одамлар томонидан ута салбий тарзда қабул қилинарди. Бу фикр-ни давом эттириб утириш шарт эмас, буни узларингиз жуда яхши биласизлар.

Вакт утган сари ҳаёт узгармоқда, қадриятлар, одамларнинг тафакқур тарзи узгармоқда. Ўар биримиз уз онгимизда қандай ички узғаришлар содир булганини, тасаввур ва тафакқуримиз, бутун маърифий дунёда асрлар давомида шаклланган ва бугунги қунда демократик таракқийёт ва фаровонлик асоси ҳисобланувчи қадриятларга нисбатан муносабатимиз узгарганини сезиб турибмиз.

Шу муносабат билан бизнинг олға силжишимизга утмиш асоратлари, утмиш сарқитлари нақдқар катта за-

рар етказаетганини алохида таъкидлаб утиш зарур. Утмиш тузумининг бир карашда жозибали булиб туюладиган, ас~лида эса ҳаётдан нихрятда узок, булган сохта кдцриятлари бизнинг онгимизга халигача таъсир к^илаётгани бугунги кунда ривожланишимиз йулида асосий тусик. булиб турибди. Буни барчамиз тан олишимиз даркор.

Шу сабабли, бугун бизнинг ҳаётимизда **задача караш ва цолиплардан буткул воз кечиш, янги мулк муносабатларини жорий этиш бунича цабул цилиянган цонун \ужжатларини огашмай амалга ошириш** алохида аҳамият касб этади.

Виз ҳаётда янги тушунча ва куникмалар билан дадил фикр юритишимиз зарур. Уз меҳнати билан уз бойлигини, уз оиласи бойлигини, бинобарин, жамият бойлигини яратаётган одам, унинг ташвиш ва максадлари бизнинг дикдат марказимизда, ислохотларимиз марказида булмоғи даркор.

Мулкдорлар тоифасига кенг йул очиш керак, токи у жамиятнинг етакчи х.аракатлантирувчи кучига, жамиятнингмасъул шахсигаайлансин. Бу масала бугунгикундаги энг асосий вазифамиздир.

Иккинчи масала— демократик тафаккур, ҳукукий тафаккурни шакллантириш масаласидир.

Конституцияга биноан ҳар бир кишига эркин танлаш, эркин сайлов ҳукуки берилган, фукароларнинг ҳукук. ва эркинликлари аник, белгилаб куйилган. Бу ҳукук, ва эркинликлар давлат ҳркимиятининг бутун кучи, крнун кучи билан ишончли тарзда химоя килинади. Барчамиз жамиятнинг ҳар бир аъзоси фикри билан хисоблашишни урганишимиз, унинг ҳукукларини, аввало, ҳар бир кишининг уз келажагини узи яратиш ҳукукини хурмат килишимиз лозим.

Бу бугунги энг мушкул муаммо булиб, уни биргаликда бартараф этишимиз ва янги тушунчалар асосида фикр юритишни урганишимиз даркор.

Табиийки, фуқароларга берилган ҳуку к. ва эркинликлар жамиятимиз к.абул к.илган к.онун-к.оидалар доирасида амал к.илиши керак.

Бу ҳукукларни ҳаётга жорий этиш учун \ар бир инсон, ҳар бир фуқаро уз конституцион ҳукукларини, унга шу

ҳукукдарни берадиган к.онунларни пухта билиши зарур. Бусиз инсон ҳукуклари ва инсон эркинликлари тугрисидаги барча мушоҳадалар курук. гап булиб крлаверади.

К,иск.аси, кишиларимизнинг, фуқароларимизнинг ҳукукий онгини, ҳукукий маданиятини юксалтириш зарурлиги х.акдца такрор-такрор гапиришга тугри келади. Бу уринда куп нарса раҳбарларимизга, ана шу к.онун ва ҳукукларни муҳрфаза к.иладиган кишиларга боглик.. Энг муҳ.ими, улар к.онун талабларини сузсиз бажаришда, к.онунларга итоат килишда бошцаларга урнак булишлари лозим.

Мен уз бурчи, уз хизмат вазифасига кура к.абул килинган криундарнинг бажарилишига масъул булган шахслар хакида алох.ида тухталишни истардим. Булар — крнунни муҳ.офаза килувчи идоралар ва маъмурий органларнинг ходимларидир. Айни шу ходимларнинг хатти-х.аракатига к.араб, купчилик жамиятда к.онун кучига кандай амал к?шинаётганига, ҳукукий механизмлар нечоғли кучли эканига, ҳукукий жамият к.ай даражада етуклигига бах.о беради.

Бу борада биздан куп меҳнат талаб к.иладиган, ечимини кутаётган муаммолар бор. Крнунни бузган одамларни эгаллаб турган лавозимидан бушатиш, фак.ат кадрларни алмаштириш билангина х.еч нарсага эришиб булмайди.

Юкори малакали, замонавий фикрлайдиган одамларнинг етишмаслиги бизнинг олқа силжишимизда х.амон катта тусик. булиб турибди. Бундай кадрларни, авваламбор ёш кадрларни топиш, устириш, тарбиялаш бугунги куннинг энг долзарб масаласига айланмокда. Бунда депутатлар, Адлия вазирлиги, барча ҳукукни муҳ.офаза к.илиш органлари, бошк.арув ва х.окимиятнинг мах.аллий органларига, хуллас, х.аммамизга — Президентдан тортиб то куйи бугин раҳбарларигача етарли иш топилади. Мазкур соҳада жамоатчилик назоратининг, жамоат ташкилотларининг, жамоат фикрини ифода этадиган матбуот ва телевидениенинг ах.амияти бекиёсдир.

Шумасаланиечишйулидаучинчи масала борбуй-басти билан турмокдаки, бу ~ демократик институтларни, турли жамоатчилик ва нодавлат тузилмаларини, фуқароларнинг уз-узини бошқариш органларини мустах.-

камлая: ва ривожлантириш масаласидир. Шу билан бир-га, матбуот органлари ва телевидениега кенг йул очиб бериб, уларнинг самарали ишлаши учун барча шарт-шароитларни мухайё килиш вазифаси.

Фукаролар жамиятини курмокчи эканмиз, ишни аввал-ламбор шундан бошлаш лозим.

Демократик институтлар жамият хаётидан мустахкам урин олиши, хал килувчи кучга эга булиши зарур. Бу гап ижтимоий хаётимизнинг барча сохаларига — иктисодиётга, сиёсатга ва албатта маънавиятга ҳам бирдай — тааллуқдир.

Оддий бир хакикатни тушунишимиз керакки, демократик институтларни юкриддан, давлат органлари карори билан яратиб булмайди. Бу эскича фикрлашдан бошка нарсас эмас. Юкриддан шаклланган, ташкил этилган барча тadbирлар, одатда, яшашга нокрбил булиб чиқади.

Жамоат ва нодавлат тузилмалари хаёт такрзоси билан, давр талабига кура ташкил этилиши керак. Хокимиятнинг махаллий ва марказий бошқарув органлари эса бу жараёнга тусик. булмасликлари, аксинча, бу янги демократик ва жамоат тузилмаларини ташкил этишни рағбатлантиришлари лозим. Токи одамларимиз ижтимоий-сиёсий хаётда, бунёдкорлик ишларида, фукдротик жамиятини куришда, турмушимизнинг мазмун-мохиятини белгиловчи кадриятларни шакллантиришда купрок. ва фаолрок. катнашсинлар. Ана ушанда четдан туриб томоша килувчилар, танкидчилар камаяди.

Демократик институтларни ривожлантиришдан бош мақсад — купчиликни мумкин қадар жамият курилишига жалб этиш, уларни уз такдирлари, уз келажакларининг тулақрили эгаларига айланттиришдан иборатдир.

Туртинчи. Олдин айтганимдек, бу жамиятимиз тарак.киётининг з^озирги босқичида энг долзарб масаладир. Гап кадрлар тайёрлаш буйича к.абул килган Миллий дастуримиз ^ак.ида бормокда.

Яна бир бор таъкидлаб айтаман: бу масалани бирданига, бир кунда ечиш мумкин эмас. Кадрлар тайёрлаш узок, давом этадиган жараён булиб, у х,ар биримиздан, такрорлайман, ^ар биримиздан астойдил, бетиним, изчил

натни талаб этади. Бу сох;ада узок, йиллар мобайнида шу қ,адар куп муаммолар тупланиб к.олдики, эндиликда суст-кашликка йул куйиб булмайди.

Лекин к.ош куяман деб куз чик,армаслик керак. Кадрлар тайёрлашда уиламай босилган кадам хунук ок.ибатларга олиб келиши мумкин. Зеро, гап энг муқаддас ва нозик нарсас — фарзандларимиз калби х,ак.ида, маънавий ва ахлокий тарбия асосларини яратиш, ёш инсонни муайян касбга йуналттириш хакида бормокда.

Бу муаммони ечиш учун аввало таълим тизимини - мактаб ёшигача булган бола тарбиясидан бошлаб юк.ори малакали мутахассислар тайёрлаш, юксак акд-заковат салохиятини шакллантириш, бунинг учун замонавий моддий-техник ва ахборот базасини яратишгача булган барча сохаларни ислох. этиш керак. Бу таълим тизимига бево-сита дахлдор сох.аларни бутунлай ислох. к.илишни такрзо этади.

Энг аввало бизнинг таълим тизимига булган муносабатимизни *лам* тубдан узгартириш керак. **Таълим исл<ш>-ти бизни демократик узгаришлар, янги жамият барпо этиш йулидан дадил етакловчи, барчамизни ^аракатлантирувчи ички куч булмога зарур. Х,ар биримизга беш бармокдай, эскича айтганда, тукдиз пулдай аён булсинким, таълим ва тарбия тизимини узгартирмасдан туриб, одамлар онгини, демакки, уларнинг турмуш тарзини ?^ам тубдан узгартириш мумкин эмас.**

Таълим тизимини ислох, этиш вазифалари муваффакиятли х.ал этилса, ижтимоий-сиёсий иклим кескин узгаради, одамлар онгида демократик к.адриятлар к.арор топади, инсон жамиятдаги урнини онгли равишда узи белгилайди.

Жамиятни янгилаш, эркин демократик давлатни шакллантириш, таракк^ёт ва раванк. йулидаги барча саъй-харакатларимизни биз айнан мана шу тамойил асосида ташкил этишимиз керак.

Кадрли дустлар!

Вакт окар дарёга ухшайди, деган нақд бежиз айтилмаган. Бундан етти йил мук.аддам биз бошлаган ишларни

ким давом эттиради, уни охиригача етказиш учун ким барча кийинчиликлар ва масъулиятни уз зиммасига олади? Келинглр, шу хакда чукуррок. уйлаб курайлик. Эзгу орзуларимизнинг руёбга чиқиши худди шу нарсага борлик, булиб турибди. Биз шу буюк макрадларни деб мустакил булдик, шу макрадлар деб янги хает курыпмиз. Мухтарам депутатлар!

Яна бир масала хакида гапирмоклиман. Уйлайманки, бу масала хдр бир ватандошимизни кдоиктиради, уйлантиради. Бугун купчилик Россия молия бозорида нималар буляпти, деб узига узи савол бермокда. Россия валютаси — рублга нима булди? Бу танглик бизнинг иктисодиётимиз, молиявий хдётимизга, бозорларимиздаги нарх-навога, халкдмизнинг турмуш даражасига нечоюш таъсир этиши мумкин?

Бу молиявий танглик, Россия рубли кдцрсизланиши, банк тизимидаги бекарорлик, шунингдек, олдиндан айтиб булмайдиган нохушликлар сабаби хакида гапиришнинг хржати йук. деб уйлайман. Бу бизнинг макрадимизга кирмайди.

Уйлайманки, жамоатчилигимизда, халкимизда бу масалалар буйича етарли фикр-маълумот бор.

Изчил ривожланиш муаммосини факдт х.ар хил молиявий найранглр, молиявий пирамидалар, жумладан, кискча муддатли давлат облигациялари, ёки жбшрок. айтганда, ГКО бозорини ташкил этиш билан, шунингдек бюджет харажатларини крплаш учун кредит ресурсларини четдан олиш билан х.ал килиб булмайд.

Барчамизга аёнки, иктисодиётнинг реал секторлари — саноатда, кишлок, хужалигида, яъни \ар бир давлатнинг изчил ривожини таъминловчи иктисодиёт тармокдари жонланиши иктисодни сошомлаштиришга олиб келади. Бусиз молиявий тангликдан кугулиш х.акида гап х.ам булиши мумкин эмас.

Узокда мулжалланган, иктисодий тараккиётнинг устувор йуналишларини аникдаб берадиган, пухта уйланган дастур керак. Бу дастурга халкни ишонтира билиш, уни амалга ошириш учун элни сафарбар эта билиш зарур. Ким хдк., ким нох.ак. деб, узаро тортишувдан фонда йук.. Сиё-

сии можароларга чек куйиш керак. Менимча, фак.ат яго- i ia платформа ишлаб чикилган тақдирдагина бугунги кийин вазиятдан чиқиш мумкин.

Россия молия бозоридаги салбий ах.вол валютамиз курсига ва умуман биздаги мавжуд нарх-навога таъсир этадими? Очик. айтишим керак: таъсир этади. Чунки Россия билан савдо, иктисодий алок,аларимиз бор ва Россия бизинг асосий хамкорларимиздан биридир. Лекин, аник, айтишим мумкинки, бу танглик бизнинг иктисодимизга катта таъсир кила олмайди. Бунинг сабаблари куйидагича:

Биринчидан. Ўзбекистонда фаолият олиб бораётган Россия банклари санокли.

Иккинчидан. Россия банклари билан узаро тулов муносабатларимиз эркин конвертация килинадиган "каттик." валюта асосига курилган.

Учинчидан. Ўзбекистон билан Россия уртасидаги товар айланиш х.ажми ташк.и савдо обороти умумий х.ажмининг атиги 15-20 фоизини ташкил этади. Россиядан биз асосан нархи кескин узгармайдиган асбоб-ускуналар, дастгохлар, саноат-техник мақсадларга мулжалланган буюмлар харид к.иламиз.

Россиянинг тегишли идоралари, банклари билан биз бугун бу салбий таъсирнинг мумкин қадар кам булиши чораларини курыпмиз.

Россия уз валютаси ва молиявий тизими муаммоларини тезрок. бартараф этишидан биз манфаатдормиз ва Россия бу ишнинг уддасидан чиқишига ишонамиз. Шу борада Россияда Виктор Степанович Черномирдин бошчилигида янги ҳукумат тайин булаётганини х.ам бу фикрнинг исботи деб к.абул к.илишни истардим. В.С.Черномирдинни Ўзбекистон ахли яхши танийди. Унинг фаолиятига омад ва муваффақиятлар тилаймиз.

Мух.тарам депутатлар!

Бугун жахрн халкларининг бутун дик,кат-эътибори Афғонистонга к.аратилган. Афғонистондаги воқ.еалар, айник.са, бизнинг мамлакатимиз фуқ.ароларини ташвишлантирмокда. Шу муносабат билан жанубий чегараларимиздаги ахвол х.ак.ида кискча ахборот бериб, хонадонимизда,

умуман, минтак, амизда тинчлик ва баркарорликни саклашга дойр фикрларим билан уртоқлашмоқчиман.

Узингизга маълумки, кейинги пайтларда Афғонистонда ва Афғонистон атрофида ҳарбий-сиёсий вазият кескинлашди. "Толибон" ҳаракати вакиллари ташки кучларнинг фаол ҳарбий, сиёсий ва молиявий ёрдамига таяниб, қисқа муддатларда Афғонистон шимолидаги муҳим шаҳар ва (дишлоқларни босиб олди.

Биродарқушлик уруши бутун мамлакатга ёйилиб, беғуноҳ; К.ҒН тукилмоқда. Афғонистон бутун амалда халқаро терроризм, диний экстремизм майдониға, жаҳр нарқо-бизнеси марказиға айланиб қрлмоқда.

Вазият шундай таранглашдики, эртаға нима булишини олдиндан айтиш лдийин. Зиддият назорат қилиб булмайдиган даражаға етиб, қушни давлатларға ҳам утиши мумкин. Уруш оловининг тафтини Ватанимиз чегараларида шундоқ. сезиб турибмиз.

Мақсадлари, вазифалари ҳамда дастурий йуналиши буйича "Толибон" ҳаракати жангари, ута радикал диний ташкилотдир. "Толиблар" Афғонистонда ҳрқимиятни қулға қиритиш билан чекланмасдан, уз мафқураларини қушни мамлакатларға, энг аввало Марказий Осиё минтақасиға ёйиш учун барча чора-тадбирларни қуришлари эҳтимолдан ҳоли эмас.

Мана шундай интилишлар Марказий Осиёда барқарорлиқнинг издан чиқишиға, Афғонистон ҳудудидан бу минтақаға ҳар хил ақидапарастлар, экстремистлар, террорчиларнинг суқулиб қиришиға сабаб булиши мумкин. Тинч ҳаётимизға, барқарорлиқ, ҳавфсизлиққа путур етказиши мумкин булган шундай ҳавф борлигини унутишға ҳақдимиз йук.

Айтиш керакки, воқеаларнинг бундай туе олиши биз учун янгилик эмас. Вазиятнинг жиддийлигини жаҳрн афқор оммасиға, аввало муҳолиф қушларға етказиш йулидаги саъй-ҳаракатларимиз, таҳмин ва ҳулосаларимиз, афсуски, тугри булиб чиқди.

Ишончим қомилки, Ўзбекистоннинг тинчлик ва амалий ташаббуслари қуллаб-қувватланиб, биз тақлиф этган механизмлар ишға солинганида эди, бугун жаҳон ҳамжамия-

яти, Марказий Осиё минтақдси, бизнинг мамлакатимиз Афғонистондаги уруш қелтириб чиқарган ҳавфсизлиққа булган ҳақиқий таҳдидға рубару қелмаган булар эди.

Афғонистонда тинчлик урнатиш буйича Ўзбекистон позициясининг моҳияти нимадан иборат, бизнинг ташаббусларимиз нималарни қузда тутди? Бу борадаги бизнинг Қарашларимиз аниқ-равшан ва изчилдир.

Биз уз қушнларимиз билан, уларнинг сиёсий йули, бу мамлакатлардаги мавжуд давлат қурилиши ва тузумидан қатъи назар, тинч ва барқарор муносабат урнатишға интиламиз. Чунки қушни давлатлардаги тинчлик ва тотувлик, бизнинг сарҳадларимиздаги осойишталик барқарор, мустақдо ва фаровон Ўзбекистон давлатини барпо этишға қаратилган ижтимоий-иқтисодий ислохотларни муваффақиятли амалға оширишнинг муҳим шarti ҳисобланади. Фақат тинчлик ва тотувлиққина заҳматқаш халқимиз етти йил мобайнида қулға қиритган мустақиллик самараларини саклаб қолиш ва мустаҳкамлаш имқонини беради.

Бизнинг мамлакатимиз афғон моҳаросини ал этиш буйича аниқ, ва равшан тақлифларға эға. Биз бу ҳақда қуш маротаба гапирганмиз. Уларнинг асосий моҳияти нималардан иборат?

Биринчи. Музоқаралар жараёни бошланишининг шarti сифатида барча жанговар ҳаракатларни тухтатиш. Моҳароға даҳлдор булган барча томонлар олдиндан ҳеч қандай шарт ва талаблар қуймасдан, жафоқаш афғон халқини манфаатларидан қелиб қикиб, афғонлараро мулоқотни бошлаш учун уз сиёсий иродасини ва инсоний мардликларини намоён этишлари дарқор. Ҳозирги мавжуд вазиятда бу боши берқ қушадан қикъш йулидаги энг мураккаб, лекин бирдан-бир зарур қадамдир.

Иккинчи. Ташқаридан таъсир утқазишға, Афғонистоннинг ички ишларига аралашишға барҳам бериш. Ҳозир шундай вазият вуҷудға қелдики, муайян сабаблар натижа-сида Афғонистон қушшаб ташки қушларнинг бир-бириға зид манфаатлари туқдашган мамлакатға айланиб қолди.

Афғон гуруҳларини ташқаридан қуллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришға чек қуйилмас экан, бу жафоқаш заминда тинчлик булмади. Бунға менинг иймоним қомил.

Учинчи. Афғонистонга курул-ярок. етказиб беришни кдтъиан такикдаш. Ўзбекистон БМТ Бош Ассамблеясининг 48-сессиясидаёк. бу таклифни уртага куйган эди. Шундан буён утган тўрт йил давомида ана шу эмбарго механизмлари ишга солинганида, биз бугун танклар, артиллерия, ҳарбий авиация, ракетаalar ва бошқд техника воситалари ишлатилаётган катта куламадаги жанговар ҳаракатларнинг гувоҳд бўлиб турармидик? Вайроналик келтирувчи турли куруллар бу мамлакатга тобора катта микдорда жунатилмоқда. Аёнки, бугун Афғонистонга курул-ярок; етказиб бераётган кучлар уз сиёсий мақсадларига эришиш билан бир каторда, "Улим савдоси" орқдди мумай даромад билан чунтакларини тулдирмоқдалар.

Мен яқинда чегара шаҳримиз Термизда булганимда, ҳаёлимдан шундай оғир уйлар кечди: шундоқ, бир неча юз кдцам нарида ун минглаб бегуноҳ. одамлар — болалар, аёллар, кексалар, ана шу ҳдрбий техника ёрдамида курубон булаётган мамлакат турибди. Одамлар уй-жойидан, пешона тери билан, жонини жабборга бериб топган бойлигидан маҳрум булмоқда.

Афғонистонга курул етказиб беришнинг яна бир ҳавфли, даҳдгатли томони бор. У ҳам булса, унинг кушни мамлакатларга ҳам ёйилиши, халқдро терроризм, уюшган жиноятчилик ва диний экстремизм учун қулай шарт-шароит яратилишидир.

Туртинчи. Мамлакатдаги барча миллий-этниқ ва ҳарбий-сиёсий гуруҳлар вакилларида иборат ҳукумат тузиш. Суп миллатли Афғонистоннинг қуна тарихи шундан гуноҳдик берадики, барча этниқ гуруҳлар ва оз нуфузли миллатлар (пуштунлар, тожиқлар, ўзбеклар, ҳазорийлар, турк*анлар ва бошқалар)нинг манфаатлари ҳисобга олинмас*кан, бу мамлакатда тинчлик булмайд.

Бешинчи. Тинчлик урнатиш жараёнида барча манфаатдор мамлакатлар, энг аввало Афғонистонга қушни давлатларнинг фаол иштирок этиши. Вазият тахлили шуни урсатмоқдаки, бу мамлакатдаги можаро факатгина афғонларнинг муаммоси эмас. Можаронинг манба ва сааблари РОЯТ чуқур бўлиб, улар бу мамлакат журрофий удудидан анча узокдадир.

Шу боис, Афғонистоннинг келгуси тақдири учун жаҳон ҳамажамиятининг масъулияти янада ортади. Ана шу нуқтаи назардан Қарағанда, можарони ҳал этиш борасида Ўзбекистон олға сурган таклифлар энг мақбул йул бўлиб қолмоқда. Мен бу уринда, аввало Афғонистон билан бевосита чегарадош давлатлар, шунингдек Россия ва Америка Қушма Штатларининг "6+2" шакли доирасида БМТ раҳнамолигидаги саъй-ҳаракатларини назарда тутмоқдаман.

Шуни алоҳдда таъкидлашни истардимки, афғон муаммосини тинч йул билан ҳал этишга қаратилган барча чоратадбирлар факат БМТ оғимйлигида, манфаатдор халқдро ташкилотлар иштирокида утказилиши керак.

Афғон муаммосини ҳал этиш борасидаги Ўзбекистоннинг қатъий позицияси ана шундан иборат. У ҳдмага маълум ва жаҳон ҳамажамияти томонидан қуллаб-қувватланмоқда.

Айни вақтда шундай кучлар ҳам борки, уларнинг узок, ни қузлаган газли мақсадларини амалга оширишларида бу позиция тускинлик қилмоқда. Толибларнинг Самарқанд ва Бухорога юриши ҳдқидаги гап-сузлар ҳам шундан келиб чиқмоқда.

Мен бугун масъулиятни зиммамга олиб айтаманки, бунга ухшаш миш-мишлардан мақсад — низо қузгатишдан бошқа нарсаси эмас. Бундай кучлар қандай мақсадни қузламоқда? Бу очик-равшан — Ўзбекистонга қарши агрессия билан бизни қурқитиб, чегарамизда можаро чиқдриш, бизнинг мамлакатимизни ҳам ҳарбий ҳаракатларга жалб этиш, бошқдриладиган можаро деб аталувчи вазиятни вужудга келтириш.

Бу борада нима дейиш мумкин? Биз ҳеч қачон низо чиқрннига йул қуймаслигимиз ва турли жанжалларга аралашмаслигимиз дарқор. Қуч ишлатмаслик, муаммоларни тинч йул билан ҳал этиш тамойилини қатъият ва изчиллик билан ҳимоя қилишимиз зарур.

Бундай уруш халқдмиз бошига қандай қулфат, азоб-укубат келтириши мумкинлигини ҳеч қачон унутмаслигимиз керак.

Ўзбекистан халқ.и ҳаётимизнинг энг муҳ.им тамойил-ларига оришмай амал қ.илиб келди ва бу йулда катъий туради. Бу йул — тинчлик, барқарорлик ва ҳамкорлик йулидир. Барча қушни мамлакатлар, барча давлатлар билан амалий вدمкорлик йулидир.

Биз — тинчлик тарафдоримиз. Лекин, уз сарҳадларимизни мустаъусамламасдан, жанговар қрбилияти юқрри, замонавий қуроллар билан жихрзланган, ҳар қандай босқинчининг ақлини қиритаб қуйишга қрдир қуролли қучларсиз тинчлик, осойишталик ва Ватанимиз ҳавфсизлигини саклаб туриш мумкин эмас. Сизни ишонтириб айтаманки, биз бу масалага тегашли барча зарур чора-тадбирларни қурмокпамиз. Як^инда Термиз шаҳрига ташриф қОРИДЗ яна бир қарра ишонч ҳрсил қ.илдимки, бизнинг армиямиз, бизнинг чегарачиларимиз ҳеч бир соҳада ҳрч қимдан қам эмас. Улар Ватанимиз сарҳддларини ишончли ^имоя қилишга, ҳалқимизни ҳар қ.андай қуролли ҳужумдан асрашга қрдир. Мен Термизда, мамлакатимизнинг бошқ.а жойларида оддий одамлар билан учрашиб, яна шу нарсага амин бўлдимки, бизнинг ҳ.ар қ.андай босқинчиликка, ҳ.ар қ.андай бузрунчиликка қарши қудратли ва ишончли қуролимиз бор. Бу — ҳалқ.имизнинг бирлиги, жипслигидир. Унинг эркйн, мустак.ил ва фаровон давлат барпо этишга, қерак бўлса, уни фидокорона ҳ.имоя этишга азму қ.арор қдлганидир. Энди Тожикистон масаласига тухталсак. Бу борада ҳ.ам бизнинг позициямиз аниқ, ва равшан. Биз бу мамлакатда бошланган тинчлик жараёнини тула қуллаб-қувватлаймиз. Мен қ.атъият билан таъқидлайман: жафоқаш Тожикистон заминида масаланинг сиёсий ечимини топиш, музоқаралар жараени орқалигина тинчликка эришиш мумкин. Бошқ.а йул йук.. Факат Тожикистон ҳалқ.игина уз манфаатларидан қелиб қикиб, уз муаммоларини, уз тақдирини ҳ.ал этиши, мамлакатнинг тинч ҳдёти ва фаровонлигини таъминлаши мумкин.

Биз Имомали Раҳ.монов ҳукуматининг тинчлик жараёнини давом эттириш борасидаги ишларини қуллаб-қувватлаймиз. Минг йиллар давомида тожиқлар билан энг яқин қушни бўлиб яшаб келамиз. Қдрдошлик бизнинг қ.онқ.онимизга сингиб кетган. Асрий муносабатларимизни

юқсак қадрлаймиз. Қдтъий айтаманки, ана шу муносабатларимиз янада барқ.арор ва мустаҳкам бўлиши учун зарур бўлган ҳ.амма ишни қ.иламиз.

Умуман Марқазий Осиё миита^аси ^ақида. Биз ҚрзориСТОН, ҚирризиСТОН, ТурқманиСТОН билан муносабатларимизни юқрри ба^олаймиз. Бу қушниларимиз билан узаро манфаатли ҳамкорликни қуллаб-қувватлаш ва янада ривожлантиришга муҳим аҳ.амият берамиз. Бу борада қушниларимиз ^ам шундай фикрда эканига ишонаман.

Шу билан бирга, айрим қучлар борки, бизнинг ҳамкорлигимиз ва бирлигимиз уларнинг геополитика, яъни қатта сиёсат деб аталувчи андоза ва қ.олипларига қира мое тушмаяпти. Биз уз ҳалқларимизнинг юқсак манфаатларидан қелиб қикдан ҳ.олда ҳеч қ.ачон бундай қучларнинг таъсирига қерилмаслигимиз қерак.

Хурматли депутатлар!

Сиз, ҳалқ. вақиллари, ҳалқимизнинг, Ўзбекистонимиз — азиз Ватанимизнинг тинчлик ва барқарорлигини таъминлашда, унинг чегаралари даҳлсизлигини саклаш йулида, ислоҳ.отлар орқ.али собитқ.адамлик билан ривожлантириш йулида Ўзбекистон ҳукумати олиб бораётган сиёсатни қуллаб-қувватлайсиз, деб ишонч билдиришга руҳсат бергайсиз.

*Биринчи қавқ.ириқ
Ўзбекистон Республикаси
Олий Мақжлисининг
ун иккинчи сессиясидаги маъруза,
1998 йил 28 август*

ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚИЛЛИГИНИНГ ЕТТИ ЙИЛЛИГИГА БАРИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН ТАБРИК НУЎЦИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!
Мухтарам меҳмонлар!

Барчангизни мустақиллигимизнинг етти йиллик шодиёнаси — халкимизнинг Миллий байрами билан самимий муборакбод этаман.

Дарҳақиқат, мустақиллик байрами Ўзбекистан аталмиш гузал ва қадимий, бетакрор ва табарруқ заминда яшаётган ҳар қдйси инсон учун, Ватанимизнинг ҳар бир фарзанди учун энг азиз, энг улуг байрамга айланиб қолди.

Етти йил давомида амалга оширган ишларимиз бами-соли етмиш йилга тенглашиб, мамлакатимиз киёфасини, юртимиз жамолини бутунлай узгартириб юборди.

Етти йиллик босиб утилган йулимизга, янги тарихимизга назар ташлар эканмиз, мана шу даврда ҳаётимизда қандай узгаришлар руй бергани, нималарга эришганимиз ҳақида сарҳисоб қилар эканмиз:

— аввало, сиёсий, иқтисодий ва маънавий ҳаётимиздаги ислохотлар ва янгиланишлар орқага қайтмайдиган тўе олганини тулик. ишонч билан айтишга ҳақдимиз бор;

— истикдол туфайли тобора обод бўлиб бораётган шаҳар за қлшлоқларимиз, қад ростлаётган янги-янги замонавий қорхоналар, мадания-маиший иншоотлар, қуриқлар ва йулар, бир суз билан айтганда, иқтисодимизнинг тобора ушиб мустақам бўлаётганига, давлатимизнинг салох.ияти, қуч-қудрати юксалаётганига гувоҳ. бўлмоқдамиз;

— халқ.аро ҳамжамиятда ва жаҳ.он бозорида мамлакатимиз урни, обрӯ-этибори ва нуфузи ошиб бораётганини қатта мамнуният ва ифтихор билан тан оламиз;

— энг муҳими, одамларимизнинг дунёқ.араши ва тафакюфи, маънавий қ.иёфаси узгараётгани, узлигини ан-

лаб бораётгани, жамиятимизда аҳ.иллик, мурувват, меҳроқибат қабй олижаноб фазилатлар, эл-юртимизда тинчлик ва барқ.арорлик ҳқм сураётганини, эртанги қунга ишончимиз қучаяётганини таъқидлаймиз.

Бир суз билан айтганда, етти йил давомида биз келажакимиз пойдеворини қуйдик, истикдол дарахтининг қучур илдиз отишига, фарзандларимиз бахт-саодати йулида эркин ва фаровон турмуш барпо этишга замин яратдик.

Буларнинг барчасини Худонинг узи меҳ.натсевар ва фидойи халқ.имизга инъом этган бебаҳ.о неъматидеб қ.абул қдламиз ва Яратганимизга қексиз шукроналар билдирамиз. Халкимизда "Етти йил, етти ёзни омон утказган иморат асрлар бўйи салобат туқиб туради", деган ҳ.икмат бор. Бугун Ўзбекистоннинг зах.матқаш ва бунёдқор халқи барпо этаётган мустақиллик иморати ҳдм ана шундай мустақам ва мангуликка даҳддор бўлиб қ.олажак, иншооллоҳ..

Азиз ва муҳ.тарам юртдошлар!

Барчамиз яқши биламизки, утган йиллар давомида эришган ютуқдаримиз осонликча бўлмади. Етти йиллик янги тарих бизни ҳ.ақиқий миллат сифатида имтиҳ.он қилди. сабот ва иродамизни синади.

Йулимизда дуч қелган машаққатли синов ва туфонларни ягона халқ. бўлиб, яқши-ёмон қунларда қ.ийинчиликларга бардош бериб, бир-биримизга суяниб, ҳамжиятликда енгиб утдик.

Биз бугун яқши биламизки, оддимизда турган вазиқалар ва муаммоларни ечиш, одамларнинг эҳтиёқларини қ.ондириш, уларни рози қилиш учун ҳали қуп-қуп меҳ.нат қилишимиз дарқор.

Агарки мендан олиб бораётган сиёсатимизнинг энг долзарб, энг устувор вазиқаси нимадан иборат, деб сурашса, мен шундай жавоб берардим:

Энг аввало — халқимнинг омонлиги ва фаровонлиги, обод Ватанда эркин ва озод ҳ.аёт қечириши. Бу вазиқанинг нақ.адар муракқаб ва огирлигини ҳолисона тасаввур қ.илиб, танлаган йулимиздан қ.айтмасдан, ислоотлар маъНО-МОХ.ИЯТИНИ теран англаб, бир ёқадан бош қикариб, бошлаган ишимизни охирига етқазимиз дарқор.

Биринчилар каторида мулк масаласини осилена хал этиш, хакикий мулк эгаларининг йулини очиб бериб, уларнинг жамиятдаги нуфузини оширишга кдратилган сиёсатни изчил давом эттириш зарур.

Таракдиётимизнинг яна бир мухим шарт — ҳаётимизда сакланиб келаётган эски замон асорат-иллатларидан тезроқ. халос булишдан иборат.

Азиз ва мухтарам юртдошлар!

Шу заминда яшаётган ҳар қайси сила, ота-она учун, жамиятимиз ва давлатимиз учун энг катта ишонч-таянчимиз, суянчимиз — ушиб келаётган ёш авлод, сеvimли фарзандларимиздир.

Ёшларимизнинг билимга чанкрклиги, мутелик ва куллик асоратидан бутунлай озод экани бизни чексиз қувонтиради.

Бизнинг муқаддас бурчимиз — жондан азиз болаларимизга замон талаблари даражасида билим бериш, уларни хакикий ватанпарвар ва юртпарвар этиб тарбиялаш, вояга етказишдир.

Бугун эркин, барқарор ва фаровон ҳаёт куришни истар эканмиз, бунинг энг мухим, энг зарур гарови — юртимиз ҳавфсизлигини, чегараларимизнинг дахлсизлигини, қўпмиллатли Ўзбекистан фўқ.ароларининг тотувлигини саклаш ва мустаҳкамлашдир.

Бизга яқин қўшни бўлган улкаларда авж олган сиёсий беқарорлик, узаро адоват, ижтимоий ларзалар, биродар-қўшлик урушлари, афсўски, барх.ам топганича йўқ.

Атрофимизда бизга х.авас билан к.арайдиганлар билан бирга, х.асад қўзини тикиб турганлар х.ам йўқ. эмас. Бундай вазият барчамизни доимо оғох., сезгир ва хушёр булишга, ягона уйимиз, қўркўнимиз, муқаддас оиламиз бўлмиш Ўзбекистонимизнинг қўч-қўдратини мустаҳкамлашга даъват этади, фидойиликка қўрлайди.

Азиз ватандошларим!

Мана шундай ҳаяжўнли дамларда одамнинг қўнгли беихтиёр шеър ёки қўшивда қўлиб кетади. Минг афсўски, мен шоир ёки қўшиқчи эмасман.

Агар Тангри таоло менга шундай истеъдод берганида эди, барчангизга, азиз дўстларим, к.адрдонларим, шеър-

нар битган, қўшиқлар бағишлаган бўлардим. Лекин мен қў ту қўзал ва муътабар оқдиомда қалбимдаги энг самимий, ни вгў тўйгуларимни ИЗХ.ОР қилишим, айтишим зарур:

- Мен ҳаммангизни севаман! Х^аммангизга соғлик. - омплик, бахтў саодат қилайман!

- Мўстақиллигимиз мангў яшасин!

- Ёл-юртимиз омон бўлсин!

- Бугўнимиз ва эртаминизни Аллохнинг қўзи ёмон қўзлар-пап, боло-к.азўлардан, офат ва фалокатлардан асрасин, эзгў шпларимизда мададқўр бўлсин!

1998 йил 31 август

**ЕВРОПА - КАВКАЗ - ОСИЁ (ТРАСЕКА)
ТРАНСПОРТ ТАРМОРНИ
РИВОЖЛАНТИРИШГА БАРИШЛАНГАН
ХАЛКАРО АНЖУМАНДА
СУЗЛАНГАН НУТК.**

Мухтарам раис жаноблари!
Хурматли давлат ва ҳукумат раҳбарлари!
Хонимлар ва жаноблар!

ТРАСЕКА дастури доирасида "Буюк Ипак йулини тиклаш" буйича халқаро анжуманни юксак савияда ташкил қилгани учун авваломбор Озарбойжон Республикаси Президенти Хайдар Алиевга, Европа Хамжамияти Комиссияси раҳбариятига чин дилдан миннатдорлик изҳар этишга руҳсат бергайсизлар.

Виз Европа — Кавказ — Осиё йулагини ривожлантириш буйича халқаро транспорт тугрисидаги Асосий куп томонлама Битимнинг асосий бандларини ҳамда унга халқаро автомобил ва темирйул транспорти, кемада юк ташиш, божхона хизмати, ҳужжатларни расмийлаштириш буйича техник иловаларни куллаб-қувватлаймиз.

Мазкур ҳужжатларнинг ҳаётга татбиқ этилиши, ҳусусан, Ҳукуматлараро комиссия тузиш, барча турдаги транспорт воситаларида товар ва йуловчиларнинг иштирокчи мамлакатлар ҳудуди буйлаб эркин ҳаракат қилганини, ҳаркат хавфсизлиги ва юкларнинг дахлсизлигини таъминлаш, транспорт соҳасида божхона хизмати ва ҳукукий меъёрларнинг мувофиқлаштирилиши давлатларимиз учун ута муҳим бўлган трансмиллий транспорт йулагини барпо этилишига янги туртки беради, деб ҳисоблаймиз.

Виз ташкил этилаётган доимий Котибиятнинг Боку шаҳрида фаолият олиб боришини тула маъқуллаймиз. Уйлаймизки, бу ташкилот ТРАСЕКА дастурини амалга оширишда иштирок этаётган барча давлатларнинг саъй-ҳаракатларини самарали тарзда мувофиқлаштириди, қўндалик муаммоларнинг жадал ҳал этилишини таъминлай-

ди. Виз, шунингдек, ТРАСЕКА банкини тузиш ҳақидаги юяни ҳам маъқуллаймиз. Виз бу банкни ТРАСЕКА йул тармогини таъмирлаш ва ривожлантиришга қаратилган муайян инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш учун молиявий маблағ топиш ва жалб қилишнинг энг самарали механизми деб биламиз.

Хонимлар ва жаноблар!

Гап Буюк Ипак йулини тиклаш ҳақида борар экан, ГРАСЕКА дастурини амалга ошириш биз учун ҳаётий эҳтиёж эканлигини алоҳида таъкидлашни истардим. Бу йул 2000 йилдан ортиқроқ вақт мобайнида Шарқ билан Ҷанубни савдо-иқтисодий ришталари билан боғлади. Мазкур минтақада яшовчи халқларнинг маданий-маънавий алоқаларини мустаҳкамлади.

Ипак йулини тиклаш гоёси айрим шахслар фаолиятининг маъсули эмас, балки, бу — ҳаётий заруратдир. Дунё таракқиёти талаблари шуни такъозо этмоқда.

Қадим-қадим замонлардаёқ ҳаёт қишлоқлари **фаъал**га **савдо-сотиқ** учун эмас, **иқтисодий, изданий** ва маънавий алоқаларни **мустаҳкамлаш** учун ҳам энг яқин йулларини излашга мажбур этган.

Бугун дунёвий жараёнлар глобаллашаётган, турли давлатлар ва бутун-бутун минтақаларнинг узаро интеграциялашув жараёнлари тезлашаётган бир даврда **Европа ва Осиёни боғловчи куприкни** тиклаш ташаббуси табиий ҳолдир.

1996 йили Озарбойжон Республикаси Грузия, Туркменистон ва Ўзбекистон республикалари уртасида Транскавказ коммуникация йулагини барпо қилиш ҳақида имзоланган Сараҳс Шартномаси ва Битими мазкур йуналишни тиклашда асосий босқичлардан бири бўлди.

Орадан хали куп вақт ўтгани йўқ. Мазкур лойиҳанинг асосий шартлари ва талаблари эса бугунги кунда Европа Иттифоқи ва бошқа халқаро ташкилотлар шафелиги остида ўзининг амалий ифодасини топомқда.

Агар Ўзбекистоннинг Транскавказ йулагидан олиб утилган экспорт-импорт юклари ҳажми 1996 йилда 140 минг, 1997 йилда 285 минг тоннани ташкил этган бўлса, жорий йилнинг саккиз ойи мобайнида бу курсаткич **240 минг тоннадан ошиб кетди**. Ушбу йул очилгандан буён биргина

Ўзбекистон билан экспорт-импорт операцияларини амалга ошириш буйича ҳамкорлик доирасида 470 миллион АҚШ доллари ҳажмидаги 660 минг тонна ҳаётий муҳим юютар ташилди.

Бугун ушбу лойиҳанинг амалга оширилишидан асосий манфаатдорлигимиз нималарда куринади?

Биринчи. Ўзбекистон ва бошқа қатор Марказий Осиё давлатлари **бевосита денгиз коммуникацияларига олиб чиқдиган йуллар йук.** булган шароитнинг нақадар мураккаб эканини чуқур ҳис қилади. Қупинча экспорт ва импорт қилинадиган маҳсулотларнинг йул харажатлари маҳсулотнинг узидан ҳам қимматга тушиб кетади. Бу экспортни иқтисодий жиҳатдан фойдасиз, ҳаётий муҳим маҳсулотлар импортини эса қимматлаштириб қўймоқда.

Шу сабабли ҳам мазкур лойиҳанинг амалга оширилиши денгиз йулига эга булмаган мамлакатлар қаршида **Трансевропа ва Трансасиё транспорт тармоқлари билан борланиш учун муқобил ва баръарор имконият очади.** Айни вақтда у айланма йулларни қисқартириш ҳисобиға лойиҳд иштирокчилари булган мамлакатлар уртасидаги экспорт алоқаларини ва ташқи иқтисодий фаолиятни кенгайтириш юзасидан ҳам янги истикболлар очади.

Иккинчи. Лойиҳанинг амалга оширилиши уз маҳсулотларининг Кавказорти ва Марказий Осиёнинг улкан бозорларига қириб қилишини, **мазкур минтақаларда уз таъсирининг қучайишини** иштайдиган Европа мамлакатлари учун ҳам бирдек манфаатлидир. Лойиҳанинг асосий ютуғи ва жозибали жиҳати ҳам ана шундадир.

Шу боис ҳам биз айрим сиёсий қучларнинг уз геополитик ва стратегик манфаатларидан, баъзан эса майда манфаатлардан қелиб қикдан қрлда, дунёнинг сиёсий ҳаритасини қайтадан тақсимлаш, Евроасиё маконида, Кавказ ва Марказий Осиё минтақаларида қучларнинг янги тартибини урнатиш лозимлиғи ҳақидаги турли хил даъволарини мутолқр номатбул, деб ҳисоблаймиз.

Мен яна бир бор таъкидлашни истардим. Ўзбекистон сингари мамлакатлар учун улкан Марказий Осиё худудини анклави, яъни ёпик қрлатидан қикариш, унинг Европа ва жаҳрн бозорлари билан алоқаларини урнатиш маса-

ласини ҳам этишда бу энг мақбул ва мақсадға мувофиқ йулдир.

Учинчи. Биз ТРАСЕКА лойиҳасини ҳамкорликга қелтириш орқали ҳамкорларимиз, энг аввало, Қирғизистон ва Хитой билан фаол иш олиб қорилаётган бошқа бир қатор лойиҳаларни ҳам амалға оширишни қузда тутамиз. Мен Жаргона водийсини Хитойнинг шарқий қишлоқлари билан боғлайдиган йулни қуриш ва унинг маъжуд қисмларини таъмирлашни назарда тутаяпман. Бу ҳақда Қирғизистон Президенти Аскар Ақоев ҳам гапириб утди.

Тошкент — Андижон — Ўш — Қашқар шахарларидан утадиган бу транспорт йуналиши Ўзбекистон, Қирғизистон ва Хитойни транспорт коммуникациялари билан боғлабгина қолмай, тарихан шаклланган Буюк Ипак йулининг ҳам узвий бир қисми ҳисобланади. У **Европани улкан Тинч океани ва Жануби-Шарқай Осиё минтақалари билан боғайдиган энг яқин йулдир.**

Туртинчи. Европа—Кавказ—Осиё транспорт йулагининг барпо этилиши минтақалараро иқтисодий ҳамкорликни кенгайтириш, шу йуналишдаги мамлакатлар иқтисодиётини қонлантириш, бу мамлакатларда яшаётган одамларнинг иш билан бандлик даражаси ҳдмда турмуш фарошонлигини оширишда янги истикболлар очади.

Яна шуниси муҳимки, бундай оламшумул лойиҳанинг амалға оширилиши — **Миллатлараро ва давлатлараро муаммоларни ҳал этишнинг яна бир самарали йулдир.** Арманистон Бош вазири Армен Дарбиняннинг мазкур анжуманда иштирок этиши бу фикримизнинг яқдол исботидир.

Биз шунга аминмизки, мураккаб этник ва миллий қарама-қаршиликларнинг ечимини топишнинг, минтақамизда авж олаётган можаро ва зиддиятларға барҳам беришнинг ягона асоси, қерак булса, қалити, факат иқтисодиёт, яна бир бор иқтисодиётдир.

Бунинг сири ҳаммага аён. Трансмиллий транспорт йулининг ишга тушиши, шак-шубҳасиз, иштирокчи мамлакатларнинг барқарорлашуви ва иқтисодий таракқиётига ижобий таъсир утқази. Бу билан эса, қупчилик фик-

римга кушилса керак деб уйлайман, тинчлик ва баркадорлик келади.

Хурматли анжуман катнашчилари! ТРАСЕКА дастурини амалга ошириш борасида хали куп меҳнат талаб киладиган муаммолар ҳам бор, албатта. Бу аввало, юк ташишдаги тусикларга барҳам бериш, мамлакатларимиз уртасидага божхона ва транзит крида-ларини халқдро талабларга мувофик. хрлга келтириш билан боЕликдир. Халқдро юк ташиш талабларига жавоб бе-радиган тарзда поезд составларини тузишца ҳамкорлик-ни кенгайтириш, халқдро юк ташишнинг ҳуқуқ.ий ва ташкилий шарт-шароитларини узаро яқнлаштириш ҳам ана шу муаммолар сирасига киради.

Портларни, магистрал темир йулларини таъмирлаш, янги инфратузилмаларни барпо этиш зарур. Яна шуниси муҳимки, лойиҳанинг технологик қисми деб аталган ишларни бажариш учун молиявий имкониятларни қдцириб топиш ва уларни бош мақсад сари йуналтириш даркор.

Бундам таншари, **муваффақиятнинг сиёсий шарти дам бор.** Мазкур йул утадиган мамлакатлар раҳ.барлари уз сиёсий иродаларини, айрим масалалар буйича бир-бирига мое келмайдиган манфаатларини ягона стратегик мақсадга бўйсундира олиш к.обилиятларини намойиш этишлари керак.

Мана шу вазифа бугунги кунда якуний мақсадга эришишнинг марказий, энг принципиал шарти бўлиб турибди, десам, асло хато қилмайман.

Уйлайманки, мазкур конференция к.атнашчилари бўлган барча мамлакатларнинг раҳ.барлари ва вакиллари ҳам муҳ.окама этилаётган лойиҳ.аларнинг муҳим ҳаётий аҳамиятини чуқур тушунадилар ва уларни тезда руёбга чиқариш борасида узларига боклик. бўлган х.амма ишни қиладилар.

Раис жаноблари!

Менимча, принципиал аҳамиятга эга бўлган яна бир муаммони эътиборингизга х.авола этмок.чиман. Кавказ минтақдси, айтган булардимки, Европа — Кавказ — Сиёёни бирлаштирадиган ТРАСЕКА лойиҳасини амалга оширишда ута муҳ.им урин тутати.

Кавказ минтақаси Европадаги ривожланган мамлакатларни Марказий Сиёё, умуман Сиёё минтақаси билан боғлайдиган, яъни энг аввало узининг тежамкорлиги ва самарадорлиги билан эътиборни тортиши лозим бўлган муқрбил транспорт коммуникацияларидан бирига айланадиган куприк эканини унутмаслигимиз керак.

Виз бу мақсадга эришиш йулида барча ишни к.илишимиз зарур.

Сузимнинг н.х.оясида конференция ташкилотчиларига, Озарбойжон халқига самимий меҳмондустлик учун яна бир қарра чин қалбимдан миннатдорчилик билдиришга ижозат бергайсизлар.

Эътиборингиз учун ташаккур.

1998 йил 8 сентябрь, Боку

-
**ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗДЕНТИ КУБОГИ УЧУН
УТКАЗИЛГАН БЕШИНЧИ ХАЛҚАРО ТЕННИС
ТУРНИРИНИНГ ЁПИЛИШ МАРОСИМИДА
СУЗЛАНГАН НУЩ**

Теннис буиича Халқаро турнирнинг мухтарам ишти-рокчи ва ташкилотчилари!

Хурматли меҳмонлар!

Хонимлар ва жаноблар!

Теннис буиича Ўзбекистон Республикаси Президенти Кубоги учун утказилган Бешинчи турнир нияҳрасига етди.

Бу турнир таркиби ва ташкил этилиши, унда жаҳрндаги энг машҳур спортчилар иштирок этгани Ўзбекистондагина эмас, юртимиздан ташқарида ҳам миллионлаб теннис мухлислари ва ишқибозлари хотирасида, шубҳасиз, ёркин из ва учмас таассурот қолдирди, десам хато бўлмайди.

Бугун якунланган мусобақа жаҳрнда спортнинг бу чиройли ва кизикарли турининг марказларидан бири бўлишни уз оддига мақсад қилиб қуйган мамлакатимиздаги барча теннис мухлислари учун ҳақиқий байрам бўлди.

Кескин курашлар билан утган етти кун ортида қолди. Биз шу кунлар давомида уттиздан ортиқ. мамлакатдан қелиб, спортнинг бу мароқли тури мухлисларининг юксак ҳурмат ва меҳрини қозонган катта теннис усталарининг ажойиб уйинини қуриш имконига эга бўлдиқ.

Буюк Британиялик Тим Хенман, россиялик Евгений Кафельников ва Марат Сафин, франциялик Седрик Пиронин ва Николас Эскуди, швейцариялик Марк Россе, италиялик Стефано Пескосолидо ва Лауренце Тилеман, аргентиналик Гастон Этли, германиялик Карстен Браш, исроиллик Эвал Ран ва Харел Леви, Жанубий Африка Республикаси спортчиси Невилл Годвин, нидерландиялик Рож Вассен ва Синг Шалкен ҳамда бошқа қўллаб-қувватлаган спортчилар шулар қаторига қиради.

Уларнинг, Евгений Кафельников, Тим Хенман, Марк Россе сингари қўчилиги халқаро Тошкент турнирида анчадан бери иштирок этади ҳамда ўзбек халқининг қадрдон дўстларига айланиб қолган. Иштирокчилар орасида Ўзбекистонга биринчи марта қелган ва узининг ажойиб Уйини билан бу турнирда, шубҳасиз, қўқ бағишлаган спортчилар ҳам бор. Мен Ўзбекистон Президенти Кубоги учун утказиладиган кейинги мусобақаларда уларнинг исмини такрор-такрор эшитамиз ҳамда уларнинг маҳорати билан завқ оламиз, деб умид қиламан.

Азиз дўстлар!

Бешинчи Тошкент халқаро турнири ташкилотчиларига, ҳусусан, қадрдон дўстимиз жаноб Сассон Какшурига, Кубок директори жаноб Ян Форманга ҳамда турнир супервайзери жаноб Том Барнсга мусобаканинг юксак даражада ташкил этилгани учун самимий миннатдорлик сузларини айтишга ижозат бергайсиз.

Ажойиб ҳақамлик учун бош ҳақам Даниэл Геллея бошчилигидаги ҳақамлар бригадасига ҳам ташаккур изҳор этаман.

Мана шу кунлар мобайнида мусобакани юксак савияда утказишда хизмат қилган, узининг қўзғаткич ташланмас меҳнатидан билан уни катта байрам, катта томошага айлантирган барча-барчадан миннатдорман.

Азиз дўстлар!

Оммавий ахборот воситалари ва телевидение вакилларига ҳам самимий миннатдорлик сузларини айтмасдан утолмайман. Уларнинг фидокорона меҳнати туфайли Ўзбекистондагина эмас, юртимиздан ташқарида ҳам теннис мухлислари ва ишқибозлари ҳаёжонли мусобақалардан лаззатланиш, спортчиларнинг мардона курашини қўзғатиш имконига эга бўлди.

Турнир телевидение орқали жаҳрнинг юздан ортиқ мамлакатларига намойиш этилгани биз — ўзбекистонликларни беҳад қувонтиради.

Мана шу ажойиб қадда утирган азиз томошабинларга, ту кунлар мобайнида турнир иштирокчиларини қўллаб-қувватлаган, улар билан бирга ҳаёжонланган, галабалари-

дан хурсанд булган барча кишиларга ташаккур билдираман.

Узининг калб хароратини мусобака иштирокчилари билан бахам курган, узбек халкига хос кунгли очиклик, багри кенглик ва хакикий шаркна меҳмондустликни намоён қилган барча фуқароларга ва тошкентликларга миннатдорлик билдираман. Азиз дустлар!

Мусабака финалчилари, катта ракетканинг машхур усталари Евгений Кафельников ва Тим Хенманн мардлиги, жасорати, ёркин ва фидокорона уйини учун кутлаш ҳамда уларга тасанно айтиш менга катта мамнуният бахш этади. Улар, хакикатан ҳам, Ўзбекистан халки ва барча спорт мухлисларининг меҳрини қрзongan.

Икки номдор теннисчининг бу уйини мана шу залда утириб ҳамда телевизор экрани орқали томоша қилган барчага улкан мамнуният бахш этганига ишончим қомил. Азиз дустлар, сизларнинг номингиздан, миллионлаб теннис мухлислари номидан мусобака голиби Тим Хенманнни табриклаш ҳамда унга бош соврин — қумуш "Президент Кубоги"ни топширишга ижозат бергайсиз.

Иккинчи финалчи Евгений Кафельниковни мардона қураши, юксак маҳррат ва чиройли уйини билан самимий табриклайман ҳамда миннатдорлик тўйғуларини изҳор этаман.

Мана шу залда утирганлардан яна бир бор урнидан туриб, голибни ҳамда мусобаканинг барча иштирокчиларини қўллашни илтимос қиламан. Уларга сўх.ат-саломатлик, халқаро теннис мусобакаларида омад ва янги-янги галабалар тилайман.

1998 йил 20 сентябрь

:->:•'Ей!- ^Ш;^Г:-4гЕёОЖК:-|1,> -"С. ';; j;tHSEb-5Ciifi«'-'»li&,jS-?J*
•-.-.3^У-Г* .- •'шкы^т-:";4.\Ш.;,А: с-^ишй^шл^и^--:;^
" : . ' . . . ' . • • : - ; . . . 'мж»ш|уодда?«;нсА -.-
..!< "•" .!• < " "• -:";.-: raXK <S --.ш', 41^ - •" -чд; ' грЯ
^.....>.....; V;|:-^: Af <>>т>*,***?) <+>-г > ,>?>... .. "НН^

ИМОМ АЛ-БУХОРИЙ ЁДГОРЛИК МАЖМУИНИЩР ОЧИЛИШИГА БАРИШЛАНГАН МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН НУТІ^

БИСМИЛЛОХ.ИР раҳмонир раҳ.им.

Ассалому алайкум, азиз ватандошларим!

Мух.тарам меҳмонлар!

Бугун юртимиз ва халкимиз тарихида учмас из қрлди-
радиган муборак ва мунаввар кундир.

Бугун улуг аждодимиз Имом ал-Бухорий х.азратлари-
нинг руҳини шод этиш, бобокалонимиз таваллуд топган
муқаддас заминда ул зоти шарифнинг хотирасини ёд этиш
қунидир.

Уйлайманки, бу ерда йигилган жамоат, ал-Бухорий-
нинг муътабар хоқини зиёрат қилиш шарафига муяссар
булган мумин-мусулмонлар, том маънода бахтиёрдирлар.

Азиз дустлар!

Бу қабі тантаналарни утқазішдан қузланган ният ва
мақсадларимиз х.ақида, муқ.адқас қдқамжоларни обод қдлі-
шимиз сабаблари туррисида икки ОРИЗ суз айтишга ижозат
бергайсизлар.

Энг аввало, бу ишларни амалга ошириш замирида са-
воб деган олижаноб тушунча ётади. Савоб — улуг инсо-
ний фазилат, юксак исломий қадриятлардан биридир.
Менинг қомил ишончим шуки, савоб ишни ҳар қим қили-
ши қерак, савоб ишни ҳар қун қилиш қерак.

Савобли амаллар қилиш эса халқимизга ҳос азалий
хислатдир.

Савобли ишларни қилган одамга, унинг злу юртига
албатта Аллохнинг раҳматлари ёғилади. Муқ.адқас қуръо-
ний оятда таъқидланганидек, "Яхшилиқнинг муқофоти
фак.ат яхшилиқдир". Биз эзу ишларни қанча қуп қилсак,
улуг аждоддаримизнинг иззат-икромини жоиига қуйсак,
уларнинг табарруқ номларини бутун дунёга тараннум эт-

сак, Яратганимизнинг Ёши бизни бало-казолардан асрайди, бизга куч-қудрат ато этади, йулимизни очиб беради.

Азиз юртдошларим!

Вир муҳим саволга жавоб излаб қурайлик: Аллоҳ. таоло қдйси юртда, қайси тупрокда мана шундай улуг зотларни дунёга келтиради?

Парвардигори олам буюк зотларни Узи азиз этган жойлардагина дунёга келтиради. Бундай юртлар эса ер юзида санокли. Биз чексиз шукроналик билан айтаемизки, она Ватанимиз Аллоҳнинг назари тушган ана шундай муқаддас диёрдир.

Юртнинг муқаддаслиги нима билан белгиланади?

Бутун умрини иймон ва эътиқд, ватанпарварлик ва инсонпарварлик, поклик ва ҳдиоллик, илм ва маърифат, адолат ва диёнат йулида фидо этган зотларнинг муътабар ҳоклари макон топган замингина муқаддасдир. Агар шундай инсонлар булмаса, улар даҳрсининг нафаси сезилиб турмаса, ҳар қандай замин оддий тупрок. булиб қрлаверади.

Қадрли д^стлар!

Нима учун биз келажагимизнинг ёруғ ва фаровон бўлишига қатъий ишонамиз?

Халкимизни, айниқса, ушиб келаётган навкирон авлодимизни нега айнан шу эътиқд асосида тарбия этмоқдамиз?

Бу мураккаб ва қалтис замонда йулимизда оғир синов ва т^сиклар дуч келганда, улар қаршисида қорасиз қ.олганда, мислсиз машаққатлар қ.олдан тойдирганда қ.ам биз қуч-қудратни қаердан оламиз?

Энг аввало Аллоҳ таолонинг бизга қ^рсатаётган марҳ.аматидан оламиз.

Мана шундай вазиятларда бизга метин ирода, саботматонат бахш этадиган буюк ва чексиз яна бир манба бор.

Бу манба — улук аждодларимизнинг қ.онимизда жуш ураётган азму шижоатидир.

Бу манба — ал-Бухорийдек мумтоз боболаримиз даҳ.о-сининг ҳдётбахш қудратидир.

Бу манба — уларнинг бизга ҳамита мадақкор бўлади-ган улмас ру^и покларидир.

Ана шу қ.ақиқат, ана шу эътиқд ватандошларимиз, азиз фарзандларимиз юрагига, онғу шуурига, тафакқурига тобора теран сингиб бормокда.

Биз қомил яшонч билан, ^збекистоннинг истиклоли боқий, истик.боли буюк, дер эканмиз, мана шундай мус-гах.қам асосларга таянамиз.

Мух.тарам жамоат!

Қдирли меҳмонлар!

Биз мусулмон дунёсининг узвий қисмимиз. Тарихимизнинг энг қожиали, энг оқир даврларида қ.ам, муста-бид тузум қанғалида б^лган пайтимизда ҳам, бизни динимиздан айиришга, унга ҳиёнат этишга мажбур қ.илганларида қ.ам халқимиз қ.еч қ.ақон уз исломий эътиқ.одидан қайтмаган. Бошига қилич келганида ҳам ота-боболарининг муқаддас дини булмиш мусулмончилиққа қ.амиша қодик. қолган.

Биз, шиори эзгулик булган бугун дунёдаги ақли ислом қатори динимизни доимо пок ва соф саклашга интилиб келганмиз. Ва бу йулдан асло қ.айтмаймиз. Шунинг учун ҳам динимиздан ҳар қил қаразли ва нопок мақрадлар йули-да қойдаланишга қутлак.о қ.аршимиз.

Мен илоҳий динимизнинг олижаноб интилишларимизга қизмат қдладиган, қайрли ишларимизда бизга мадад берадиган битмас-туғанмас қуч-қудрат манбаи булиб қрли-шига ишонаман.

Азиз биродарларим!

Имом ал-Бухорий қ.азратлари нафак.ат узбек халқи, балки бутун мусулмон оламининг фахр-ифтихоридир. Ул табарруқ зотнинг ҳдети том маънодаги илмий ва инсоний қасорат, буқилмас ирода, сунмас эътиқд тимсолидир.

Олти буюк мух.аддиснинг иққинқиси ҳисобланган Имом Муслимнинг ал-Бухорийга қарата: "Эй, устозларнинг устози, муҳаддисларнинг султони, қ.адисларнинг табиби! Қойинқизни упишга иқозат беринг!" дея қдлган қитоби ақли исломнинг улуг бобомизга ҳурмат ва эътирофи на-қ.адар юқсақлигини қурсатади.

Буюк ватандошимиз бақариятга тенгсиз маънавий мерос қрдириб қетди. Бу мероснинг қултожи — энг ишонч-ли қ.адислар туқлами — "Ал-Жомеъ ас-Саҳ.их." ислом ди-нида Қуръони Қаримдан қейин эъқозланадиган иққинқи манбадир. Бутун дунё мусулмонларининг эътиқрдига қура, у бақарият томонидан битилган қитобларнинг энг улуги-дир.

Мана, ун икки асрдирки, бу китоб миллионлаб инсонлар кдлбини иймон нури билан мунаввар этиб, х.ак. ва эзгулик йулига чорлаб келмокда.

Яратганимизга шукурлар булсинки, озоддигимиз ша-рофати билан ал-Бухорийдек улуг аждодларимиз эл-юрт баррига кайтмокда. Алломанинг улмас мероси хар бир юртдошимиз хонадонига кириб, онгу тафаккуримизни равшан этмокда. Қалбларимизни иймон нури ва меҳр-окрбат туйрулари билан мусаффо этмокда. Мухтарам биродарларим!

Виз эски тузум, эски мафкура зурумидан халос булгач, узлигимизни, кандай улуг инсонларнинг авлоди эканимизни, кдндай бой ва бетакрор маънавий мерос ворислари эканимизни англаш, миллий кадриятларимизни тиклаш йулида тарихда из к.олдирадиган купгина хайрли ишларни амалга оширдик.

Шулар каторида озодлигимизнинг дастлабки йиллари-данок. биз Имом ал-Бухорий мак.барасини ул зотнинг шаън-шавкатига муносиб, ён-атрофи мунаввар гушага, зиёратга келган мумин-мусулмонларга рухий-маънавий куч ато этадиган кдцмжога айлантиришни ният к.илган эдик. Аллохнинг инояти билан эзгу ниятимиз ижобат булган шу кутлур кунда мен бу муаззам ёдгорлик мажмуининг шунчаки зиёратгоҳ. эмас, балки гузал Ўзбекистонимизни бутун дунёга танитадиган, ёш авлодимизни эзгулик рухи-да тарбияладиган, х.ар бир инсонни хает ва абадият х.акдца уйлантирадиган азиз маскан булиб к.олишига ишонаман. Кейинги йилларда юртимизда к.ад ростлаётган мухта-шам иморат ва иншоотларни бунёд к^лишда миллий анъ-аналаримизга, меъморчилик санъатимизнинг узига хос ва узига мое услуб ва нащду зийнатларидан фойдаланишга алохида эътибор берилмокда. Мамлакатимиз куркига курк кушадиган бундай бетакрор ва куркам бинолар хар бир юртдошимизни мамнун этиши, юрагида гурур уйготиши табиийдир.

Истиклол даврида мана шундай лойшчаларни тузиш ва амалга оширишда бош булиб турганимдан, шу олижаноб ишларга хисса кушиш насиб этганидан купчилик к.атори мен хам бенихрия мамнунман. Айник.са, ал-Бухорий маж-

муи лойих.асининг ташаббускори булганимдан, унинг шу шаклда, шу мазмунда барпо этилишида хиссам борлиги-дан умрим борица фахрланиб юраман.

Бу Аллох. таоло оадида, аждодлар рух.и олдида, халк.им олдида менинг инсоний бурчим эди.

Бу кутлур масканни бунёд этган усталаримизнинг меҳ.-пати х.ар к.анча тах.синга арзийди. Бу улугвор мажмуа Са-маркднду Бухоро, Хиваю Тошкент, Андижону Наманган, Шахрисабзу К^к.он ва Маррилон шаҳарларидан, мамла-катимизнинг турли вилоятларидан келган фидойи инсон-лар меҳ.натининг самарасидир.

Бир суз билан айтганда, унинг бунёдкори бутун Ўзбе-кистондир.

Фурсатдан фойдаланиб, ушбу зиёратгоҳ.ни обод к.илиш-да жонбозлик курсатган курувчиларга, кули гул усталари-мизга, мох.ир меъморларимизга, шу улуг обидага РИШТ куйган, накшу жило билан унга сайкал берган х.ар бир ватандошимизга, улуг бобомизга эх.тиром билдириб, узок,-як,индан юртимизга ташриф буюрган азиз меҳмонларга халкдм номидан чексиз миннатдорлик изхрр этаман.

Мухтарам жамоат!

Маълумки, Ислом динининг бош РОЯСИ — бу "Ла илах.а иллаллоху Мух.аммадун расулуллох." калимасидир. Мана шу иймон калимасини руйи заминдаги х.ар бир мусулмон к^албига сингдиришда ал-Бухорий бек.иёс жасорат курсат-ди. Шу сабабли хам ул хазратнинг муборак номи абадул-абад инсоният хотирасидан учмагай, иншооллох.. Ушбу саодатли дамларда Имом ал-Бухорий бобомизнинг рух.и поклари шод булиб, кдбрлари нури илохийга тулган булсин!

Ул муборак зотнинг пойида дуогуй булиб турганлар-нинг, бутун халкимизнинг, жамики ахли исломнинг хайрли ва савобли ишларида Раббимизнинг узи мадаккор булсин!

1998 йил 23 октябрь

А^МАД АЛ-ФАРРОНИЙ ХАЙКАЛИНИНГ ОЧИЛИШИГА БАРИШЛАНГАН МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН НУЩ

Кддрли юртдошлар!
Азиз мехмонлар!

Бугун юртимизнинг кадимий ва сулим гушаларидан бири Фаргонада муборак байрам. Кеча биз табаррук Самарканд заминида ислом оламида юксак обру-эътибор крзонган улур ватандошимиз, хадис илмининг султони, буюк ашгома Имом ал-Бухорийнинг таваллуд туйини утка-зиб, РОЯТ савобли ишни адо этдик.

Бугун эса халкимизнинг яна бир буюк углони, урта асрлар жахон илм-фани асосчиларидан бири, крмусий олим Ахмад ал-Фаргонийнинг хотирасини ёд этиб турибмиз. Ушбу тарихий воқеалар бутун дунё илму маърифат, маънавият ахлининг дикдат марказида булиб, эл-юртимиз обру-эътиборини жахонга тараннум этмокда. Азиз юртдошлар!

Кишилиқ тараққиётига узининг учмас улушини кушиб, мамлакатимиз шуҳратини оламга таратиб, тарих саҳифаларига абадул-абад муҳрланган Мухаммад ал-Хоразмий, Абу Райҳон Беруний, Ибн Сино, Мирзо Улугбек, Имом ал-Бухорий, Имом ат-Термизий, Баҳруддин Нақшбанд, Алишер Навоий сингари улур сиймоларни етиштирган миллат ҳар канча гурунланса арзийди.

Ўзбек диёрида парвариш топган минглаб алломаю адиблар, олиму мутафаккирлар каторидан урин олган БУРХ.ОНИДДИН Марриноний, Зах.ириддин Мухаммад Бобур, Махдуми Аъзам Косоний, Боборахдш Машраб, Нодирабегим каби фозиллар дунёга келган Фаргона водийси ушбу акддани яна бир бор тасдиқлайди. Зеро, бу маскан ҳар канча тарихимизда, давлатчилиқ, илму маърифат,

маданият, меъморчилик анъаналаримиз тараққиётда беназир уринга эга.

Азиз дўстлар!

Бир ҳаракатни барчамиз англаб олишимиз зарур. Ўзбек заминида асрлар давомида фан ва маданиятнинг турли соҳаларида буюк истеъодларнинг парвариш топгани бежиз эмас, албатта.

Жамият тараққиётдаги ҳар қандай узғаришлар, янгиликлар, айниқса, инсоният ривожига қатта туртки берадиган жараёнлар, кашфиётлар уз-уздан юз бермайди.

Бунинг учун аввало асрий анъаналар, тегишли шарт-шароит, тафаккур мактаби, маданий-маънавий муҳитмавжуд бўлмори керак. Миллатнинг табиатида, қонида, насл-насабида эзгулик ва маърифат сари интилиш мафкураси ва қонуниятлари жуш уриши лозим.

Бунинг учун, энг аввало, мана шу қадимий ва бетакрор юртга Аллохнинг назари ва эътибори тушиши керак.

Азиз дўстлар, биродарларим!

Ахмад ал-фарроний таваллудининг 1200 йиллиги миллатимиз учун қатта сиёсий ва маърифий аҳамиятга эга. Биз бу санани давлатчилигимиз ва илму маданиятимиз тарихини, мустабид тузум йилларида ноҳақ, унутилган буюк аждодларимизнинг муборак номларини қайта тиклашдек олижаноб ишнинг узвий бир қисми деб биламиз.

Ахмад ал-фарронийнинг оламшумул мероси дунё маданияти ва маърифати хазиналаридан бири булиб, миллий салоҳиятимиз, миллий тафаккуримиз қулаи ва қудратининг исботидир.

Ахмад ал-Фарроний кишилиқ тарихидаги илк ўйронини даврининг энг забардаст ва ёрқин намояндаларидан бири, уз замонаси фундаментал фан асосчиларидан эди.

Унинг мероси инсониятнинг янги илм чуқдларига кутарилишига сабабчи бўлди, бутун маърифий дунё олимлари учун дастуриламал булиб хизмат қилди. Фаргоналик бу фозил зотнинг "Астрономия асослари" номли шох. асари ун иккинчи асрада латин ва иврит тилларига таржима этилган эди.

Европада китоб нашр этиш бошланган XV асрада эса бу асар Италияда, кейинчалик Германия, Франция, Гол-

ландия ва АКДН каби мамлакатларда қайта-қайта чоп килингани унинг нақдцар юксак аҳамиятга эгаллигини курсатади. Инсон тафаккурининг бебахш махсули булган бу китоб асрлар давомида астрономия фани бўйича узиға хос қрмус вазифасини утаган. Дунёнинг энг нуфузли дорилфунунларида ундан асосий дарслик сифатида фойдаланиб келинган.

Ахмад ал-Фарронийнинг Ернинг шарсимон шаклга эгаллиги борасидаги қарашларини орадан саккиз юз йил утиб амалда ишотлаган машхур сайёҳ. Христофор Колумб, Ер меридианининг бир даражаси микдори ҳақидаги ал-Фаргоний ҳисобларининг туррилигига туда идюнч ҳрсил қилдим, деган дастхат қрлдирган.

Бу эътироф бобокалонимиз, янада кенгрок. айтсам, миллатимиз илмий салоҳиятига берилган муносиб баҳрдир.

Ахмад ал-Фарронийнинг астрономия фани ривожидagi нуфузи шу қадар эдики, аллома бобомизнинг номи Ер қуррасидагина эмас, самода ҳам абадий шухрат топди. Ун олтинчи асрдаёқ. Ойдаги кратерлардан бирига унинг номи берилган эди. Атоқли астроном Ян Гевелий томонидан 1647 йили нашр қилинган "Селенография" китобида Ойдаги кратерлардан икkitаси икки буюк ватандошимиз — АХ.МЗД ал-фарроний ва Мирзо Улугбек номи билан аталади.

Мух.тарам дустлар!

Бугун озод юртимизда Ах.мад ал-Фаргоний каби зотлар ёқиб кетган илм машъали янгитдан порлай бошлади. Биз ушиб келаётган ёш авлод таълим-тарбиясини, уларнинг замонавий илгор билимларга эга булган ҳолда улур бобокалонларимиз меросига муносиб булишларини давлатимиз сиёсатининг устувор йуналиши, деб биламиз. Шу мақсадда мамлакатимизда ягона таълим-тарбия тизими махсус Миллий дастур асосида тубдан ислох. қилинмокдз.

Минглаб фарзандларимиз юксак таракқий топган давлатлардаги энг нуфузли билим даргоҳларида таҳсил олаётгани, буюк аждодларимизнинг издошлари сифатида ақл-

чаковат, илмга чанқоқлик, тиришқоқлик намуналарини курсатаётгани жамиятимизнинг эртанги қуни янада ёрур булишидан дарак беради.

АХ.МЗД ал-Фаргонийга бағишланган тантаналар узлигимизни, қадр-қимматимизни, миллатимизнинг дунёда гутган урнини англаш йулида яна бир муҳим воситадир. Айшшса, бу сананинг ЮНЕСКО қарори билан халқдромик ёсда кенг нишонланиши Ахмад ал-Фарроний илмий меросини урганиш борасидаги янги-янги тадқиқотларга асос булади, деб ишонаман.

Қдцим Кубо тупроғида бунёд этилган муҳ.ташам ёдгорлик мажмуи, Ахмад ал-Фарронийнинг қаршинғизда қад қутариб турган бу улурвор ҳайкали ватандошларимизнинг улур бобокалонимизга ҳурмат-эҳтироми ҳамада эзгу мақсадларимиз рамзи булиб қрлиши табиийдир.

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, буюк аждодимиз хотирасини абадийлаштириш, қуҳ.на Кубо шухратини тиклаш, Фаргона шахрини водий тароватиға хос равишда обод этишда сидқидилдан меҳнат қилиб, бор маҳоратларини ишға солган қурувчиларға, меъморларға самимий миннатдорчилигимни билдирмоклиман.

Азиз юртдошлар!

Бугун Ахмад ал-Фаргоний бобомизнинг туйини нишонлар эканмиз, у қрлдирган мероснинг оламшумул аҳамияти ҳақида сузлар эканмиз, биз Фаррона заминига, Кува тупрориға, шу ерда утган одамларнинг руҳи олдида ва бугун яшаётган авлодлар қаршисида таъзим қиламиз.

Бу зотнинг шу ерда тугилгани, тарбия топиб вояға етгани бу юртни барчамиз учун янада азиз ва муқаррам қилади.

Бу зот қдерда яшаган булмасин, ҳоҳ. Бағдодда, ҳоҳ. Дамашқда, ҳоҳ. Қрхирада У³ илмий кашфиётлари билан шухрат топган булмасин, ишонаманки, у ҳамиша тугилган юртини соқиниб яшаган. Она-Ватанининг муҳ.аббати ва СОРИНЧИНИ бир умр қалбида саклаб юрган. Бу туйру нафакат улур инсонларға, балки иймонли, диёнатли ҳар бир одамға хос ҳусусиятдир.

Мухтарам ватандошларим!

Йиллар утади, асрлар утади, янги авлод дунёга келади, лекин бу зотнинг номи, буюк мероси халкимиз учун шон-шараф рамзи булиб абадул-абад сакланиб қрлади.

Яна бир бор барчангизни бугунги кутлуг тантана билан чин кдлбимдан муборакбод этаман. Аллох. таолодан хаммангизга омонлик-фаровонлик, эзгу ва хайрли ишларингизда мадад тилайман. Улур бобомиз рухи хонадонингизни нурафшон, к.албингизни мунаввар этсин.

1998 йил 24 октябрь

**ЮНЕСКО ИЖРОИЯ КЕНГАШИ
155-СЕССИЯСИНИНГ ЯКУНЛОВЧИ МАЖЛИСИДА
СУЗЛАНГАН НУТҚ.**

Хурматли Ижроия Кенгаши раиси!
Муғтарам Бош директор — Федерико Майор жаноблари!

Хонимлар ва жаноблар!

ЮНЕСКО Ижр^оия Кенгаши 155-сессиясининг якунловчи мажлисини Ўзбекистон пойтахтида утказиш х.акидаги таклифимни қабул қилганингиз учун сизларга хурмах ва миннатдорлик изхрр этиш менга катта мамнуният бағишлайди.

Виз учун Тошкентда жахрн фани ва маданиятининг атокли намояндаларини, таник^и жамоат ва сиёсат арбобларини кутлаш катта қувонч ва шарафдир.

ЮНЕСКО Ижроия Кенгаши сессияси якуний мажлисининг Ўзбекистон мазкур нуфузли халқаро ташкилотга тула ҳуқуқли аъзо бўлганининг беш йиллиги санаси билан бир вақдта тугри келгани диқдатга сазовордир.

Ижроия Кенгаши мазкур еессиясининг "Жахрн маданияти ва ЮНЕСКОнинг аъзо давлатлардаги фаолияти" мавзусида утказилаётганида ҳам муҳим рамзий маъно бор.

Шахсан Бош директор Федерико Майор жаноблари олга сурган жах.он маданияти гоёси ЮНЕСКОнинг қуплаб аъзо мамлакатлардаги фаолиятида тула равишда руёбга чиқди. БМТ Бош Ассамблеяси томонидан янги минг йилликнинг биринчи йили — 2000 йилнинг "Халқ.аро жах.он маданияти йили" деб эълон қилингани катта ахамият қасб этади.

Менинг назаримда, жах.он маданияти РОЯСИ XXI асрдаги умуминсоний таракдиёт фалсафасининг манбаи булиб хизмат қ.илади. Бу РОЯ утган асрларда х.ам қуп қ.иррали ва бетакрор инсоният цивилизацияси ривожининг узаги,

кжсак маънавият ва инсонпарварлик рояларининг асоси бўлиб хизмат килган.

Бу роя бугун ҳам дунёда тинчлик ва барқарорликни саклаб қрлиш йулида халқларни бирдамлик ва ҳамкорликка даъват этиши лозим. **Мен умуминсоний қадриятлар ривожини х.ар бир ҳақ маданияти ва узига хослигининг узаро уйқунлашувида деб биламан.** Маданиятларнинг шу тарздаги уйрунлашувигина умуминсоний маданият ва бутун цивилизациянинг гузаллиги ва кадр-кимматини яратди. Зеро, умумий цивилизация турли халқларнинг маданиятларидан шаклланади.

Миллий ва дунё маданиятларининг энг яхши намуналарини кенг тарриб қилиш ва оммалаштириш ушиб келаётган авлодни, замонавий ёшларимизни маънавий тарбиялашнинг асоси бўлмош лозим.

Мен маданият ва маърифат дунёни жаҳрлат ва **вах, - шийликдан, лийний ва миллий экстремизмдан, этник қарама-қаршилиқ, минтақавий можаро ва урушлардан сакдай олишига ишонаман.**

Бутун дунёга машхур рус ёзувчиси Достоевскийнинг "Дунёни гузаллик куткаради" деган машхур иборасини биров узгартириб, "Қириб келаётган ХХІ асрда дунёни маданият ва маънавият куткаради" деб айтган булардим. ЮНЕСКО шафелиги остида дунёдаги қуплаб мамлакат ва халқларнинг маданият ва инсонпарварлик гоёла-рини руёбга чиқаришдаги кенг иштироки одамларни бирлаштиришга, уларни жипслаштиришга, дунёни янада барқарор ва ҳавфсиз қилишга имкон беради. Ушбу мавзу тинчлик ва ҳамкорликнинг мустаҳкамланиши йулида бизнинг асосий қуролимиз бўлмош лозим.

Бу айрим минтақаларда миллатлараро ва диний қарама-қаршилиқ қучайиб бораётган, қуплаб ҳавф-хатарлар улкан микёс қасб этаётган ҳозирги даврда бағоят долзарбдир. Бизнинг бу мажлисимиз қуплаб минтақаларда диний, элатлараро ва миллатлараро муросасизлик асосидаги янгидан-янги қуролли можаролар давом этаётган ва авж олаётган бир шароитда утмоқда. Афғонистон ва Яқин Шарқда, БОЛҚОН ва Африкада беғуноҳ одамлар ҳалок

(!)улмоқда. Ҳақли равишда башарият маданий меросига мансуб бўлган тарихий ёдгорликлар вайрон этилмоқда.

Буни, айниқса, биз, тоталитар тузум қишанларидан озод бўлган, демократик узғаришлар йулига утган Марказий Осиё мамлакатлари қуқур ҳис этамиз.

Биз ядро қуролсиз яшаш тамойилларини эълон қилар жанмиз, айрим қушни мамлакатларнинг ядро қуролига эга бўлишга интилаётгани, бутун маърифатпарвар инсопийнинг эътирозига қарамасдан оммавий қиргин қуролларини, жумладан, ядро қуролларини синашни давом эттираётгани бизда ҳавотир уйғотмаслиги мумкин эмас.

Ўзбекистон аҳолисида, айниқса, амалда халқаро террорчилик ва диний экстремизм полигонига, дунёвий нарқобизнес марказига айланиб қолган Афғонистонда руи бераётган воқеалар қаттиқ ташвиш ва ҳавотир уйғотмоқда.

Афғонистондаги урушнинг кенг қулоч ёйиш ҳавфи одатий тушунчадаги давлатлараро чегаралар бўлмаган Марказий Осиё минтақасида олдиндан қуриб бўлмайдиган оқибатларга олиб қелиши мумкин. Афғонистон ҳарбий-сиёсий танглик учоги бўлибгина қолмасдан, айни пайтда қурол ва нарқотик модалар тарқатиш манбаи, террорчилар, диний экстремистларни тайёрлаш маркази ҳамдир.

Бу ерда жаҳон цивилизациясидан, умуминсоний қадриятлардан узилиб қолган, қулидан факат жанг қилиш келадиган бутун бир авлод воёга етди.

Бизнинг умумий цивилизациямизнинг ажралмас қисми бўлган бу қуҳда заминдаги тарихий-маданий ёдгорликларга уруш туфайли етқазилган зарарни аниқлаш жуда қийин. Қдчонлардир гуллаб-яшнаган водийлар саҳрога, қуплаб шахарлар вайронага айлантирилди.

Мен шунга аминманки, жаҳон ҳамжамияти мамлакатларининг, биринчи навбатда Бирлашган Миллатлар Ташқилотининг фаол иштироки, агар зарурат тугилса, мажбурий аралашувигина Афғонистон фожиасини бартараф этиши, бу мамлакатнинг жафоқаш халқига тинчлик ва барқарорликни қайтариб бериши мумкин.

Ён кушнимиз Тожикистондаги олти йил мобайнида давом этаётган бек.арорлик, карама-карши томонларнинг ярашиш жараёни секишшк билан кетаётгани бизни ташвишлантирмай крлмайди.

Минтакавий ва маҳаллий можаролар, диний экстремизм, террорчилик, наркобизнес, курол ва психотроп моддалар савдоси, афсуски, нафакат бизнинг минтакада, балки бутун дунёда тинчлик ва хавфсизликка, баркарорликка таҳдид солиб турибди.

Бу таҳдид йулига тусик. куиш, шак-шубҳасиз, ЮНЕСКО мақсадларига мие тушади. Зеро, бу ташкилот Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг келажак авлодни "Бутун инсониятнинг интеллектуал ва ахлокий бирдамлиги" йули билан уруш дахшатларидан халос этиш ниятидан келиб чикдан х.олда тузилган эди.

Шу муносабат билан ЮНЕСКОнинг МОСТ Халкдро дастури элатлараро можаролар ва урушларни бартараф этиш вазифалари билан борлик. хрлда минтакада руй бераётган сиёсий узгаришларни урганиш ва таҳлил этиш мақсадида Марказий Осиё мамлакатлари билан хдмкорликни кучайтириши мақсадга мувофиқ. куринади. Хонимлар ва жаноблар!

Виз миллий маданиятнинг узига хослигини тиклаш ва ривожлантиришга катта аҳамият берар эканмиз, миллий узликни англаш жаҳрн маданияти гоьларидан, умуминсоний кдцриятлардан узилмаслигини назарда тутамиз. Узбек халкининг тарихи ва маданияти умумбашарий цивилизациянинг таркибий ва ажралмас қисмидир.

Ўзбекистан халқи авлоддан-авлодга асраб-авайлаб мерос б^либ келаятган тарихий ва изданий к.адриятларини ва з^зига хос анъаналарини *сакдаб* к.олишга муваффақ. будди.

Фак.ат мустак.иллик шарофати уларок., Имом ал-Бухорий, Имом ат-Термизий, Бах.оуддин Накшбанд, Хожа АХ.мзд Яссавий, Мухаммад ал-Хоразмий, Абу Райх.он Беруний, Ибн Сино, А^мад ал-Фаргоний, Амир Темур, Мирзо Улурбек, Зах.ириддин Мух.аммад Бобур, Боборах.им Машраб, Бурхониддин Маргиноний, Махдуми Аъзам Ко-

соний каби куплаб, нафакат бизнинг миллий маданиятимиз, балки бутун жаҳрн цивилизацияси хазинасига салмокди х.исса кушган буюк аждодларимизнинг номлари ва хайрли ишлари бутун буй-басти билан намоён булди.

Биз ЮНЕСКО раҳбариятидан тарихий ёдгорликларимизни тиклаш, узбек халк.ига узининг ҳақдоний тарихини қ.айтариб бериш борасидаги ишларда кумаги ва куллаб-куватлагани учун чин диддан миннатдормиз.

Бунга 1996 йили узбек халкининг буюк фарзанди, аток.ли давлат арбоби Амир Темур таваллудининг 660 йиллигига бағишлаб Парижда утказилган "Темурийлар даврида фан, маданият ва маърифатнинг гуллаб-яшнаши" мавзuidaги х.афталик ёрк.ин мисол була олади. Бу воқеа Ўзбекистоннинг ЮНЕСКО билан ҳамкорлиги тарихидаги му-
Х.ИМ БОСКИЧ булиб к.олди.

Мазкур сессиянинг утказилиши Шаркнинг икки буюк мутафаккири — Имом ал-Бухорий ва А^мад ал-Фаргоний юбилейлари давом этаётган кунларга турри келгани ҳам тасодиф эмас.

Қадимий Самарқандда ислом оламининг буюк мутафаккири, ҳадис илмининг султони Имом ал-Бухорий таваллудининг 1225 йиллигига бағишланган тантаналар булиб утди.

Ҳазрат Имом ал-Бухорий нафакат узбек халқи, балки бутун ислом оламининг фаҳридир. Бу буюк инсоннинг ҳаёти том маънода илмий ва инсоний жасорат, собит ирода намунаси, юксак эътиқод тимсолидир. Ислон оламида Куръони қаримдан кейин энг ишончли манба саналган "Ал-Жомеъ ас-Саҳих." х.адислар туплами у зоти шариф башариятга к.олдирган улкан мероснинг гултождир. Бутун дунё мусулмонлари яқдиллик билан таъкиддашларича, инсоният яратган китоблар орасида энг буюги мана шу "Ал-Жомеъ ас-Саҳих/"дир.

Қрмусий олим Аҳмад ал-Фарронийнинг 1200 йиллиги тантаналарини нишонлаш узлигимизни, к.адриятларимизни англаш йулидаги яна бир воқеа булди. Аҳдоад ал-Фарронийнинг оламшумул мероси жаҳ.он маданияти ва маърифатининг бебах.о хазиналаридан биридир. Фаргоналик

улуг алломанинг "Астрономия асослари" номли буюк асари ун иккинчи асрдаёк. лотин ва иврит тилларига таржима килинган эди. Кейинчалик бу асар Италия, Германия, Франция, Голландия, Америка Кушма Штатларида бир неча марта нашр этилди. Буюк алломанинг хизматлари эътироф этилиб, Ойдаги кратерлардан бирига унинг муборака номи берилди.

ЮНЕСКО Бош директори Федерико Майор бошчилигидаги сиз мухтарам Ижроия Кенгаши аъзоларининг бевосита ёрдамларингиз, куллаб-қувватлашингиз шарофати билан биз учун мукаддас бу саналар халқаро микёсда кенг нишонланди. Биз буни халқимизнинг тарихи, маданиятига хурмат-эътибор ифодаси, деб биламиз.

Айнан сизларнинг бегараз ёрдамларингиз, саъй-харақатларингиз натижаси уларок., Тошкентда кадрдонимиз Майкл Барри Лейн бошқараётган ЮНЕСКО вақратхонаси очилди ва у самарали фаолият курсатмоқда. Ўзбекистондаги мазкур вақлатхона айни пайтда ЮНЕСКОнинг маданий масалалар бўйича Марказий Осиёдаги минтакавий вақлатхонаси ҳам саналади. Шахсан Федерико Майор жанобларининг ташаббуслари билан ЮНЕСКОнинг диний ишлар бўйича халқаро маслаҳат кумитаси тузилганлигини, бу кумитада Ўзбекистоннинг ҳам уз вакили борлигини мамнуният билан таъкидламоқчиман.

ЮНЕСКОнинг бевосита васийлиги остида, мутахассислари иштирокида 1997 йилнинг май ойида ун иккинчи — халқаро Тошкент киноанжумани ҳамда "Шарж, тароналари" халқдро мусика фестивали утказилди.

Бош конференциянинг 29-сессияси 1999 йилги тадбирлар руйхатида "Шарк. тароналари" иккинчи халқаро мусика фестивалини ҳам киритгани ва бу анжуман Тошкентда утказилиши қувончимизга қувонч, илҳрмимизга илҳ.ом қушади.

ЮНЕСКОнинг "Буюк Ипак йули — мулоқот йули" дастури натижаси уларок., Самаркандда Марказий Осиё тадқиқотлари халқ.ро институтга ташкил этилди. Мазкур институт Марказий Осиё цивилизацияси тарихини урганиши, Марказий Осиё халқлари буюк тарихининг, Шарк.

цивилизациясининг хали бизга номаълум саҳифаларини очиши, таракдиёт ва янгилашиш йулига қирган Марказий Осиё давлатларида бугун кечаётган тарихий ўзгаришларини холис баҳрлаб, авлодларга етказишга уз хиссасини қушиши лозим.

Ўз дастурларини амалга оширишда Ўзбекистонга алоҳида эътибор бераётгани учун биз ЮНЕСКОдан беҳад миннатдоримиз. Биргина мана шу жорий йилнинг ўзида ЮНЕСКО йуналиши бўйича Ўзбекистонда қўлаб халқ.ро ва минтакавий семинарлар утказилди. "Бизнес ва банк соҳасидаги янги технологиялар", Марказий Осиёда таълим тизими бюджетини режалаштириш лойиҳаси бўйича иккинчи йигилиш, Марказий Осиё мамлакатлари ва Кавказда халқ. оғзаки ижодини сақлаш, ногирон болаларни ўқитиш бўйича семинар, фундаментал фанларни ривожлантиришга бағишланган минтакавий анжуман ва бошқа қатор тадбирлар шулар жумласидандир.

Биз ЮНЕСКОнинг кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастуримиздаги иштирокини юксак баҳрлаймиз. Бу ёрули халқаро ташкилот ёрдамида Республика "Ўстоз" жамгармаси қ.ошида профессор ва ўқитувчилардан юқ.ори малакали педагоглар тайёрлайдиган компьютер ўқув маркази ташкил этилди. ЮНЕСКОнинг Тошкент Давлат университетида физика ва астрономия, Самарканд Архитектура-қурилиш институтида маданий меросни асраш, Жаҳрн иқтисодиёти ва дипломатияси университетида инсон ҳуқуқлари, демократия ва бағрикенглик, Тошкент педагогика университетида ахлоқ. ва фук.аролик таълими кафедралари тармоғини яратиш режалаштирилмоқда.

ЮНЕСКО раҳнамолигида Жаҳ.он иқтисодиёти ва дипломатияси университети қршида информатикани ривожлантириш маркази ташкил этилмоқда.

Маданият соҳ.асида ЮНЕСКОнинг Халқ.ро мусика кенгаши Миллий кумиталари ҳамда ЮНЕСКОнинг музей ишлари бўйича халқ.ро кумиталари ташкил этилган.

Буларнинг барчаси Ўзбекистоннинг халқ.ро илмий, маданий марказлар билан янада кенгрок. алоқ.а ўрнатиши учун янги имкониятлар ва қулай шарт-шароит яратади.

Ўзбекистоннинг санок.ли мамлакатлар каторида ЮНЕСКО Ижроия Кенгаши аъзолигига сайлангани бизга билдирилган катта ишончдир ва биз бунга кўсак қўйлаймиз.

Бу юксак ишончга оқдаш учун кулимиздан келган барча ишга қўлаймиз.

Мухтарам Ижроия Кенгаши аъзолари!

Мух.тарам Раис жаноблари!

Ижозатингиз билан икки ОЕИЗ бизнинг ЮНЕСКО билан бўлган кеинги х.амкорлигимиз, муносабатларимизни ривожлантириш ва чуқурлаштириш истик.боллари ҳақда тухталиб ўтсам.

Биринчидан, биз ЮНЕСКО Бош конференцияси 29-сессиясининг Ипак йулини урганишни давом эттириш ҳақидаги қарорини маъқуллаймиз х.амда: "Шарку Рарб: Марказий Осиёда Халк.аро мулоқот" лойиҳасида фаол иштирок этишга тайёр эканлигимизни билдирамыз. Мазкур лойиҳанинг амалга ошириш минтақамизда тинчлик ва барқарорлик урнатилганга хизмат қилади, деб қатъий ишонамыз.

Иккинчидан, биз ЮНЕСКОнинг "Умрбуйи. таълим х.амма учун" дастурида бундан кейин ҳам иштирок этишдан манфаатдор эканлигимизни маълум қилмоқчиман.

Мустиқиллигимизнинг биринчи йилларидан, биз таълим тизимини ислох. қилишга алоҳ.ида эътибор бердик. Айнан таълим миллий давлатчиликни барпо этиш, маънавий уйғониш, иқ.тисодий юксалиш йулида пайдо бўладиган қийинчиликларни енгиб ўтишда одамларга мададкор бўлади.

Бу масала бугун ислох.отларимизнинг энг мураккаб ва масъулиятли тамойили бўлиб турибди. Янги, бозор иқ.тисодиёти шароитида х.ар қандай ишга эътибор қўйганга етук малакали, дунё.араши кенг мутахассисларга биз бугун х.ар қандамда, х.ар дақ.ик.ада эҳ.тиёж сезиб турибмыз.

Ишончимиз қомилки, таълим ва уни ислох. этишга сарфланган маблақ зое қетмайди, аксинча, жамиятимизни муваффақиятли ва изчил ислох. этиш учун қудратли, таъсирчан омил бўлади, пировардида "портлаш самараси"ни бера-

ди. Бизнинг бу масалага ёндашувимиз, стратегиямиз кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастуримызда аниқ.равшан баён этилган. Ўзқ, йилларга мулжалланган бу дастур мактабга, олий таълим ва ундан кейинги бутун ўқув жараёнини ислох. этиш, шунингдек, кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш чора-тадбирларини қамраб олади.

Дастур жамият таракқиётининг замонавий талабларига, халқ.аро андозаларга жавоб берадиган м.ахассислар тайёрлаш нуктаи назаридан ишлаб чиқ.илган. Янги таълим тизимининг ўзи эса мумкин қадар жах.он тажрибаларига ўйгунлашмори қерақ.

Шунинг учун биз тук.қиз йиллик умумий мажбурий таълим билан ўрта махсус ўқув юрталари -- академик лицейлар ҳамда профессионал коллежлардаги ўқ йиллик профессионал таълимни ўзида муҳасам этган ўн икки йиллик таълим тажрибасини мақбул қурдик. Янги таълим тизимининг асосий моҳияти шундаки, ў, аввало ўзқуқсиздир, бу тизимда таълим демократлашади, қасб эркин танланади.

Биз ЮНЕСКОнинг Ўзбекистонда таълим тизимини ислох. этиш мониторинга бўйича Осиё таракқиёт банки техник грантларини амалга оширишда мувофиқлаштирувчи этиб белгиланганини қўллаб-қувватлаймиз. Халқ.аро андозаларга жавоб берадиган таълим стандартларини ишлаб чиқишда х.ам ЮНЕСКО биздан ёрдамни аямайди, деб ишонамыз.

Олий маълумот, илмий ўнвонлар, сертификатларнинг Европа мамлакатларида тан олинишини қафолатловчи ЮНЕСКО Конвенциясига Ўзбекистоннинг тезқ, қўшилиши биз ўқун ўта муҳ.им масаладир. ЮНЕСКО бу борада х.ам бизни қўллаб-қувватлашидан ўмидвормиз.

Мақтаб, лицей, коллежларимизда ЮНЕСКОнинг ма.а.сади, вазиқалари ва ах.амиятини очиқ берувчи махсус ўқув дастурлари ўқртилиши ҳақ.идаги тақлиф бизга маъ.ул бўлганини ҳам айтиб ўтмисқчиман. Зеро, тинчлик, адолат, ўмумбашарий тараққанёт рояларини қ.арор топтиришда бу ҳал.а-

ро ташкилотшнг хизмати нщоятда катталигига шак-шуб-ха йуХ.

Виз асосий максади кушма лойихалар оркали, тинчлик, демократия, багрикенглик ва тотувлик гояларини тарриб этиш булган ЮНЕСКО хамкорлашган мактаблар руйхатига киритиш учун урта мактабларимиз сонини янада купайтиришдан манфаатдормиз.

Учинчидан, узбек халкининг умумбашарий таракдиётига улкан хисса кушган буюк бобокалонлари, шунингдек, жахрн тарихи ва маданиятининг дурдоналари саналган шаҳарларнинг туйларини ЮНЕСКО билан биргаликда утказиш борасида сунгги йилларда талай тажриба тупладик.

Виз бу хамкорликни келгусида ҳам ривожлантиришдан манфаатдормиз. Бу эзгу ишларга уз халкимизга унинг тарихий хотирасини кайтариб бериш имкониятлари билан бир каторда инсонпарварлик гояларини ривожлантиришнинг муҳим йуналишларидан бири сифатида кдраймиз.

Шу билан бирга, бундай таваллуд саналари факат узбек халки учунгина эмас, балки бутун Марказий Осиё минтакасидаги халklar учун ҳам маданий ва тарихий аҳамиятга молик эканини назарда тутамиз. Бундай тадбирлар келажак авлодни тарбиялашда ҳам улкан аҳамият касб этади. Виз бундай маросимларни утказиш оркали ёшларимизни янги кадриятлар асосида тарбиялаймиз, уларнинг калбига тарихий утмишга хурмат билан ёндашиш, уларни авайлаб-асраш, шу халкда мансублиги билан гурурланиш туйруларини сингдирамиз.

Пгубхдсиз, 1999 йида ЮНЕСКО шафелигида туркий халklar достони "Алпомиш"нинг минг йиллиги нишонланиши х.ам барча туркийзабон халklar учун улкан байрам булади.

Туркистон миниатюра мактабининг асосчиси, Шарк.-нинг беназир мусаввири Камолиддин БСХ.ЗОДНИНГ 2000 йилда нишонланадиган 545 йиллик юбилеи х.ам дунё жамоатчилигида катта кдзикдня уйготади, деб уйлайман. Учинчи минг йиллик ибтидосида биз х.озирги Узбекистон худуди-

да кадимий цивилизациянинг, давлатчилик ва зардуштийлик даври динининг пайдо булиши ва ривожланиши нук.-таи назаридан бир-бири билан узвий боишк. булган, умуминсоният тарак.киётда ёрк.ин из крлдирган икки шонли сананинг гувоҳи буламиз. Бу Термиз шаҳрининг 2500 йиллиги ҳамда Хоразмда яратилган зардуштийликнинг мукаддас китоби "АБесто" нинг 2700 йиллиги юбилейларидир.

Умид к.иламизки, ЮНЕСКО Ижроия Кенгаши ва Бош Конференцияси бу саналарни нишонлаш борасидаги бизнинг ташаббусларимизни куллаб-кувватлайди.

Туртинчидан, мен сизларнинг эътиборингизни бизнинг халкимиз мисолидаги ноёб вок.еликка, кимматли тажрибага к.аратмокчи эдим. ЮНЕСКО ёрдамида бу ибратли тажрибани бутун дунёга намойиш этса арзийди. Бу — турли динга мансуб булган халklarнинг куп миллатли давлат шароитида х.ам тинчлик ва тотувликда яшай олиши тажрибасидир.

Бу Якин Шаркда ун йиллар мобайнида турли миллат ва диний к.араш вакиллари уртасида мурасасиз кураш тухтамаётган, БОЛК.ОН, Шимолий Ирландия, Шимолий Кавказ ва бошқа худудларда этник ва диний карама-каршилиқ минтакавий можароларнинг авж олишига манба булиб хизмат килаётган х.озирги замонда бек.иёс ах.амиятга эга булур эди.

Айни вақтда инсоният тарихи турли миллат ва диний эътиқрдга мансуб одамлар юз йиллар мобайнида бир оила каби инокдикда яшаганлари борасидаги мисолларни ҳам билади. Минг йиллар давомида турли-туман дин, маданият ва турмуш тарзига эга булган халklarнинг биргаликда яшаши ва хамкорлиги маркази булган Узбекистон бунинг инкор этиб булмайдиган тасдиғидир. Кадим замонлардан бу ерда мусулмончилик, насронийлик, яхудолик, буддийлик ва бошқа кухна динлар нафакдт бирга яшаган, балки бир-бирини тулдирган, бойитган. Айнан шу заминда юз йиллар давомида дунё маданиятларининг катта микёсдаги бир-бирини бойитиш жараёни руй берган.

Ўзбекистонда турли диний оқим ва конфессияларнинг мавжудлиги ҳам шу билан изоҳланади. **Мен фахр билан айтишим мумкинки, халқимизнинг бутун тарихи давомида ҳеч қандай диний низо, одамларни миллати ва диний мансублигига қараб айириш ҳоллари бўлмаган ва бунга биз ҳеч қачон йўл қўймаймиз.**

Бизнинг юртимизда ҳеч қачон антисемитизм қуринишлари ҳам учрамаган. Ақсинча, Бухоро яҳудийлари ислом таълимотига салмоқли ҳисса қўшган, исломий маданиятнинг асосчиларидан бўлган ўзбеклар билан инқилоқда яшаганлар.

Ўзбек халқи ўзининг бутун тарихи давомида, ҳамма вақт бошқд халқлар ва конфессиялар вакилларига нисбатан ўзининг ҳайрихоҳлик ва ҳурмат билан ёндашишини намойён этиб келган.

Этник, маданий ва диний ҳайрихоҳлик ва очик. қўнғиллик ўзбек халқидининг ўзига ҳос тўғма фазилатларидан бирига айланган.

Ўйлайманки, турли диний эътиқод, конфессияларга мансуб кишиларнинг тинч-тотув яшайдан иборат бўлган бизнинг тажрибамизни миллатлараро, диний ва этник асосдаги турли-туман ички ва минтақавий можароларни бартараф этишда муваффақият билан қўллаш мумкин.

Бешинчидан, бизнинг ЮНЕСКО билан ҳамкорлигимиз экологик муаммоларни ҳал этишда ҳам яхши самара бериши мумкин.

Бугун, XXI аср босқисига экологик ҳавфсизлик, инсон билан табиат муносабатларини тўғри йўлга солиш муаммолари ҳдр қачонгидан ҳам долзарб масала бўлиб турибди. Зеро, бу муаммонинг ечилиши барча халқларнинг манфаатларига дахлдордир, жаҳон цивилизациясининг бугуни ва келажакни қўнғилдан шўнға бошиқдир.

Экологик ҳавфсизлик муаммоси аллақачон миллий ва минтақавий доирадан чиқиб, умуминсоният даражасига айланган. Шў боисдан уни фак.ат халқ.аро ҳамкорлик асосидагина ҳал этиш мумкин.

Бўнға инсоният тарихидаги энг қатта экологик ва инсонлар ҳаётига дахлдор бўлган фўжиялардан бири — Орол

муаммоси ёрқин мисол бўла олади. Бир авлод қўнғилда бўтун бир денгизнинг ҳалоқатга юз тўтиши ҳали тарихда бўлмаган.

Орол фўжиясини минтақавий муаммодан умумбашарий фўжия даражасига қўтарилди. Ўнинг таъсири бўгуннинг ўзидаёқ; экологик ва биологик мутаносибликнинг бўзилишида, жуда қатта ҳудуддаги аҳолининг генофондига ҳавф солаётганида яқдўл сезилмоқда.

Орол бўйида яшайтган аҳоли нафак.ат ўз ҳукуматлари томонидан бериладиган аниқ, ва самарали ёрдамға, балки халқаро ташкилотлар, бўтун дўнё ҳамжамиятининг қўмага муҳтождир.

Биз ЮНЕСКО Бўш директорининг Орол денгизи муаммоси бўйича бў ташкилотнинг Халқ.аро илмий масл.ҳ.ат қўмитасини ташкил этиш тўғрисидаги қарорини ҳар томонлама қўллаб-қўвватлаймиз. Ишончим қўмилки, халқаро илмий ҳамжамиятнинг биргалиқдаги саъй-ҳаракатлари Орол денгизи ҳавзасидаги сўв-экология муаммоларини ҳал этишға амалий таъсир қилади.

Хонимлар ва жаноблар!

Биз ЮНЕСКО тимсолида энг муҳим инсонпарварлик масалаларининг ечимига ижодий ёндашишда ҳаракатлантирувчи қўч бўлиб ҳизмат қиладиган ўзига ҳос, бетакрор халқаро ташкилотни қўрамыз. ЮНЕСКО маънавий уйғониш йўл иға қирган қўплаб мамлакатларға, жўмладан, Ўзбекистонға ҳам халқ.аро маънавий ҳамкорликни қўнғилтириш ва мўстаҳ.қамлаш ўчўн, бўтунжаҳон интеллектуал майдонида янада қўнғрок. фўолият қўрсатиш ўчўн имконият яратиб бераётган ташкилотдир. Мен Ижроия Қўнғиаш иъзо мамлакатларининг барча вакиллариға бизнинг РОЯ ва таклифларимизни ҳар томонлама қўллаб-қўвватлаганлари ўчўн миннатдорлик изхўр этаман.

Сизларнинг мазқўр сессия доирасида муваффақиятли ва самарали ишлашинғизни, шўнингдек, саҳоватли, м.ҳ.-мондўст ўзбек заминида ўтадиган қўнларинғиз қўнғилли ва фўйдали бўлишини тилайман.

Азиз дўстлар!

Келажакимизнинг қандай бўлиши қўн жихдтдан бўгўнға бўғлиқдир. Ўчинчи минг йилликда яшаб, ижод қилади-

ган авлодлар бугун дунёга келмокда, тарбия топмокда Уларнинг камолга етиши, келажаги кандай булиши бизу сизга, хдммамизга боглик.. Сайёрамизнинг зртаси, хар бир инсоннинг, хар бир халк. ва бутун бир миллатларнинг келажаги хдм сиз билан бизга боглш.

Бугунги дунёнинг мохляти, шакл-шамойили шундай Дунедаги барча ташвиш ва умидларимиз хам шунга хос Чин дилдан барча эзгу орзуларимиз руюбга чикишини тилайман.

Эътиборларингиз учун рахмат.

1998 йил 6 ноябрь

**УЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ПРЕЗИДЕНТИГА ЮНЕСКО МЕДАЛИНИ
ТОПШИРИШ МАРОСИМИДА
СУЗЛАНГАН НУЩ**

Мух.тарам Бош директор Федерико Майор жаноблари!

Мух.тарам раис!

Мух.тарам Ижроия Кенгаши аъзолари!

Хонимлар ва жаноблар!

Аввало мени ЮНЕСКОнинг юксак мукофоти — халк.- аро Абу Али ибн Сино олтин медали билан тақдирлагани учун ЮНЕСКОга чексиз миннатдорлик изхрр этишга рух- сат бергайсиз. Ушбу медалнинг орадан минг йиллар утса хам Шарку Рарбнинг барча маърифатли кишилари х.амон хурмат-эх.тиром билан тилга оладиган буюк ватандошим номи билан аталишининг узи мен учун катта маъно касб этади. Фан ва тафаккурнинг куп сохаларида башариятга бебахр мерос к.олдирган буюк к.омусчи олим номи билан аталувчи медаль сохиби булганим билан мен бех.ад фахр- ланаман.

Абу Али ибн Сино орадан ун аср утса хам ноёб қиммат- ти ва илмий ах.амиятини йук.отмаган "Тиб к.онунлари" асари билан узига улмас х.айкал куйиб кетди.

Федерико Майор жаноблари!

Мазкур медални Сизнинг, миллион-миллион кишилар онгида интеллектуал тафаккур ва инсоният уз тарихи мобайнида яратган маънавий мерос, юксак инсонпарварлик гоёлари, тинчлик ва адолат рамзи булиб шаклланган ЮНЕСКО Бош директорининг кулидан олаётганим менга, айникса, катта кувонч багишлайди.

Мух.тарам Ижроия Кенгаши аъзолари!

Қдирли дустлар!

Бу олий мукофот энг аввало куп миллатли халкимизнинг умумбашарий цивилизация тараққиётига кушган х.ис- саси ва хизматининг тан олинishi, тарихий, маданий, маъ-

навий меросни асраб-авайлаш, мамлакатимизда жамият-ни маънавий ва ахлокий жих.атдан юксалтириш, соглом ва комил авлодни тарбиялаб вояга етказиш, кискача қилиб айтганда, халқимизни маърифат йулига боиглаш бораси-даги саъй-ҳаракатларимиз, гуманизм гояларига ҳзфмати-миз, эътиқрдимизнинг муносиб баҳрсидир.

Ушбу юксак гоялар тантанаси учун мен бундан кейин ҳам бор куч-гайратимни аямайман. Юксак мукофот учун барчангизга яна бир бор уз миннатдорлигимни билдира-ман.

1998 йил 6 ноябрь

АДОЛАТ, ВАТАН ВА ХАЛҚ, МАНФААТИ НАРСАДАН УЛУР

Ик.тисодиётда юксак самарадорликка эришиш, жамиятда қанун устуворлиги, демократия тамойилларини қарор топ-тириш, халқ. учун фаровон турмуш шароити яратиш мам-лакатимизда амалга оширилаётган ислох.отларнинг асосий мак.сидир.

Президент Ислам Каримовнинг 1998 йил 9 ноябрь кун и халқ. депутатлари Самарқанд вилоят Кенгашининг навбат-дан ташқари сессиясида сузлаган нутқида барча саъй-х.ара-катларимизнинг мазмун-моъияти булган ана шу масалалар-га яна бир бор жиддий эътибор қ.аратилди.

Як[^]индагина халқдшиз шу муборақ заминда улур бобо-миз Имом ал-Бухорий таваллудининг 1225 йиллигини нишонлади, деди Презвдент. У зоти шарифга бағашлан-ган ёдгорлик мажмуи очилди. Эртасига юртимизнинг қадимий ва сулим Фаргона вилоятида халқ.имизнинг яна бир буюк углони, урта асрлар жах.он илм-фани асосчила-ридан бири, қ.омусчи олим А[^]мад ал-Фаргоний хотираси-ни ёд этиб тантаналар утқаздик. Бу тадбирларни утқазиш-дан мақрад— муқ.аддас Ватанимизнинг [^]ақ[?]1қ.ий тарихини тиклаш, дунё илм-маърифат, маънавий аҳли қиклатини эл-юртимизга қ.аратишдан, бу улуг заминда қамол топган аж-додларимизни улуглашдан иборатдир.

Самарқанд нафакдт узининг буюк тарихи ва боклй ёдгор-ликлари билан дунёга танилган, балки бугунги салоҳияти ва маданияти, авваламбор меҳдатқаш, меҳмондуст, ор-номус-ли халқи билан дунёга машхурдир. Самарқандни дунё та-ракқиётининг бешиги деб бежиз айтишмайди.

Кейинги йилларда мамлакатимиз ижтимоий, ик.тисо-дий ва маданий х.аётида қуп узғаришлар руй берди, дунё

микёсида давлатимизнинг мавкеи янада мустахкамланди. Самарканд халки ҳам ана шу олижаноб ишларга уз улушини кушиб келмокда.

Давлатимиз рахбари кайл этганидек, вилоят иктисодиётига чет эл инвестицияларини жалб этиш, рақбатга бардошли саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш, хусусийлаштириш куламини кенгайтириш, қурилиш, ободончилик, тарихий обидаларни тиклаш, кишлоқ. инфратузилмасини ривожлантириш борасида муайян ишлар амалга оширилди.

Бу ерда "Самарканд-Калифорния", "Самарканд-Прага", "УзБАТ" қушма корхоналари самарали фаолият курсатмокда. "Самарканд Нейшнл Америка", "Новый камень", "СамКочавто" қушма корхоналари эса иш бошлаш арафасида турибди.

Стадион, теннис корти, кардиология марказининг иккинчи навбати каби қўпгина иншоотлар қурилиши нихриясига етмокда.

Нафакат Самарканд шахрининг узида, туманлар ва кишлоқларда ҳам ижобий ўзгаришларни қўриш мўмкин.

Шуни қайд этиш лозимки, кейинги йилларда вилоятда кишлоқ. хўжалиги соҳасида ҳам ижобий натижаларга эришилди. Утган йили пахта тайёрлаш режаси, бу йил галлачиликда қўлга киритилган ютуқлар меҳрини ерга бериб ишлаётган х.ар бир деҳдонни, х.ар бир самаркандликни, бутун халқимизни қувонтиради.

Албатта, биз бу ижобий ишларни эътироф этиб, уларга муносиб баҳо берамиз. Чўнки бу ютуқлар замирида халқининг улкан меҳнати ётибди, дея таъкидлади Президент. Аммо бугунги учрашувимизнинг асосий сабаби — **айнан уч йил олдин** мана шу залда айтилган жиддий гапларнинг биз ишониб тайинлаган, сайлаган раҳ.барият эътиборидан четда қўрилиб кетиши, бугун вилоят ҳдетида қўй бераётган номаъқул уринишлар, баъзи ютуқлардан мағрурланиб, амалда утирганларнинг боши айланиб, оёғи ердан ўзилиб қолгани ва аҳ.олининг салбий ҳрлларга нисбатан эътирозига қўчайиб бораётгани будди.

Президент нимани назарда тутмокда?

Йўлбошчимиз *ушаш,а* вилоятнинг янги сайланган биринчи раҳбарига, вилоятни билиши, шу ерда тўғилиб ўгани, катта бўлгани, эл-юртнинг тузини егани, тажриба ва билими етарли эканини айтиб, буларнинг ҳаммасини шу элнинг тинчлигини, халқнинг ҳаётий эҳтиёжларини, ҳуқуқ. ва манфаатларини таъминлашга йўналтириши ва бу йўлда фидойи бўлиши лозимлигини, соғлом МУҲ.ИТ — соғлом ҳаётнинг гарови эканини таъкидлаган эди.

Вилоят ҳаётида маҳ.аллийчилик, қариндош-ўруғчилик, ошна-оғайнигарчилик каби иллатларга барҳам бериш, йўл қўймаслик ҳақида ўқитиб, алоҳида оғохлантирганди.

Амалда нима бўлди? Шу қисқа вақт мобайнида 11 нафар шахар ва туман ҳ.оқими, қўшма вилоят ташкилоти раҳ.барлари вазифасидан озод этилди.

Биров ишда хато-қамчиликларга йўл қўйгани, эгаллаб турган лавозимини суиистеъмол қилгани, вазифасини ўдқалай олмагани ва шўнга ўхшаш бошқа сабаблар билан ишдан олинса, бўнга ҳ.еч қим қарши эмас. Аммо лавозим "бўюртма" билан аниқ, "шаҳе" ўқун бўшатиб, бу шаҳе ҳам раҳбарга қ.арашли бўлса, қариндошлиги, ошна-оғайнилиги, ўруғ ёқи қелиб қикишига қ.араб танланса, бунда **адолатсизликка қим қидай олади?!**

Биз ёш, қўбилиятли кадрларнинг йўлини очиш, уларга ҳар томонлама қўлқўл бериш ҳақида қўп гапирамиз. Самаркандда эса 21 нафар шах.ар ва туман ҳрқимларининг биринчи ўринбўсарларидан 2 нафари, 289 хўжалик раҳбаридан 52 нафари 40 ёшгача бўлган кадрларни ташкил этади, ҳолос. Шўндай экан, ёшлар қайрати, шижоати, қ.обилиятига эътибор, вилоятда ишга қамонавий ёндашиш ҳақдқа нима дейиш мўмкин?

Кадрларни танлашда уларнинг қобилияти, имқонияти ҳ.исобга олинмагани туфайли лавозимларга тасодифий шахслар қелиб қўрилган. Улар ислохртларнинг мазмун-моҳиятини тушўнмайди, эскича иш ўслубларидан вўз қеча олмайди. Натижада улар бошқ.арган қорхона инқирўзга юз тутайди. Уша қорхонада ишловчиларнинг тақдири нима бўлади?

Вилоятдаги 231 та корхонанинг молия-хужалик фаолияти тахдил килинганда, уларнинг 92 фоизи инкирозга учрагани аниқданган. Шу корхоналарнинг рах.барларига нисбатан эса чора курилмаганини қандай бахрлаш мумкин?

Президент мах.аллийчилик, ошна-огайнигарчиликни ҳдѐтимизга, тарак.киѐтимизга хавф соладиган **тахдидлардан** бири деб атаган эди. Афсуски, Самарканд вилояти мисолида ана шундай ҳрдисаларга дуч келиб турибмиз.

Вилоят ҳркимининг кумагида унинг якин қариндош-урурларини бошқарув тизимидаги идораларда масъул лавозимларга тайинлаш авж олган.

Ички ишлар бошқармаси рах.барларининг мурасосозлиги туфайли вил оят ҳркими А.Мардиевнинг укаси Олим Султонов Нарпай туман ички ишлар бўлими бошлиғи вазифасини бажарувчи, опасининг угли Собир Тошнѐзов Каттакуррон туман ички ишлар бўлимининг Давлат автомобиль назорати бошлиғи, якин қариндоши Рофур Тошнѐзов Иштихон туман прокурори лавозимларида ишлаб келганлар.

А. Мардиевнинг қудаси Фарида Зиѐмухамедова вилоят меҳнат биржаси бошқарувчиси лавозимида ишлаб келмокда.

Вилоят давлат солиқ. бошқармасининг собик. рах.барлари х.окимга лаганбардорлик қилиб, унинг яқин қариндошларидан Ю. Санаев, Ғ. Тошнѐзов, А. Султоновларни Каттакуррон тумани солиқ, инспекциясининг масъул лавозимларига ишга қуйганлар.

Бундан ташқари, вилоят х.окимининг яқинлари И. Қурбиров вилоят Марказий банки бошқарувчиси, Х. Бобомуродов эса Самарканд шах.ар Темирйул тумани х.окими лавозимида тайинланган. Бунга ухшаган яна куплаб мисолларни келтириш мумкин.

Бу вилоятда мах.аллийчилик, ошна-огайнигарчилик, урур-аймоқ^иилик иллати чуқур илдиз отганини курсатиб турибди.

Виз бу муаммонинг нақ^адар мураккаб ва хавфли эканини тушушшшмиз, дардол унинг олдини олишимиз зарур, дея таъкидлади давлатимиз ра^абари. Чунки бу йулга кир-

ган рах.бар худбинлик касалига дучор бўлиб, оѐғи ердан узилади. Ёнг ѐмони, рах.барларга нисбатан кенг жамоатчиликнинг ишончи йуқолади. Бундай жамиятдан барака кетади, иш юришмайди, ах.оли уртасида турли тортишувлар ва норозшшклар пайдо бўлади.

Дарх.ақик.ат, бундай муҳ.итда рах.барга яқин бўлган, ишонган, суянган кадрлари бир-бирларини куллаб-қувватлайди, содир бўлган к.онунбузарлик ва жиноятларни яширади. Жамиятда адолат йуқ.олади. Бундай ҳрлда хал к. арз-додини, фарѐдини қимга айтиши керак?

Вилоят давлат аппаратининг узагини лаѐқ;атсиз, сиѐсий савияси паст, ахлокий жих.атдан нопок, аммо, рах.барнинг ишонган огайнилари, эски к.адрдонлари, бир х.овуч лаганбардор қимсалар ташкил этса, одамлар ѐгтирозини қимга айтиши мумкин?

Бундай ҳрл хизмат вазифасини суиистѐмол қилиш, давлат ва жамоат мулкани талон-торож этиш учун қулай шароит яратади.

Жумладан, вилоят ҳркимининг узок, йиллик огайни-си — вилоят давлат божхона бошқармасининг собик. бошлири А. Примов лаганбардорлик ва тилѐгламалик билан Алишер Мардиевнинг пинжиги қириб, хизмат фаолияти даврида сурункали равишда к.онунбузарликларга йул қуйиб келган.

Ахвол шу даражага бориб етганки, А. Примов Мардиев учун унинг ҳуқуқни муҳ.офаза қилувчи идоралар билан бўлган мулоқ.отларида воситачи ролини уйнай бошлаган. Ҳозир у хизмат фаолиятидаги жиддий нук.сонлари учун лавозимидан озод қилинган ва унинг ҳаракатлари тегишли идоралар томонидан текширишдан утқазилмокда ва натижаларга қура ҳуқуқдй бах.о берилади.

Вилоят ички ишлар бошқармасининг собик. бошлиғи Т. Муродхужаев х.ам А.Мардиевга яхши қуриниш мак.садида унинг яқин қдриндошлари ва ошна-огайнилариининг к.онунсиз хатти-х.аракатлари учун ҳуқуқни муҳрфаза қилувчи идоралар олдида узига хос к.алқ.он вазифасини утаб келган.

Асосий вазифаси вилоятда конунчиликка катыш риоя этилишини таъминлашдан иборат булган Т. Муродхужаевга, уни кулга олиш максадида, коррупциялашган кимсалар давлатга к.арашли болалар борчасини бериб куйганлар ва унинг урнида дангиллама шахсий уй-жой куриб берганлар. ОРЗИ мойланган "хукук. посбони" эса уларнинг давлат ва жамоат мулкини талон-торож к.илишлари билан борлик, найранглари панжа орасидан караб келган.

Айни пайтда Т. Муродхужаев ҳам лавозимидан озод этилиб, жиноий жавобгарликка тортилмокда.

Вилоят хркимининг энг тор даврасига собик. рахбар Раим Насимов ҳам киради. У давлат мабларлари эвазига нафакат узи учун, балки вилоятдаги катор-катор рахбар ходимлар учун ҳам конунсиз равишда уй-жойлар, шахсий-маиший иморатлар куриб берган.

Амир Темур майдонини ободонлаштириш ишларидан фойдаланиб, уларнинг хисобидан вилоят рах.барларига хусусий уйлар куриб берилгани аникланди. Охирги пайтларда Насимов билан Примовлар А. Мардиевнинг пинжиги кириб, огиз-бурун упишиб куп бемаъни ишларга кул урган.

Вилоят рахбарияти билан якин булганидан фойдаланиб, Насимов уз ташкилоти номидан катта микдорда тамаки ва пахта махсулотларини Россия Федерациясига олиб чикиш билан борлик. турли найранглар уюштириб, тушган жуда катта микдордаги пул ва валюта маблагларини узининг якин одамлари билан биргаликда узлаштирган.

Бу каби салбий хрлатларни кескин танк.ид килар экан, **охирги ващтда, вилоят мшсёсвадиги кадрлар сиёсати, йирик и[^]тисодий-ижтимоий масалалар давлат идораларида эмас, А. Мардиевнинг иштирокидаги туй ва базмларда, бошк;а норасмий учрашув-йиганларда [^]ал щлинадиган булиб и/олган**, деди Президент. Таассуфки, купинча давлат маблаглари, х.ар хил угри-к.аллобларнинг жиноий йул билан топган мабларлари хдсобига уюштирилган бу зиёфатларда А. Мардиевнинг гумашталаригина эмас, балки масъул рахбар ходимлар, хукук.ни мухрфаза кдлувчи идораларнинг рах.барлари ҳам фаол иштирок этишган.

Албатта, бу утиришларда суз давлат, халк. манфаатлари, одамлар дарди ва эътирозлари туррисида эмас, узаро и урухлашув, рах.барлик лавозимларига яна к.ариндош-урурлар, узларига содик. одамларни тайинлаш, уларнинг крнунсиз х.аракатларини яшириб боришни ташкил этиш, узларининг нопок ниятларини амалга оширилиши хак.ида кет-|ан.

Бундай х.аракатларнинг оцибати нима билан тугашини А. Мардиев билмаган деб уйлайсизми?

Табиий равишда бундай ах;волнинг томири-негизи к.аерда, деган савол тутилади. Авваламбор, бундай хрлларнинг замини-томири эскидан к.олган салбий, суяк-суягимизга сингиб кетган одат ва асоратларда булиши керак. К.олаверса, яна бир сабаби — янги кабул килинаётган крнун ва фармонлар, демократия ва адолат талабларини менсимасликда, бугунги х.аётимиздаги узгаришларни хдс этмасликда, камситишдадир.

Аникрок, айтсак, бугун бошимиздан кечираётган утиш даврини эски тузумнинг НОСОРЛОМ ок.ибат-таъсири х.амда янги тизим, янги замон талабига жавоб берадиган ёш кадрларнинг х.ал килувчи лавозимларга жуда катта к.и-йинчилик билан келиши мураккаблаштирмокда.

Минг афсуски, айрим х.олатларда рах.барнинг ваколати канча оширилса, шунча куп худбинлик касалига учрайди, очкузлик гирдобига, таъмагирлик комига тушади. Худди дуо кетгандай. Лавозим, вазифа х.акида гап кетганда, каттами-кичикми, тасдикланиш олдидан текшириб чикилади, олдинги фаолияти урганилади — дуппадуруст одам. СОРЛОМ, меҳнаткаш оилада тарбия олган, билими х.ам етарли, х.аракати х.ам бор. Зиммасига олаётган масъулияти х.акида гапиради, катта-катта ваъдалар беради. Унинг гапларини эшитиб, эртага масжидга имомликка тавсия килса х.ам булади.

Лавозимга утиргандан кейин эса куп билан бир-икки йил ишлайди, сунг мутлак.о узгариб кетади. Ишни атрофдаги одамларни [^]згартиришдан бошлайди.

Биринчи галда савдо ва хизмат соҳаси ходимларини узгартиради. Мисол учун бозоркомни алмаштиради, эва-

зига "кук"идан олади. "Кук"ини бермаса иш битмайди. Биргина Самарканднинг энг катта "Сиёб" бозорида неча марта бозорком алмашди.

Иккинчи галда маъмурий органларнинг катта-кичик рахбарлари узгартирилади. Ички ишлар, прокуратура, адлия, суд, божхона, солик. ва бошқалар. Бундай жойларга узининг "шоввоз"ларини утказди. Тегишли идораларнинг Тошкентдаги рах.барлари билан тил бириктиради.

Учинчи навбатда узидан олдин ишлаган одамни крралашга, килган ишларини йукда чикаришга, шунинг хисобидан осон йул билан обру топишга ҳаракат килади.

Иш бошлаши билан унинг атрофини ошна-огайнилари, таниш-билишлари, кариндош, уруг-аймок. вакиллари, киска килиб айтганда, ака-укалар, амакиваччалар, аммаваччаю холаваччалар ураб олади. Узи отасининг исмида булса, укаси бобосининг исмида булади. Бу майнавозчилик, устомонлик билан одамларга узларини гуёки бир-бирига бегона килиб курсатишга ҳдракат киладилар.

Махаллийчилик шу даражага бориб етадики, сорлом фикрловчи одам уларнинг найранглари олдида ожиз крлади. Акл бовар килмайдиган киликлари тезда англолмайди. Рахбар худди бир нарсадан кеч крлаётгандай узининг ҳам, хамтовокларининг ҳам хамёнини тулдиришга интилади. Бунак.а одамларда на инсоф, на ирода ва на имон бор.

Улар узларини химоя килиш учун бошпана излашади, Тошкентда утирганларнинг **пинжиг**а киришади. Шунака пайтда табиий савол тугилади. Унга ишонган, такдирини унга боглаган одамларнинг орзу-умидлари к.аерда к.олиб кетди? Улар кимга ишонсин, кимга эргашсин?

Хаёт фалсафасидан ва тажрибасидан айтиш мумкинки, ким мумай даромад, нопок йул билан бойлик топса, у хамиша халк. нафратига учрайди. Халол меҳнати, пешона тери эвазига эмас, угрилик, таъмагирлик ва порахурлик билан топган маблагги х.еч к.ачон татимайди. Жамиятга, эл-юртга наф келтирмайди.

Ахир, лавозим кишига кибру х.аво, бойлик туплаш ва кайфу сафо учун берилмайди-ку! Аксинча, у юксак масъ-

улиятни, х.аётнинг бутун рох.ат-фарогатидан кечишни, керак булиб к.ол ганда узидан кечишни талаб кил ад и. Бундай караш одатга айланиши, хаётимизга сингиб кетиши керак.

Халк.имизда **"шлмиш-кдирмиш"** деган мак.ол бор. Яна **"кдапгор ишнинг кяйири к^ирк, йидцан сунг ^ам чик,ади"** дейишади. Шундай экан, к.ингир ишни эл-юрт назаридан яшириб булмайди. Бундай одам бугун булмаса, эртага шармандаи шармисор булиб, шунча йил ишлаб, меҳнат к.илиб топган обру-этиборини бир кунда йуХотиб куйиши мумкин.

Энг огири — нафак.ат эл-юрт, балки узининг кариндошлари, таниш-билишлари олдида иснодга к.олади. Уз фарзандлари олдида бошини кутара олмасдан юришдан ортикрок. азоб-укубат бормикан?

Президент хаммани уйлантирадиган саволларни уртага куйди: нима учун мана шундай аччик. х.ак.ик.атни баъзан тан олмаймиз? Хаёт тажрибасини тарих мисолида кура-била туриб шундан к.айтмаймиз. Нафс балоси шунчалик кучлими? **Мен уйлайманки, х;ар цандай соглом инсон бу саволни узига бериб, узи жавоб топиши керак.** Эл-юрт нафратидан, охиратдан куркиш, хаётда узининг урнини йуХотмаслик *ар* кандай кишининг бурчи эмасми?!

А. Мардиев хакида гап борар экан, дея давом этди йулбошчимиз, авваламбор, уни бугунги аччик. кунга олиб келган сабаблар — иродаси бакувват булмагани, нафс, айшу ишрат балосидан халос булишга кучи етмагани ва энг мухими — унинг қ.ариндош-урурлари, таниш-огайниларининг таъсиридан чик.олмаслиги, охир-окибатда инсофини йук.отгани, деб биламан.

Хаёт тажрибаси шуни тасдиқлайдики, радбар айшу ишратга берилиб, узининг талабчанлик, ташкилотчилик ва рах.барлик бурчини унутиб куйганида, к.онунга риоя килиш, тартиб-интизом масалалари колипидан чик.иб кетиши табиийдир.

Бизнингча, вилоятда жинойтчилик, айник.са унинг уюшган, ута хавфли турларига карши курашнинг ах.воли

бугун куйилаётган талабларга жавоб бермаётганига сабаб ҳам ана шунда.

Биринчи рахбар тайинланган пайтда вилоятда крнун устуворлиги таъминланишига ҳеч кимда шубҳа йук. эди. А.Мардиевнинг мутахассислиги — ҳукукшунос. Прокуратура, суд, адлия соҳаларида катта лавозимларда куп йил ишлаган. Купчилик бу одам маъмурий органларнинг бошини к.овуштириб, нуксонларни бартараф этади, деб ишонган эди. Бугун эса, вилоят буйича утган йилнинг шу даврига нисбатан ута огир жиноятлар сони 24,5 фоизга, зурлаб номусга тегиш жиноятлари 20, фирибгарлик 75, безорилик 49, боскинчилик жиноятлари эса 52 фоизга усганига гувоҳ. булиб турибмиз.

Жорий йилнинг 9 ойида утган йилнинг шу даврига нисбатан ута огир жиноятларни очиш 23,5 фоизга камайган. Шу тоифадаги жиноятларнинг 15-20 фоизи фош этилмай крлаётгани такрорий жиноятлар содир этилишига шароит яратмокда.

Бевосита ҳукукни муҳрфаза этувчи идоралар ходимлари томонидан жиноят содир этиш ҳам Самарканд вилоятида оддий ҳрлга айланиб крлган. Утган уч йил мобайнида 170 нафардан зиёд ички ишлар идоралари ходими, 3 нафар солиқ., 3 нафар божхона идоралари, бир судья ва бир прокуратура ходими жиноий жавобгарликка тортилган. Уларнинг аксарияти мансабини суиистеъмол қилиш, гаразғуйлик ва таъмағирлик билан боглик. жиноятларга кул урган.

Шу йилнинг 25 август куни вилоят ички ишлар бошкармаси жиноятларнинг оддини олиш хизмати ходимлари — милиция майорлари Р.Хужаев ва М.Баҳрдировлар узаро тил бириктириб, фукаро В. Халатовадан товламачилик йули билан пора олаётганларида кулга тушганлар. Бундай мисолларни куплаб келтириш мумкин.

Бу нима деган гап? Ҳукук. посбонларининг узи жиноятчи булса, халқ. дардини кимга айтсин?! Ҳакиқ.атни, адолатни каердан изласин?

Яқинда туй-^ашамларни, оилавий тантаналарни, маърака ва маросимларни тартибга солиш, уларни утказишда

йул қунилайтган манманлик, шу^ратпарастлик, эл-юрт одатлари ва анъаналарини менсимаслик каби иллатнинг олдини олиш мак.садида янги Фармон к.абул қилинди. Таассуфки, Самарк.андца ^ам бундай салбий ^олатлар куп. Керак булса, х.ар к.адамда учрайди. Ленин вилоят, ша^ар, туман {мшбарлари бу борада мурасасозликка йул қуйиб келяпти. Узи юк.ори лавозимларда утириб, шу камчиликларга йул қуилганлар ҳам кам эмас. Ҳақиқ.атни гапирсак, бузрунчилик узи купинча шулардан бошланади.

Мазкур Фармон чик.қ.анидан кейин оёғи ердан узилган, кибр-х.аваго берилган айрим кимсалар хушёр тортиши керак, деб уйлаймиз.

Давлатимиз рах.бари биринчи галда мамлакат мик.ёсидаги, вилоят, шаҳар, туман даражасидаги идоралар, вазирликлар ва давлат идоралари, ҳукук.-тартибот органлари ходимларини алоҳ.ида огоҳлантирди: барака топқурлар, эл-юртдан ажралманглар, уларнинг кузига-юзига к.аранглар, ахволидан хабардор булиб, инсоф, диёнат чегарасидан чикманглар. Акс х.одда оқ.ибати ёмон булиши мукаррар!

Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, бундай мух.им ишларда жамоатчилик фикрини кузгатиши, х.аётимизнинг турли жихатларини таҳлил этиши лозим булган вилоят оммавий ахборот воситалари, афсуски, уларга берилган ҳукук. ва имкониятлардан тулик. фойдаланмаяптилар.

Мамлакатимизда ва вилоятда ижтимоий-иктисодий ислох.отларни амалга ошириш ҳамда уни янада чуқурлаштириш жараёни, вилоят ҳаётида руй бераётган ижтимоий воқеалар тугрисида теран ахборотлар берилмаяпти.

Чоп этилаётган мак.олалар, купгина курсатув ва эшитиришлар бадий-сиёсий жих.атдан саёз. Одамларни к.изик.тирадиган, уларнинг дик.катини жалб к.иладиган, муаммо кутарадиган танкидий чик.ишлар кам. Аксинча, телевидениеда куплаб чет элда ишланган ур-сур, бех.аё видеофильмлар намоиш этилмокда.

Самарканд вилояти ах.олиси х.ар йили уртача 2,2 фоизга, меҳнат ресурслари эса 3 фоизга усиб боряпти. Бу курсаткич Иштихон, Каттакургон, Окдарё туманларида

4-5 фоизга етади. Одамларнинг эҳтиёжларини қридириш учун болалар борчаси, мактаблар куриш, янги ишчи уринлари очиш, дуконларда етарли мол булишига эришиш лозим. Тиббий ёрдам, ичимлик сув ва газ таъминотини ташкил этиш зарур. Бу масалаларни ким уйлайди, ким хал килади?

Уч йил давомида газ таъминоти бор-йўги 8 фоизга, сув таъминоти эса 4 фоизга усганини инобатга олсак, қабул килинган дастур бажарилишига ким қафолат беради? ТТҒу суръатда кетилса, вилоятни газ билан тулик, таъминлашга 8 йил, сув билан таъминлашга эса 19 йил керак булар экан!

Кейинги уч йилда вилоятнинг Булунгур, Ургут, Каттакуррон туманларида юкумли касалликлар билан огриган беморлар сони купайган. Вилоят буйича хдм бу касалликлар билан хасталаниш хрллари республика курсаткичидан уч марта купдир. Аксарият сорликни саклаш муассасаларининг зарур тиббий жихрзлар, техника, дори-дармонлар билан таъминланиш даражаси талабга жавоб бермайди.

Мавжуд урта мактабларнинг 66 фоизи мослаштирилган, 25 таси эса авария хрлатидаги биноларда жойлашган. Бугунги кунда вилоятга 107 та, бошқача айтганда 32,5 минг уринли мактаб етишмайди. Мавжуд мактабларнинг асосий кисми бугунги кун талабларига жавоб бермайди.

Бюджет танқислигига қарамасдан, солиқ. органларининг масъулиятсизлиги ва лоқайдлиги шу даражага бориб етганки, **бозорларда йигалаётган патта туловларидан келадиган 97,5 миллион сум маблагаинг а гиг и 42,4 фоизи бюджетга тушган, холос.**

Солиқ. туловлари буйича қарзлар барча туман ва шаҳарларда купайиб, вилоят буйича 2 миллиард 130 миллион сумдан ортиб кетган.

1 октябрь ҳолатига қура бюджет муассасалари ходимларига 198,2 миллион сум иш х.аки туланмаган. Бу курсаткич утган йилнинг шу даврига нисбатан тахминан 2 мартага ортган.

Бундан ташқ.ари 6 ёшгача бўлган болаларга, кам таъминланган оилаларга 132 миллион сум, 2 ёшгача болаларга қарагани учун ишламайдиган оналарга 184 миллион сум нафақа ва моддий ёрдам пули туланмаган.

Дунёда норасида гудаклар, етим-есирлар х.а.кига хиёнат қилишдан огир гуноҳ булмаса керак. Самарқанд шаҳ.ар Боғишамол тумани "Тупхона" мах.алла кумитаси раиси З.Муминова ва шах.ар халқ. банки назоратчиси С.Нажмитдинова дужжатларни сохталаштириш йули билан кам таъминланган оилаларга берилиши лозим булган 660 минг сум маблаши узлаштирганлар.

Хокимлик, ички ишлар, солиқ., божхона ходимлари к.аёқда қарамокда? Бу жиноятлар учун ким жавоб беради?

Самарқанд минг-минг йиллик шонли тарихга эга, буюк аждоддаримизнинг шаън-шавкати билан бу юрт шуқу>ди етти иқлимга маълум ва машхурдир.

Бу қутлуг заминдан таралган илм-маърифат зиёси бутун инсоният тафакқурини мунаввар этган, десак муболага булмайди. Бунинг тасдиғини қуни кеча булиб утган Имом ал-Бухорий тантаналарида хдм қурдик.

Шуни яна бир бор уйлаб қурайлик, деди Ислом Қаримов, бизнинг бугунги қилаётган ишларимиз, фаолиятимиз юксак маънавият мезонларига нечоғли мое келади? Давлатчилик, эл-улусни бошқаришда адолат, ватан, халқ. манфаатини ҳар нарсадан устун қуиш тамойиллари устуворми? **Содда қилиб айтганда, халқ. турли бугин рах.барлари ишидан розими?** Афсуски, шу қаби қуплаб саволларга ижобий жавоб бериш қийин. Шундай экан, ҳар бири-миз фаолиятимизни танқ.идий нуктаи назардан тахдил қилиб қурайлик, хато ва қамчиликларимизни аниқлаб, қерақли сабоқларни қик.арайлик.

..Даёт уз йулида давом этаверади. Рах.барлар қелиб кетади, эл, халқ. қолади. Лекин ана шу раҳбар халқ. қунглидан узига жой топа оладими? Эса қ.оладиган бирон хайрли иш қидцими? Одамларнинг бошини қрвуштириб, уз ибрат булиб, уларни улугвор вазибаларни бажаришга сафарбар эта олдими? Назаримизда, х.ар бир рахбар бу х.акда доимо уйлаши, узига-узи савол бериб қуриши керак.

Халкимизда "яхшидан бог услади, ёмондан доғ" деган гап бор. Кимдан бог крляптию, яхши ном, яхши хотира крляптию, кимдан док, иснод крляпти, буни одамларнинг узи ажратиб олади.

Менинг энг катта ишончим, дея таъкидлади Президент, ёш авлоддир. Замонавий билимга эга, одобли, илмли, курсанг хавасинг келадиган, баркамол ва шижоатли фарзандларимиздир. **Мен узимнинг тақдиримни дом, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тавдирини дом ана шуларнинг кийёфасида кураман. Киши ана шундай фарзандлари борлигидан куч олади, онги тиниклашади, рағбатланади, кукси тошай кутарилади.**

Юккрида тилга олинган камчилик ва нуксонлардан кунглим гаш булган пайтларда келгуси авлод, ёшлар, фарзандларимиз х.ақдца уйлайман, деди пировардида давлатимиз рахбари. Шунда кунглим ёруг булади, келажакка ишончим мустахкамланади. Виз ^з олдимизга куйган мурод-максадларимизга етиш гарови — мана шуларнинг кулида. Бугунги учрашувимизда мух.окама этилган масалалар, қабул қилинаётган қарорларга келсак, барчангиз улардан ҳолисона ҳулоса ва тегишли сабоқ. чик.ариб олсиз, деб ишонаман.

ЮКСАК МАЪНАВИЯТ - ЖАМИЯТ ТАРАҚДИЁТИНИНГ АСОСИ

Навоий вилояти деганда куз олдимизда бири биридан улкан саноат қорхоналари, мамлакатимизни электр қуввати, маъданли угитлар ва турли қимёвий моддалар билан таъминлайдиган, давлат хазинасини қимматбах.о металллар билан тулдиришига катта Улисса қушаётган замонавий ноёб иншоотлар намоён булади.

Вилоят уудуд жшцатидан Ўзбекистонда биринчи уринда туради. Кенг пахта далалари, чеки-чегараси қуринмайдиган яйловлар х.ам вилоят салоҳ.иятини ошириш имкониятларидан далолат беради.

Президент Ислам Каримов 1998 йил 11 ноябрь куни У.ОЛЦ депутатлари Навоий вилоят Кенгашининг навбатдан таши%ари сессиясида сузлаган нутқида мавжуд имкониятлардан қандай фойдаланилаётгани, ислох.отларни х.аётга жорий этишидаги камчилик ва муаммолар, уларни бартараф этиш йуллари ҳусусида батафсил тухталди.

Мустақиллигимиз шарофати туфайли улкамизнинг бу қуркам минтак.аси қайтадан вилоят мақ.омини олганига қ.арийб олти йил булди, деди Ислам Каримов. Шу вақт мобайнида собик. Иттифок. даврида қурилиши деярли тухтаб қ.олган Учқудукдаги қон-металлургия заводининг иккинчи навбати, Қизилқум фосфорит заводининг биринчи навбати қуриб битқазилди.

Замонавий технология билан жиҳрзланган "Зарафшон-Ньюмонт" Ўзбекистан-Америка қушма қорхонаси ишга туширилди. Учқудук.-Султонўздоғ темир йулининг қурилиши давом этмокда. Шулар қаби қупгина хавас қилишга арзийдиган ишлар амалга оширилмокда.

Бу заминда куплаб миллат ва элатларнинг тинч-тотув яшаб, уз меҳнати билан Ватанимизнинг шухратини, обрусини оширишга хисса кушаётгани бугунги кунимизнинг энг катта бойлигидир.

Президент сессия кун тартибига куйилган масала ҳақида гапириб, бугунги учрашувдан мақсад — вилоят ҳаётидаги ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ вазиятни аниқлаш таҳлил этиш ва авваломбор, кадрлар масаласини ечиш, шу масаладаги купгина муаммо ва камчиликларни ҳолисона баҳрлашдан иборатдир, деди.

Дарҳақиқат, вилоят саноат, деҳдончилик ва қорвачиликни янада ривожлантириш борасида жуда катта имкониятларга эга. Нафакат вилоят қиёфасини, керак бўлса, бутун Ўзбекистонимизнинг фаолияти ва имкониятлариди ифодаладиган дунёга машҳур улкан ТОҒ-ҚОНЧИЛИК саноати қорхоналари айна шу ерда жойлашган.

Вилоят аҳолисининг қарийб 60 фоизининг ризқу рузи бевосита қишлоқ хўжалигига, қўл жихатдан мана шу соҳадаги ишхўртларнинг қандай олиб борилиши ва уларнинг самарасига боғлиқдир.

Бу ишларни амалга ошириш учун мамлакатимизда зарур меъёрий-ҳуқуқий замин яратиб берилгай, асосий қонунлар қабул қилинди.

Шунга қарамай, вилоят қишлоқ хўжалиги ишларида ҳеч қандай бурилиш сезилмаяпти. Вилоятда пахта ва раппа етиштириш борасида жиддий камчиликлар мавжуд. Сурункасига ўч йилдан буён давлатга пахта сотиш режалари барбод бўлмоқда. Бунинг асосий сабаби — вилоятда уруғчилик билан ҳеч қим шугулланмаётгани, тезпишар ва юқори сифатли тола берадиган навлар жуда секинлик билан раёнлаштирилаётганлиги ва ерга бўлган муносабатнинг тубдан ўзгармаётганлигидир. Деҳдончилик маданияти ўта пастлигидир.

Шуни яхши тушуниб олишимиз даркорки, ҳар қандай ишхўртларнинг самара бериши одамларнинг, ишчиларнинг манфаатдорлигини оширишдан бошланади. Лекин бугунги кунда тахминан 350 миллион сум иш ҳақининг берилмағлиги деҳқонларни ишдан совутмоқда. Уларнинг унумли меҳнатга бўлган қизиқишини сусайтирмоқда.

Вазирлар Маҳкамасининг 1996 йилдаги "Навоий вилоятининг Томди ва Учқудук туманлари қўрақулчилик фермаларини хусусийлаштиришни чуқурлаштириш чоратадбирлари тугрисида"ги қарори ўшбу туманларда сифатли, харидоргир қўрақул тери, жун, гушт маҳсулотларини янада қўпайтириш, қўпон-чуликларнинг мулкка бўлган эгаллик ҳиссини ўйғотиш мақсадида чиқарилгани ҳаммага аён. Лекин вилоят ҳокими ҳақда Томди ва Учқудук туманлари ҳокимлари томонидан бу муҳим ишга эътиборнинг пастлиги натижасида жорий йилда 1996 йилга нисбатан қўрақул тери тайёрлаш 40 фоизга қамайган.

"Бухороқўрақул" заводига бор-ўғи минг дона тери сотилган, ҳолос. Буни қандай изоҳлаш мумкин?

Давлатимиз раҳбари қайта-қайта таъкидлаганидек, ишхўртлар, аввало, инсон манфаатлари учун хизмат қилиши керак. Бу жараёнда халқнинг бевосита иштироки эса бениҳйа катта аҳамиятга эга. Аммо Навоий вилоятида бозор иқтисодиёти шарт-шароитларига ўтиш жуда суёт кечмоқда. Қўлаб қорхоналарда ҳанузгача эски тузумдан қўлган бокимандалик қайфияти яшаб келмоқда.

Қимматли қўғозлар бозорини шакллантиришда жиддий камчиликлар мавжуд.

Иқтисодиётнинг айрим тармоқлари бекқўрор ишлаётганлиги туфайли вилоят қорхоналарининг молиявий аҳволи оғирлигича қўлмоқда. Буни йил бошидан бери молиявий аҳволи урганилган 284 та қорхонадан 77 фоизи иқтисодий жихатдан ночор деб топилгани ҳақда исботлаб турибди.

Сотилмаган саноат маҳсулоти ҳажми тобора қўпайиб қўрмоқда. Қўборларда 1,5 миллиард сумлик маҳсулот тулланиб қўлган. Маҳсулот қўлдиклари "Навоийазот", "Қизилқўмцемент", "Электрқўимёзавод" қорхоналари қўборларида, айниқса, катта. Бўнга қим, қандай жавоб беради?

Бўндан салқам турт йил аввал вилоятингизга янги раҳбар тайинлангани, деди Ислоҳ Қаримов. Ў вилоятдаги мавжуд муаммоларни ҳал қилишга бош-қўш бўлади, са-

вияси, билими, дунёкараши давр талабига мое келади, деб хаммамиз унга ишонч билдирган эдик.

Тан олиш керак, Хаёт Раффоров бир-икки йил гайрат билан меҳнат килди. **Ленин кейинчалик бу райрат урнини лоқайдлик, ута хотиржамлик эгаллади.** Ҳоким фаолияти-да к.ариндош-уруғчилик, ошна-оқайнигарчшшк каби кусурлар пайдо булди. У ҳркимнинг асосий бурчи — халқ. дарди билан яшаш эканини буткул унутиб, бир гуруҳ. лаганбардорлар таъсирига тушиб кради. Хизмат ваколатидан фойдаланиб, факат уларнинг истакларини бажо келтириш билан шугуллана бошлади.

Йулбошчимизнинг бу эътирозини куйидаги далиллар тула тасдиқлайди: Хаёт Раффоров раҳбарлига даврида туман, шаҳр ҳркимларининг 90 фоизи, бошқарув аппарати, маданият ва иқтисодиёт соҳ.алари, жамоат ташкилотлари раҳбарлари 100 фоиз алмаштирилган. А^вол шу даражага етиб борганки, вилоят ҳркимлиги агросаноат масалалари гуруҳи раҳбари 7 марта, вилоят "Мевасабзавот" бирлашмаси, товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, вилоят транспорт ишлаб чиқариш бирлашмаси, вилоят халқ, таълими бошқармаси раҳбарлари 4 марта, вилоят нефть маҳсулотлари корхонаси раҳбари эса 3 марта алмаштирилган.

Вилоят раҳ.барлари нефть, дон, мева-сабзавот, пахта тайёрлаш, савдо ташкилотлари ва бозор раҳ.барларини тез-тез алмаштириш касалига дучор булган.

Ҳоким уз умр йулдошини вилоятдаги чет эл ваколатхонасига, куёви ва кизини Тошкент шаҳридаги Навоий вилоятининг энг йирик корхоналари — "К^зилкумцемент", "Навоийазот" ваколатхоналарига раҳ.бар к.илиб ку^йишдан, бошқ.а қ.ариндошларига, оиласининг якднларига "мойли" жойлар инъом этишдан уялмаганига нима деса булади?

Халкимизда "қрвун к.овунни куриб ранг олади", деган макрл бор. Ҳокимнинг рафторига караб, унинг 5финбосари **Ж. Ризаев** вилоят дон тайёрлов идораси раҳбари уринбосарлигига угли Аминжон Ризаевни, "К^ишлоқхужтаъминоттаъмир" х.иссадорлик жамияти булим бошлиги ла-

возимига кудаси Юсуповни утказиб куйган. Оғайнилари булмиш ака-ука Мамиковлардан бирини — вилоят дон уруғчилиги маркази бошлиги, иккинчисини — хужалик раҳ.бари лавозими билан "сийлаган". Божаси, куёви ва яна бир уши "ҳрмий ота"нинг ёрдамида молия ва банк ташкилотларига ишга жойлаштирилган.

Вилоят Х.ОКИМИНИНГ иқтисод масалалари буйича уринбосари А. Хдлимовнинг 5 нафар к.ариндоши банк соҳасидаги турли раҳ.барлик лавозимларида ишлаб келган. Унинг кдриндошларига тегишли булган фирмаларга хамма жойда "кук чирок." ёкиб куйилган. Фак.атгина 1997 йилнинг ноябрь-декабрь ойларида "Абдух.алимбобо" корхонасига 10 миллион сумдан ортик. кредит ажратилган. Фирмага шу кредит хисобидан ун ва шакар сотиб олиш учун дарх.-ол зарур фонддар х.ам ажратилган.

Фирманинг номидан хам маълумки, унинг соҳ.иби, албатта, жаноб Халимовнинг оталари булиши керак.

Холбуки, айнаи шу пайтда кднчадан-канча ишбилармонлар, фермер ва хусусий корхона эгалари ёрдам ололмасдан, турачилик ва таъмагирлик дастидан дод, дейишмоқда. Вилоятда уларнинг охини эшитадиган одам эса топилмайди.

Ҳоким уринбосарлари Ж. Ризаев ва А. Халимовлар юк.орида айтилган камчиликлари учун хизмат вазифасидан озод килиндилар. Лекин гап фак.ат уларни ишдан бушатишдагина эмас.

Нима учун айнаи шундай нуксонларга йул куйилди? Нима учун улар шу даражада мансабни суиистеъмол килишди-ю, таниш-билишчилик, ошна-оқайнигарчиликка берилиб кетишди-ю, биров уларга уз вақтида танбех. бермайди?

Шу уринда х.оким цаерда эди? Наҳ.отки, у пинжидаги икки уринбосарининг бу ножауя хатти-х.аракатларидан беҳабар булган, деган савол тугилади.

Минг афсус ва надоматлар булсинки, вилоят раҳ.бари кадрларни танлашда, амалга куйишда "узимники ва узганики", "к.арши ва тарафдор", "садок.атли ва садок.атсиз" каби алмисокдан к.олган ак.ида таъсиридан халос булол-

маган. Иш ва бодшарув самараси хакида кайгуриш, халк.-нинг огиринаи енгил килиш урнига, узининг хузур-халоватини уйлаган.

Табиий равишда бу хрл вилоятда носоглом мухитни юзага келтирди. Минглаб одамларнинг ҳақли норозилигига сабаб булди.

Натижа шунга олиб келдики, назорат йуклигини сезган турли тоифадаги бевурд раҳбарлар кунгли тусаган ишни килаверди. Пировард-оқибатда бутун бошли идоралар, ташкилотлар обрусига доғ тушди, халкнинг вилоят, туман раҳбарларига ишончи йукрлмоқда.

Афсуски, бу фикримизни тасдиқ. этадиган далиллар ва мисоллар жуда куп.

Масалан, Навоий вилояти солиқ. бошкармаси бошлигининг уринбосари К..Абдуолимов аттестациядан утолмаганига карамай, Зарафшон шаҳар солиқ. инспекциясига раҳбар этиб тайинланди. Орадан уч ой вақт утмасдан, Навоий шаҳар солиқ; инспекцияси раҳбари лавозимига утказидди.

Сиёсий маҳдудлик шу даражага бориб етдики, шахсий садокатни кадрлар танлашнинг бош мезони деб билган яна бир кимса — вилоят ҳркимлиги ташкилий-кадрлар гуруҳининг собиқ. раҳбари Б.Сон амалда вилоятнинг иккинчи раҳбарига айланиб қ;одди.

Акс ҳ.олда, оддий аппарат ходимининг вилоят ҳ.окими уринбосарларига ҳ.ам, шах.ар ва туман ҳ.окимларига ҳ.ам тугридан-тугри турли қ^рсатмалар бераверганини ва улар буйрусдни кулоқ, *қркрли* бажараверганини қ,андай баҳ.олаш мумкин?

Агар вилоят ҳркими томонидан рақбат берилмаса, Сон жанобларининг бунга ҳадди сикармиди? Хайриятки, вилоятда ҳ.окими мутлак, булишига бир баҳа қ;олган бу "зоти бузруғ" Президент девони аралашувидан сунг лавозимидан четлаштирилди.

Вилоятда маънавий мухитнинг бузилгани, айрим раҳбарларнинг орқ,асида суянган тоғи, ҳ.имоячиси борлигига ишонгани нақ.адар хунук о^ибатларга олиб келганини яна шундан ҳ.ам сезиш мумкинки, **1995-1998 йилларда бир ҷан-**

ча раҳ.бар ва мансабдор шахслар устидан жиноий иш тилди.

Жумладан, узларига юклатилган мансаб ваколатларини суиистеъмол қилганликлари учун "Раллабадк"нинг вилоят булими собиқ, бошқ.арувчиси **И.Саъдянов**, Ташк^1 иктисодий алоқ;алар миллий банки вилоят булимининг собиқ. бошқ.арувчиси **Ж. Неъматов**, "Навоий дон маҳсулотлари" х.иссадорлик жамиятининг собиқ. раиси А. Адизов, Навбахрр тумани ҳ.окимининг собиқ. уринбосари **Э. Эрназаров** жиноий жавобгарликка тортилди.

Ҳокимнинг яна бир ишонган кадри — вилоят молия бошқ.армасининг собиқ. бошлиги **А. Разз<щов** миллионлаб сум бюджет маблағларини доимий равишда узбошимчалик билан сарфлаган. ^зига бюджет ҳ.исобидан хизмат машинаси сотиб олган. Беморларнинг озик.-овқатига ажратилган маблағлар ҳдсбидан касалхоналарнинг бош врачларига енгил автомобиллар олиб берган. Жаноб Раззоқрвнинг "саховати" туфайли "Зарафшон" футбол клуби ривожини учун мулжалланган пул ҳисобидан вилоят спорт кумитаси раҳбарига енгил машина теккан. Бундан ташқ.ари, ҳ.ар бир тийинни тежаши лозим булган вилоят молияси мутасаддисини турли фирмаларга халқ. меҳнати эвазига топилган пулларни "инъом" этган. Бу каби ҳртам-тойликнинг туб сабабларини тегишли органлар пухта текшириб, уз ҳулосасини чиқариши лозим, деб уйлаймиз.

Энди қуйидаги мисолга эътибор беринг: вилоят марказида йуловчи қ.атновини яхшилаш мақсадида "Навоий-троллейбус" уюшмаси тузилган эди. **Турт** йил булдики, **ташкilot бор-у, аммо троллейбусдан дарак йуц.** Маълум булдики, уюшма раҳ.бари **Х. Рустамов** мазкур корхонада жинояткорона "оилавий пудрат" тузиб, яъни угле, укаси, синглиси ва ҳрқазо қариндошлари билан узаро тил бириктириб, ташкilotнинг катта маблақларини талон-тоғж килган экан.

Бу каби иллатларнинг илдизи, негизи қдерда? Нега вилоятда қ.онун ва тартиб бу қадар оёқ.ости қилинди?

Қ.ОНУН бажарилишини назорат қиладиган, давлат бойлигини ҳ.имоя этувчи, айна вақтда инсоф ва диёнатни унутган кимсаларни, айниқ,са, ҳ.аддидан ошган, купол

булса хдм айтиш керак, кутуриб кетган бундай рах.барларни тартибга чакирадиган одам борми узи?

Куни кеча Самарканд вилоятида рахбар маънавияти, унинг жамият олдидagi бурчи ва масъулияти х.акида аччиқ, гаилар айтидди, дея эслатди Ислом Каримов. Самаркандда айтилган бир гапни яна бир бор таъкидлаш жоизки, эл ишониб топширган вазифани суийстеъмом киладиган, шахсий манфаатини халқ, ва давлат манфаатидан устун биладиган, узига ортикча бино куйиб, барчанинг нафратини ку'згатадиган рахбарлар билан асло келиша олмаймиз! Одамлар ишончидан махрум булган бундай кимсалар урнини бушатиб бериши керак. Уларни крнун аеосида жавобгарликка тортиш лозим.

Бу бало-казодан кандай кутулиш мумкин, бу муаммонинг кандай ечими бор?

- 1) Эски асоратлардан халос булган, замен талабига жавоб берадиган ёшларни куллаб-кувватлаш;
- 2) Куп партиявийлик асосидаги жамоатчилик назоратини кучайтириш, жамиятда демократик тамойилларни мустахкамлаш;
- 3) Мулкчилик масаласини ечиш;
- 4) Союм кучларни бирлаштириш ва янги х.аракат, сиёсий кучлар фаолиятига йул очиб бериш.

Ишнинг уз хрлига ташлаб куйилгани, рах.барларнинг уз манфаати, уз ташвиши билан оворалиги шунга олиб кеддики, Навоий вилояти жиноятчиликнинг усиши буйича мамлакатда энг биринчи ва энг аянчли уринда турибди. Бу ерда умумий жиноятлар сони хдр минг кишига х.исоблаганда, республика курсаткичидан 24 фоиз купдир.

Бизнингча, бу ^олнинг сабабларидан бири вилоятда хукукни мух.офаза к.илиш идораларининг иши мутлак к.оник.арли эмаслигидадир. Шу боис вилоятда юз бераётган кдтор к.отилликлар, ута шафк.атсизлик билан содир этилган жиноятлар жамоатчиликни ташвишга солмокда.

Бундан ташк.ари, ик,тисодиёт сох.асидаги жиноятлар, хусусан, ёнилга-мойлаш материалларини гайрик.онуний сотиш, ма^сулотлар сифатини белгиловчи хужжатларсиз савдо кдшш, солик. ва бош^а туловлардан буйин товлаш, харидор ва буюртмачилар х,ак!lга хиёнат килиш, бозор-

ларда савдо к.оидаларини сурункасига бузиш х.оллари х.ам кулайиб бормокда.

Бу каби хунук иллатларнинг олдини олиши ва уларни бартараф этиши лозим булган масъул шахсларнинг узи жиноятга кул урса, бунга кандай ток,ат кдчиб булади?

Куйидаги фактларга эътибор беринг: факдг 1997-1998 йилларнинг узиди вилоят ички ишлар ходимларидан 32 кишига нисбатан жиноий иш кузгатилди.

Улар жиноятларни фош этиш урнига жиноятлар ^акидаги ариза ва хабарларни кабул к.илмаслик, жиноятлар сонини хисобдан яшириш йулига утиб олишган.

Вилоятда уюшган жиноятчиликнинг, коррупциянинг чукур илдиз отгани ва бу хрлнинг жамият хаётига тахдид солаётгани, айник.са, ташвишлидир. Бу хрлга кескин чек куйиш ва зарба бериш лозим.

Бизнинг халкимиз жуда олижаноб, унча-мунча кийинчиликларни писанд к.илмайдиган, х.ар нарсадан х.ам нолийвермайдиган халқ., дея давом этди Президент. Шу сабабки, бировдан хрл-ахвол сурасанг, энг ночор хрлатда хдм, "худога шукур, яхши", деб жавоб беради. **Лекин азиз биродарлар, тушунинглар, ^ар к^андай сабру то^атнинг ^ам чеки-чегараси бор. Халцшизнинг бундай тантилигани, багри кенглишци суийстеъмом цилмаслик керак.**

Энди шу нуктаи назардан, оддий халқ. учун энг зарур, энг хаётий эх.тиёж булмиш согликни саклаш, мактаб-маориф, маданият ва бошка ижтимоий сох.алар ахволига бир назар ташлайлик.

Вилоятда бемор болаларни даволаш уринлари кейинги уч йил мобайнида 26 фоизга камайиб кетган. Оналар ва болалар улими бошка вилоятларга нисбатан 10 фоизга куп. Умуман, ахрлининг касалланиш даражаси республикадаги уртача курсаткичдан 20 фоизга ортикдир.

Мах.аллий бошк.арув органларининг эътиборсизлиги туфайли Томди, Конимех туманларидаги кишлок. тиббий муассасалари ах.олига зарур ёрдам курсата олмаяпти. Улар уз вактида дори-дармон билан таъминланмаяпти. Вилоятда ханузгача ихтисослаштирилган кардиология, онкология ва эндокринология диспансерлари мослаштирилган биноларда ишламокда.

Маориф сохдсига келсак, вилоятдаги мактабларнинг 60 фоизи шароити чекланган, мослаштирилган биноларда жойлашган. 8 та мактаб биноси эса мутлакр яроксиз хрлга келиб долган. Х.^аР ТУрт мактабнинг учтасига газ утказилмаган. Жами мактабларнинг ярми тоза сув билан таъминланмаган. Мактабларнинг аксариятида ошхона ва спорт заллари йук..

Таассуфлар булсинки, энг янги, кечагина куриб битказилган мактабларда компьютер ва боища замонавий жихрзлар у ёкда турсин, оддий уриндикдар хам етишмайди.

Жихрзлар уз йулига, лекин вилоят мактабларида биз умид боглаган, келажагимиз вориси булмиш ёш авлодга атиги 10-синф маълумотига эга булган 422 нафар укитувчи сабок. бераётганига қандай чидаш мумкин?

Вилоятда ахрлини газ ва тоза сув билан таъминлаш хануз катта муаммолигича крлмокда. Навбахрр, Кизилтепа туманларида тоза ичимлик суви билан таъминлаш 35-40, табиий газ билан таъминлаш даражаси Навбахрр туманида 41 фоизни ташкил этади, холос.

Вилоятда уй-жой курилиши 40 фоизга камайиб кетган. Зудлик билан зарур чоралар курилмаса, ҳукуматнинг кишлок. инфратузилмасини 2000 йилгача ривожлантириш хакидаги карори, уй-жой курилишини куллаб-кувватлаш буйича давлат дастури барбод булиши мумкин.

Навоий вилоятида савдо ва маиший хизмат курсатиш ишларига хам етарли эътибор берилмаяпти. Вилоятнинг куп жойларида, айникса, Кизилтепа, Хатирчи ва Нурота туманларида 8 хил турдаги озик.-овкат мах.сулотларининг сотувда й^аклиги учун оддий халк. олдида ким жавоб беради?

Пуллик хизмат курсатиш сохасида х.ам ахвол ачинарли.

Вилоят бошқарув тизимидаги нук.сонлар, к.онунбузарлик, жиноятчиликнинг хавфли даражада купайиши, энг аввало, жойларда маданий-маърифий ишларнинг, маънавиятнинг сусайиб кетганидан далолат беради. Янада аник.рок. айтганда, республика «**Маънавият ва маърифат**» жамоатчилик марказининг вилоят булими, ма^аллий уз-узини

бошқариш идоралари иши замон талабларига жавоб бермайди.

Буни шундан х.ам билиш мумкинки, кейинги йилларда Навоий вилоятида бирон-бир йирик маданий-маърифий тадбир утказилганини ҳеч ким эслай олмайди.

Холбуки, мамлакатимиз ах^и жуда катта маънавий юксалиш жараёнини бошдан кечирмокда. Миллий кадриятларимиз, аъналаримиз к.айта тикланмокда. Буюк аждодларимизнинг таваллуд туйларини нафакат уз мамлакатимиз, балки бутун дунё мик.ёсида нишонлаяпмиз.

Лекин Навоий вилоятида шундай бир кайфият ҳукмронки, гуё бу замин харитада кечагина пайдо булгандай!

Маънавият, тарихий хотира, миллий кадрият тушунчаларининг жамият х.аётидаги, ёш авлодни уз Ватани ва халк.ига садок.ат рухда тарбиялашдаги ах.амияти тугрисида гапирар экан, йулбошчимиз мажлис ахлига мурожаат килиб, шундай деди:

— Азиз биродарлар, барака топкурлар, айтинглари-чи, сизлар х.ар куни куриб ва кезиб юрадиган Кармана шах.-рининг ёши нечада?

Ёки Чули Маликдаги эски работ ва сардобалар қачон пайдо булган?

Саримиш дараси ва горидаги ибтидоий суратлар бу улканинг энг кадимий маданият бешикларидан бири эканидан дарак бермайдими?

Нуротадаги эски тугон-чи? Янглишмасам, бу тугон Марказий Осиёдаги энг кадимги сув иншоотларидан бири-ку?

Бугун такир сахро бакрида Навоий каби куркам шах.арнинг кдц ростлаб турганининг узи бир муъжиза эмасми?

Навоийликлар фахр этса ва узгаларга куз-куз к.илса арзийдиган нарсалар, буюк аждодларимиз аклу заковати билан бунёд этилган тарихий, маданий ёдгорликлар озми?

Бунинг кадрига етиш, таърифу тавсифини жой-жойига куйиш, нафак.ат мамлакатимизда, балки бутун дунёда тараннум этиш учун, энг аввало, шу юрт фарзандларида чин эътиқрд, чин мухаббат ва чинакам ихлос булиши керак, деб уйлайман.

Энди зикр этилмиш савобли ишларга бош-қрш булиши хам қарз, хам фарз булмиш вилоят оммавий ахборот воститаларининг ахволига назар ташлайлик.

Афсуски, вилоятда "Туртинчи ҳркимият" вакиллари узларининг асосий вазифаларини унутиб қуйишган қурилади. Чоп этилаётган мақала, берилаётган эшиттириш ва курсатувлар муаллифлари нуқул майда ютуқларни макташдан нарига утмаяпти. Сиёсатимизнинг устувор йуналишлари, уни вилоятда амалга оширишдаги камчиликлар руйроқ ёритиб берилмаяпти.

Аслида ёзаман, курсатаман, деган мард муҳбир учун вилоятда муаммо ва нуқсонлар қамми?

Яқинда вилоят газетасида пахта терими мавзусига ба-ришланган бир кичик мақрала босилди. Нима экан дег, жаноб Раффоронинг турмуш уртоқлари катта бошларини кичик қилиб, пахта териш учун далага чиққан эканлар! Ана, сизга сенсация! Ана, сизга оламшумул янгилик! Буни уқиб, беихтиёр муҳбирга бундан боишга гап қуриб қилганмиди? Уят, диёнат ва инсоф борми узи, дегингиз келади.

Қурииб турибдики, вилоятда тупланиб қилган муаммолар жуда қуп. Уларнинг сабаби эса битта — вилоят рах.-бари, ақчик. булса х.ам айтиш жоизки, вилоятнинг ақсарият фаолларида узокни кузлаб ишлаш, изланиш булмаган.

Муҳтасар айтганда, вилоятдаги ижтимоий-иқтисодий вазият тахлили ах^олни тубдан ва кескин узгарилишни так.озо этади.

Бунинг учун эса вилоят рах.бари давлат ва халқ. манфаатини, қ.онун ва адолатни, оддий халқ. манфаатларини ҳдмма нарсдан устун билиши керак.

Вилоят рахбари каттаю кичик, ёшу қари — жамики вилоят ақлининг бошини қрвуштирилиши, уларни улур мак.-сад, бунёдқорлик ишлари, фаровон ва буюқ келажак йулида жипшлаштирилиши, сафарбар этилиши, халқнинг бор қучгайратини мавжуд муаммоларни х.ал этишга йуналтирмоғи керак.

Республикамизда энг катта ҳудудга ва қудратли иқтисодий салоҳиятга эга булган Навоий вилоятининг бойли-

ги — унинг орир-вазмин, ориятли ва меҳ^атқаш халқидир, деди Ислон Қаримов пировардида. Бу халқнинг қунглини топан, юрагига қириб борган, дарду ташвишларига ошна булган рахбар узини бахтиёр деб билса арзийди. Чунки бундай халқ. билан ҳар қ.андай муаммони еҳса булади.

Ёрур истик.бол учун каттаю кичик ақиллик билан, қулни-қулга бериб, бир ёқ.адан бош қикариб меҳ.нат қилса, уйлайманки, вилоят ижтимоий-иқтисодий тарак.қ.иёти тезлашадди, ақрлининг фаровонлик даражаси юксалади.

Энг муҳими, халқимизнинг ақ.иллиги, адолатга ишончи, шу орқ.али меҳ.натга муносабати, шижоати ошади.

АДОЛАТ ^АР ИШДА ЗДМРСЩИМИЗ ВА ДАСТУРИМИЗ БУЛСИН

Самарканд ва Навоий вилоятлари халқ депутатлари кенгашларининг 1998 йил 9 ва 11 ноябрда булиб утган навбатдан ташиқари сессияларида му^окама этилган масалалар кенг жамоатчишикда катта кизиқиш уйротди. Шу муносабат билан Президент Ислон Каримовга Ўзбекистан телерадиокомпаниям раиси Абдусалом Кучимов бир неча савол билан мурожаат килди.

Йулбошчимиз саволларга жавоб қайтарар экан, мазкур йитлишларда кутарилган му^оим маънавий-ахлокий, сиёсий-ижтимоий муаммолар %акида батафсил фикр билдирди.

Жуйида шу су^бат матни эълон қилинмокда,

САВОЛ: Мухтарам Ислон Абдуганиевич, куни кеча Самарканд ва Навоий вилоятлари халқ. депутатлари кенгашларининг навбатдан ташиқари сессиялари булиб утди. Жамоатчилигимиз бу анжуманларда мухркам этилган масалалардан оммавий ахборот воситалари орқали етарлича маълумот олди, одамлар уз муносабатларини хам билдирмокдалар. Шу билан бирга, хар икки сессидда Сизнинг чик.ишингизни кузатар эканмиз, айник.са "юрагимни бушатишни истардим-у, майли..." деган сузларингизни эшитганда, журналист сифатида ватандошларимизга яна айтмокчи булган қатор фикрларингиз борлигини сезгандек булдим...

ЖАВОБ: Х.а.ик.атан, халқтаиз гувох. булганидек, х.ар икки сессия хам кескин, танқидий рухда утди. Мазкур вилоятларнинг рахбар доираларида вужудга келган носоклом мух.ит ҳақда аччик., аммо х.ақдоний сузлар айтидди. Бундай номақбул одат тусига кириб к.олаётган ачинарли ^олатлар бугунги ҳаётимиздаги ижтимоий мух.итнинг бу-

зилишига ва ах.олининг адолатга булган ишончининг йукрилишига сабаб булмокда. Бу фикрлар аслида амал курсидан кетаётган кимсалар учун эмас, шу вилоятларда яшаётган меҳнатқаш, адолатга ташна инсонлар, ҳаётга эндигина кириб келаётган ёшлар учун, миллатимиз, халқимизнинг эртанги куни ҳақда к.айгуриб айтидди, десак, хато булмайди.

Шу йигилишларда тилга олинган маънавий-ахлокий, сиёсий-ижтимоий муаммоларнинг баъзи бир жихатларини киск.ача изоҳлаб утиш зарур, деб х.исоблайман. Чунки улар бизнинг бугунги ҳаётимиз, олга к.араб килаётган х.аракатларимиз билан чамбарчас боглик..

Умрим давомида орттирган озми-купми ҳаётий тажрибаларим асосида шундай хулосага келдимки, дунёда инсон иродасини синайдиган воситалар куп. Аммо уларнинг бирортаси хам амал, лавозим, мансаб каби одамзотнинг кимлигини, унинг киёфаси ва моҳиятини як.к.ол очиб бера олмайди.

Шу хусусда куп уйлайман. Мансаб деганлари к.андай сирли, бетизгин куч эканки, нега у манамен деган, ақлли-хушли, ок.-крани таниган, туппа-тузук инсонларнинг эл-юрт, давлат ишониб топширган ваколатларни суиистеъмол қилишига, инсофини йук.отишига олиб келади, мах.аллийчилик, уруг-аймокчилик, порахурлик, калонди-моглик каби иллатлар домига тортади? Бунинг сабаблари нимада? Бу ярамас иллат к.аердан, к.андай пайдо булади? Бу хунук, аянчли ах.волни к.андай қилиб бартараф этиш, жамият танасига канадай ёпишган бу балодан к.ай тарика халос булиш мумкин?

Бу касаллик илдизи хонлар, беклар, к.озилар, мингбоши-ю юзбошилар ҳукм сурган олис замонларга бориб такалади. Балки халқ. эртақларидаги порахур амалдорлар, Абдулла Крдирий тасвирлаган ришватга ботган хон мансабдорлари ёки булмаса Абдулла Кдхдорнинг машхур "Угри" ҳикоясида каламга олинган вок.еалар фак.атгина бадий тукима махсули эмасдир?..

Айни чоғда тарихимизнинг турли саҳифаларини куздан кечирганда, халқ.имиз маънавияти билан боглик. шундай

маълумотларга дуч келасизки, улар халоллик, харомдан хазар, таъмагирликдан нафратланиш, камтарлик, адолат-парварлик сингари туйгулар миллатимизга хос энг олижаноб фазилатлар эканидан далолат беради. "Бировнинг хаки", "киёмат карз", "пешона тери", "молимардумхур" деган сузлар бунинг якдош ифодасидир. Биргина мисол.

Маълумки, Бобур Мирзонинг отаси Умаршайх Мирзо темурий хукмдорлардан бири эди. Бобур уз хотираларида отасининг накадар адолатли ва халол одам булганини курсатувчи шундай маълумотни келтириб утади. Кай бир йили Хитойдан Фарконага келаётган минг кишилик карвон Уш тоғларида к.ор кучкини остида крлиб халок булади. Умаршайх Мирзо дархрл одамларини юбориб, карвоннинг юкларини назорат остига олдиради. Эгалари халок булган шу молларни икки йилдан зиёд эхтиётлаб саклайди. Хуросон ва Самаркандга махсус одам юбориб, карвон эгаларининг меросхурларини дараклатиб топтиради ва уларни уз мамлакатига чакиртириб, молларни тулалигича кулларида топширади.

Бундай мисолларни утмишдаги оддий одамлар хаётидан ҳам куплаб келтириш мумкин. Худога минг шукрки, хозир ҳам хаётимизда шу эзгу тушунчалар баркарор ва устувор. Шунинг учун ҳам биз йулимизда тусик. булиб турган, халкимизнинг, фук.ароларимизнинг ҳақди равишда норозилиги ва к.ахр-газабига сабаб булаётган баъзи бемаъни ишларни тағ-томири билан йук,отиш ҳақ.ида очик, ошкора гапиряпмиз.

Чунки замонавий дунёк.арашимиз, маънавий тамойилларимиз, урф-одатларимиз, куникмаларимиз янгича асосда шаклланаётган ва шубҳасиз эртанги авлод таълим-тарбиясига асос буладиган ижтимоий-ахлокий к.арашларимиз вужудга келаётган бугунги хал килувчи паллада бу нараса Президент сифатида мен учун ҳам, бутун халкимиз учун ҳам нихоятда муҳимдир,

Дунёнинг куп-куп мамлакатлари, жахон халкларининг хаёти, тарихи, ик.тисоди, сиёсати, фалсафаси, маданияти шуни курсатадики, ёвузликнинг, жумладан порахурлик,

угрилиқ, товламачиликнинг миллати, насл-насаби йук.. Бу офат башарият бошига битган шундай ашаддий балоки, унинг салбий оқибатларини оламдаги жуда куп давлатлар, юксак таракхий топган мамлакатлар ҳам уз утмиши, бугунги хаётида куриб-сезиб турибди.

Биз озодликка эришган ил к кунимиздан бошлаб, уз миллии давлатчилигимизни тиклашга киришган дастлабки пайтданок. ният ва мудцаоларимизни бутун дунёга очик.ойдин маълум қилганмиз: максадимиз аник. — Узбекис-тонда хукукзлй демократик давлат куриш. Инсоннинг ҳақ,-Хукукларини химоя қилиш, унинг орзу-умидларини руёбга чик.ариш учун шароит яратиш — бош вазифамиз. Бу жамиятда **халк, хукмдорларга эмас, хукмдорлар халқа хизмат щшиши** — асосий крида.

Биз ана шу тамойил ва йул-йурикларни хаётимизнинг мазмун-мундарижасига айлантириш учун интиляпмиз. Энг муҳим гап шуки, бошлаган барча ислохотларимизнинг пировард мак.сади битта — **адолатли жамият барпо этиш.**

"Адолат" сузи минг йиллар давомида инсонга хамрох булиб келган. Асрлар давомида кишилар адолат учун курашган, мислсиз курбонлар берган.

Адолат хақида жуда чиройли гапириш мумкин. Адолат хақида жуда узок, гапириш мумкин. Аммо гап чиройли ва узок, гапиришда эмас, балки хаётда адолатни урната олишда.

Айникса, рахбар адолати, злу юртга етакчилик қилишдек огир масъулиятни буйнига олган одамнинг адолати бугунги кунда бекиёс ахамиятга эга. Авваллари ҳам куп бор айтган бир фикримни яна такрорламоқчиман: **халк, очликка, йуХчиликка, х.амма нарасага чидашни мумкин, аммо адолатсизликка чидай олмайди.**

Одил хукмдор, адолатли рахбар РОЯСИ Форобийдан тортиб Алишер Навоийгача ва яна бошка куп-куп мутафаккирларимизнинг улуг маънавий идеали булиб келган. Шарқда к.адимдан жуда машхур булган "Сиёсатнома" деган асарда подшоҳ, ҳоким, амир ва беклар, крзию куззотнинг, замонавий тил билан айтганда, рахбарнинг бош вазифаси **"цую ^узиларни бурилардан мух.офаза к,илиб,**

х.аром цулларни кесиб, ер юзини ёмонлик кдалувчилардан тозалаш, жадонни адолат ва осойишталик билан обод кдлишдан иборат", деб курсатилган.

Хар сафар шу каби хикматли фикрларни укиганимда чукур уйга толаман. Кани эди, шу сузлар хар бир рахбарнинг, амал курсисвда утирган катта-кичик мансабдорларнинг иймон-эътиқидига айланса, деб орзу киламан.

САВОЛ: Фикрингизни булганим учун узр. Сиз доимо эзгу орзу-ниятлар билан яшаш, хдракат килиш деган тушунчаларни иймон, эътиқид, охират каби тушунчалар билан ёнма-ён куйиб мушохада юритасиз. Бунда кандай маъно бор?

ЖАВОБ: Гапингизни тушундим. Лекин мен саволингизга жавобни саволдан бошласам. Ота-боболаримиздан калган мана шундай доно угитлар, Куръони Карим, Хадислар нима учун хизмат килиши керак? Ахир улар бизга, эй банда, сен — одамсан, сени Аллох. таоло инсон кдлиб яратган, шунга муносиб бул, юриш-туришинг, хатти-харакатинг, хаётинг инсонлик шаънига, инсонлик номига яраша булсин, деган фикрни англатиш учун керак эмасми?

Менинг комил ишончим шундан иборатки, дунёда **адолат цонун**и мавжуд эканини ҳеч ким инкор этолмайди. Эртами-кечми хар бир инсон ана шу крнун олдида жавоб бериши мукаррар. Буни асло унутмаслик керак. Крлаверса, одам уз килган гунохлари, килмишлари учун замон крнунлари берадиган жазодан крчиши мумкин, аммо охиратда каерга крчасан?

Агар одам охиратдан куркса, одам булиб яшашга интилади, одамийлиги ортади. Акс х.олда, унинг х.айвондан деярли фарқи к.олмайди.

Биз янги озод жамият, ҳукукий давлат куришни уз олдимизга макс.сад к.илиб куйган эканмиз, **адолат тамойилини** устувор принцип сифатида эътироф этамиз. Ва ҳ.еч кандай куч бизни бу йулдан ортга кайтаролмайди. Самарканд ва Навоий вилояти сессияларида айтилган фикрлар бунинг яна бир бор тасдиғидир.

САВОЛ: Сизнинг шу йирилишлардаги маърузаларингиз, х.озирги гапларингизни эшитганда табиий бир савол

тугилади. Йулимиз тайин, тарак.к.иёт дастуримиз аник, булса, нима учун хаётимизда инсон табиатиға тугри келмайдиган ана шундай номаъкул, эски асоратлар хднузгача учраб турибди?

ЖАВОБ: Биз бугун афсус-надомат билан фикр юри-тиб, бартараф этиш чораларини излаётган нохуш х.олатни вужудга келтирувчи асосий сабаб шундан иборатки, куп хрлларда давлат ходими, давлат хизматчиси, яъни давлат ваколатидан фойдаланадиган амалдор шу ваколатни суиистеъмол килишга интилади. Нима учун? Чунки мансабдорнинг уз хизмат вазифасини суиистеъмол килиши учун кутку соладиган омиллар куп, Чунки унинг кулида ваколат бор, куч бор. Ана шундай хрлда нопок ходим давлатни ник.об к.илиб, моддий бойликларни так.симлаш, ишлаб чик.ариш сох.асига кушилиш, кадрлар масаласини х.ал этиш каби нозик масалаларга аралаша бошлайди. Бундай му-х.им масалаларда давлатнинг таъсири ва амалдорларнинг роли к.анчалик куп булса, у шунчалик аянчли окибатларга олиб келиши мумкин.

Бу фикрни куплаб давлатлар тажрибасида х.ам, тарихий фактлар мисолида х.ам исботлаб бериш мумкин. Хар бир давлат тарихида янги ижтимоий сифат х.олатиға утиш, афсуски, коррупция ва жинойтчилик каби жирканч ходиса билан бирга юз берган.

Бугун биз бошимиздан мураккаб бир давр — яъни утиш даврини кечираётганда, эски маъмурий-буйрук.бозлик, мансабдорларнинг чексиз ҳукмронлиги замонидан янги озод жамият, эркин иқтисод, демократик тузум сари кадам куяётган бир пайтда бундай кусурларнинг юзага к.алк.иб чик^ши х.ам табиий бир хрл. Янада соддарок. айтганда, эски тизим крнунлари уз кучини йукртиб, янги тизим, янгича х.аёт кечириш, ишлаб чикаришни, ижтимоий турмуш сох.аларини бошк.аришнинг янги к.онунлари хали тула кучга кирмагани, энг муҳими, одамларимизнинг тафаккурида узгаришлар жуда секинлик билан руй бераётгани, уларнинг янги тизим к.оидаларини к.ийинчилик билан идрок этаётгани ва к.абул килаётгани ҳам шу каби салбий ҳолатларни кучайтирмоқда.

Бу вазиятдан чиқиш, вужудга келган ахволни бартараф қилиш, ҳар қайси жамоа ва минтақада соғлом ижтимоий муҳит ташкил этиш борасида турли хил фикрлар биддириш мумкин. Баъзилар, ҳуқуқ.-тартибот ташкил отлари, маъмурий идораларнинг кучини ошириш керак, дейиши мумкин. Яъни, текширувчилар сонини купайтириш, керак бўлса, ҳар бир мансабдорнинг ёнига биттадан назоратчи қуиш зарур, дегувчилар ҳам йук. эмас.

Аммо воқелик, кундалик ҳаёт шуни курсатмоқдаки, текширувчилар устидан текширувчилар қуйган билан порахурлик иллати қамаймайди, аксинча, баттар авж олади. Қрлаверса, биз бунд аи даврларни бошдан кечирганмиз. Бир эсланг, шуро замонида канчадан-канча текширувчи идоралар бор эди: давлат контроли, халқ. контроли, уларнинг устидан текширадиган партия контроли. Жойларда, шаҳар-гуманларда уларнинг ажрикдек тармоқлаб кетган яна купдан-куп бўлимлари мавжуд эди. Бундан ташқдри, райком бюрolari, милиция, прокуратура, КГБ, ОБХСС...

Мана шундай тоталитар назорат муҳитида ҳам зуравонлар уз билганидан қрлмаган, порахурлар уз қилмишини давом эттираверган. Бундай иллатлар, айниқса, коммунист мансабдорлар орасида утакетган даражада авж олган эди.

Биз бугун турли хил назоратчилар, текширувчилар, терговчилар ва шунга ухшаганларнинг сонини қ.анча купайтирсак, ишончим қомилки, порахурлик баттар авжига чиқади.

САВОЛ: Бундай ҳолатларнинг олдини оладиган, уларнинг давлат ва жамият манфаатларига етказадиган зарарли таъсирини бартараф этадиган восита борми? Бу масалада бизнинг йулимиз қандай бўлиши керак?

ЖАВОБ: Менинг назаримда, бу муаммонинг ечими қуйидагилардан иборат.

Энг аввало, бизнинг онгу тафаккуримизга, маънавиятимизга қишан бўлиб турган эски асоратлардан ҳоли бўлган, қамоннинг илгор талабларига қавоб берадиган қайрат-шижоватли, мард, инсоф-диёнати ёшларимизнинг

ҳал қилувчи вазифаларга қелиши учун йулни қенг очиб бериш керак,

Иққийчидан, ижтимоий ҳаётда демократия талаблари ва қамойилларини қула қ.арор топтириш, давлат ва давлат идоралари ишини демократик принциплар асосида ташкил этиш. Бунда бутун дунё тажрибасида узини оқлаган усул — ҳокимиятни қрнун қик.арувчи, ижроия ва суд ҳқимиятидан иборат муқтақил уч тизимга тақримлаш ишини амалда руёбга қикдриш зарур. Жойларда қ.ам қ.ар қдйси бугинда шу тақ.симот оқишмай жорий этилмош шарт. Бу уч тизим бир-бирининг ишига аралашмасдан, бир-бирини назорат қилган қ.олда фаолият олиб боришига эришиш лозим.

Маълумки, қ.ар қ.андай жамиятда қ.ам демократия қай даражада эканлигини белғилувчи қамида учта мезон бор. Булар — **ҳалқнинг ^арорлар қ;абул ^илиш қараёнларидан қанчалик ҳабардорлиги, ҳуқумат қ,арорлари халқ қомонидан қ,анчалик назорат идлишш, оддий қуқароларнинг давлатни боқшаришда қанчалик иштирок этишидир.**

Мана шу принциплар қ.аётимиздан муқтақ.қам урин олган тақдирдагина қ.ар қил суиистеъмоқликларга қарши қамарали ва изқил қураш олиб бориш мумкин.

Бугун биз туқнаш қелган вазиятни туздан узқартиришнинг **яна бир муҳим шарт** — **бу мулк масаласини дал қилишдир.** Яъни мулк уз эқасини топиши дарқор. Қаётимизда ва ишлаб қикаришда ҳусусий мулк бошқ.а мулк шакллари — давлат мулки, қамоа мулки, акционерлик мулки ва ҳрқазолар орасида асосий устувор уринни эгаллаши керак. Қ,ақонқи, шу мақсадни қула амалга ошира олсак, давлат мулки ҳисобидан угирлик, қалон-қорож қилиш, ундан ноқок йулда қойдаланиб меҳнатсиз даромад ортириш қаби бемаъни ишларга қек қуйиш мумкин бўлади. Аминманқи, қ.еч қим қ.еч қачон уз мулкини угирламайди ёқи уз мулкига ҳиёнат қдямайди. Бу — ақлга қигмайдиган ҳодисадир.

Ҳусусий мулкдор устидан назоратчининг қам қерағи йук.. Қунқи бош назоратчи — унинг уз

ишласа бас, уз вақтида солигини тулаб борса, булди. Кднча даромад топса, топаверсин.

Муаммонинг **туртинчи ечими** шундан иборатки, биз жамиятимизда хакикий маънодаги куп партиявийлик мухитини тезроқ, шакллантиришимиз зарур. Чунки партиялар, турли хил нодавлат ташкилотлар дегани — бу жамоатчилик дегани. Демак, кенг жамоатчиликнинг ижтимоий ҳаётдаги таъсирини, урни ва ваколатини, ҳукукини кучайтириш, унинг чинакам мустакиллигини таъминлаш лозим.

"Тафаккур" журналида эълон килинган суҳбатда билдирилган "Кучли давлатдан — кучли жамият сари" деган фикримнинг моҳияти ҳам аслида шу.

Биз адолатли, демократик жамият курмокчи эканмиз, бир хақиқатни асло ёддан чиқармайлик: **тепадан туриб, маҳсул фармон ёки декрет билан жамиятда адолат ва демократиями урнатиб бўлмайди. Бу барчанинг бирдек иштироки, биринчи навбатда пешқдам зиёлиларимиз, турли сиёсий партиялар, жамоат ташкилотлари намояндаларининг, масъул хизматчиларимизнинг гайрати, жасорати, ақлаковати билан руёбга чиқадиган мураккаб ишдир.**

Бу борадаги энг муҳим ва огир масалалардан бири шуки, демократик тамойилларни жорий этишда асрлар синовидан утган, бугунги ҳаётимиз талабларига хизмат қиладиган, танлаб-саралаб олинган миллий кадриятлар ва умум-башарий тажрибаларни табиий равишда уйғунлаштира олишимиз лозим.

Масаланинг **яна бир ечими** фикр эркинлиги, суз эркинлиги билан боглик. Жамият аъзолари уз фикрини эркин ифода эта билиши, суз эркинлигини химоя қилиш, шу ҳуқуқларнинг амалда таъминланиши учун қафолат яратиш — бизнинг бугунги энг муҳим вазифамиз булиши лозим. Одамларнинг эркин фикрини ифода этувчи оммавий ахборот воситалари жамиятда узининг муштакам урни ва мавқеини эгаллаши даркор.

Яна такрор айтаман: агар жамият назоратини ташкил этолмасак, яъни жойларда давлат идоралари устидан жамоатчиликнинг назоратини урнатишга эришолмасак, бун-

дай ноҳуш ҳрлатларни таг-томири билан тугатишнинг имкони бўлмайди. Бу касаллик, бу балога к.арши қурашишнинг бундан бошқа йули йук.

Бунга эришиш учун эса аввало жамоатчилик вакилларининг сиёсий, ижтимоий савиясини устириш керак. Хар бир фук.аро, х.ар бир инсон уз х.ақ.-ҳукукини яхши билиши ва уни ҳИМОН қила олиши зарур. **Одам л арии э^уқуқий маданият, ҳуқуқ.ий онг, ҳуқуқд!й билимлар билан қуроллантириш** асосий вазифалардан бири булиши шарт. Токи жамиятнинг хар қ.айси аъзоси уз ҳуқуқи, уз бурчи ва масъулиятини пухта билмас экан, уни х.аётий эҳ.тиёж сифатида англамас экан, бизнинг ислохрт, янгиланиш х.ақидаги барча сузларимиз, саъй-х.аракатларимиз бесамар кетаверади.

Бугун одамларнинг дунёқ.араши, онгу тафаккурини узгартириш мана шу масала билан чамбарчас боглик. булиб қолди.

Самарканд ва Навоийда булиб утган сессияларда қутарилган масалалар муҳ.оқамаси мен учун накадар огир кечганини, юрагимга накадар каттик. ботганини яшириб утирмайман.

Шу йигилишларда х.озир булган депутатлар ва иштирокчилар оддида сузлаганда мен миллионлаб одамларимиз, бутун захматкаш халқ.имизни куз олдимга келтириб, ҳаёлимда уларни тасаввур этиб гапирганимни яна бир бор таъкидлаб утмоқтшман. Чунки, доно, меҳнаткаш, сабр-тоқ.атли халқимиз оқ, билан қррани ажрата олиш фазилатига эга, энг муҳими, унга тугри йул курсатилса, адолат тарозиси одил ва маҳкам тутилса, х.ар қ.андай синовдан ёруғ юз билан ута олиши муқаррар.

Оддий бир фермер, шифокор, уқитувчи ё булмаса, Нуротанинг чекка бир кишлога вакиласининг мамлакат Президентига ишонч, ҳурмат билдириш билан бир қаторда минбарга чиқиб уз фикрини эркин, дадил ифода этиши мени қувонтирди. Ана шундай дамларда умрим, борлигим мазмуни булган — озод, демократик, фаровон жамият қуриш йулидаги х.аракатларим мева бераётганидан, тобора оммалашаётганидан, юртимизнинг энг олис жойлари-

да хам уз тарафдорларини топаётганидан кунглим таскин тоцци. Шундай одамлар, шундай халкимиз бор экан, улар билан хар кандай кийинчиликларни, хар кандай тусик,-ларни енгиб утиш мумкинлигини х.ис этиб, кучимга куч кушилди.

Очик. айтиш керакки, руй берган бу жирканч ишларнинг сабабларидан бири — маънавият, таълим-тарбия соҳасида олиб бораётган ишларимизнинг хали талаб даражасида эмаслиги билан боигак,. Кдтбий ишонч билан айтиш лозимки, маънавий бошшк — моддмй бойликдан минг бор устун. Шу боне биз таълим-тарбия масаласига давлат сиёсатининг устувор йуналиши сифатида ёндашмоқдамиз. Кадрлар тайёрлаш хакида қабул килинган Миллий дастур Хам мохият эътибори билан шу мақсадни амалга оширишга қаратилган.

Бизнинг энг катта ишончимиз, мадад-таянчимиз — бу келаётган ёш авлодимиздир. Такроран айтаманки, мен узимнинг тақдиримни хам, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тақдири ва келажагини ^м ана шу ёшлар киёфасида, уларнинг пок калби, эркин тафаккури, мустахкам иродаси ва дунёк.арашида кураман.

Куриниб турибдики, бизнинг мақсад-вазифаларимиз, асло кечиктириб булмайдиган ишларимиз н.х.оятда куп. Уларни амалга ошириш учун бутун халкимиз, жамоатчиликнинг куч ва саъй-харакатларини бирлаштириш зарур.

Биринчи галда соғлом фикрловчи, шу азиз Ватан кисматини уз шахсий к.исмати деб биладиган, мамлакатнинг эртаси учун бор масъулиятни зиммасига олишга к.одир, жафокаш халқдшиз учун, демократия ва адолат учун узини бахшида этадиган, фидойи, изланувчи ёш авлоднинг бошини қ.овуштириш, унинг мақсад ва интилишларига к.анот бериш зарур.

Агар биз замон билан ^аммафас мшамок;чи булсак, дунёдагн бош^а хал^ар, бопща миллатлардан кам булмасликни, аксинча, улар бмлан тенг, эркин, х.амкор булиб умр жечирипши истасак, фарзандларимизшиг бахту камолмен курмо!^тм булсак, х.аётммнзда адолат, фаровонлик, маъна-собитлиқ царор топишини хохласак, йулимизда дуч

келиб, улур ва эзгу ишларимизга халал бераётган турли иллатлардан халос булишимиз, уларга царши цаъият, сабот-матонат, жасорат билан биргаликда кураш олиб боришимиз шарт.

Биз орзу килаётган фаровон, озод ва обод хаётга эришишнинг асосий шарти шуки, унинг крнун-кридаларига, талабларига буйсуниб, риоя килиб яшаш керак. Акс холда умуминсоний тарақдиётнинг катта йулидан четга чикиб, яна уша огир муаммолар гирдобида крлиб кетиш хавфи бор.

Нак.адар аччик. булмасин, бу — хаёт. Бу — хакикат.

Бугун замон барчамиздан мана шу саволларга жавоб кутоқда. Буни хаммамиз теран англашимиз ва унга муносиб жавоб беришимиз керак.

ВА АДОЛАТ УСТУВОРЛИГИНИНГ ХАЁТБАХШ МАНБАИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар, кадрли дустлар!

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, барчангизни, сиз орқали бутун халқимизни катта байрам — Конституция куни билан самимий табриклашга ижозат бергайсиз.

Конституциямиз, яъни ҳаётимизнинг Асосий Қонуни ҳақида, унинг урни ва аҳамияти, маъно-моҳияти ҳақида куп гапириш мумкин. Хусусан:

— унинг давлатимиз, жамиятимиз ва ҳар қандай инсон савъ-ҳдракатларини, уларнинг узаро ҳуқуқ, ва мажбуриятларини белгилаб ва чегаралаб берувчи Қонун сифатидаги жиҳатлари ҳақида;

— Конституциямиз ва унинг асосида қабул қилинган қонун ва қарорларнинг ҳуқуқдорлигини, Конституциямиз олдида барчамизнинг тенглигимиз ва масъулиятимизни таъминлаш масалалари, бир суз билан айтганда, Конституциямизнинг узига ҳос ва узига мое бошқа хусусиятлари ва аҳамиятлари ҳақида алоҳида таъриф ва тарғибот қилиш зарур, албатта. Лекин, Конституция қунини нишонлашда ва умуман Конституциямиз ҳақида гапирганда, унинг узида мужассамлаштирган ҳосиятлари ва хусусиятлари туррисида эмас, **балки Конституция талабларининг амалдаги ҳаётимизда бажарилиши зақида қупрок. гаоирсак уринли булади, деб уилайман.**

Масалани кенгрок, қуяйлик.

Келажаги буюк давлат қуриш, адолатли қуқ,аролик жамияти барпо этиш, ҳаётимизни тарак;1дий топган давлат ва халқ,ларнинг ҳ.аёти даражасига қутариш каби эзгу ниятларимиз аниқ, ва равшан булса, қупчилик халқимиз ва жамоатчилигимиз шу мақ,садларга эришиш учун астойдил бел боғлаган бўлса, табиий бир савол тугалади:

248

Нима учун, нега шу мақсад — келажагимизга етиб бориш йулини қурсатиб берадиган, қупгина махсус ва атроф-лича синовлардан угган Конституциямиз ва унинг асосида қабул қишнаётган қ.онушгаримизни ҳдётга татбиқ. этиш ута қийинчилик билан бормокда? Бунга нима сабаб?

Уйлайманки, бундай изтиробли саволлар мамлакатимизда яшаётган ҳар қайси виждонли одамни қийнаб тургандир.

Бундай ҳрлатнинг сабаблари ҳ,ақида гапирганда, керак булса, ҳисобот берганда, мен қуйидаги масалаларга эътиборингизни жалб қилишни истардим.

Аввало шуни таъкидлаш керакки, бундай вазият, фикримча, бизнинг яқин утмишимиз билан, шу даврда шакланган табиатимиз билан боғлиқ.

Кечаги ҳ.аётимизда қ.онунга муносабат қандай эди? Қрунни урганиш, қ.онун устунлиги, қонунга ҳамманинг бирдек итоат қилиши ва ҳуқуқий тарбия ҳ.ақ.ида умуман гап бормиди узи?

Оддий қуқ,аролар Конституция ва қрунларга итоат қ.илса-ю, коммунистлар уз уставига амал қ.илса, бундай тузумда қрун устуворлиги ва адолат ҳуқуқдорлиги булиши мумкинмиди?

Сир эмаски, аксарият қупчилигимиз мана шу ижтимоий вазиятда, яъни қрун ва қрун талабларини қамситиш муҳитида тарбия топганмиз, суягимиз ана шу шароитда қртган. Шунинг учун ҳам аксарият қишиларимизнинг қ.онуннинг ягона устувор қуч эканини тан олиши ҳам, қрун олдида барчаннинг тенг ва баробар эканига қуникиши ҳам нихрятда қийин кечмокда. Биз эски тузум асорати деганда айнаи шу ҳрлатни назарда тутамиз.

Бу муаммонинг яна бир қирраси борки, у ҳақда гапирмасдан булмайди.

Минг афеуски, Конституциямизда уз ечими ва қдрини топган энг муҳим талаб — **инсон ҳуқуқининг давлат ҳуқуқадан устуворлиги тамонили амалдаги қонунчилигимизда, давлат ва ҳуқуқий-маъмурий идоралар фаолиятида §з тасдири ва ижросиш тулив; тополмаяпти.**

Лунда қилиб айтганда, амалиётда биз қупров; эски қайфиятда, яъни қупрок. давлат манфаатини қузлаб, давлат

манфаатини куриклаб иш тутмокдамиз. Инсон манфаатлари ҳукукий тажрибамизда энг юксак ва энг устун кадрият булишини барчамизнинг онгимизга сингдириш жуда-жуда отар кечмокда.

Ахир, давлат деган тушунча нима учун керак? Авваламбор, инсон манфаатлари ва ҳукукдари, унинг тинч-тотув ҳдети ва келажагини ташкил этиш ва химоялаш каби улурвор максадларга хизмат килиш учун эмасми?

Агарким, ижтимоий ва сиёсий, керак булса, иктисодий ҳаётимиз олдимизга кундаланг куяётган мана шу масалани замон талабларига, демократик тамойилларга қараб тугри хал килмасак, кундалик фаолиятимизга татбик. Этмасак — барча баландпарвоз гапларнинг ва шиорларнинг маъноси узи йукрлади.

Бундай ҳақиқатни барчамиз яхши англаб олишимиз даркор. Бошқа иложимиз ва йулимиз йуХ азиз дустлар!

Таассуфлар булсинким, баъзан крнун чиқарувчиларнинг узи, уни химоя килувчиларнинг узи крнунларни назар-писанд килмасдан, уларни оёғости килса, бу, албатта, халкнинг, оддий фуқароларнинг ҳдкли эътирозлари ва қахр-ғазабларига сабаб булади. Яқинда булиб утган Самарқанд ва Навоий вилоятлари халк. депутатлари кенгашларининг навбатдан ташк.ари сессияларида муҳрама кдиинган масалаларни яна бир бор эсласак, куп нарса аён булади.

Ҳаётимизда к.онун талаблари бузилиши ҳрлатини вужудга келтирувчи бош сабаб — шуни яна бир бор айтишга тугри келади — ижтимоий ташкилотлар, нодавлат ташкилотлар — мах.алла, аёллар, ёшлар ва бошқа жамоат бирлашмаларининг ҳдтимиздаги таъсири ва урни етарли даражада шаклланмагани билан изохлаш мумкин.

Куп йиллик ҳ.аёт тажрибаси шуни курсатадики, к;онун устидан к.онунчи, маъмурий идоралар устидан назоратчи, назоратчи устидан яна назоратчи утказиб куйиш ҳ.еч кдчон самарали натижа бермайди.

Купол булса-да айтмокчиман: бундай тажриба фак.атгина зуравонлар, порахурлар ва таъмагирлар сонини купайтиради, холос. Бу — ҳаётнинг аччик. ҳ.акик.ати.

Мен куп бор айтганман, ҳрзир яна бир қарра такрорламокчиман: давлат идоралари, ^онун чи^арувчи ва иж-роия ^оқимияти устидан жамоатчилик назоратини урнатмасдан туриб, мавжуд салбий иллатларни йуХ к^илиб булмайди.

Бундай назоратни ташкил килишда, жамоатчилик ва ижтимоий ташкилотлар билан бирга, авваламбор фуқаролар ва жамоатчиликнинг эркин фикрини ифода этувчи оммавий ахборот воситалари иш олиб бориши, ҳақиқат ва адолат учун курашга к.аттик. бел боғлаши лозим.

Яна бир муҳим ва ҳ.ал килувчи муаммо ҳ.ақида куп гапиримиз, лекин бу масалада амалий силжишлар жуда сусткашлик билан бормокда.

Одамларимизда ҳукукий онг, ҳукукий маданиятнинг етарли даражада эмаслиги жамиятда адолат мезонларининг бузилишига олиб келмокда. ОЧИРИНИ айтганда, ҳ.ар биримиз ҳам Конституция ва крнунларимиз берган ҳак.-ҳукукларимизни яхши билмаймиз ва уни химоя к.ила олмаймиз.

Мана шундай ҳ.олатда, аввало, таракдий топган давлатлар тажрибасига назар ташласак — уларда одамлар адвокат ва адвокатура идорасига купрок. мурожаат килади.

Яқинда, Олий Мажлиснинг булгуси сессиясида, Президент девони ташаббуси билан киритилган адвокатларнинг жамиятимиздаги урни ва мавқеини мустаҳкамлаш ҳ.акддаги крнун лойиҳ.аси иккинчи уқишда куриб чиқилди. ^йлайманки, бу ҳ.ам одамларнинг ҳукукий савиясини оширишда муҳим кадам булиши даркор. Токи, одамлар фа^атгина судга иши тушганда эмас, балки кундалик з^аётида ^ам адвокатлар хизматвдан, уларнинг маслаҳат ва тавсияларвдан фойдалана оладиган булсинлар.

Бир суз билан айтганда, Конституциямиз биз учун назарий-ҳукукий хужжат — бурч ва мажбуриятларимиз мажмуасигина эмас. Балки у ҳдтимизни фаровон этиш, уни чинакам крнуний асосда куриш, уз ҳ.ак.-ҳукукларимизни таъминлаш, жамиятда крнун ва адолат устуворлигини урнатишнинг ҳаётбахш манбаидир.

Бу олижаноб максадларга эришиш учун барчамиз, аввало, Конституциямиз ва крнунларимизнинг туб моҳия-

тини англаб етишимиз ва уларни хаётга татбик. Этиш йулида **биргаликда цатъият билан курашмогамиз лозим.**

Яна ва яна тақдоран айтмоқчиман: адолат ва крнун устуворлиги учун, унинг талабларини хаётимизга жорий этиш учун биргалашиб курашмогимиз, фидойи булмогамиз керак. Қонун, **яна бир бор қонун — каттаю кичик, жинсидан, миллати, эътиқоди ва мансабидан цатъи назар, — барчамиз учун устувор булмоғи даркор!**

Мухтарам дустлар!

Инсон ва жамият, шахе ва оиланинг узаро муносабатлари, уларни табиий равишда уйрунлаштириш Асосий Қрмусимиз пойдеворини ташкил этади.

Шу боис ҳам бу масалалар давлатимиз сиёсатининг доимий диктат-этиборида булиб келмоқда. Мамлакатимизда 1997 йилнинг Инсон манфаатлари йили, утиб бораётган 1998 йилнинг эса Оила йили деб эълон этилгани ва шу мақсадда махсус ҳукумат дастурлари қабул қилингани катта маънога эга.

Хадемай бизга купдан-куп шодлик ва қувончлар, шу билан бирга турли хил ташвиш ва муаммолар олиб келган 1998 йил поёнига етади. Яъни, Оила йили ҳам якунлангани. Хуш, утган давр мобайнида ҳукумат дастурини бажариш юзасидан нима ишлар қилинди?

Шуни мамнуният билан қайд этиш керакки, бу борада талайгина салмоқли ишлар бажарилди.

Виз оила ҳдқида гапирар эканмиз, авваламбор, оила ҳдётнинг абадийлигини, авлодларнинг давомийлигини таъминлайдиган, муқаддас урф-одатларимизни сақлайдиган, шу билан бирга, келажак насллар қандай инсон булиб етишишига таъсир қурсатадиган тарбия учоғи эканини тан олишимиз зарур.

Оила масаласига жамиятимизда бу қадар катта аҳамият берилётганининг узига хос сабаблари бор, албатта. Виз оилани ҳужақурсинга кутар-кутар қилиш, уни қандайдир этнографик ёдгорлик сифатида қуз-қуз қилиш ниятидан мутлақо йироқмиз.

Виз уз маънавий ҳаётимиз ва келажакимизни қураётганда бек-иёс миллий қадриятимиз булмиш оилани асосий таянч деб биламиз. Чунки узлгимизга қайтиш, мил-

лий урф-одатларимизни эъзозлаш, катталарга ҳурмат ва кичикларга ғамхурлик, одамийлик, ҳ.алоқлик, олижаноблик, меҳр-оқибат сингари асл инсоний фазилатлар айнан оила муҳитида шаклланади.

Ишонаманки, бундан буён ҳам ота-боболаримиздан қолган, миллатимизнинг қон-қонига сингиб кетган, бугунги қун талабларига ҳ.ам җавоб берадиган эзгу анъаналарга содик. булсак, Аллоҳ. таолонинг узи бизга инъом этган миллий узлгимизни қдйтадан тикласак, бу билан доимо рурурланиб, айни вақтда шу эътиқодимизга масъул булиб яшасак, иншооллоҳ., ҳ.еч қачон қам булмаймиз.

Қани энди, шу оддий ҳ.ақ.ик.атни инсоф ва диёнати унутган, ҳалқ.имизнинг асл табиатиға зид булган турли нопок ишларға қул ураётган қимсалар ҳ.ам тушунса!..

Бунинг учун эса ҳ.ар бир инсон қ.албида нафс балосидан, шайтон васвасасидан йироқ. булиш, иймон ва инсоф, виждон ва адолатпарварлик туйғуларини уйғотиш зарур. Агар одамлар онғида шу инсоний туйғулар қарор топмас экан, ана шундай олижаноб фазилатлар жамиятимизда ҳукмрон булмас экан, давлат томонидан утқазилган ҳ.ар қ.андай чора-тадбирлар ҳ.ам, суд-прокуратуда идораларининг фаолияти ҳ.ам қутилган самарани бермайди.

Фук.ароларимиз тафаккурида ана шу олий туйғуларни тарбиялаш, **яъни боншача айтганда, инсонға инсонлигини** англаиш — бизнинг мафқура ва маънавий соҳ.асидаги ишларимизнинг асосий мазмуниға айланиши керак.

Мана шуларнинг барчасини эътиборға олиб, жамиятимизда оилани мустаҳкамлаш, ҳаётимизда оиланинг урни, маъно-моҳияти, таъсирини қучайтириш учун давлатимиз томонидан қурсатилаётган ёрдамни қелғусида ҳ.ам аямаймиз.

Мухтарам дустлар!

Биз Янги йил арафасида турибмиз. Бошлаган ижобий ишларимизни Янги йилда ҳ.ам изчил давом эттиришимиз, янги босқ.ичға қутаришимиз зарур. Бизнинг белғилаб олган буюқ мақсадларимиз ва улугвор режаларимиз, олға қ.араб қуяётган қ.адамларимиз бир-бири билан узвий борлик.. Бугун таракдиёт ва фаровонлик йулида амалға оши-

раётган ишларимиз эртанги ёрур кунимизнинг пойдеворидир.

Виз Янги йилдаги вазифаларимизни белгилар эканмиз, ҳам сиёсий, ҳам иктисодий, ҳам маданий ривожланиш режаларини тузар эканмиз, эришган узиш суръатларимиз келгуси йилда бу йилгига нисбатан янада юксак ва самарали булишига, халқдшизнинг эртанги турмушини янада ёрур килишга интиламиз.

Бу режалар йил охирида буладиган Олий Мажлиснинг навбатдаги сессиясида мухркама килиниб, барчамиз учун фаол ҳаракат дастурига айланади.

Очик. айтишим керак: янги йилда белгиланган максадларга эришиш, турмуш даражасини янада кутариш учун барча имкониятларга эгамиз. Лекин, шу билан бирга, бизни кутаётган баъзи бир хавф ва муаммолар ҳақда ҳам огоҳ. булишимиз даркор.

Янги йилда бизга энг катта хавф ва зиён етказиши мумкин булган муаммо — атроф-қушни давлатларга етиб келаётган Россиядаги молиявий бухрон таъсири ва улар узлари сабабчи булган иктисодий инк.ироздир. Қушни давлатларда нарх-наво узиб бораётгани ҳақида купчилик хабардор деб уйлайман. Бундай хавфнинг олдини олиш, юртимизни бундай офатлардан саклаш — бугунги ва эртанги кунимизнинг энг муҳим ва энг долзарб вазифаси десак ҳеч к.андай хато булмайди.

Бу масалаларни ечиш учун керакли чораларни бугун куришимиз, барчамиз сезгир булишимиз даркор. Олга силжишимизга ҳалак.ит бераётган салбий иллатлар, эски замон асоратларидан жудо булиш, бир суз билан айтганда, ҳаётимизни оқилона ташкил этиш учун Янги йилда ҳам ҳар биримиздан зур куч-гайрат, азму шижоат билан меҳнат килиш талаб этилади.

Шу билан бирга биз келгуси йилда маънавий х.аётимизни янгиловчи, халқимизни бирлаштирувчи, керак булса, уни илхомлантириб-ру^лантирувчи асосий мак.сад, асосий роямизни ҳам аник, белгилаб олишимиз зарур.

К,адрли дустлар!

Мен 1999 йилни мамлакатимизда Аёллар йили деб эълон килишни таклиф этаман.

Уйлайманки, мана шу залда утирганлар х.ам, бутун халқдмиз ҳам бу фикрни куллаб-қувватлайди.

Келгуси йилни Аёллар йили деб эълон килишимизнинг сабаби нимада?

Аввало, бу Инсон манфаатлари ва Оила йили деб эълон кдииниб, куп-куп савобли ишлар амалга оширилган жа-раённинг мантикий давоми бз'лади. **Чунки Инсон, Оила, Аёл тушунчаларини бир-биридан ажралган ^олда тасаввур этиб булмайди.**

Аёлларнинг жамиятимиздаги, х.ар биримизнинг х.аётимиздаги урни ҳақида жуда куп ва узок, гапириш мумкин. Мен инсонни инсон киладиган хдм, майиб-мажруҳ., бах-тик.аро киладиган х.ам оиладир, деган фикрни айтиб утган эдим. Шу мулоҳазани давом эттириб айтиш мумкинки, **Худонинг мар^амати билан оилани оила киладиган зот — бу Аёлдир.**

Оилани х.ам, жамиятимизни х.ам бирлаштириб, унга файзу баракот киритадиган, хонадонларимизни меҳр-му-х.аббат, нафосат, эзгулик нури билан мунаввар киладиган зотлар хдм аслида муътабар оналаримиз, мунис опа-син-гилларимиздир.

Чиндан х.ам, аёлларимизнинг оилада тутган урни бе-Кјнес. Окила, гузал аёллар узларининг гамхурлиги, меҳри-бонлиги, қалби дарёлиги билан оиладаги, к.олаверса, бутун жамиятдаги мувозанатни, поклик, ҳалоллик, самими-ят ва адолат муҳ.итини саклаб турадилар.

Улуг донишмандлар Ватанга энг муносиб таъриф изла-ганда, уни Она сиймосига к,иёс этганларида катта маъно бор. Дунёда "мук.аддас" деган сузга энг муносиб зот ҳам - Онадир.

Онани эъозлаш — бизнинг миллатимиз, халқимиз учун олий к.адрият даражасига кутарилган фазилат. Чунки аёл-ларни канча улурласак, ^аётимизнинг чирог,и, умримизнинг гули деб эъозласак, демакки, оиламизни, Ватанимизни эъозлаган буламиз.

Қаҳрамон шоиримиз Абдуллажон Орипов айтганидек:

Бу ёрур оламда Ватан биттадир,
Биттадир дунёда Она деган ном.

Мухтарам дустлар!

Инсоният тарихи шундан гувоҳлик берадики, минг йиллар давомида ҳар қайси ҷамиятнинг маданий даражаси ва маънавий баркамоллиги аёлларга булган муносабат билан белгиланади. Айниқса, аёлларга шарқна эҳтиром ва эъзоз биз учун ибратли меросдир. Бежиз эмаски, Шарқда Аёлни фариштага киёс қилишади. Чунки фаришталар Алл ох. таоло яратган энг пок, энг бегуноҳ. зотлардир.

Халкимизнинг буюк тарихида узининг жасорат ва матонати, ақл-заковати, нафосат ва назокати билан учмас ном қилдирган Тумарис, Бибихоним, Гулбаданбегим, Зибуннисо, Нодира, Увайсий, Анбар отин ва бошқд юзлаб аёлларимизни ҳамиша эҳтиром билан тилга оламиз.

Улуг момоларимизга ҳос булган олижаноб фазилатлар бугун ҳам мухтарам аёлларимиз сиймосида давом этиб келмоқда.

Аёлларга булган чексиз ҳурмат-эҳтиромимизнинг яна бир сабаби шундаки, аёл — аввало ҳар бир инсоннинг бешигини тебратадиган, ок. сути билан унинг юрагига одамийлик фазилатларини сингдирадиган, уни ҳаёт буронларидан асраб-авайлайдиган фидойи инсондир.

Биз бугун ёш авлод тарбиясига ҳдр қачонгидан ҳдм кура катта аҳамият бермоқдамиз. Бизнинг энг катта ишончимиз, мадад-таянчимиз — бу, ушиб келаётган ёш авлодимиздир.

Аввал айтганимдек, мен узимнинг тақдиримни ҳам, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тақдири ва келажагини ҳам ана шу ёшлар қиёфасида, уларнинг пок қалби, эркин тафаккури, муштаҳкам иродаси ва дунёқарашида кураман.

Шундай экан, **ушиб келаётган янги авлодни ким она алласи билан эзгуликка ургатади, ким уни парвариш қилади, ким уни Ватанга, халқда садокат руҳда тарбиялайди, ким етук инсон қилиб вояга етказади?**

Албатта, халқ. тақдири, миллат истикболи учун хал қилувчи аҳамиятга эга булган бу улуг ва масъулиятли иш факат оналарнинг қулидан келади.

1999 йилни яхши ният билан Аёллар йили деб эълон қилар эканмиз, аввало оналаримиз, опа-сингилларимиз,

умр йулдошларимиз, қизларимизнинг ҷамиятдаги урни ва мавқеини янада ошириш, иззат-икромини жойига қуйиш, уларнинг огирини енгил қилиш -- давлатимизнинг, ҳукуматимизнинг, жойлардаги ҳ.оқимликларнинг, кенг ҷамоатчиликнинг асосий вазифаси булмоғи лозим. Албатта, шу масала буйича кенг қуламда дастур қ.абул қилишимиз керак.

Азиз юртдошларим!

Ишончим қомилки, **Янги йилимизни мунис ва дилбар аёлларимиз тимсолида Нафосат йили, Гузаллик йили, Ме^р-му^аббат йили деб аталиши маънавиятимизга янги-ча мазмун ва тую беради, маънавий ҳаётимизда янги муҳим босқич булиб қолади,**

Барчангизга, сиз орқали бутун меҳнатқаш ва заҳматқаш, бағрикенг халкимизга тинчлик-омонлик, бахт-саодат тилайман.

*Конституция қунига
бағишланган тантанали
маросимда сузланган нутқ.,
1998 йил 5 декабрь*

ХАЛҚ ИШОНЧИ - ОЛИЙ МАСЪУЛИЯТ

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотларнинг самарадорлигига эришиши, юртдошларимизга муносиб турмуш шароити яратиб бериши, қўлга киритилган ютуқларни мустақамлаш, мавжуд камчилик ва нуқсонларни бартараф эта бориши ижтимоий-иқтисодий юксалишнинг муҳим шартларидир. Президент Ислам Каримовнинг Тошкент вилояти халқ депутатлари Кенгашининг 1998 йи 16 декабрда бўлиб ўтган навбатдан ташқари сессиясида сузлаган нутқида она шу улуғ, аётиий масалаларга жиддий эътибор қаратилди.

Тошкент вилояти узининг улкан салоҳияти, имкониятлари, табиий бойликлари ва меҳнаткаш халқи билан мамлакатимизда алоҳида урин эгаллайди, деди давлатимиз раҳбари.

Бугунги кунда юртимизнинг равақини, порлоқ, келажagini таъминлашда, халқ, ҳужалигининг барча тармоқларини ривожлантиришда вилоят аҳлиси узининг салмоқли хиссасини қўшиб келмоқда. Шу билан бирга, вилоятда турли миллат вакиллариининг тинч-тотув, аҳиллик, ҳамжихатлик, узаро меҳр-оқибат ва узаро ҳурматда яшаб меҳнат қўмаётгани ҳам, агар таъбир жоиз бўлса, бизнинг энг катта ютуқларимиздан биридир. Собик, ҳ.оким Эркин Рузиевни Самарқанд вилояти ҳркими лавозимига тавсия қилишда биз вилоятнинг ана шу хусусиятларини ҳам хисобга олдик.

Бугунги вилоят Кенгаши мажлисидан қўзда тутилган мақсад битта — янги ҳ.окимни сайлаш ва тасдиқлашдан иборат. Энг муҳими, янги раҳбарни танлашда ҳаттога йўл қўймасдан, шу лавозимга муносиб одамни сайлаб олишимиз керак. Бу масала нақадар мураккаб ва муҳим экан-

мини барчамиз ҳаётий тажрибадан биламиз, керак бўлса, аччиқ ҳақиқатлардан тегишли ҳулоса чиқаришимиз мумкин.

Айни замонда, шу ерда утирган халқ депутатлари, фаоллар, вилоят ташкилотлари ва йирик корхоналари раҳбарлари билан биргаликда ўтган йил натижаларини ҳолисона, танқидий қўз билан таҳлил қилиб, келажакдаги ўзгаришларни, муҳим йўналишларни белгилаб олишимиз керак.

Вилоятда ўтган давр ичида анчагина ютуқлар қўлга киритилди. Лекин бугун биз қўпроқ мавжуд муаммолар, нуқсонлар ҳақда гаплашиб олсак мақсадга мувофиқ бўлур эди, деб уйлайман.

Очиқ айтишимиз керак: деярли ҳдмма соҳаларда ҳам бир қатор камчиликлар, йўл қўйилаётган ҳатолар ва ечилмаган муаммолар мавжуд. Уларни бартараф этиш нафақат бугун тайинланадиган янги ҳ.оким, балки сиз, муҳтарам халқ депутатларининг, барча бугундаги катта-кичик раҳбарларнинг, фаолларнинг диққат марказида бўлиши лозим.

Кези келганда шуни айтиш керакки, депутатларнинг вазифаси фактга сессияларда қатнашиш, ҳ.окимни сайлашдангина иборат эмас. Улар вилоят ҳаётига фаол аралашмоғи, муаммолар ечимига ижобий таъсир қўрсамоғи, зарур бўлса, вилоят раҳбарларининг, **жумладан, ҳокимнинг ҳам фаолиятини назорат қилиш**, ҳ.окимиятнинг ишини ҳолисона баҳрлаш, камчилик ва нуқсонлар ҳақида қўйроқ гапириш, уларнинг олдини олиш ва бартараф этиш масалаларида ўз ҳдсасини қўйиши лозим, дея таъкидлади Ислам Каримов.

Депутатни халқ сайлайди. Халқнинг, сайловчиларнинг ишончини оқлаш деганда — биз бу сузларни ҳдтимизда жуда қўйшлатамиз — депутатларимизнинг авваламбор ҳақиқий қўртпарвар бўлишларини, жамоа манфаатларини ҳимоя қилишда узларини аямаслигини, узларини умид билан сайлаган одамларнинг қўрду ҳасратларини ҳар доим ёдда сақлашларини аңғаймиз.

Яна бир қўр таъкидлаб айтаман: депутат ҳам, раҳбар ҳдм, қўйингки, узини шу қўртнинг қўрзанди деб биладиган қўр

бир киши факатгина узининг кундалик иши, кундалик ташвишлари ва юмушлари билан чекланиб қолмасдан, эл-юртимизнинг фаровонлиги учун сидқидилдан хизмат қилиши, курашиши ҳам қарз, ҳам фарздир.

Шундан сунг мамлакатимиз Президенти бевосита вилоятда иқтисодий ислохотларни амалга оширишдаги муаммоларга тўхталиб ўтди. Ислохотлар нега оқсамокда, бунинг сабаблари нимада, деган кескин саволни уртага қўйди.

Юқрида зикр этилганидек, вилоятда бозор иқтисодиётини шакллантириш борасида бирмунча ибратли ишлар амалга оширилганига қарамай, қағор оқсашлар, ишга солинмай ўтган ички имкониятлар ҳали жуда қўп.

Бир муҳим вазифани чуқур англаб олишимиз зарур. Ҳаммамиз ҳам яхши яшашни, ҳаёт даражамизнинг, даромадларимизнинг ўсишини, иқтисодиётимиз тезроқ тараққий этишини хоҳлаймиз. Бу табиий ҳрddир. Иқтисод деганда том маънода нафақат халқ, ҳужалиги иқтисодини, нафақат биз ўзимиз ишлаётган корхона, ҳужалиқ, ширкатни қўз олдимизга келтиришимиз лозим, балки биринчи навбатда ҳдр қайси шаҳе, инсон, ҳар қайси оиланинг фаровонлигини назарда тутишимиз дарқор.

Мана шу мақсадларга эришиш, мана шу эзгу ният, орзуларимизни руёбга чиқдрилиш учун ўз ишимизга, қўнлик фаолиятимизга танқидий қўз билан қарашимиз, баҳ-олашимиз қерак.

Замон, бугунги давр нималарни талаб қилмоқда-ю, биз нима қилишимиз?

Бугунги кунда чегараларимиз очик: дунё бизнинг ҳдети-миз билан, биз эса жаҳрн тажрибаси билан бемалол танишмоғимиз мумкин. Бунинг учун барча имкониятлар мавжуд.

Нафақат Президент, нафақат дуқумат, нафақат раҳбарлик вазифасида ўтирган шахслар, балки ҳар қайси фуқаро битта саволга жавоб излаши қерак: нима учун тараққий топган давлатларда, Францияни оласизми, Голландия, Исроил ва бошқа мамлакатларни оласизми, қишлоқ ҳужалигида ишловчи бир киши етиштираётган маҳсулот

30-50 одамни боқишга етади-ю, бизда эса битта инсоннинг ўзига ҳам етмайди?

Нима учун уларда дехқончиликдаги ҳосилдорлик, иш самараси, меҳнат унумдорлиги бизга нисбатан 4-8 қарра қўпроқ?

Бу саволларга жавоб битта, деди йўлбошчимиз. Уларнинг ҳар қўнлик ҳаётини фақат изланиш, тадбирқорлик ва ислохотчилик билан ўтади. Улар учун бу ҳрлат одатга, ҳаёт мазмунига айланиб қолган. Улар фақат шунинг ҳисобидан тараққийга эришмоқда, фаровон ҳаёт кечирмоқда.

Қдни, энди ўзимизнинг ҳаётимизга, тажрибамизга эътибор берайлик, яъни зикр этилмиш нуктаи назардан баҳ-о берайлик. Минг афсуски, ижобий жавоб бериш қийин.

Албатта, кейинги йилларда бизда ҳам ислохотларни жорий этиш, ҳаётимизни янгилаш, авваламбор дунёқарашимизни, тафаккуримизни ўзгартириш борасида қатта қадамлар қўйилди. Буни инқор этиб бўлмайди. Лекин бугун очик, ҳолисона тан олишимиз қерак: ишимизда самара йўқ. — ақсинча, расмиятчилик, ҳужақурсинлик қўп.

Баъзида шундай бир тасаввур ўйғонадики, олиб борилаётган ислохотлар авваламбор ўзимиз учун эмас, балки тепадаги Президент идораси, ҳуқумат олдида шунчаки ҳисобот бериш учун бўлаётгандай.

Қўлаб соҳа, тармоқ, корхона ва ҳужалиқларда эса раҳбарлар ва жамоа гафлат ўйқусида ўтганга ўхшайди.

Ақсарият раҳбарларнинг иқтисодий-ҳуқуқий билимлари саъз. Улар ҳамон эскича, маъмурий-бўйруқбозлик ўслубида иш юритмоқда. Бу ҳол жойларда ислохотларни ташқил этиш ва амалга оширишга салбий таъсир қўрсатмоқда, ислохотлар илдизига болта ўрмоқда.

Дарҳақиқат, Ўртбошимиз илғари ҳам тақрор ва тақрор таъқидлаганидек, ислохотлар ислохот учун эмас, аввало инсон манфаатлари учун амалга оширилиши қерак. Қдлинаётган барча ишлар ҳалқимизнинг турмуш фаровонлигини юқсалтиришга хизмат қилмоғи лозим. Тоқи ҳалқимиз мустақиллик неъматларидан ҳар қадамда баҳраманд бўлсин. Зеро, вилоят ақлининг қўндалиқ ҳаётини эҳтиёжларини қондириш масаласида ҳам қатор муаммо-

лар мавжуд. Биринчи галда ана шу муаммоларнинг ечими топиш зарур.

Тошкент вилояти мамлакатимизнинг ахри зич яшайдиган худудларидан биридир. Бу эса уз навбатида ортикча иш кучи муаммосини келтириб чикаради.

Виз хаммамиз яхши биламиз: бошимизга тушаётган купгина муаммолар, бало-казолар, авваламбор, энди вояга етаётган ёшларимиз, фарзандларимиз тақдирини оладиган булсак, узи купинча ишсизликдан бошланади, деди Президент. Бу муаммоларнинг ечими туман марказларида, кдошлокларда куплаб кичик ва ихчам саноат корхоналари, маиший хизмат тармоқларини барпо этишни тақрзо этади.

Вилоятда йил давомида 35 минг янги ишчи уринларини яратиш режалаштирилган эди. Аммо бу режа хрзирги кунга кадар 72 фоиз бажарилган.

Вилоятда ишлаб чикилган дастурга мувофик., хар йили 17 минг кишини кишлок. хужалиги сохасидан озод килиб, бошка тармоқдарга жалб кдлиш кузда тутилган эди. Лекин жорий йилда бу топширик. бор-йуги 18 фоиз бажариди, холос.

Бундай муаммо билан узвий богланган яна бир ута муэдим, х.аётимизни, эртанги кунимизни хал цилувчи масала — ёш авлодни укитиш, камол топтириш, уларни билимдон, юкрри мал акали мутахассислар, Ватанимизнинг муносиб фукдролари кдяиб вояга етказиш накадар долзарб вазифа экани хакида ортикча гапиришга хржат йук, деб уйлайман.

Мамлакатимизда "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" кабул килинди ва уни боскичма-боскич амалга ошириш борасида муайян ишлар бошлаб юборилди.

Тошкент вилоятида бу мухим сох.анинг ахvoli кандай?

Афсуски, бу саволга ижобий жавоб йук.. Кичик ёшдаги болаларни богчаларга жалб килиш 21 фоизни ташкил этади. Кейинги йилларда янги богчаларни очиш у ёкда турсин, 150 та богча ёпиб куйилганини кандай изохлаш мумкин?

Мавжуд 893 та мактабнинг 44 таси авария х.олатида, 420 таси мослаштирилган биноларга жойлаштирилган. Жо-

рий йилда фойдаланишга топширилган 8 та мактабнинг жихрзлар билан таъминланиш даражаси 34 фоизни ташкил к.илади, холос. Кишлок. мактабларида ук,итувчилар етишмайди. Буни кандай бах.олаш мумкин?

Миллий дастурга биноан, хар бир шахар, туман х.окимлари уз худудларининг мах.аллий шароитларидан, ишлаб чикариш хусусиятларидан келиб чикдан х.олда турли сох.алар буйича хунар-касб коллежларини ташкил килишлари лозим.

Афсуски, махаллий х.окимларда изланувчанлик, ташаббускорлик етишмаяпти. Нахртки, улар бу хайрли иш замирида уз худудларидаги ишлаб чикаришнинг истик.боли, айник.са ёшларимизни касб-хунар билан, иш билан таъминлаш, бир суз билан айтганда, минглаб ёшларимизнинг тақдирини, келажаги мужассам эканини англаб етмаса?

Эътироф этиш жоизки, вилоятда сунгги йилларда оналар ва болалар сорлирини саклаш, юкумли касалликларнинг олдини олиш, кишлок. врачлик пунктларини ташкиллаштиришда бир мунча ишлар амалга оширилган. Натижада вилоятда тепкили терлама, вирусли гепатит каби купгина юкумли касалликларнинг сезиларли даражада пасайишига эришилган. Туррук. вактида оналар ва гудаклар улими камайган.

Шу билан биргаликда, вилоятда ах.оли соглирини саклашда бир катор камчиликлар мавжуд. Сунгги йилларда вилоят сорлик.ни саклаш муассасаларининг модций-техник хрлати ёмонлашди. Уларда замонавий тиббий асбоб-ускуналар етишмагани хрлда, бу мак.садлар учун ажратилган 321 миллион сум капитал маблагнинг 235 миллион сумигина ^злаштирилган, холос.

Узларинг уйлаб куринглари, азиз биродарлар, пул булма-са бошка гап эди, лекин халк. сорлирини саклашдек хайру савобли бир сохада берилган имкониятдан фойдаланмасликнинг узи катта гунох. эмасми, деди Ислон Каримов.

Дархдкикат, Кибрай туманидаги оналар ва болалар шифохонаси, Бустонлик., Паркент, Охднггарон туманларидаги тиббиёт муассасалари ва вилоят бош шифохонаси курилиши х.амон битгани йук..

Ахрлини тоза сув билан таъминлашни яхшилашга ҳам эътиборни кучайтириш зарур. Бугун вилоятда ичимлик суви билан таъминланиш даражаси 89 фоиз булгани ҳрлда, айрим кишлокларда бу муаммо ҳамон кескинлигича қрлмоқда. Аниқрок. айтадиган булсак, вилоятнинг 241 та кишлогига водопровод суви етиб бормаган.

Табиий газ билан таъминлаш вилоят бўйича 76 фоиз, К1«шюк.жойларда эса 64 фоизни ташкил қдлади. Бу курсаткич Охангарон туманида 25, Букада 28 фоиздан, Бекобод, Оккургон туманларида эса 50 фоиздан ошмайди.

Лекин, ахвол шундай бўлишига карамай, янги газ тармоқларини ишга тушириш топшириқлари Оккургон, Бука туманларида атиги 40 фоизга бажарилган, холос.

Қдшлок, хужалиги мамлакатимиз иктисодиётида муҳим урин тутади. Мустақилликнинг дастлабки йиллариданок. халқ, хужалигининг бу етакчи тармоғини тубдан ислох. қилишга Юртбошимиз катта аҳамият бериб келмоқда. Шу макрадда қагор қрнунлар, қарорлар қабул қдлинди ва уларни амаяга ошириш услублари ишлаб чиқилди.

Қвиток, хужалигида мулкчиликнинг турли шакллари вужудга келгани, фермер, дехдон хужалиги, ижара ва оила пудрати услубида иш олиб борилаётгани бунинг Яқдол далилидир. Кузланган асосий мак,сад ерни, мулкни ҳақ^кий эгасига топшириб, ердан самарали фойдаланиш, лунда қдшб айтганда, «ишлок, хужалигини даромад келтирадиган сохдга айлантиришцир.

Лекин, таассуфлар булсинким, Тошкент вилоятида бу соҳада амалга оширилаётган ишлар талабга жавоб берайди.

Бир пайтлар Тошкент вилоятида узларининг ҳ.алоқ мех.натлари билан қатор йиллар пахтадан юқ.ори ҳрсил етиштирган, эл-юрт назарига тушган миришқор пахтакорлар, уларнинг шогирдлари, айтиш мумкинки, узига ҳос дех.к.ончилик мактаблари бор эди, деди Президент.

Нима, ҳрзир Тошкент вилоятида ҳалоқ мехдат қилаётган, юқ.ори ҳ.осил етиштиришга интилаётган дех.к.онлар йукми? Улар бор, албатта! Лекин айрим раҳ.барларнинг лоқайддиги, масъулиятсизлиги оқибатида бундай фидойи дех.к.онларимизнинг нули очилмаяпти, мехдати кадр топмаяп-

ти, энг ачинарлиси, уларнинг ибратга молик тажрибалари назардан четда қ.олмоқда.

У*тган йили вилоят пахтакорлари 258 минг тонна пахта етиштириб, шартнома топшириқларини аранг 92 фоизга етказган эдил ар.

Бу йил эса ахвол ундан ҳ.ам ёмонлашди. Хосиддорлик 20центнердан ҳам ошмади. Белгиланган режа 82,5 фоизни ташкил қилди, холос.

Афсусланадиган жойи шундаки, қуплаб туман ва хужалик раҳ.барлари дехдонларнинг пешона тери билан етиштирган ҳрсилини уз вак^гида, қ.ор-қировли қунларга қ.олдирмасдан териб олишни етарли даражада ташкил қила олмадилар.

Оқибатда ҳ.осилнинг талай қисми далаларда қ.олиб кетди. Хосилнинг бор-йўғи 14 фоизи машиналар билан териблинди. Мавжуд 1000 дан ортиқ, машиналарнинг ярми ҳам ишламади.

Энг ёмони шуки, айрим туман ва хужалик раҳбарлари мавжуд терим афегатлари ва ишчи қучларидан фойдаланиш урнига, "қачон укувчилар, ёрдамчилар пахта теримига келади", деган бок.имандалик қайфиятида юришци. Оқибати не булгани ҳ.озиргина айтиб утилди. Бу қайфиятга қачон чек қуйилади?

Шуни алоҳида эътироф этиш лозимки, кейинги вақтда, туғрироғи, бу йилдан бошлаб, вилоятда галлачиликка булган муносабат ижобий тарафга узгарди. Сувли ерларда ҳрсилдорлик утган йилга нисбатан 9 центнерга ошди. Бунинг натижасида галла сотиш шартномаси 103 ,фоизга бажарилди.

Паркент, Қдбрай, Зангиота ва Тошкент туманларида ҳрсилдорлик 40 центнерга етди. Деххончиликда янги услулари жорий этишнинг натижаси уларок,, бир қ.анча оилавий пудратчилар 50 центнердан ошириб хирмон қутардилар.

Дехдонларда ерга эғалик ҳдсини уйғотиш, ердан туғри ва самарали фойдаланиш, ерни эъзозлаш қ.андай самара беришини мана шу мисолда ҳ.ам яқдол қуриш мумкин.

К.ИШЛОК. хужалигидаги муаммолар ҳ.ақида суз юритар эканмиз, бу соҳадаги илмий муассасаларимиз, олимлари-

мизнинг ишларига нисбатан жиддий эътирозларимизни руй-рост айтишимиз керак, деди давлатимиз рах.бари.

Вилоят худудида жойлашган қатор илмий-текшириш институтларининг кишлоқ. хужалигида иқтисодий ислох-ртларни амалга ошириш, айниқса, **^ар бир э^удуд тушм шароитларини зднсобга олган х.олда эртапишар ва серх.осил янги навларни яратиш ва дехдонларимизга етказиб бериш борасидаги ишлар бизни мутлак.0 кошщтирмайди.**

Аччқ булса хдм айтишим керак: уруғшунос олимларимиз фаолиятида амалий ишдан кура, курук. ваъзхонлик, ваъдабозлик устунлик килмокда.

Кейинги йилларда вилоятда чет эл инвестицияларини иқтисодиётга жалб этиш, қўшма қорхоналар ташкил этиш, четга махсулот экспорт қилиш борасида ҳам бирмунча яхши ишлар амалга оширилди. Ҳозирги вақтда вилоятда 105 та қўшма қорхона фаолият қурсатмокда. Биргина шу йилнинг узида вилоятга 43 миллион АҚД1 доллари ҳажмида чет эл сармояси ётқизидди. Қўшма қорхоналар томонидан 9 миллиард сумлик махсулот ишлаб чиқарилди. 41 миллион АҚД1 доллари миқдоридаги рақрбатбардош маҳрулотлар экспорт қилинди.

Маълумки, мамлакатимизнинг энг йирик саноат қорхоналари шу вилоятда жойлашган, улар Ўзбекистан иқтисодий салоҳатини юксалтиришда муҳим урин тутди.

Йил давомида вилоят саноат қорхоналарида 101 миллиард сумлик маҳрулот ишлаб чиқ,арилди ва узиш суръати 105 фоизни ташкил қилди. 42 турдаги янги мах.сулотлар ишлаб чиқариш ушлаштиридди.

Бу ютуқлар мавжуд саноат қорхоналарини замонавий, жах.он андозаларига мое технологиялар билан жиҳ.озлаш-ни йулга қуйиш натижасида кул га киритилди.

Ютуқларни ҳолисона эътироф этиб ва тан олиб, вилоят истик.болини уйлаган х.олда, табиий бир саволга жавоб топишимиз керак, деди Президент.

Бугун Тошкент вилоятидаги барча саноат қорхоналари ҳам тула қувват билан ишляптими ёки йукми? Бугун уларда ишлаб чиқарилаётган мах.сулотлар харидорини топяптими, бозор талабига жавоб берадими?

Вилоят саноат қорхоналари фаолиятининг атрофлича тахлили шуни қурсатадики, улардаги мавжуд ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш даражаси 62 фоиздан ошмас экан. Қуряпсизки, қ.анчадан-қ.анча имқониятлар ишга солинмай ётибди!

Вилоятдаги 81 қорхонада техника ва ишлаб чиқ.ариш технологиялари эскирган бўлишига қ.арамай, 3 миллиард сумликдан ортиқ. янги замонавий усқуналар урнатилмаганига нима дейиш мумкин?

Қорхоналарнинг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари миқдори қамаймаяпти. Молиявий хужалик фаолияти *уртанилган* 167 та қорхонанинг 136 таси иқтисодий ночор экани аниқланди. 21 та қорхона йилни қарийб 276 миллион сум зарар билан қунламокда.

Ах.олига майишй, пуллик хизмат қурсатиш сох.асини ривожлантириш, уларнинг турларини қупайтириш бўйича ҳам вилоятдаги мавжуд имқониятлардан тулик. фойдаланилмаяпти. АХ.ОЛИ жон бошига қурсатилган майишй хизмат йилнинг утган даврида вилоят миқ.ёсида 377 сумга тугри қелган булса, бу қурсаткич Охангарон, Юқ.оричирчик, ва Пискент туманларида 80-140 сумдан ортмади. Вилоят кишлоқларида бутун бир йил мобайнида атиги 60 та майишй хизмат шоҳобчаси ишга туширилиб, уларда 83 та ишчи урни ташкил этилган, ҳолос.

Бу аҳволни қандай бах.олаш мумкин?

Ҳуқуқий-демократик, эркин фук,аролик жамиятини барпо этиш, бунда қонунга, қрнун устуворлигига ҳамма баробар итоат ва риоя қилишини таъминлаш масалаларига тухталар экан, давлатимиз рах.бари қуйидаги жиҳдтларга алоҳида эътибор қ.аратди.

Қрнун олдида х.ар қ.андай мартабадаги рахбар ҳам, оддий фук,аро ҳам тенгдир. Бунга амалда эришиш учун аҳрлининг барча қатламлари, айниқса ёшлар уртасида ҳуқуқ.ий бил им, ҳуқуқий онғни, ҳуқуқ.ий маданиятни устиришга алоҳида эътибор қилишимиз керак.

Вилоятда қрнунчиликни мустах.қамлаш, жинойтчиликка қ.арши қураш ва жамоат ҳавфсизлигини таъминлаш борасида хдм қ.атор ижобий тадбирлар амалга оширилди.

Лекин, курилган чораларга кдрамасдан, шу йилнинг утган даврида жиноятчилик 4 фоизга, оқир жиноятлар эса 3,5 фоизга купайган. 11 ой давомида 145 та кртиллик содир этилиб, улардан 18 таси халигача очилмаган.

Жиноятлар купайиши асосан Бекобод, Охангарон, Олмалик, шаҳрлари ҳамда Бустонлик, Зангиота, Куйи-чирчик, ва Уртачирчик туманларида кузатилмокда.

Вилоят ҳукук-тартибот идоралари ходимларининг узлари томонидан жиноятлар содир этилиши ҳрллари учрамокда. Бу масалани чуқур урганиш ва кескин чоралар куриш талаб этилади.

Маълумки, Тошкент вилояти -- мамлакатимизнинг чегара вилоятларидан бири. Бу ҳрл бугунги кунда яна бир муаммони келтириб чикармокда. Сунгги вақдларда узимизнинг худуддан, уз бозорларимиздан озик-овкат мах, сулотлари, жумладан, гушт, ёғ, нон, шакар, совун, болалар озукдси каби зарур моллар куп микдорда четга олиб чи!диб кетилмокда.

Бундай ахволнинг асосий сабаби — қушни мамлакатларда мана шу молларнинг нархи бизга нисбатан солиштирганда кескин кутарилиб бораётганида. Баъзи молларнинг нархи биздагига нисбатан 2-3 баробар климат булгани учун, мумай даромад кетидан кувган чакдон кимсалар, узимиздан чикдан олибсотарлар шундан фойдаланмокда. Бу ҳ.аракатларнинг нимага олиб келишини тасаввур кдиш кийин эмас.

Нарх нима учун ошади?

Содда килиб айтганда, бозорда мол етишмовчилиги мавжуд булса, одамларнинг эҳ.тиёжини к.ондиришга етмаса, нарх-наво мукаррар равишда ошади. Мол купайса — нарх пасаяди, мол етишмаса — нарх ошади.

Шу муносабат билан бир саволга жавоб берайлик, деди Ислон Каримов. Ҳуш, бугунги вазиятдан фойдаланиб, узимиз учун зарур булган молларни четга олиб чикдётган кимсалар ҳ.аром-ҳ.ариш йуллар билан даромад топаяпти ҳ.ам, дейлик. Лекин улар ок^ибатини уйламайдими?

Халкимизнинг ризки-рузи, насибаси ҳисобидан бундай ҳаром даромад топиш эртага бозорларимизда нарх-наво узгаришига сабаб булмайдими?!

Нопок йул билан топилган бойлик бир кун тешиб чик.-майдими?!

Мавжуд вазиятни инобатга олиб, мен ҳркимлар ва маъмурий идораларнинг вакиллари оддида шу масалани кдтъий куймок^тиман. Крнун буйича бу молларни мамлакатимиздан четга олиб чиқиш ман этилган. Бу нохуш ҳ.аракатларнинг олдини олишда аввало сизлар шахсан жавоб берасизлар. Агар эл-юрт насибасини куриқдашга курбингиз етмаса, жамоатчиликни, халкни ердамга чакириш керак.

Бу гапдан бошқд чегара вилоятлари ва туманларининг раҳбарлари, маъмурий идораларнинг ходимлари ҳам тегишли хулоса чикариб олсинлар. Билиб куинглар, талаб каттик. булади.

Ҳар кайси давлат, ҳ.ар кайси раҳ.бар аввало уз халқини уйлаши, унинг ҳ.аётй эҳ.тиёжларини к.ондириши керак.

Самарканд, Навоий вилоятларида раҳ.барлик курсисидида утирганлар томонидан адолат мезонларининг бузилиши, раҳ.бар деган номга доғ тушириш каби содир этилган нохуш ҳолатлардан мамлакатимиз ахли хабардор, албатта.

Бундай ҳ.олатларни уз вақтида пайк.аб, аниқлаб, пайи киркилмаса, ёмон оқибатларга олиб келиши мук.аррардир.

Ҳуш, кариндош-урурчилик, гуруҳ.бозлик, мансаб лавозимини суиистеъмол килиш каби иллатлар бошқ.а жойларда, жумладан, Тошкент вилоятида учрамайдими?

Шундай кусурлари учун бундан бир йил мук.аддам вилоят ҳ.окимининг айрим уринбосарлари ва бир-иккита туман ҳркимлари ёш, ана шундай иллатлардан холи булган кадрларга алмаштирилганди. Қ.олган раҳ.барлар бундан узига керакли хулоса чик.ариб олиши лозим эди.

Афсуски, ҳдмма ҳ.ам бундан тугри сабоқ. чик.ара олмади. Шу йилнинг май ойида вилоят ҳ.окимининг уринбосари — иктисодиёт ва статистика бош бошқ.армаси бошлири Б.Ҳосилов, молия бошқ.армасининг бошлиги С.Тошхужаев ва бошқ.алар хизмат мансабларини суиистеъмол к,илиб, жиноят содир этдилар.

Энди улар тегишли жойларда к.илган номаъкулчиликларни учун крнун олдида жавоб бермокдалар.

Босар-тусарини билмай крлган айрим нокрбил рахбарлар дар кандай номаъкулчиликнинг ҳам чегараси ва жавобгарлиги борлиги мукаррар эканини унутмаслиги даркор.

Албатта, биз ҳркимларнинг кариндошлари рахбарлик лавозимларида ишлаши мумкин эмас, деган фикрдан йироқмиз, деди Президент. Улар орасида узининг юкрри мартабали кариндошини пеш килмасдан, тинч ва халол меҳнат килаётган кишилар оз эмас. **Лекин ҳоким булиб келгандан кейин, уз жойида туппа-тузук ишлаб турган рахбарни бушатиб, урнига узининг карин дошили ёки оғайнисини тициштираётган кимсалар билан асло чшднша олмаслигимизни яна бир марта кескин таъкидламоқчиман.**

Афсуски, Тошкент вилоятининг айрим туман, шаҳарларида ҳам кариндош-уруғчиликка берилиш каби иллатлар мавжуд. Яқинда юкрри ташкилотлар аралашуvidан кейин Бекобод шаҳар ҳркими Ж.Насриддинов 3 нафар кариндошини рахбарлик лавозимига тайинлашда йул куйган хатосини уз кули билан тузатишга мажбур булди.

Самарканд, Навоий вилоятлари сессияларида айтиб утилган иллатлар оқибати, бугун келтириб утилган мисоллар ҳар бир рахбар ходим учун сабоқ; булиши керак.

Мана шу фурсатдан фойдаланиб, сизларнинг эътиборингизни яна бир калати одатимизга к.аратмоқ,чиман, деди Ислон Каримов.

Купинча эшитиб к.оламан: у ёкда туй булибди, бу ёкда туй булибди. Ҳа, нима булибди денг, фал он рахбарнинг цизи анави каттаконнинг углига тегибди, фалон вазирнинг угли анави амалдорнинг қизига уйланибди, анави ҳ.оқимнинг угли манави прокурорнинг қизига кунгил куйибди ва ҳ.оказо.

Албатта, ҳар қайси ота-она уз фарзандларининг бахтини, ик;болини қуришни истайди. Ёшларнинг бир-бирига муҳ.аббат куйиши, кунглидаги ёрини топиши, севишиб турмуш қуриши ҳ.ам табиий ҳ.ол, албатта. Бу — ҳаёт. Бу масалада ҳеч ким четдан туриб ҳукм утказолмайди, ишк,-муҳ.аббатни режалаштириб ҳ.ам булмайди.

Лекин бир савол пайдо булмокда. Бир қарашца тасодифий булиб туюлаётган бундай вок.еалар, мисоллар сони

купайиб, улар одатга айланиб кетмаяптими? Нима учун шу вазирнинг угли, айттайлик, оддий дех.крн кизига кунгил боклаб, унинг муҳаббати алангасида ёнмас экан?

Ёки нега ҳркимнинг қизини оддий бир оиладан чиққан, ақлли-хушли, одобли, укимишли полвон йигитга кунгил куймас экан?

Бундок. уйлаб қурилса, бу ерда бир сиру синоат бордирки, балки биз ундан беҳабар қ.олгандирмиз?

Балки буни тушуниш учун анча-мунча бош қртириш лозимдир?

Бу ҳ.ақда, аввало, биз — ота-оналар уйлашимиз керак. Ҳалқимиз -- меҳрли-оқибатли ҳалқ. Модомики шундай экан, меҳр билан биргаликда оқибатни ҳ.ам унутмаслик керак.

Мамлакатимизнинг барча ҳудудларидан жуда куплаб келаётган хатлар ва ҳабарлардан маълум булмокдаки, ҳалқимиз Самарканд ва Навоий вилоятлари Кенгашлари сессиясида билдирилган кескин танқидий фикрларга ба-тамом ҳайрихоҳлик билан қ.арамокда. Салбий ҳрлатларга уз вақтида тегишли баҳ.о бериб, кадрларни тугри танлаб олиш юзасидан белгиланган муайян тадбирларимизни куллаб-қувватламокда, деди давлатимиз раҳ.бари.

Давлат идоралари, қрнун чиқ.арувчи ва ижроия ҳ.оқимияти устидан жамоатчилик назоратини урнатиш йули билан мавжуд иллатларни тугатишга қаратилган мак.с.адимиз миллионлаб ватандошларимизнинг калбига бориб етди, уларга қ.анот бағашлади, деб айтсак асло муболага булмас.

Жамоат назоратининг туб моҳияти шулким, барча жамоат ташкилотлари, маҳалла оқ.соқ.оллари, ҳалқ. депутатлари ва фаоллар, борингки, ёшу кекса, эрқагу аёл — ҳ.амма ватандошлар бир ёкадан бош чиқ.ариб, амалга оширилаётган ислоҳ.отлар суръатини, уларнинг сифатини, ислоҳ.от бошида турган раҳ.барларнинг гайратини, лаёқатини ҳолисона урганиб, ҳолисона назорат қилиб, уларнинг ютукларини эътироф этиб, қамчиликларини руй-рост очиб ташлашимиз керак.

Келажакда давлат органларининг айрим ваколатлари-ни босқ.ичма-босқ.ич, аста-секинлик билан нодавлат

ташкilotларга, фуқароларнинг узини-узи бошқариш органларига бериб бориш лозимлигини ҳаётнинг узи яқдол курсатмоқда.

Шу мақсадлардан келиб чиқдан ҳрлда, Олий Мажлиснинг яқинда буладиган сессиясига "Нохукумат ташкilotларни туғрисида"ги ва янги таҳрирдаги "Фуқароларни узини узи бошқариш органлари туғрисида"ги қрнунлар лойиҳаси муҳрамага киритилди.

Бугун ҳаётнинг узи жамоатчилик ташкilotларининг нафақат назорат қилиш вазифасини қўчайтириш, балки уларнинг вақолат ва ҳуқуқларини янада қенгайтиришни талаб қилмоқда. Мана шу йул билан биз демократию қарашлар ва тафаккуримизни шакллантиришга эришамиз. Буни барчамиз яхши англаб олмошимиз дарқор.

Бу ишларни амалга оширишда жамоатчилик билан бир қаторда оммавий ахборот воситаларининг ҳам алоҳида урни бор. Ҳаётимизда содир бўлаётган салбий ҳрлатларни очиб ташлашда, уларга қарши қўрашишда журналистларимизнинг қатъий ва муросасиз бўлишлари талаб этилади. Одамларимизнинг ҳуқуқий билимларини оширишда, қабул қилинаётган қонунларни, ҳукумат қарорлари моҳиятини қенг оммага тарғиб қилишда улар янада фаол бўлишлари лозим, дея таъқидлади Президент.

Яна бир муҳим масала — аёлларимизнинг сиёсий ва ижтимоий маънавияни янада юксалтириш, уларнинг обрӯэътиборини, иззат-иқромини жой-жойига қўйишдир.

Ҳадисларда "Аёлларни фақат улуг одамлар ҳурмат қилади. Уларни фақат пасткаш одам ҳурлайди" деб бежизга айтилмаган. Аёлларни иззат-иқром қилиш, улуглаш, ардоқдаш, оғирини енгил қдлиш — ота-боболаримиздан қрлган муқаддас удумдир.

Биз бугун шу қўтлуғ удумни давом эттириб, меҳру муҳаббат ва нафосат тимсоли бўлмиш оналаримизнинг, жуфту халолларимизнинг, опа-сингилларимизнинг, бир-биридан гузал оқила қизларимизнинг жамият ва оиладаги Уринларини, маънавияларини янада юксалтиришни ният қилиб, қелгуси йилни "Аёллар йили" деб эълон қилдик.

Аллоҳ, уларни шундай яратмишқим, аёллар уз ақлу идроки, меҳрибонлиги, шафқату оқибати, сабру қаноати

билан ҳаммамизга ибрат бўлиб, оиладаги, жамиятдаги, боринқи, бутун дунёдаги мувозанатни сақлаб турадилар.

Модомики шундай экан, аёлни улугламоқ,— оилани, Ватанни, ҳаётни улугламоқ. демақдир. Бу ҳақиқат ҳар биримизнинг дилимизга жо бўлиши, барча хайрли ишларимизнинг мезонига айланиши дарқор.

Тошкент вилоятининг мамлакатимизда тутган урни салмоқлидир. Бу ҳол вилоят аҳлининг, вилоят раҳбариятининг, ҳусусан, бугун сайлаб ва тасдиқлаб олинadиган янги ҳркимнинг зиммасига алоҳида масъулият юклаши табиийдир.

Тошкент вилояти аҳли олдида турган ижтимоий-иқтисодий соҳаларда бақарилиши лозим бўлган қатта вазифалар ҳали жуда қўп. Вилоят аҳли бағри қенг, қалби қайноқ, гурурли ва адолатли халқдир, деди Президент пировардида. Унинг меҳнатсеварлиги, шижоати ва ғайратини биз жуда яхши биламиз. Қатта бунёдқорлик ишларини амалга оширишига ишонамиз.

Бугун биз ютуқлар ҳақида эмас, маъжуд нуқсонлар ва муаммолар туғрисида қўпроқ. гапирдик. Айтилган танқидий фикр-мулоҳазалардан туғри ҳулоса қилариб, аҳиллик билан, бир ёқдан бош қилариб, сидқидилдан меҳнат қилиб, ишни қамон талаблари даражасида ташқил этилса, вилоятнинг илгариги юксак шўҳрати қайта тикланишига ва бу вилоятнинг бошқа ҳудудлар учун ибрат бўлишига ишончим қомил.

ФАРЗАНДЛАРИМИЗ БИЗДАН КУРА КУЧЛИ, БИЛИМЛИ, ДОНО ВА АЛБАТТА БАХТЛИ БУЛИШЛАРИ ШАРТ!

Хурматли мажлис катнашчилари!

1998 йил ҳам охирлаб бормокда. Агар утиб бораётган йил якунлари тугрисида гапирадиган булсак, биз аввало, жорий йилда кулга киритган ижобий натижаларимизга ҳақдоний баҳр бериб, шу билан бирга биз мавжуд муаммоларга, йул куйилган нукронларга танқидий ва ҳолисона баҳр беришимиз зарур.

Йил якунларидан узимиз учун сабоқ, ва тегишли ҳулосалар чиқариб олишимиз даркор. Ислохртлар йулидан олға боришимизга нималар тусик. булаётганини билиб-англаб, қайси масалалар ва муаммоларга алоҳида эътибор қаратиш, қайси йуналишларга алоҳида қуч ва ресурслар сарфлаш лозимлигини аниқ,-равшан белгилаб олишимиз керак.

Иқтисодиётимизни ислох. қилиш юзасидан кулга қиритилган ютуқдаримиз ҳақида гапирар эканмиз, назаримда, **йилнинг энг муҳим натижаси — бу шаклланган макрощтисодий ва молиявий барқарорликнинг янада мустаҳкамланиши бўлди.**

Ўзбекистан иқтисодий барқ.арорлашувдан мустаҳкам иқтисодий ривожланишга утиш сиёсатини изчил амалга оширмоқда. Дастлабки ҳисоб-китобларга қура, утаётган йил якунида ялпи ички маҳсулот 4,4 фоизга, саноат ишлаб чиқариш ҳажми — 5,8 фоизга, кишлок. хужалигининг ялпи маҳ.сулоти — 4,8 фоизга, чакана товар айланиши — 12 фоизга, пулли хизмат курсатиш ҳажми эса 9,5 фоизга ошган. Шу тариқа умуман иқтисодиёт ва унинг етакчи тармоқларида иқтисодий узиш тамойилини яққул қуриш мумкин.

1998 йилда ҳ.ам, аввалги йилларда булганидек, қатъий молия-кредит сиёсати амалга оширилди. Натижада инфляция даражасининг пасайишига эришилди. Жорий йилда инфляция даражаси 22 фоизни ташкил этиши қутилмоқда. Биз нақд пул эмиссиясини қ.иск.артиришга, давлат бюджетлари ялпи ички маҳ.сулотга нисбатан белгиланган 3,2 фоиз эмас, балки 3 фоиз қамомат билан бажаришга эришдик.

Жорий йилда мамлакатимизнинг ёқилғи ва қалла муқтаилигига эришиш сиёсати изчил амалга оширилди. Бу йил нефть ва газ қонднсата, қумир қазиб қик.ариш ҳажмлари утган йилдагига нисбатан ошди.

Миришқор дехдонларимиз бу йил 4,6 миллион тонна қалла ҳ.осили етиштирилди. Бу 1997 йилдагига Қарағанда қарийб 850 минг тонна қуп демақдир.

Инвестицион фаолият соҳасида ҳ.ам муҳ.им ютуқлар қулға қиритилди. 1998 йилда 440 миллиард сумлик қаптал маблагларни узлаштириш қузда тутилмоқда. Дик.қатта сазовор жойи шундаки, бу рақ.ам утган йилга тақ.қ.ослағанда 20 фоизга қупдир. Қурилиш пудрат ишларининг ҳ.ажми 5,1 фоизга ортди.

Қаптал маблаглар тарқибининг узида ҳ.ам ижобий узғаришлар қуй берди — **хорижий инвестициялар ҳ.иссаси 27,3 фоизга қ.адар ошди.** Жами қаптал маблагларнинг 60 фоизидан ортики ишлаб қик.аришни ривожлантиришга сарфланди.

Натижада чет эл сармояси иштирокида:

- Шуртан газ-қимё мажмуини қуриш;
- Фарғона нефтни қ.айта ишлаш заводини реконструкция қ.илиш;
- Хужабоддаги ер ости газ омборини;
- Ангрндаги каолин заводининг биринчи навбатини;
- Қунгирот сода заводини;
- "Самқучавто", "Папфен", "Қосонсой-Текмен" қабикўшма қорхоналарни;
- Тошқент, Бухоро, Самарқанд ва Урганч шаҳ.арларида аэропортларни қуриш ишлари давом эттириқди.

Шунингдек, телекоммуникация тармокларини янада тақомиллаштириш ишлари амалга оширилди. Фарғонадаги "Кимёвий тола" ишлаб чиқариш бирлашмасида полиамид-6 ишлаб чиқарадиган линия ишга туширилди. Асака-Хужабод газ қувири фойдаланишга топширилди. Қдзилкум фосфорит заводининг 1-навбати ишлай бошлади.

Кейинги йилларда эришилган бу каби ижобий ютуқлар иқтисодиётимизнинг пойдеворини янада мустаҳкамлади. Бунинг натижаси уларок, энди биз вужудга келган иқтисодий вазиятни зуддик билан ечишга қаратилган қисқа муддатли йиллик дастурлар урнига иқтисоднинг муҳим соҳаларини ислох қилиш ва тармоқларнинг уртача муддатга мулжалланган ривожланиш режаларига асосланган, аниқ, мақсадлар сари йўналтирилган дастурларга ўтиш имконига эга буддик. Бу — мохият-этиборига қура, иқтисодий ислохларни амалга ошириш йўлидаги сиёсатимизда сифат жиҳатидан бутунлай янги босқичдир.

Ўтиб бораётган йилнинг ўзидагина биз бир қатор ана шундай дастурларни қабул қилдик. Уларнинг айримларини сизларга эслатиб ўтмоқчиман. Бу дастурлар гоёат муҳим аҳамиятга эга бўлиб, жамиятимиздаги барча ислохлар тақдирини уларнинг бажарилиши билан ҳамбарчас боғлиқдир.

Энг аввало, Қўшлоқ хужалигида иқтисодий ислохларни чуқурлаштириш дастурини, Кадрлар тайёрлашнинг миллий дастурини, Академик лицейлар ва касб-хунар коллежларини қуриш дастурини, шунингдек, капитал қурилиш, коммунал хужалиқ, соғлиқни сақлаш тизими, мамлакат экспорт салоҳиятини ривожлантириш, қишлоқ, аҳолисини ичимлик сув ва газ билан таъминлашга қаратилган дастурларни айтиб ўтиш лозим. Давлат мулкани хусусийлаштиришда чет эл капиталини жалб қилиш юзасидан махсус дастур қабул қилинди.

Бундан ташқари, бир қанча тармоқ ва ҳудудий йўналишдаги дастурлар ҳам ишлаб чиқилди ва амалга оширилмоқда. Мазкур дастурлар етакчи тармоқлар ва бутун бир минтақаларнинг барқарор ривожланишини таъминлашга қаратилган.

Қдбул қилинган дастурларни баҳолар эканмиз, улар бизнинг ислохлар йўлидан барқарор ва жадал боришимизнинг қафолатидир, деган фикрга қелишимиз мумкин.

Мен нимага асосланиб бундай ҳулоса чиқаряман? Агар содда қилиб айтадиган бўлсак:

Биринчидан, биз бугун дунёда ва юртимизда юзага келган шарт-шароитга, маданий ва маънавий ҳаётимиздаги, иқтисодиётдаги ўзига ҳос ўзгаришларга аниқ, ва ҳолис баҳр бермоқдамиз. Энг асосийси, биз жамиятимизни қайта қуриш ва янгилаш борасида нималарга эришганимиз ва яна нималар қилишимиз зарурлиги ҳақида аниқ, тасаввурга эгамиз.

Иккинчидан, биз оддимизга қуйган мақсадларимизни аниқ, қуриб турибмиз ва бу мақсадлар сари собитқадамлик билан, оғишмай бормоқдамиз.

Ўчинчидан, биз ўшбу мақсадларга ниманинг ҳисобидан, қайси имконият ва заҳиралар, қандай механизмлар ва услублар асосида етишишимиз мумкинлигини биламиз.

Ўшундан 1-дидиб айтадиган бўлсак, биз бугун қандай аҳволда эканимизни, эртага нимага эришмоқчимиз ва, энг муҳими, ўшбу мақсадларга қандай қилиб эришиш мумкинлигини биламиз.

Буларнинг барчаси бугунги мураккаб, яъни ўтиш даврининг ҳали ечилмаган ички муаммолари билан бир қаторда, ташқи салбий омиллар ҳам иқтисодиётимизга жиддий таъсир қурсатаётган вазиятда нисбатда муҳимдир.

Ҳап нима ҳақида қетяпти?

Биринчидан, иқтисодиётимизнинг ҳолати ва самарадорлигига, бутун иқтисодий ислохлар жараёнига дунё иқтисодиётида, Жанубий-Шарқий Осиё, айниқса Россияда авжга чиққан, бутун дунё молия тизимини издан чиқариб фалаж қилган иқтисодий инкироз салбий таъсир қилмаслиги мумкин эмасди.

Ўшундан эътироф этиш керак: эндиликда ана шу умумжаҳон молиявий инкирозининг оқибатлари бир неча йиллар давомида бизга ҳам сезилиб туради.

Шунингдек, телекоммуникация тармокларини янада тақомиллаштириш ишлари амалга оширилди. Фарронадаги "Кимёвий тола" ишлаб чиқариш бирлашмасида полиамид-6 ишлаб чиқарадиган линия ишга туширилди. Асака-Хужабод газ қувири фойдаланишга топширилди. Қдзилкум фосфорит заводининг 1-навбати ишлай бошлади.

Кейинги йилларда эришилган бу каби ижобий ютуқлар иқтисодийтимизнинг пойдеворини янада мустахкамлади. Бунинг натижаси улароқ, энди биз вужудга келган иқтисодий вазиятни зуддик билан ечишга қаратилган қиска муддатли йиллик дастурлар урнига иқтисоднинг муҳим соҳаларини ислох. қилиш ва тармоқдарнинг уртача муддатга мулжалланган ривожланиш режаларига асосланган, аниқ, мақсадлар сари йуналтирилган дастурларга утиш имконига эга булдиқ. Бу — мохият-этиборига қура, иқтисодий ислохртларни амалга ошириш йулидаги сиёсатимизда сифат жихатидан бутунлай янги босқичдир.

Утиб бораётган йилнинг узидагина биз бир қатор ана шундай дастурларни қабул қилдик. Уларнинг айримларини сизларга эслатиб утмоқчиман. Бу дастурлар гоёт муҳим аҳдмиятга эга булиб, жамиятимиздаги барча ислохртлар тақдирини уларнинг бажарилиши билан қамбарчас боғлиқдир.

Энг аввало, Қ,ишлоқ. хужалигида иқтисодий ислох;отларни қуқураштириш дастурини, Кадрлар тайёрлашнинг миллий дастурини, Академик лицейлар ва қасб-хунар қоллежларини қуриш дастурини, шунингдек, капитал қурилиш, қоммунал хужалиқ, СОРЛИҚНИ қакдаш тизими, мамлақат экспорт салоҳиятини ривожлантириш, қ.ишлоқ, ахрлисини ичимлик сув ва газ билан таъминлашга қ.аратилган дастурларни айтиб утиш лозим. Давлат мулкини хусусийлаштиришда чет эл капиталини жалб қилиш юзасидан махсус дастур қабул қилинди.

Бундан ташқ.ари, бир қ.анча тармоқ. ва ҳудудий йуналишдаги дастурлар х.ам ишлаб қикилди ва амалга оширилмоқда. Мазкур дастурлар етакчи тармоқлар ва бутун бир минтақаларнинг барқ,арор ривожланишини таъминлашга қаратилган.

Қдбул қилинган дастурларни бах.олар эканмиз, улар бизнинг ислох.отлар йулидан барқ.арор ва жадал боришимизнинг қафолатидир, деган фикрга қелишимиз мумкин.

Мен нимага авосланиб бундай хулоса қик.аряпман? Агар содда қилиб айтадиган булсак:

Биринчидан, биз бугун дунёда ва юртимизда юзага келган шарт-шароитга, маданий ва маънавий х.аётимиздаги, иқтисодиётдаги узига ҳос узғаришларга аниқ, ва ҳолис баҳр бермоқдамиз. Энг асосийси, биз жамиятимизни қ.айта қуриш ва янгилаш борасида нималарга эришганимиз ва яна нималар қилишимиз зарурлиги х.ақида аниқ, тасаввурга эгамиз.

Иккинчидан, биз олдимизга қуйган мақ.садларимизни аниқ, қуриб турибмиз ва бу мақсадлар сари собитқадамлик билан, оришмай бормоқдамиз.

Учинчидан, биз ушбу мақ.садларга ниманинг ҳисобидан, қ.айси имқоният ва захиралар, қ.андай механизмлар ва услублар асосида этишишимиз мумкинлигини биламиз.

Лунда қилқб айтадиган булсак, биз бугун қ.андай ахволда эканимизни, эртага нимага эришмоқдимиз ва, энг муҳими, ушбу мақсадларга қандай қилиб эришиш мумкинлигини биламиз.

Буларнинг барчаси бугунги мураккаб, яъни утиш даврининг х.али ечилмаган ички муаммолари билан бир қаторда, ташқи салбий омиллар ҳам иқтисодиётимизга жиддий таъсир қурсатаётган вазиятда н.х.оятда муҳимдир.

Гап нима ҳақида қетяпти?

Биринчидан, иқтисодиётимизнинг х.олати ва самарадорлигига, бутун иқ.тисодий ислохртлар жараёнига дунё иқтисодиётида, Жанубий-Шарқий Осиё, айниқ.са Россияда авжга қик.қан, бутун дунё молия тизимини издан қикариб қалаж қилган иқтисодий инқироз салбий таъсир қилмаслиги мумкин эмасди.

Очик. эътироф этиш қерак: эндиликда ана шу умумжаҳрн молиявий инқирозининг ок.ибатлари бир неча йиллар давомида бизга ҳам сезилиб туради.

Иккинчидан. Жаҳон бозорида ҳам ашё ресурсларига, айниқса экспортимизнинг 60 фоизини ташкил қиладиган маҳсулотларга баҳо конъюнктураси кескин пасайди. Энг аввало, бу жорий йилда жаҳон бозорида 25 фоиз пасайган пахта нархларига тегишлидир.

Кейинги беш йил мобайнида тилла баҳоси ҳам тушиб борди. Йил давомида 1 унция (31,2 грамм) тилла нархининг 300 доллардан ошмагани тарихда маълум булган чуқур иқтисодий зилзилалар давридан кейин биринчи марта содир булган ҳодисадир.

Худди шундай вазият бизнинг экспортимиз асосини ташкил этувчи рангли металл ар, нефть маҳсулотлари ва бошқа ҳам ашёлар баҳоларида ҳам намоён булмоқда. Табиийки, бу валюта тушумига, тулов балансларига, алоҳида тармоқлар ишлаб чиқариш ривожига таъсир қилмай қолмайди.

Мамлакатимиз учун ана шундай жуда мураккаб шароитда валюта барқарорлиги буйича кескин ва катыш чоралар қўриш орқали ута муҳим, айтиш мумкинки, стратегик вазифани ҳам қилишга муваффақ бўлди. **Яъни, утган йилги олтин захираси ажмини саклаб қолган тўлда, йил охирида ижобий таъсир савдо ва тулов балансига эришдик.** Энг муҳими, ишончга сазовор, тулов қобилиятига эга эканимизни яна бир бор тасдиқлаб, бу йил зиммамизга олган барча тандин тулов мажбуриятлари буйича узида хисобкитоб қилишга муваффақ бўлди.

Учинчидан. Биз учун бу йил пахтачиликда жуда мураккаб ва сермашақдат булганини барчангиз яхши биласиз. Мулжалга нисбатан 800 минг тоннага яқин пахта ҳам ашёси кам тайёрланди. Агар толага чаксак, бу тахминан 250 минг тоннани ташкил этади.

Бу ҳол купгина хужаликлар ва пахтани қайта ишлаш корхоналарининг молиявий аҳолига, умуман бутун иқтисодимиз аҳолига қандай таъсир қўришганини, қанчалик зарар қўришганини сизлар турри тасаввур қиласиз, деб уйлайман. Оқибатда анчагина халқимизда валюта маблағ бой берилди.

Белгиланган режадан келиб чиқиб, йил давомида агротехник тадбирларни ўтказишга қўлаб маблағ сарфлаганимизни ҳам алоҳида ҳисоблаш лозим. Буларнинг барчаси хужаликлар елкасига оғир юк бўлиб тушиб, уларнинг қўчилигини жуда ўднийин аҳолига солиб қўйди.

Шуни ҳисобга олиб, қишлоқни молиявий қўллаб-қувватлаш, объектив сабаблар туфайли қўрилган зарарни қўлаб ва 1999 йилги янги мавсумга тайёргарлик учун зарур маблағлар топиш ҳусусида ҳукумат қарори тайёрланмоқда.

Мухтарам мажлис аҳли!

Юқрида айтилганларнинг барчаси таракдийтимиз самарадорлиги ва сўрашларига салбий таъсир қўришган ташкилотлардир.

Энди ўзимизнинг ички муаммоларимизга алоҳида эътибор қўришмоқчиман. Уларнинг ечимини аввало бизнинг ўзимизга, вазифада ўтиришларга, хизмат қўриш ва таъсир этиш қўришга эга булган раҳбарларга, қўлаверса, қўриш бурчини тула англаб ўтиришган инсонларга боғлиқ.

Мен шу ўринда олға қўришимизга тўғанок-тусик бўлаётган сабаблар ҳусусида яна бир бор тўхталиб ўтиришмоқчиман.

Биринчидан, бу аввало ислохотларни ўтказиш сўратларига, ислохотларни амалга ошириш қай даражада ўз самарасини ва натижаларини бераётганлигига боғлиқ. Мен яна ва яна бир қарра алоҳида таъкидламоқчиман: биз ислохотларни ислохотлар учун эмас, шунчаки, расмий учун, бажарилган иш ҳақида номига ҳисобот бериш учунгина ўтказмаяпмиз. Ҳаммамиз бўли тушунишимиз шарт.

Ўзимиз учун яна ва яна бир бор аниқ, англаб олишимиз зарурки, биз ислохотларни факт инсон манфаатлари учун, ҳаётимизни яхши томонга ўзгартириш учун, мамлакатимизни қўчи ва барқдор қилиш учун ўтказаяпмиз.

Бугун бизни ислохотлар ўтказиш сўратлари ҳдм, натижалар ҳам қўришмаяпти. Энг муҳими эса, иқтисодиёт ва ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларини ислох қилиш буйича қўриш қўрилган дастурларни амалга оширишда

бепарволикка, юзакичиликка ва локайдликка асло чидаб булмайди.

Иктисодий муносабатлар барча даражаларда, биринчи навбатда куйи бугинларда секин узгараётганлигини тан олиш керак. Виз хусусий мулк, хусусий мулк эгалари, ишлаб чиқаришни ҳиссадорлик асосида ташкил этиш ҳақда куп гапирамиз.

Ҳақиқатан ҳам купчилик ташкилотлар ва муассасаларнинг асосан шакли ва ташкил белгиларини жаҳрда эътироф этилган тушунчаларга қараб мослаштирмоқдамиз.

Ҳиссадорлик жамиятлари, корпорациялар, холдинг компаниялари, биржа ва ҳрказолар тузилмоқда. Аммо масаланинг туб моҳиятига қарайдиган бўлсак, ишни ташкил қилиш услублари ва тамойиллари қайси соҳада, қайси бугинда бўлмасин, деярли узгармаяпти. **Бу борада амалга ошириладиган ишларнинг самараси сезилмаяпти, одамлар тафаккурида, меҳнатни ташкил қилиш, уни рағбатлантириш тизимида жуда кам узгариш руй бермоқда.**

Куп ҳрларда акционерлар уларини хужайин ҳисобламайдилар, чунки амалда улар уз корхонасини 'ривожлантириш муаммоларига лоқайд қарайдиган ёлланма ишчи бўлиб қрлмоқдалар.

Акс ҳрда, қанчалик қатъий чора-тадбирлар қўлланаётганига қарамай, корхоналарнинг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ошиб бораётганини, қатта-қатта айланма маблағлар қуриб битқазилмаган ишлаб чиқаришга жалб қилинаётганини, уз харидорини топа олмай оморхоналарда қолиб кетаётган маҳсулотлар ишлаб чиқарилиши қамаймаётганини, қ^ншлок хужалигида ҳосилдорлик, иш унуми ва иш самараси усмаётганини қдндай изоҳдаш мумкин?

Бу, авваламбор, корхоналар ва хужаликлар раҳбарларининг онгида ҳақмон боқимандалик қайфияти, бизга давлат ёрдам беради, танглик ҳрлатидан унинг узи қутқариб қолади, деган тушунча сақланиб келаётганидан далолатдир. Эски замондан қ^{олга}н энг ярамас асоратлардан

бири — боқимандалик қайфиятидан жуда бўлиш жуда оғир кечмоқда.

Бу ерда ҳамма нарса кадрларнинг қасбий малақаси, масъулияти, ташкилотчилик қобилиятига бориб такалади. Бу, авваламбор, бошқарув соҳасида ишлаётган кадрларга тегишлидир. Виз бугунги кадрлар ишлаб чиқариш, иктисодни ташкил қилиш соҳаларининг қун сайин ушиб бораётган талабларига нечоғли жавоб бераётганига, уларнинг замонавий менежмент услубларини, маркетинг санъатини қанчалик эғаллаб олганларига, янги бозор муносабатлари шароитида ишлашга қанчалик қрдир эканликлари ҳолис баҳо беришимиз керак.

Агар шу нуқтаи назардан кадрларимизга баҳо берадиган бўлсак, афсуски, уларнинг купчилиги бугунги ҳаёт талабларига жавоб бермайди.

Шу масала била» узвий борланган яна бир ҳал қдпувчи масала — мулк масаласини ечиш. Бу ҳақда ҳам куп гапирамиз. Мисол учун, саноат, қишлоқ хужалиги, бошқа соҳаларни четда қоддириб, банк тизимини олайлик. Чунки ҳозирги шароитда, ислохотларнинг мавжуд босқичида мазмун-моҳияти, мавқеига қура, бу ташкилот янги тизимнинг энг илғор бугини бўлиши, бозор иктисодиётида қатта аҳамиятга эга бўлиши керак.

Иктисодий ислохотларни амалга оширишда банк тизими амалда локомотив вазифасини бажариши, хужалик юритувчи барча субъектларни уз ишларини қайта ташкил этишга, бозор механизмларини қадил ва жадал эғаллашга қадват этувчи омил бўлиши қарқор.

Бугун шуни таъқидлашимиз қарққи, мазкур соҳани қикқат қарқзида сақлаб қуришимизга, бу соҳага амалий ёрдам ва имтиёзлар беришимизга қарамасдан, банк тизимида ҳақиқий ислохотлар юз бераётгани йук.

Таассуфки, бизда банқлар ҳанузгача қавлат ва қорхоналарнинг маблағларини бир ҳисоб рақамидан иққинчисиға утқизиш билан банд, уларнинг ақосий иши жорий операциялардан иборат бўлиб қолмоқда.

Банқлар уз таъсисчиларининг эркин, буш маблағларини узида тупловчи — биз орзу қилган тизимга айлангани

йук.. Банклар халигача таъсисчилар тимсолида намоён буладиган хакикий эгаларини тополмаяпти.

Банклар хусусийлаштирилса, унда хакикий эга пайдо булади. У банк такдири билан бир каторда уз манфаатини, шу билан бирга уз масъулиятини чукур сезадиган ва шу асосда иш олиб борадиган булади.

Афсуски, банкларимизнинг иктисодиётни ривожлантириш, унинг тизимларини кайта ташкил этиш, миллий валютани эркин конвертация килиш вазифасини мустакил ечадиган инвестиция ва кредит марказларига айланиши жуда сустрлик билан утмоқда.

Бир нарсани аниқ-равшан тушуниб олишимиз керак. Бутун таракдий топган дунё каторида, бизда ҳам авваламбор **узи топган ва жамгарган маблагларига эга булган**, нафакат оддий кредит беришга, балки узок, муддатли инвестицион кредитларни беришга ҳам курби етадиган, шу билан давлатимизнинг инвестиция жараёнида асосий субъект, аъзо буладиган банклар пайдо булиши шарт.

Банкларнинг иктисодиётни ислох. этиш билан боглик. барча жараёнларда хал этувчи куч эканини инобатга олсак, бу хрл умумиктисодиётни ислох. этишнинг мазмуни ва натижаларига таъсир этмасдан крлмайди.

Шуни инобатга олиб, нафакат Ташки иктисодий фаолият миллий банки, авваламбор, Пахтабанк, Раллабанк, Мевасабзавотбанк, Савдогарбанк, Саноат-курилиш банки ва шуларга ухшаш бошка банкларимизнинг такдири-ни яна бир бор куриб чиқишимиз даркор.

Бу масалаларда биз авваламбор жахрн банкининг тавсиялари ва ёрдамига суянамиз.

Мух.тарам дустлар!

К.ИШЛОК. хужалигини ислох. этиш алохида эътиборга молик масаладир. К^ашлок. хужалигида ислох.отларни чуқурлаштиришга дойр махсус дастур ишлаб чиқилди. Бу соҳадаги ислох.отларнинг мустах.кам ҳукукий асослари яратилди, меъёрий ҳужжатлар қабул қилинди. Ер кодекси, "Копилок, хужалиги кооперативи (ширкати) туррисида"ги, "Фермер хужалиги тугрисида"ги, "Дехқон хужали-

ги тугрисида"ги, "Давлат ер кадастри тугрисида"ги ва бошқ.а қрнунлар шулар жумласидандир.

Кишлоқ. хужалигида ислох.отларни амалга ошириш бўйича махсус республика ва ҳудудий комиссиялари тuzилди. Ислох.отларнинг мазмун-моҳиятини тушунтирият мак.садида турли хил семинарлар утказилди. Бир суз билан айтганда, кишлоқ. хужалигини ислох. этиш билан боглик, ҳукукий, ташкилий, иктисодий, барча масалалар йил бошидаёқ. куриб чиқилган эди. Шунинг учун х.ам, бугун ислохотларнинг амалда қандай бораётганини танқидий куз билан бах.олаш биз учун ҳам қарз, х.ам фарздир.

Қуп айтилган булса х.ам, кишлоқ. хужалигидаги ислох.отларнинг мазмун-моҳияти нимадан иборат эканини сизларга яна бир бор эслатмоқчиман. Бу масалага бугун олдимизга қўйилган вазифалар, талаблар нуқтаи назаридан ёндашсак, фойдадан холи бўлмайди, деб уйлайман.

Ислох.отларнинг асосий мазмуни хал этишимиз зарур булган учта масалада мужассамлашган.

Биринчидан, дехқоннинг ерга, мулкка, жамоа даромadiniнг муайян қисмига эгалик ҳукуқини мустах.камлаш шакли сифатида **мулккий пайни** жорий этиш;

иккинчидан, х.ар бир дехқон хизматчининг манфаатлари билан умумжамоа манфаатларини узаро уйғунлаштирадиган кишлоқ. хужалик қорхонасини шакллантиришнинг ташкилий-ҳукукий жих.атдан энг самарали шакли сифатида **жамоа хужаликларини қ^аишлоқ; хужалик кооперативларига (ширкатларга) айлантириш**;

учинчидан, х.ар бир хизматчининг даромади, оилавий фаровонлиги меҳ.натиға яраша бўлишини таъминловчи, хужалик ичида меҳнатни ташкил этишга асосий восита бўлувчи **оилавий пудратни кенг жорий этиш**.

Мазкур вазифаларнинг амалда қандай хал этилаётганини таҳлил қилсак, ҳеч иқчиланмай айтиш мумкинки, биз бу борада эндиғина биринчи қадамларни қуймоқдамиз.

Хуш, айтинғлар-чи, кишлоқда ер, ишлаб чиқариш воситалари, ишлаб чиқариладиган мах.сулотнинг аниқ, эгалари — мулкдорлар бўлишига эриша олдикми?

Афсуски, йук.. Мулкий пайларни шакллантириш механизларини узлаштириш жуда суёт бормокда. Ерни бахрлаш, Ер кадастри билан боглик. муаммолар халигача уз ечимини топмаяпти.

Жорий йилда 65 та жамоа хужалигини ширкатларга айлантиришга қарор қилинди. Белгиланган режага тугри келса ҳам, айтиб қуяй, бу — жуда оз. Пекин гап ҳрзир сон ҳақида кетмаяпти.

Жамоа хужаликларини ширкатларга айлантириш, мулкый пай, ёппасига оилавий пудратни жорий этиш бизга нима беради — гап мана шунда. Бизнинг бу борадаги ташвишларимизни, мақсадларимизни ҳар бир киши, аввало дехдоннинг узи идрок этиши, чуқур ҳис қилиши муҳим аҳамиятга эга.

Ишни албатта туман ҳркимлари, хужалик раҳбарларининг узидан бошлаш керак. Раҳбарларимиз бу масалага одат тусига кириб қолган хужакурсин қабилда, тураларча ёндашадиган бўлса, олдиндан айтиб қуяй, ишимиз юришмайди.

Авваламбор, қишлоқ. хужалиги соҳасига мутасадди раҳбарларимиз ва мутахассисларимиз буни жуда чуқур- ангилаб олишлари зарур. Бу соҳада қузланган ислохртларнинг негизини, маъно-моҳиятини билмасдан туриб, раҳбар бўлишга ҳеч қимнинг ҳақида узи йук..

Шунинг учун ҳам 1999 йилнинг январь-февраль ойларида ҳам бир вилоятда қишлоқ. хужалигини ислох. этиш ва мазкур соҳадаги вазифаларни бажаришга дойр қолун ва қарорларни урганиш мақсадида семинарлар ташкил этиш лозим. Энг аввало, семинар қолунлари бўйича хужалик раҳбарлари, мутахассислар, ҳ.оқимларнинг билим даражалари синовдан ўтказилсин.

Илм олиш, урганиш асло айб эмас, унинг эрта-кечи йук..

Барчамиз бутун онгли ҳаётимиз давомида ўқимиз, урганишимиз керак. Оғшлантириб қуяй, бу муҳим июни навбатдаги кампаниябозликка айлантириб юборишга йул қуймаслигимиз керак.

Келинлар, энди қишлоқда оилавий пудрат қандай жорий этилаётганлигини қуриб қик.айлик. Бу борада ан-

чагина тажрибамиз бор. Аммо муаммолар ҳам йук. эмас. Бу муаммолар шартнома муносабатларида яқдол қузга ташланмокда. Шартномага биноан аҳдлашувчи томонлар, яъни хужалик бошқаруви билан пудратчи оила зиммаларига олган мажбуриятларини сузсиз бажаришлари шарт. Хозирча бу ишда, афсуски, хужакурсинлик, юзақичилик ҳрллари жуда қуп.

Хужалик билан муайян оила уртасидаги шартнома ҳ.алигача ижро этилиши мажбур бўлган қолун ёқи норма қу-чига эга бўлмаяпти. Қуп ҳ.олларда шартнома хужалик томонидан қулгилдагидек бажарилмайди.

Бусиз ички хужалик муносабатлари ва меҳнатни ташкил этишнинг асосий механизми ҳисобланган оилавий пудратни ривожлантириш жуда қийин.

Дех.қ.он ва фермер хужаликларини ривожлантириш ҳақида нима дейиш мумкин? Бу соҳада ҳам бир қанча муаммолар мавжуд. Асосий масала — фермерларга сервис хизмати қурсатиш, техника, уқит, уруг билан таъминлаш масалалари ҳ.ал этилмаяпти, қишлоқда мазкур вазифани бажариши мумкин бўлган қакана ва қикчик улғуржи қулқонлар тармоғи яратилмаяпти.

Қишлоқ. хужалиги маҳ.қулқотларини қ.абул қиладиган қоперативлар йук.. **Юридик шаҳе мақрми бўлган дехдон хужаликларини шакллантириш**, уларга банқларда уз ҳисоб-қитоб қак.амларини қиқиб бериш, қредит бериш жараёни жуда қузилиб кетаётгани кечириб бўлмайдиган ҳ.оддир.

Хурматли дустлар!

Едишқок, хужалигининг бош масалаларидан бири — бу хужалиқлардаги айланма маблаг масаласидир. Айланма маблаг қулмаган хужалиқларнинг қули кесилиб, улар узокда боролмайди. Бундай хужалиқлар янги мавсумда ишлаб қик.аришни ташкил этиш учун зарур шарт-шароитларни яратишга қ.одир эмас. Улар вақтида уруглик, уқит, ёқилри сотиб ололмайдилар, ерни ва техникани ёқин-тиқинга тайёрлашдан қортиб, ҳрсилни йиғиштириб олишгача бўлган барча юмушларни уз муддатида бажаролмайдилар.

Шунинг учун ҳам кишлоқ хужалик корхоналарининг етарли мивдорда уз айланма маблагларига эга булишига имконият яратиш бошқарув тизимининг доимий иши булиши лозим.

Хуш, бунинг учун нима килиш керак?

Биринчидан, етказиб берилган дехдончилик маҳрулотлари учун хужаликлар билан уз вақтида ҳисоб-китоб килиш зарур. Тан олиш керак, ҳозирча бу масала энг огир муаммага айланмоқда.

Албатта, кишлоқда аванс беряпмиз. Жорий йилнинг узида пахтачилик, галлачиликка ихтисослашган хужаликларга марказлаштирилган ресурслардан 94 миллиард сум аванс бердик. Албатта, бу катта пул. Мана шу маблаг туфайли қдашқок, хужалик корхоналарининг техника, ёқилғи, электр энергияси, минерал угат етказиб берувчи корхоналардан қарзи анча қамайди. Аванснинг бир қисми дехқонларга иш ҳақи сифатида тарқатилди. Аммо бу иш муаммони ҳал этишнинг бир қисми, ҳолос. Асосий масала бошқа ёқпа.

Бу масалани ечиш учун, авваламбор биз унлаб тармоқлар, юзлаб, минглаб корхоналар иштирок этадиган **кишлоқ, хужалиғи ишлаб чиқариши соҳдсида қим бош буқин эканини узил-қесил аниқлаб олишимиз керак.**

Табиийки, бу бош бугин аввало, ишлаб чиқарувчилар, аниқроқ. айтсак, хужалик (ширқат), фермер ва дехдон хужаликлари — **ризқ-рузимизни яратадиган, саноатни хом ашё билан, шқисодиётнинг бошқа соҳдлари ва тармоқларини эса иш билан таъминлайдиган дехдонлардир.** Модомики, шундай экан, мазқур хизмат берувчи тармоқлар ҳдм, саноат ҳам уз навбатида кишлоқда, маҳ.сулоат ишлаб чиқарувчиларга сифатли хизмат қурсатиши шарт. Бу гап барчамизга, жумладан, банк ва молия тизими ходимларига ҳдм тааллуқлидир.

Энди ҳисоб-китоблар ҳақида. Ҳамма гап шундаки, кишлоқ хужалиғида ишлаб чиқариш, моҳият-эътиборига қура, йил буйи давом этадиган узлуқсиз жараёндир. Бир маъсумдаги ишлар тугамасдан, янги маъсум ташвишлари бошланиб кетади. Ҳанда шундай муаммо пайдо булади —

янги маъсум ишларини бошлаш учун маблагни қ,ақРДан олиш мумкин?

Уруглик, ёқдоти, минерал угитлар харид килиш, дренаж-қоллектор тармоқларини тозалаш, техникани тайёрлаш ишлари қдйси маблаг ҳисобидан амалга оширилади? Дехдонларга амалда бақарган иши учун ҳ.ақ. тулаш масаласи нима булади?

Бунинг устига, харидор-истеъмолчилар, биринчи навбатда давлат тузилмалари олган маҳ.сулоати учун хужаликларга уз вақтида ҳ.ақ. тулаб, ҳисоб-китоб қилмаган булса, мазқур муаммони қандай ҳал этиш мумкин?

Қурыпсизми, яна боши берқ қучага қириб қрламиз. Яъни, хужалик уз иштирган ва сотган маҳ.сулоати учун тегишли маблагни уз вақтида ололмайди. Бечора хужалик нима қдлади? Яна суқурта ҳисобидан юқ.ори қоизли қредит олишга, янқидан қ.арзга ботишга мажбур булади.

Бу ерда мантиқ. қани?

Бу масалани қим ҳал этиши керак?

Албатта, масала жуда мураккаб. Леқин бу муаммони айланма маблаюғарни молиялаштириши ва шакллантириши лозим булган Ҳуқумат, Марқазий банк, Молия вақирлиғи ва бошқа тузилмалар узил-қесил ечиб бериши керак.

Биз кишлоқ хужалиғи корхоналарининг бозор шароитида ишлашини, ишлагаанда ҳам самарали ишлашини хоҳласак, бу масаланинг ечимини албатта топишимиз шарт. Биз кишлоқ хужалиғи бозор шароитларида ишлашини талаб қ.иламиз-у, бунинг учун амалда зарур шарт-шароит яратиб бермаймиз. Бу — **масаланинг биринқиси.**

Иққинқи масала — хужалиқларда оддий ҳ.исоб-китобни йулга қуйишдир. Тан олиш кераққи, кишлоқ. хужалиғида бугунқи қунда қуқур, ҳ.озирқи замон талабларига мое келадиған ҳисоб-китоб йуқ.. Шу йилнинг Ҳзида санақия қилинған 104 хужалиқ фаолиятининг тақлили бу фикрни тасдиқлайди ва қуп масалаларда хушёр болиш зарурлиғини қурсатади.

Илғари бутунлай ишлагаан хужалиқлар санақия қилинғидан кейинқи жорий йилни, дехдонлар учун ниҳ.оятда

окир келган йилни фойда билан якунлашларига нималар асосий омил булди?

Бунга куйидаги масалаларни *ая* этиш оркали эришилди:

биринчидан, хужалик бошқарувига малакали мутахассис рахбар — ташки бошқарувчилар кедди. Бу жуда муҳим, керак булса, х.ал килувчи омил булди;

иккинчидан, вақтинча эски қарзларни тулаш ва тулов муддатларини узайтириш масалалари ҳал қилиб берилди, амалда хужалик уз фаолиятини янғидан бошлади;

учинчидан, энг муҳими, дастлабки ҳисоб-китоб йулга қуйилди ва хужаликларнинг молиявий жавобгарлиги қучайтирилди. Деҳдонлар ишлаб чиқарган маҳсулотларга яраша ҳақ. ола бошлади;

туртинчидан, яна бир муҳим масала ечиб берилди — санацияга тортилган хужаликлардаги **уларнинг оёғига кишан бўлиб турган ортикча ишчи кучини бушатиш мумкин булди**. Йил мобайнида ана шу хужаликлардан 41 минг нафардан ортик. ишловчи бушатилди;

бешинчидан, йилни фойда билан якунлаган санацияга тортилган хужаликларда, юқрида зикр этилган омиллар билан бир қаторда, ишлаб чиқариш тугри ва оқилона ташкил этилди, барча зарур агротехника тадбирлари уз вақтида утқазилди;

ва, ншоят, бу хужаликларда деҳқонларнинг уз ишининг якуний натижасига булган манфаатдорлиги кескин ортди. Одамларда уз ишига, яратувчилик меҳнатига кизиқиш пайдо булди. Бу нхрят даражада муҳимдир.

Шунинг учун биз кишлок. хужалик қорхоналарини санация қдяиш борасида туплаган тажрибани ижобий баҳ.олаб, 1999 йилда самарадорлиги паст ва зарар қуриб ишлаётган яна 150 га яқин хужаликни санация қилиш ҳақида қ.арор қ.абул қилдик. Бу масала буйича х.озир маҳсус ҳукумат қарори тайёрланмокда. Бу ерда утирган барча рах.барлар ана шу қарорда баён этилган тадбирларни амалга оширишда фаол иштирок этишлари лозим.

Учинчи — илғари х.ам қуп маротаба гапирилган масалага яна қайтамиз — бу ернинг ҳрсилдорлигини таъмин-

лашдир. Мен бу масалани ерни парваришлаш, унинг маҳ.-сулдорлигини таъминлаш, деб айтган булур эдим.

Агар биз ернинг ҳрсил беришини хоҳласак, уни асраб-авайлашимиз шарт. **Ерни қ,анча эъзозласанг, у сенга шунча қуп ризцу насиба бераверади**. Мен бу уринда агротехник тадбирларни уз вақтида ва сифатли утқазишни х.ам, сугориш ишларини х.ам, уз вақтида угит солишни х.ам, дренаж-коллектор тармокдарини тозалашни х.ам назарда тутмокдаман.

Бир суз билан айтганда, бу агротехника ва юксак деҳқончилик маданияти демақдир. Бугунги энг долзарб масала экинлар селекциясини ташкил этиш, ирсий (генетик) жиҳддан тезпишар, юқри х.осилли ва қасалликларга бардошли янги навларни жорий этиш, хужаликларни сифатли урут ва қучатлар билан таъминлашдир.

Туртинчи вазифа — таъбир жоиз булса, юқрида айтилган барча масалаларни ҳал этадиган омил — **бу қадрлар тугрисидаги масаладир**. Қ^аишлоқ, хужалиги бугунги қунда ерни биладиган ва ардоқлайдиган, бу соҳ.ада ишловчиларнинг бошини қовуштира оладиган билимдон бошқарувчиларга, юқори малакали мутахассис ва рах.барларга х.аммадан х.ам қура қупрок. эҳ.тиёж сезмокда.

Шу уринда биз қабул қилинган қадрлар тайёрлаш Миллий дастурини руёбга қик.ариш қ.андай улкан аҳ.амиятга эга эканига қайта-қайта иқрор булмокдамиз. **Мен барча туман ва вилоят рах.барларини мана шу масаланинг моҳиятига қуқур қириб қоришга даъват этган ва керак булса, бунни талаб қилган булур эдим**.

Бугун дастурни амалга оширишда муайян тармоклар ва уларнинг рахбарлари зиммасидаги алоҳида масъулият ҳақида гапириш мумкин. Олий ва урта маҳсус таълим вазирлиги, Ҳал қ. таълими вазирлиги, олий укув қуртлари, укув муассасалари, мактаблар, қдсқдси, маориф соҳ.асида меҳнат қдлаётган, таъқидлаш қеракки, яхши ишлаётган рах.барларнинг масъулияти ва роли х.ак.ида гапириш мумкин.

Пекин мен бугун ҳрқимлар, маҳ.аллий х.оқимият вақилларининг жуда қатта масъулиятини алоҳдда таъқидлашни истардим.

Мен вилоят рах.бари, туман, шахар рах.бари, хужалик рах.барлари, куйингки, одамларнинг ишончига сазовор булган барча рахбарларга таъкидлаб айтмоқчиман. Биз утказаетган сиёсатнинг руёбга чиқиши сизнинг фаолиятингиз билан узвий боглик,. Сизлар комил инсон тарбияси мохиятига чуқур кириб бориб, ута масъулият билан ёндашмас экансиз, бу дастурни руёбга чикариш жуда кийин булади.

Мен мана шу залда утирганларга мурожаат қилиб айтмоқчиманки, **мазкур дастурни амалга оширувчи энг бош жонқуярлар сизлар бўлишингиз лозим.** Рахбарлар бошқдлардан кура узокни аниқ, ва теран қуришлари керак. Биз, рахбарларга халқ. доимо ишонч ва умид билан қаради. Бизнинг келажагимиз, мамлакатимизнинг келажаги эса эртага бизнинг урнимизга кимлар келиши, биз қандай кадрларни тарбиялашимизга бутунлай боглик. десак, муболага бўлмайди.

Мен оддий, бугунги кунда ҳаммамиз учун тушунарли булган ҳақиқатни такрор-такрор таъкидламоқчиман. Биз бугунги ҳаётимизнинг қ.айси масалалари ва вазифалари ҳақда, қ.айси истикболлари ҳақида гапирмайлик, бошқариш ва ишлаб чиқ.аришнинг барча бўқинларида — х.амма нарса бугун кадрларга ва яна кадрларга бориб тақ.алади.

Бу масалани х.ал этмасдан туриб, амалда уз истик.болимизни қуриш мумкин эмас. **Бу охир-оқибатда бизнинг уз фарзандларимиз, набираларимиз олдидаги бурчимиздир.** Биз уларни эртанги мураккаб, суронли ҳаётга тайёрлашимиз керак.

Фарзандларимиз биздан кура билимли, қучли, доно ва албатта бахтли бўлишлари шарт. Такрор айтаман: мана шу эзгу мақсад бугунги кунда ҳдр биримизнинг ҳаётимиз мазмунига айланиши даркор.

Фарзандларимиз — бизнинг гуруримиздир. Бу ҳдр бир инсон учун тушунарли, албатта. Биз ҳақиқатан х.ам уз фарзандларимиз ва набираларимиз билан фахрланишни истасак — улар замонавий билим ва тажрибага эга, иймонли-этиқрдли бўлишларига, Ватанимиз тарихида учмас из

қрдқирган буюқ аждодларимизнинг ишларини давом этиришларига эришишимиз лозим.

Биз уз олдимизга қуйган эзгу мақсад бугунги кунда одамларнинг онгу шуурига кириб борди — биз келажаги буюқ булган давлат ва жамият қуришни истаймиз. Ва бунинг учун бизда х.амма асослар бор.

Лекин ана шу мақсадга етишнинг муҳим шарт, яна ва яна таъкидлаш жоизки, бизнинг урнимизга келадиган авлоднинг билим савияси ва тафакқури билан бевосита боглиқдир.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш, муболагасиз айтиш керакки, гуллаб яшнаган, қучли демократик давлат, фуқаролар жамиятини шакллантириш, саҳоватли заминимизда яшаётган одамларнинг бахти ва фаровонлигини таъминлашдан иборат булган, узокни қузлаган макрадимизнинг мохияти, асоси бўлиши лозим.

Келинг, энди асосий муддаога утайлик. Менинг сиз ҳ.оқимларга аниқ, топширигим бор. Дастурда 1999-2000 йилларда 187 академик лицей ва касб-хунар коллежларини қуриш ва 110 та шундай муассасани таъмирлаш қузда тутилган. Лекин мен вазифани кенгрок. қуймоқчиман. Шу икки йилда биз ҳар бир туман, ҳ.ар бир шаҳарда янги лойиҳалар бўйича энг замонавий талабларга жавоб берадиган коллеж ва лицейлар қурамыз.

Бу андоза асосида қулаб шундай қурилишларни амалга оширишимиз мумкин. Бунинг учун лойиҳа институтлари лицей ва коллежларнинг касб ихтисосини ҳисобга олиб махсус лойиҳалар ишлаб чиқдан. Бу муассасаларнинг қаерда жойлашиши аниқлаб берилган ҳукумат қарори қабул қилинган. Қуп вилоятларда улар учун керакли микдорда ер ҳам ажратиб берилди. Мух.ими, уларни молиявий таъминлаш манбалари аниқ, белгиланган.

Келгуси йил бюджетининг узидаёқ. бу мақсадлар учун 34 миллиард сумдан ортиқ. маблаг йуналтириш қузда тутилмоқда.

Қурилишни амалга ошириш учун ҳар бир вилоятда коллеж ва лицейлар бунёд этишга ихтисослаштириладиган бир неча қурилиш трестлари белгилаб қуйилган. Мен очик.-

ойдин айтиб куяй — бу коллежлар нафакат билим маскани, балки биз юртимизга келадиган меҳмон ва сайёҳларни олиб бориб курсатишга арзийдиган, бошчаларнинг ҳавасини келтирадиган мухташам иншоотлар бўлиши лозим.

Мен сизларнинг олдингизга бугун мана шу истикболдаги вазифани қуймоқчиман.

Ишонаманки, узини мамлакатимизнинг ҳақиқий ватанпарвари деб билган, унинг ажойиб келажагига ишонган ҳар бир инсон ана шу улкан ва ҳаётий муҳим вазифани руёбга чиқаришга муносиб ҳиссасини қўшади.

*Вилоятлар, шаҳар ва
туманларнинг боқимлари билан
учрашувда сузланган нутқ,
1998 йил 23 декабрь*

ЎЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚЎЛИМИЗ БИЛАН ҚУРМОВДАМИЗ

*"Туркистон" газетаси муҳбирининг
саволларига жавоблар*

САВОЛ. Яхши биламизки, мустакил тараққиёт йули оқ. поёндоз тушалган равон йул эмас. Бу йулда ўзига ҳос паст-баландликлар, тусик. ва қийинчиликлар, мураккабликлар бўлиши табиий. Сизнингча, Ўзбекистоннинг етти йиллик истиклол тарихидан келиб чиқадиган асосий сабоқ. ва ҳулосалар нималардан иборат?

ЖАВОБ: Менимча, етти-саккиз йиллик тажрибалар асосида тугал ҳулосалар чиқаришга ҳали эрта. Чунки биз яшаб ўтаётган давр ҳақида, миллатимиз ҳаётидаги тўб бурилиш нуқтаси бўлган истиклол йиллари ҳақида муқаммал ҳулосаларни тарих ва келгуси авлодларгина чиқаришга ҳақлидир. Лекин бугунги ўзимиз бевосита иштирокчилари бўлган ижтимоий жараёнлар таҳлилидан келиб чиқадиган баъзи бир сабоқларни зикр этиш фойдадан холи бўлмас, деб ўйлайман.

Биринчи сабақ. шундан иборатки, янги тизимга ўтиш қўпчилик ўйлагандан ҳақ кура мураккаб жараён экан. Ёдингизда бўлса, 90-йилларда мустак.илликка эришган айрим давлатлар эски тизимдан воз кечиб, бирданига демократия қурамиз, бирпасда ривожланган мамлакатлар даражасига эришамиз, деб ҳомҳаёл қилган эди. Бугун, орадан етти йил ўтиб, уларнинг қуруқ. гап эканини, ҳаёл бошқа, ҳаёт бошқа эканини воқ.еликнинг ўзи исботлади.

Шу қаб.и ҳаёт сабоқларини ўйлаб, бошимиздан кечган воқ.еаларни таҳлил қилиб, ақл тарозисидан ўтқазиб, шундай тўхтамга келаманки, **Ватан, миллат тақдири** ҳақ бўладиган қалтис вазиятларда турри йулни танлай олиш ўчун аввало тарихни ва ҳаётнинг аччқ.чўчугани қилиш керак экан. Тарих инсоннинг қузини очар экан. Шунда қўп ҳақларнинг олдини олиш мумкин бўлар экан. Чунки ин-

соният тарихида даврлар, жараёнлар чархпалак каби айланиб, кайтарилиб туради. Факат бу хрлатлар янги тарихий боскичда янгича шаклда руй беради. Шу нуктаи назардан Караганда бизнинг тарихимизда ҳам усиш, юксалиш ва таназзул замонлари булган. Халкимиз бошидан куп нарсани утказган. Зафарларни ҳам, мағлубият ва парокандаликларни ҳам курган. Бунга Амир Темур хукмронлик килган давр ва ундан кейин кечган жараёнлар ёркин мисол була олади.

Буюк ажодимиз юксак таракдий топган давлат барпо этгани ва бу мамлакатда "Куч — адолатда" деган бош шиор давлат сиёсатининг, жамият ҳаётининг асоси булганини яхши билемиз. Бу гоё одамларга куч берган, уларда инсоф-диёнатга, эзгуликка ишонч уйготган. Чунки жамиятда адолат баркарор булса, миллат, халқ ҳеч қачон йулидан адашмайди, эрта-кечми фаровон турмушга эришадди. Менинг раҳбарлик лавозимида меҳнат қилган тажрибамдан чиқарган энг муҳим ҳаётий ҳул осам шуки, **адолат биз цураётган жамиятнинг мезони булмоғи даркор.**

Нафакат мамлакатимиз микёсида, уилаймани, ҳар қандай жамоа, маҳалла, боринги, сила мисолида ҳам омадимиз, файз-баракамизнинг гарови ва шарт-булмиш тинчлик ва тотувлигимизни сақдамоқчи булсак, бунинг ягона замини — адолат ва инсофни энг устувор максадимиз ва сиёсатимизга айлантормогимиз керак.

Факатгина шу асосда бугунги эришган энг катта бойлигимизга — фуқаролар ризолиги, миллатлараро тотувлик ва юртимизда қарор топган осойишталикни сақдаш ва мустахкамлаш мумкин.

Бу фикрларни айтишдан максад шуки, биз тараккиятимизнинг, миллатимиз тарихининг ҳозирги босқичида, маълум маънода ана шу даврларни янгича шароитда кайта бошдан кечиряпмиз. Янги узбек давлатчилигининг тамал тошини қуйяпмиз. Шундай экан, тарих сабоқлари бизни ҳар хил нотугри қадамлардан огоҳ этувчи, сақлаб турувчи омил булиши лозим. Чунончи, халқ, миллат тақдирига дахлдор масалаларда пала-партиш, оқибатини уламасдан иш тутиш ярамайди. Одамларга яхши қуринаман, деб "чиройли" шиорлар билан жамоатни махлиё қилмоқчи

Оулганларнинг бугунги аҳоли қандайлигини қуриб турибмиз. Бу ҳам, керак булса, кечаги тарих сабоғи эмасми?

Кези келганда бир муҳим масалага этиборингизни жалб қилмоқчиман. Биз шу пайтга қадар купрок, эски тузумни танқид қилиш, уни инкор этиш билан банд буддик. Албатта, Пошимиздан кечирган мана бу дин ва мустабид турмушнинг бугун асоратларини англаб етиш, йулимизни тугри белгилаб олиш учун истиқдолнинг дастлабки йилларида бу биз учун плбатта зарур эди. Аммо факат утмишни ёзқирш, инкор қилиш билан узокда бориб булмайди. Эски асоратларни инкор қилиш осок, бироқ, улардан қугулш, уларни тақдорламаслик — уз-уздан буладиган иш эмас.

Эски жамиятни танқид қилиш омон, лекин янги жамият қуриш ниятда қийин ва машаққатли жараён.

Мана, биз етти-саккиз йиллик мустақил тараккият йулини босиб утдик. Бу йулда орттирган озми-купми тажрибамизга, эришган ютуқларимизга таяниб айтиш мумкин, энди инкор қилиш қайғи-қайнатдан бунёдкорлик қайфиятига утиш найти кедди.

Яқин утмишимизнинг яна бир сабоғи шуки, **миллат, ,|, -|:г^ жамият тақдир хал булаётган паллада узлигимизни англаш, маънавий илдишларимизни унутмаслик катта аҳамиятга эга.** Моддий етишмовчилик албатта огир синов, пекин унга меҳнат билан, сабр-тоқат билан бардош берса, енгил утса булади, аммо маънавий инкироз, маънавий кашшоқликдан, уларнинг оқибатидан — миллатлараро ниялардан, биродарқушлик киргинларидан худонинг узи ас-расин.

Шукрки, биз халкимизнинг азму шижоатиға, бунёдкорлик қучиға таянган ҳрда, утиш давриға хос қийинчиликларни енга бориб, уз йулимизни аниқ, белгилаб олдиқ; шу йулда озми-купми ютуқларга эришдик. Албатта, қуқдар ҳақда гурурланиб гапириш, қулаб мисолларни қолтириш мумкин, аммо сохта обрӯ орттириш йулида қуқракка мушт уриб оламға жар солиш бизнинг табиатимизга сдир.

Шу уринда этиборингизни, айниқса оммавий ахборот воситалари ходимларининг диққатини бир нарсага жалб этмоқчи эдим.

Юртимизда амалга оширилган катга узгаришларга, бунёдкорлик ишларига мамлакатимиз рахбарияти бош-криш булиши табиий ход. Лекин бу жараёнларда купчиликнинг иштироки, крлаверса, хар кимнинг уз урни бор. Бу ишлар бутун халкимизнинг акл-заковати, фидокорона меҳнати туфайли амалга ошмоқда. Президентнинг вазифаси эса жамиятни олий макраддар, ёрур келажакка интилиш йулига чорлаш, бирлаштириш, жипслаштиришдан иборат экан, бу иш менинг зиммамга тушибди. Мен нима иш килган булсам, худо берган крбиятимга яраша, халқимизга суянган хрдца килдим. Яратганга шукроналар булсинки, халқ менга ишонди.

Ана шу ишонч одамни эзгу йулга бошлайди, капот бе-ради, керак булса, мислсиз куч-гайрат багишлайди. Азалдан долган накл борки, давлат бошлиги хам уз халқининг феъли-атворига яраша булар экан.

Мен бир гапни куп айтганман. Яна такрорлайман: бизнинг юртимизга Аллохнинг назари тушган. Шундай экан, бу мукаддас заминдан мендай рахбар чикмаса, бошка биров чикдрди.

Хар кандай таназзудчан, тахликали мушкул ахволдан, авваламбор халқдшнг мардлиги, бунёдкорлик салохияти, теран маънавияти, содда кд/шб айтганда, одамларнинг мададига таянибгина чиқиш мумкин.

Халқига суянмаган рахбар ҳеч замонда бирон натижага эриша олмаган. Ахир, хар бир фукаронинг жамиятда уз урни, уз бурчи ва масъулияти бор. Лекин уларни улуг ва олижаноб максадлар йулида ру^ий, маънавий жихатдан бирлаштирадиган йулбошчининг майдонга чиклши тарихий тарақдиёт так.озосидир.

САВОЛ. Хурматли Ислон Абдуганиевич, кейинги вақтларда мустакиллик мафкураси, миллий гоё х.акида жамиятимизда куп фикр-мулохазалар билдирилмоқда. Жамоатчилигимизга яхши маълумки, Сиз одамларнинг тафаккур тарзини, дунёк.арабини узгартириш, уларнинг калбига ана шу улуг гоёларни сингдириш борасида доимо жон куйдириб келасиз. Ижозатингиз билан энди миллий РОЯ, миллий курур, маънавий масалалари хакида тухталсак...

ЖАВОБ. Миллий гоё х.ақ,ида жуда куп ва узок, фикр юритиш мумкин. У хаётнинг узи каби чексиз мавзудир. Миллий РОЯ халқнинг миллий манфаатларидан келиб чиқади ва уни узида ифода этади. Бу х.ақдаги асосий фикрларимни "Тафаккур" журнали бош мух.аррирининг саволларига берган жавобларимда х.ам биддирган эдим.

Шу нарсга эътиборга сазоворки, кейинги вақтда "миллий РОЯ" деган тушунча х.аётимизга чуқур кириб бормок, да, бугунги ижтимоий воқеликдан уз урнини топмоқда.

Бу албатта мустакилликнинг — мустакил тафаккурнинг махсулидир. Бир пайтлар бу ҳақда суз юритиш кийин эди. Хамма нарсга коммунистик мафкура к.олипи билан улчанган у замонларда х.ар бир одам узининг эътиқоди-дан катъи назар, ичидаги рам-ташвишларини яшириб, расмий минбарлардан туриб ёки матбуотда — оддий зиёлими, етук олимми ёки таникли арбобми -- барибир, айтаётган фикрининг ана шу крлигга мое келиш-келмаслигини уйлашга мажбур эди. Чунки фикрловчи, акд-ли одамлар киргин-катагонлар туфайли куркиб юрагини олдириб куйган, уларнинг к.он-к.онига, онг катламларига ана шу ваҳима х.исси сингиб кетган эди. Шунинг учун, яъни, бир к.олипдан чиккани учун х.ам уларнинг фикрлари бир-бирига нхрятда ухшаш буларди. "Шаклан миллий, мазмунан социалистик" деган ибора бу хрлатни як-крл ифодалар эди.

Бугунги х.аётимизнинг кечаги кунимиздан асосий фарқини топмокчи булсак, бу аввало **одамларнинг тафаккури узгариб, аншфори, юксалиб бораётгани** билан белгиланади. Бу х.ақик.атни х.еч ким инкор этолмайди. Аслида одамзот тафаккурининг чегараси йук.. Хаёт узгариши билан, борлик, дунё узгариши билан инсоннинг моддий ва маънавий мухити, унинг дунёкараши х.ам узгариши к.онуний х.ол, албатта. Агар тафаккурни атрофимиздаги ҳдёт тарзининг мах.-сули сифатида к.абул кдлсак, унинг иккинчи жих.ати шундаки, хаётнинг узи хдм, унинг узгаришлари х.ам одамзот тафаккурининг узгариши билан чамбарчас боглик..

Шу кн[ск.а давр ичида — кейинги етти-ун йил давомида замоннинг шиддат билан узгариши одамлар тафаккурининг хам тез узгариб боришига таъсир килмоқда.

Бу муҳим, гоят долзарб масала буйича бизнинг ёндашувимиз шундай: **биз кишилар дунёқарашини бонқарини фикрида йироқмиз, балки биз одамларнинг тафаккурини бойитиш, уни янги маъно ва мазмун билан тулдириш тарафдоримиз.**

Хар қандай халқни халқ, миялатни миллат қиладиган, унинг йули ва мақсадларини аниқ-равшан чарогон этадиган мафкура — миллии РОЯНИ шакллантиришнинг асосий шарт — одамларнинг тафаккури, дунёқарашининг воқеликка нисбатан таъсирини иноватга олишдир. Шу маънода миллии РОЯ, миллии онг туйғусининг моҳиятини тугри англаш, уни тарбия қилиш, уни бугунги куннинг энг зарур вазифаларидан бири сифатида эътироф этиш, бу ҳусусда баҳсу мунозаралар олиб бориш, фикр алмашиш, ОЧИК-ОЙДИН гапириш, уйлайманки, ижтимоий тараққиётимиз учун кат; а наф келтиради.

Биз йигирма биринчи аср бусағасида яшайпмиз. Аллох. насий этса, ҳадемай йигирма биринчи асрга ҳам қадм қуямиз. Ҳуш, янги асрга биз қандай онг, қандай мафкура билан -- халқимизни бирлаштирадиган, унга йул курсатадиган қандай миллии РОЯ билан кириб борамиз?

Бу даврда бизнинг маънавий қараш ва нуқтаи назарларимиз нимадан иборат бўлади? Кундан-кунга узғариб, РОЯТ мураккаблашиб бораётган жаҳрн ҳамжамияти тизимидан бу қдрашлар узига мунсиб урин топа оладими? Уларнинг халқ.аро тажрибалар ва демократик тамойиллар билан уйғун ривож топиши учун биз нималарга эътибор беришимиз керак? Умуман, бизда янги аср учун мулжалланган маънавий-мафкуравий фаолият мақсадлари — концепциямиз борми? Бор бўлса, у узида нималарни ифода этади? Йук. бўлса, бу ҳусусда қимлар, қдйси ижтимоий-сиёсий қучлар ишламоқда?

Қуриниб турибдики, саволлар бир-биридан кескин, бир-биридан долзарб ва мураккаб. Лекин уларга жавоб топмасдан, бу муаммоларни ечмасдан биз олға қараб ҳд-ракат қилолмаймиз. Вир жойда депсиниб тураверамиз. Чунки ҳеч қдчон қишлик жамиятида РОЯВИЙ бушлик, бўлмаган. Агарки шундай бушлик. пайдо бўлса, сузсиз униинг уринини бизнинг табиатимизга бегона турли хил мафкура-

вий таъйиклар эгаллаб олиши ва уз таъсирини утқизиши мумкин.

Бундай ҳавфни узимизга як.қ.ол тасаввур қилишимиз ва унинг олдини олишимиз — бугунги куннинг энг долзарб, энг мураккаб вазифаларидан биридир. Ҳуш, бугунги кунда бизга мамлакат ичидан ва четдан таъсир утқизиши мумкин бўлган қ.андай мафкуравий қучлар бор?

Бу қучларнинг роёлари, манбалари, имкониятлари, таъсир доиралари қандай?

Бизнинг уларга муносабатимиз қдндай бўлиши керак?

Шундан қелиб қикдан ҳолда бизнинг узимизга ҳос, узимизга мое миллии РОЯМИЗ қандай бўлмоғи лозим?

Уни қундалик ҳаётда, қенг жамоатчилик орасида, ҳусусан, ёшлар орасида татбиқ. этишнинг йул ва усуллари нималардан иборат?

Шу муносабат билан бизга ҳавф солиши мумкин бўлган **айрим мафкуравий таҳдидларга** ватандошларимиз диққ.атини қаратмоқчиман.

Биздан узок.-яқин масофаларда жойлашган айрим ислом давлатларида урта асрларда мавжуд бўлган муслмон халифалигини тиклашни уз олдиға мақсад қилиб қуйган муайян ташкилотлар мавжуд. Улар қатта маблаг ва мафкуравий таъсир воситаларига эга. Албатта, бундан ун турт аср бурунги воқеликни бугун амалда қ.айтадан тиклаб бўлмаслиғи аён. Лекин уларнинг нияти — ягона мафкуравий мақон барпо қилиб, ислом динини сиёсийлаштириш ва шу асосда ҳукмронлик қилиш, ҳ.оқимиятни қулға қиритишдир. Уларнинг фикрича, муслмонлар яшайдиган мамлакатлар уртасида ҳеч қ.андай маъмурий қегаралар бўлмаслиғи керак, бу давлатларнинг барқаси ягона халифалик маркази томонидан бошқарилиши зарур.

Бундай қучлар орасида "Ҳезби таҳрири исломия" ташкилотини айниқса қооллиғи билан ажралиб туради. Унинг вақиллари бизнинг мамлакатимиз ҳудудида ҳам яширинча, пинҳ.она иш олиб боришга уринишмоқда. Улар асосан хали онги шаклланиб улғурмаган, тажрибасиз ёшларимизни уз тузоғига илинтиришга, турли йуллар билан уларнинг миясини зах.арлаб, уз халқ.и, уз юртига қдрши қ-

нимга айлангиришга жон-жахди билан ҳеч қандай маблагларини аямасдан ҳаракат қилмоқдалар. Табиийки, биз бундай ёвуз интилишларга асло йул қўёлмаймиз ва қуймаймиз ҳам.

Биз ота-боболаримизнинг муқаддас дини бўлган ислом динини қадрлаймиз, ҳурмат қиламиз, одамзот рухий дунёсвда иймон-эътиқрди, инсоний фазилатларни мустаҳкамлашда унинг урни ва таъсирини юксак баҳрлаймиз. Шу билан бирга фуқароларимизнинг эътиқрди эркинлигини қрнун асосида таъминлаш учун барча шарт-шароитларни яратиб бермоқдамиз. Аммо биз диндан сиёсий мақсадлар ва ҳар қандай ёвуз ниятлар йулида фойдаланишга мутлақ қаршимиз.

Инсонга ато этилган энг муқаддас фазилатлардан бири — бу Аллохни танишдир. Лекин инсоннинг мана шу буюқ фазилатидан фойдаланиб, унинг онгини қалғитиб, уз гаразли мақсадлари учун қурол сифатида қуллаш—дунёда бундан ҳдм қура қуноҳи азим борми узи? Бизнинг бу масаладаги йулимиз аниқ, ва қатыш: дин диннинг ишини, давлат давлатнинг ишини қилсин,

Мафқуравий тавдид ҳақида гапирганда, яна Ҷир масалага алоҳида эътибор беришимиз керак. Ҳозирги вақтда Россия-Белорус иттифоқи атрофида зур бериб шов-шув қилинмоқда. Маълум сиёсий қучлар бу иттифокнинг "жо-зибаси"ни таршбу ташвиқ, қилиб, унга МДХ [^]дудидидаги бошқ.а мамлакатлар халқларини [\]ам ма[^]утиё қилишга интилоқда. Албатта, озодлик нашъасини тоғиб қурган, эркин нафас олаётган ҳ;ар бир ақли расо одам бунинг тағида нима ётганини яхши билади. Аммо бу қучлар бугунги иқ-тисодий қийинчиликлардан фойдаланиб, мафқуравий таъсир воситалари ёрдамида сиёсатдан узок., содқа қишиларнинг бош-қузини айлангириб, уз умрини яшаб бўлган совет гоёларини ҳ;аётимизга қайтадан тикиштирамоқчи, шу йул билан бўйнимизга яна уша эски бўйинтуруқни илмоқчи. Ишончим қомилки, эрксевар ва уз қ.адр-қимматини яхши англаб олган халқимиз бунга асло рози бўлмайди. Бинобарин, ҷамиятимиздаги барча соелом қучлар бундай ҳатарларга қ,арши қурашга ҳ.амиша тайёр туриб,

қенг ҷамоатчилик уртасида мафқуравий ишларни авж олдириши керак.

Мафқура соҳасида бизга салбий таъсир қурсатиши мумкин бўлган **яна бир ҳавф** — бу узбек миллатининг тарихини сохталаштириш, турли хил ғайриилмий талқинлар, сиёсий шиорлар билан бизни тарихимиздан, шарафли утмишимиздан жудо қ.илишга уриниш тарзида намоён бўлмоқда. Хориждаги баъзи бир сиёсий арбоблар ва олимларнинг даъволарига қура, алоҳида узбек деган миллат йук. эмиш, балки умумий туркий халқ. бор эмиш. Шунинг учун узбек, қрзок., қирғиз, турқман, татар, бошқирд, уйғур ва ҳрқазо тушунчаларга барх.ам бериш керак эмиш.

Биз бундай қарашлар билан сира қелишолмаймиз. Илғари ҳам бир неча бор таъқидлаганимдек, ҳар бир халқ., ҷумладан, узбек халқининг ҳам тарихи бетакрордир. Биз ҷаҳрн майдонида қуни қеча пайдо бўлган халқ. эмасмиз. Бизнинг миллатимиз, халқимиз қуҳна Хоразм заминиди "Авесто" пайдо бўлган замонлардан буен уз ҳ.аёти, уз маданияти, уз тарихи билан яшаб қелади. [^]збек миллати [^]збекхон номидан тарқ.аган эмас, балки, Узбекхон узбек миллати номини узига исм қилиб олган бўлса, ажаб эмас.

Албатта, биз қ.адим тарихий илдиэларимиз туркий халқлар билан бир эканини, тилимиз, динимиз, урф-одатларимиз, қадриятларимиз ва маданиятимиз муштарак бўлганини эътироф этамиз, улар билан ҳар томонлама алоқаларни ривожлантириш тарафдоримиз. Лекин **биз узимизни \амиша мустанцил миллат — узбек хал^и сифатида ^ис этиб қелганмиз ва бу билан фаҳрланамиз.** Бунга тарихий, илмий, маданий асосларимиз бор. Бутун дунё ҳ.амҷамияти бизнинг буюқ тарихимиз ва маданиятимизни эътироф этиб, бугунги қунда бизни шу ном билан танийди ва ҳурмат қдиади.

Миллатни асраш керак, миллатни асраш учун эса унинг ҳдниқий тарихини урганиш, авайлаб ҳимоялаш керак. Миллий гоё ҳ.ақида гапирганимизда ана шу ҷих.атларни албатта инобатта олишимиз зарур.

Уйлайманки, бу соҳдда энг устувор вазифамиз — халқимиз орасида қатта маърифий-амалий ишларни олиб бориб, миллий мафқураимизга қуч-қувват берадиган, уни ян-

ги-янги марралар сари сафарбар этадиган, кенг оммага таъсир утказишга, халкни узига тарафдор этишга хизмат киладиган сиёсий, ижтимоий, иктисодий, маънавий манбаларни тугри белгилаб олишдир.

ТТТу уринда мустакиллик ва истиклол йулида биринчи кадам куяётган даврда ягона сила булиб яшаётган куп-миллатли халкимизнинг долзарб шиорига айланган сузларни эслатмоқчиман. "Шу азиз ватан барчамизники, унинг фаровон келажаги ва икболи учун яшаш, курашиш биз учун энг катта бахтдир".

Ишончим комилки, тинчлик, баркарорлик, миллатлараро тотувликка чорлаётган бундай шиор миллий РОЯМИЗ ва тафаккуримизнинг асосий мезонига айланиб крлса, нафакат бугунги, балки келажак авлодларимизни ҳам асрайдиган ва барчамизнинг эзгу орзуларимизни руёбга чиқрадиган асос булиб хизмат килар эди.

Гап миллий РОЯ хдқида борар экан, уз-уздан **уни демократик тамойиллар билан уйрунлаштириш** масаласи келиб чиқади. Айтиш керакки, бу осонгина буладиган иш эмас, балки жуда чуқур илмий-сиёсий, назарий-амалий ёндашувни талаб киладиган машаққатли жараёндир.

Бугунги вазифамиз ижтимоий соҳанинг етакчй олимларини, файласуфлар, сиёсатшунослар, социологлар, ҳуқуқшунослар, педагоглар, психологлар, тарихчилар, адиб ва журналистларнинг энг пешкадам вакиллари мазкур жараёнга жалб қилиш, уларнинг билим ва тажрибаларидан омилкорлик билан фойдалана билишни тақрзо этади.

САВОЛ. Ҳақиқатан х.ам, истиклол йилларида маънавий ҳаётимизнинг асосий йуналиш ва тамойиллари шаклланди. Бунда Сизнинг назарий к.арашларингиз, миллий к.адриятларни, тарихии ва мадания меросимизни тиклаш борасидаги амалий фаолиятингиз асос булиб хизмат қилмоқда. Шу муносабат билан янги асрда маънавият соҳасидаги бош РОЯМИЗ нимадан иборат бўлиши лозимлиги хусусида Сизнинг фикрингизни билмоқчи эдик.

ЖАВОБ. Маънавият — узлуксиз ҳаракатдаги жараёндир. Фикр, тафаккур, хис-туйру тиним билмаганидек, уларнинг маҳсули ^ларок. маънавият х.ам доимо узгариш ва янгилашишда бўлади. **Маънавият деганда авваламбор одам-**

ни руҳ.ан покланишга, к;албан улкайишга чорлайдиган, инсон ички дунёсини, иродасини бақувват, иймон-эътиқ,одини бутун қиладиган, виждонини уйғотадиган қучни тасаввур қиламан.

Бунга ишонч х.осил қилиш учун бизнинг, айтайлик, 1991 йилдаги маънавий савиямиз билан халкимизнинг ҳр-зирги рухий х.олати уртасидаги фаркни киёслаб қуриш ки-фоя, деб уйлайман. Албатта, маънавиятнинг тош-тарозиси, улчовини топиш қийин. Фалсафий нуктаи назардан Қараганда шундай. Лекин амалий нуктаи назардан ёндошганда, ҳаётдаги, жамият онгидаги узгаришларга нисбатан баҳр берганда, унинг муайян мезонларини ифода этиш мумкин. Масалан, мустакиллик маънавиятини, унинг бугунги даражасини қупчилигимизнинг қунглимиздан утадиган "Кеча ким эдигу бугун ким бўлдик?" деган савол билан белгилаш мумкин эмасми?

Бевосита сизнинг саволингизга келадиган бўлсак, унга жавоб бериш, маънавиятимизнинг келгуси асрдаги шакл-шамойили, мазмун-моҳияти, таянч нуқталари ва тарак-кдёт уфқларини белгилаш, унинг тамойилларини ишлаб чиқиш, айтиб утганимдек, аввало жамиятшунос олимлар, барча зиёлиларимизнинг вазифасидир.

Шаҳсан менинг бу борадаги к.арашларим қуйидагича: модомики биз ҳуқуқ^й демократик давлат, эркин фук.а-ролик жамияти қураётган эканмиз, маънавият соҳасидаги йигирма биринчи асрга мулжалланган х.аракат дасту-римиз ҳам ана шундан келиб чиқлоғи даркор. Яъни **эркин фук,аро — онгли яшайдиган, муста^ил фикрга эга бўлган шаҳе маънавиятини камол топтириш бизнинг бош миллий РОЯМИЗ бўлиши зарур.**

Биз шу пайтгача маънавият борасидаги ишларимизни одамларнинг тафаккурини эски тузум сарқитларидан ҳалос этишга, ватандошларимиз к.албига миллий мустакиллик рояларини сингдиришга к.аратдик. Бу борада муайян натижаларга х.ам эришдик. Лекин бу орттирган тажриба-миз эркин демократик жамият қуриш йулидаги илк к.а-дамлардир. Чунки биз қуп йиллар давомида шаклан озод, моҳиятан эса қуллик х.олатида яшаб келган эдик. Афсуски, узок, давом этган бу зулмнинг асоратлари ҳали-ҳануз

туда бардам топгани йук.. Айникра, бу иллат бизнинг онгу тафаккуримизда чуқур урнашган булиб, ундан фориг булиш осон кечмаяпти.

Хукукий жаҳолат, хукукий саводсизлик, маъмурий-хукукий органларнинг қрнунсиз зуравонлиги, утмишимизда руй берган катагонларнинг мудхиш таъсири қуркинчли туш каби ҳамон хотирамиздан учмай келади.

Шу боне энди олдимизда ниҳоятда муҳим, келажагимизни [^]ал қилувчи янги вазифа турибди. Бу вазифа эркин фуқаролик жамиятининг маънавиятини шакллантириш, бошқача айтганда, **озод, уз ҳақ-ҳуқуқларини яхши танийдиган, боқимандаликнинг ҳар қандай қуринишларини ўзи учун ор деб биладиган, уз қучи ва ақлига ишониб яшайдиган, айни замонда уз шахсий манфаатларини ҳалқ., Ватан манфаатлари билан ўйгун ҳолда қурадиган қомил инсонларни** тарбиялашдан иборатдир. Мен мана шундай инсонлар ҳақида ўйлар эканман, дунёқараши мустақиллик йилларида шаклланган ёшларимизда келажак маънавиятининг умидбахш қуртакларини қургандек буламан. Ва уларнинг келажагига қатта ишонч ва завқ. билан қдрайман.

Эркин фуқдролик жамиятига дунёдаги қуп-қуп давлатлар асрлар давомида тупланган тажриба ва демократик анъаналарни ривожлантира бориб етиб келган. Виз бундай жамиятни қуришни, барпо этишни орзу қ;шшоқдамиз ва шунга интиломқдамиз. Лекин бу гузал орзуга эришмоқ. учун тинимсиз интилиш, жамият ҳаётининг барча соҳаларини такомиллаштириш, **умуминсоний қадриятларни ижодий урганиб, уз заминимизга татбиқ этиш лозим. Шу билан бирга миллий ўзига ҳослигимизни, асрлар синовидан утган анъаналаримизни, ҳамиша иймон-эътиқод билан яшаш каби ҳаётий тамойилларимизни ҳам сақлаб, юқсалтириб боришимиз зарур.**

Бугун жамиятимиз олдида турган бу улугвор ва мураккаб вазифаларни ҳал қилиш энг аввало таълим-тарбия, маърифат масаласига бориб тақалади. Бу масалага кенг жамоатчилик диққатини жалб этиш керак. Матбуот орқали, телевидение орқали одамларда маърифатпарварлик ҳояларини тарбиялаш, мактаб-маориф тармок[^]ҳарига ҳр-

мийлик, саҳоватпешалик, савобталаблик каби эзгу ҳусусиятларни қучайтириш зарур.

Асримиз бошларида жаҳидларнинг уз ҳисобидан мактаблар, кутубхоналар, қироатхоналар, театрлар, рузнома-лар ташкил этганликларини, дарсликлар, қулланмалар нашр қилганликларини, уларни Туркистон болаларига бепул тарқатганликларини бир эслайлик. Намотки бугун юртимизда ана шундай саҳоват бўлоқлари қуриб қолган бўлса! Ишончим қомилки, бундай фидойи, саҳий инсонлар диёримизда қуплаб топилади. Фақат уларга бош-қрш булиш, интилишларини қуллаб-қувватлаш, маънавий жиҳатдан рағбатлантириш керак. Аҳир туқиб-сочиб қилинаётган туртта туй ўрнига битта мактаб қурса булади-қу! Аҳир шу мактабда бегона эмас, ўзимизнинг қарзандларимиз, эртага сизу бизнинг ўрнимизга келадиган, қирогимизни ёқадиган, шу Ватанга эғалик қиладиган ўғил-қизларимиз ўқийди-қу!

Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, эркин фуқаролик маънавиятининг асоси бўлмиш маърифат масаласи доимий эътиборимизда булиши шарт.

Маънавият соҳдсида янги асрга мулжалланган асосий йўналишни аниқлаб, ўзимизга режа қилиб белгилаб олар эканмиз бир нарсага алоҳида аҳамият бериш керак: бу максад ва ҳоялар ҳалқ. онгига сингадимиз, жамоатчилик уларни қуллаб-қувватлайдимиз ёқи йўқми — ҳамма гап мана шунда. Бу фикрлар фақатгина ҳоя ҳолида қ.оғозда қ.олиб қетмаслиги, қуруқ. гап, қуруқ. шиор булиб қ.олмаслиги лозим. Уларни амалга ошириш учун бизга жонқуяр, бевабечорага ачинадиган, уз ризқини муҳтож қимса билан баҳам қуришга қ.одир, ҳақ,икат ва ҳалқ. манфаати йўлида қурашларга ҳамиша тайёр, мард, фидоқор инсонлар керак.

Бундай ҳусусиятлар эса, ота-боболаримиз тажрибасидан маълумки, жамоа, жумладан, маҳалла шароитида шаклланади. Маҳалла, таъбир жоиз бўлса, қишлоқ жамиятида алоҳида тарбиявий аҳамиятга молик бўлган ўзига ҳос масқандир, дейиш мумкин. Бу ноёб тажриба — аҳолининг маҳалла булиб яшаш тарзи жаҳоннинг бошқ.а мамлақатларида қам ўқрайди. Шунинг учун ҳам инсонни жамият

билан бирга яшашга ургатадиган, шу рухда тарбиялайдиган бирламчи ва бекиёс макон — бу маҳалладир.

Узоқда бормай, кундалик ҳаётимизга назар ташлайлик. Купкаватли уйларда турувчиларнинг аксарияти одатда темир эшиклар ортида яшайди. Эшикка кулф устига кулф уришларини айтмайсизми! Бувдай жойларда куни-кушничилик, яхши кунда шерик, ёмон кунда ҳамдард булиш ҳам узига яраша. Оддий йулакни супуриб-сидириш ҳам сансалорликка олиб келади.

Маҳалла эса бутунлай бошқа бир олам. Маҳаллада эшигига туртталаб кулф осиб олган кишига одамлар қандайдир кдрайди? Бундай кимса уз-уздан жамоатдан ажраб қолмайди? Ёки куча эшигининг олди супурилмаган уйга совчи қддам босадими? Демокчиманки, ўзбек фарзанди дастлабки жамият тарбиясини айнан маҳаллада олади. Унинг тафаккури қўпчилик ичида, куни-кушчиларнинг яхши-ёмон кунларида бирга булиш орқали шаклланади. Узидан катталарнинг муомаласи, юриш-туриши, одоб-ахлоқи, узаро оқибатига қараб ҳаракат қила бошлайди. Маҳаллаларимизда тонг сахардан кучаларга сув сепилиши, таниш-танимаслигидан қатъи назар, одамларнинг бир-бирига эзгу тилак билан салом бериши, оқсоқолларнинг ёшлар умрига барака тилаб дуо қилишининг ўзи катта тарбия мактабидир.

Энг муҳими, қўпчилик ичида яшаш инсондан нафсини тийишни, атрофдагиларнинг ўзи ҳақидаги фикри билан ўқсбланиб умр кечиришни талаб этади. **Аслида инсон эҳтиёжлари чексиз бўлиб, унга доимо нимадир етишмайди. Лекин ҳар бир одам нафс балосидан жудо бўлишга интиломори керак. Чунки, амама қўлфат ана шу нафс балосидан келиб чиққди.** Уни енгишга инсоннинг қучи, иродаси етадими? Бу саволга ҳам жавобни биз маънавиятдан излашимиз керак.

САВОЛ. Сиз бундам ўч йил мукаддам 9 май — Ралаба байрамини Хотира қўни сифатида нишонлаш ташаббуси билан чиққан эдингиз. Сизнинг таклифингиз билан бу кун бундан буён Хотира ва кадрлаш қўни деб аталадиган бўлди. Бу ҳаракат жамиятимизни фикрий бўлинишга олиб келмасмикан? Ахир, уруш қатнашчилари орасида ҳдмон

совет орденларини так.иб, фал он тепалик ўчун қон тўққанман, деб юрганлар ҳам йўқ, эмас-қў?

ЖАВОБ. Албатта, бундай одамлар бор. Лекин ишончим қўмилки, бу одамлар сиз айтгандек, қандайдир номсиз тепаликлар, бегона мамлакатлар ўчун номаълум солдат бўлиб жанг қилмаганлар. Улар қайси жангоҳда бўлмасин, ўз она юрти, тугилиб ўсган қишлоқи, муштира онаси, суяқли ери, фарзандларининг қадрдон қиймоси доимо юрагида, фикри ҳаёлида турган. Жангу жадал майдонларида Сталин ўчун ёки қандайдир маъхум улут қўя ўчун эмас, шулар ўчун қон берган. Яъники, улар олис Европада туриб ўз қўтини, қўнақон Ўзбекистонини фашизм балосидан қимоя қилган. Бу ҳақ.ик.атни мен такрор-такрор айтганман ва ў халқимиз қўмонидан эътироф этилган. Уйлайманки, бу масалада сиз айтган ҳавотирга ўрин йўқ.

Аслини олганда, маънавият ва тарихий қўтира тушунчалари бир-бири билан ўзвий қўрлиқдир. Марҳумлар қўтирасини эслаш, эъзўлаш — савоб иш. Шўнинг ўчун ҳам биз қўнг қўмаотқилиқнинг қўллаб-қўвватлаши билан Номаълум солдат майдонини Қўтира майдони деб аташга аадҚИЎДИҚ.

Бўлғўси Қўтира майдонига қадам босадиган одамларнинг қўнглидан қандай қис-қўйғўлар қечади — қўлмайман, лекин шу нарсага ишончим қўмилки, бу ерга қеладиған ҳар бир инсон, ёшу қари ватандошимиз Иққинчи қўхрн ўруши ва қўинги ўрушларда қўримиздан иштирок этиб қўрбон бўлғанларнинг қдир-қиммати ҳақ.ида бейқўтиёр ўйга қўлади, ўларни ёдга олади, қўтираси олдида бoш эгади, орамизда ҳ.али ҳаёт юрган қўбик. қўнғчиларни қўпроқ. иззат-иқром қиладиған бўлади. **Бў қўй, шўбх.асиз, ўзига қўс қўзал қўиётғў ва тарбия қўскани бўлиб қўлади.** Бў мук.аддас қадамжў фак.ат ўрушда шўхдд қетғанларниқина эмас, балки халқимизнинг эрки ва озодлиғи йўлида қўнини тикқан Қўдирий, Бех.бўдий, Мўнаввар қўри, Абдулла Авлоний, Қўлпон, Фитрат, Усмон Носир синғари минглаб миллатимиз фидойиларининг қўтираси ўчун ҳам тикланған обида бўлади.

Мархумлар рухига башшлаб тиловат килиш, уларнинг хотирасини, арвохларини яхшилик билан тилга олиш энг яхши урф-одатларимиздан биридир. Уйлайманки, Хотира майдонига кадам куйган, уни зиёрат қилган ҳар бир инсон ҳаёлида айни шу олижаноб одатимиз жонланади. Ҳеч қандай суз билан ифода этиб бўлмайдиган, факт ҳис-туйғу билан идрок этиш мумкин бўлган аллақандай ило-ҳну ва мукддас ҳрлат унинг бутун вужудини камраб олади. Хотира майдони чинакам муқаддас кадамжого айла-ниб қрлишига ишонаман.

Энг муҳими, бу майдон халқимизни тарихий хотира воситасида бирлаштиришга хизмат қилади. Чунки қаттол замон тақрзоси билан халқимиз уз даврида, бири "қизил аскар", бири "босмачи", бири "қулоқ", бири "қомиссар", яна бири "муштумзур", яна қай бири "йуксил" деб гуруҳ-ларга ажратиб ташланган эди. Шуро ҳуқумати "булиб таш-лаб ҳукмронлик қилиш" учун энг маккор усулларни ишга солган, бир миллат вакиллари бир-бирига қарши қдй-раб, адоват ва низо уругини сочган. Лекин аслида улар-нинг барчаси битта халқ; фарзандлари, бир миллат вакил-лари эди. Энди орадан шунча йиллар утиб кетгач, биз учун на босмачи, на қизил аскар бор.

Шу боис бугун биз ота-боболаримизга ана шундай сунъ-ий ранглар билан ажратиб баҳр бермаслигимиз, балки уларнинг ҳаётини, улар яшаган даврнинг моҳиятини туг-ри тушунишга ҳаракат қилишимиз лозим. Майли, эҳти-мол уларнинг орасида адашганлари, уз халқининг мил-лий манфаатларига қарши борганлари ҳдм бўлгандир. Бал-ки уша одамлар бугун қилмишига пушаймондир, рухий азоб тортаётгандир. Бу ҳақда уйлаш, жавоб бериш — ав-вало уларнинг уз виждонига ҳавола. **Қдоверса, дунёда Ал-ло^ ҳукми борлигини, у \амиша бар^арор эканини эсдан чиқармаслигимиз лозим.**

Бу гапларни айтишдан мақсад шуки, ҳозирги мурак-каб, қалтис паллада эски гина-қудуратларни қузғаб, та-рафма-тараф пароканда бўлиб кетиш халқимиз учун асло йул қуйиб бўлмайдиган ҳолдир. **Миллий роя миллатни, халқни бирлаштиришга қаратилиши керак.** Миллатни бў-либ ташлашга асос бўладиган гоё бузғунчи гоёдир.

Биз утмишимизнинг мана шундай аянқли, фожиа-ли саҳифаларини чуқур таҳлил қилиб, ҳақдоний ҳул оса ва сабоқлар чиқаришимиз керак. Миллий гуруҳ тарбияси, ягона халқ. туйғусини ёшлар онгига сингдириш соҳасида ҳар қуни эринмасдан тинимсиз иш олиб боришимиз, бу йулда энг таъсирчан самарали воситалардан фойдалана-шимиз шарт.

Биз 90-йилларнинг бошидаёқ., яъни озодлигимизнинг дастлабки қунлариданок. бу борада изчил ва қатъий сиё-сат олиб бордик. Одамларни "сен — коммунист", "сен — диндор" деб гуруҳларга ажратмадик, жамиятимизнинг па-роканда бўлиб кетишига йул қуймадик. Бугунги жараён-лар уша тадрижий, эволюцион сиёсат натижаси, унинг мантик^й давоми ва ривожидир.

Шу муносабат билан яқин утмишимизга баҳ.о берган-да, уша давр тарихига, бўлиб утган воқеаларга ва уша да-врнинг "улкан арбоблари"га ва "моҳир ташкилотчилари"га нисбатан муносабат билдирганда бор ҳақиқатни очик. акс эттириш керак, деб уйлайман.

Бу нарса уша одамларни бадном қилиш, улардан уч олиш ёки бошқа мақсадлар учун эмас, аксинча, шу йул билан авваламбор ёшларимиз тарбиясига ижобий таъсир утқизиш, ҳаётимиз тарихида ҳақиқатни қарор топтириш-га хизмат қилади.

Шуни яна бир бор таъкидлашни истардимки, жамият-ни доимий ҳаракатга келтириб турадиган қуч — миллий гоё, миллий манфаатга хизмат қиладиган қадриятларни, илгор демократик қоида ва тушунчаларни аниқ-равшан тасаввур этиш, уларни урганиш, борини асраб-авайлаш, йугини шакллантириш, бойитиш, ривожлантириш, халқ-ни, аввало усиб келаётган ёш авлодимизни ана шу билим ва қуникмалар билан тарбиялаш — маънавият соҳдсидаги энг асосий вазифамиз бўлиши лозим. **Амир Темур бобо-мизнинг таъбири билан айтганда, халқимиз, миллатимиз-нинг дардларига дармон бўлмоқ; барчамизнинг муқаддас бур-чимиздир.**

САВОЛ: Мух.тарам Президент, бу йил у"збекистон хал-қи ҳаётида сайловлар йили сифатида муҳ.им босқич бўла-ди. Сиз бул*>си сайловлар ва уларнинг жамиятимизда ру^й

бераётган ижтимоий жараёнларга таъсири хакида қандай фикрдасиз?

ЖАВОБ: Аввало, булажак сайловлар барчамиз учун катта синов булишини айтиб утмоқчиман. Сайловлар жараёнида ҳар қайси давлат, ҳар қайси ҷамиятда хилма-хил фикрлар, одамларнинг хоҳиш-иродаси, орзу-умидлари, ижтимоий қайфиятлар айникса яқдол намоён булади. Шу билан бирга, ҳар қандай сиёсий ҳдراكатлар ва кучлар сайловга тайёргарлик қилиши, уз платформаларини аниқ, белгилаб олиши — буларнинг барчаси табиий ҳол. Бусиз уз ҳаёт, тараккиёт булмайди.

Бундай ҳолатлар доимо булган, лекин бугун демократик тамойиллар ва кадриятлар ҷамоатчилик онгида қарор топаётган, эркин тафаккур, фикрлар хилма-хиллиги учун шароит шаклланиб бораётган бир пайтда бу масала буйича очик. гапириш, унга одамларнинг уз муносабатини ошқора билдириши алоҳида аҳдмийат қасб этади.

Бизнинг демократик давлат қилиш, фуқаролик ҷамияти барпо этиш қабил олижаноб мақсадларимиз ҳам шунга ундайди. Биз шу эзгу мақсадлар сари интилаётган эканмиз, ҳаётимизда демократик тамойиллар чуқур илдиз отилишини истар эканмиз, демократиянинг бош талаби булмиш эркин сайловлар масаласига алоҳида эътибор қаратишимиз лозим.

Ҳуқуқий фуқаролик ҷамиятида сайлов тизими муҳим аҳамиятга эга эканини ҷаҳрн таҷрибаси қурсатиб турибди. Шу ҷихатдан Қарағанда, биз бу борадаги қрнунчилигимизни мутғасил равишда қамон талабига мое ҳолда тақомиллаштириб бормоқдамиз.

Ишончим қомилки, бу борада амалга ошираётган ишларимиз, мамлакатимизда яратилган ҳуқуқий асослар демократик сайловлар жараёнида ҳар бир фуқаронинг уз сайлов ҳуқуқини ҳеч қандай монеликсиз қуёбга қик.ариши, уз хоҳиш-иродасини эркин ифода эта олиши учун имқоният беради. Бир қарашда бу осонгина қечадиған жараёнга ухшайди, лекин унинг узига ҳос нозик ҷихатлари, мураккабликлари борки, бу ҳақда муфассалроқ. тухталиш лозим деб, уйлайман.

Бизда эркин сайловлар утқазиш буйича муайян таҷриба ғупланған булса-да, у ҳали етарли даражада эмас. Чунки ривожланған давлатлар бир неча юз йиллик сайлов таҷрибасига, уни амалга ошириш механизmlарига эга. Демакки, биз ҷаҳрн сайлов таҷрибасини янада ғухта урганишимиз, уз қрнунларимизнинг моҳиятига теран қириб боришимиз тақрзо этилади.

Шуни унутмаслик қеракки, булғуси сайловлар қуппартиявийлик асосида утқазилади. Қураш қ.изрин булади. Шундай экан, ҳар бир сайловчи уз и учун, уз хоҳиш-иродасига қ.араб овоз бериши шарт эканлигини унинг онгига синғдириш лозим.

Ҳар қдндай партия ағар узини сиёсий партия деб ҳисобласа, авваламбор аниқ, ғояга эга булиш билан бирга нимагадир ёки қимгадир муҳолиф булиши қарур. Мана шундай ҳ.олат ва мана шундай ёндашиш партиянинг тарafdори ва унга ишонған, инонған одамлар ҳ.амда ҷамоага аниқ.-равшан маълум булиши қарқор. Содқа қилиб айтганда, партия тарafdорлари нима учун қурашаётганини ва нималарга қарши қикаётганини яхши билишлари, аниқ, ёндошув ва позицияларга эга булишлари қерак.

Шунинг учун ҳ.ам ҳар қандай сиёсий партия сайлов натижасида муваффақиятга эришмоқчи булса, авваламбор олиб борилаётган сиёсатга, ҳаётимизга танқидий қуз билан қарши, ижтимоий воқ.елиқни ҳар томонлама таҳ.-лил қилиб, қеракли, вазмин мулоҳазалар, ғухта уйланған ҳулосалар билдириши қерак. Уларни асослаш, қенғ ҷамоатчилиқни уз фикрига тарafdор этиш, миллий манфатларимизга ҳизмат қиладиган ғояларнинг амалий қучга айланиши учун қураш олиб бориш қарқор, деб уйлайман. Бугун Ўзбекистондаги ҳар бир виждонли инсоннинг муқаддас бурчи **мустанциллимизни мустанқамлаш ва уни ҳимоя қилишдир.** Бир пайтлар оташин шоиримиз Қ^лпон "Юринг, дуслар, ҳалқ, ичига борайлик!" деб ҳитоб қилған эди. Бугун ҳар қандай сиёсий партия номига эмас, балки қинақам фаолият қурсатишни истаса, булқуси сайловларда уз тарafdорларини қупайтириб, ҷамиятда етакчи мақкени қулга қиритмоқчи булса, ағар унинг аъзолари узини шу азиз Ватаннинг асл фарзандлари деб билса, ҳалқ. ичи-

га бориши, жамиятимизнинг турли катламлари орасида истиклолни мустахкамлаш, уни бало-қдзолардан, ёвуз на- зарлардан, ёмон кузлардан саклаш учун кечаю-кундуз ти- ним билмай ишлаши керак.

Албатта, бу йилги сайловлар жахрн жамоатчилигининг, халқаро ташкилотларнинг синчков нигохи остида утади. Бу сайловларимизнинг холис, ошқора ва демократик рух.- да утишига кумаклашади.

Бизнинг максадимиз — сайловларни уз Конституция- миз ва қрнунларимиз, шу билан бирга халқаро демокра- тик қрнун-қридалар андозалари асосида ва уларга тула риоя қшшш заминида утказишдир. Умум эътироф этил- ган халқаро меъёрлар, илгор демократик давлатларнинг ижобий тажрибасини куллаш мамлакатимизнинг халқаро майдондаги обр^-эътибори юксалишига хизмат килади.

Бир суз билан айтганда, булажак сайловларни демок- ратия нуктаи назаридан, келажагимиз нуктаи назаридан, Ўзбекистоннинг халқаро нуфузини кутариш мезонидан келиб чикхан ҳрлда утказиш керак.

КЕЛАЖАКНИ ЖАСОРАТЛИ ОДАМЛАР ^УРАДИ

Хурматли мажлис к.атнашчилари!

Барчангизга маълум: утган йилнинг декабрь ойида ви- лоят, туман ва шаҳар х.окимлари иштирокида булган кен- гашда 1998 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иктисодий ри- вожлантиришнинг асосий якунларини куриб чикдан эдик. Шу боне, бугун мамлакатимиз ик.тисодий ва ижтимоий таракдиётининг утган йилги барча курсаткичлари ва суръ- атлари хусусида батафсил тухталишга х.ожат йук, деб уйлай- ман.

Айни вақтда, 1999 йилда иктисодиётимизни ривожлан- тиришнинг устувор йуналишларини аниқ, белгилаб олиш заруратидан келиб чикдан ҳрлда, утган йилда эришилган энг муҳим натижаларга яна бир қарра назар ташлаш, улар- ни янада чуқурроқ, таҳлил қилиш эҳ.тиёжи тугилмоқда. Чунки бу курсаткичлар жорий йилда амалга оширилиши мулжалланган ислох.отлар дастурига асос булиб хизмат килади.

Шу билан бирга белгиланган максадларимиз йулида туганок. булаётган сабабларни х.ам аниклаш, уларни бар- тараф этиш чора-тадбирларини белгилаб олиш муҳ.им ах.амиятга эга.

Утган йили қулга киритилган ижобий натижалар х.акида гапирар эканмиз, мен қуйидаги ютуқларни алоҳида таъ- киддаган булар эдим.

Биринчидан, мамлакатимизда макроиктисодий барк.а- рорликни янада мустахдамлашга к.адам қуйилди, иктисо- диётни изчил устириш стратегиясини амалга ошириш учун пуста шарт-шароит, замин вужудга келтирилди.

1998 йили ички мах.сулот ишлаб чик.ариш х.ажми 4,4 фоиз, шу жумладан, саноат ишлаб чикариши 5,8 фоиз,

кишлоқ. хужалиги махсулотлари етиштириш хажми 4 фоизга ортди. Утган йил мобайнида, аввалги йиллардаги каби, молия ва банк тизимини, пул айланишини мустахкамлаш буйича катъий ва изчил сиёсат юргизилди. Бу эса йилни аввал тасдиқланган макроиктисодий курсаткичлар доирасидан чиқмаган ҳрда яқунлаш имконини берди. Ойлик уртача инфляция курсаткичи 1,9 фоизни ташкил этди. Марка:>ий банкнинг қайта молиялаш ставкаси ойига 3 фоиздан ошмади.

Инвестиция лойиҳаларини амалга оширишга йуналтирилган кредит маблағлари улуши сезиларли даражада купайди. Йил мобайнида узок, ва урта муддатли кредитлар салмоғи 49,2 фоиздан 56 фоизга кутарилди.

Иккинчидан, шу нарсага алоҳида эътиборингизни қаратмоқчиманки, 1998 йилда мамлакатимизнинг ёкилки ва дон мустақиллигини мустахкамлаш йулида яна бир салмоқли қдсам қуйилди. **Биз бугунги кунда узимизни барча энергетика ресурслари билан ани тудатаъминлашга эришдик.**

1998 йилда мамлакатимизда бошқоқли дон, айникса, бугдойдан юкрри ҳрсил олинди. Яъни, 3,5 миллион тонна ёки 1997 йилдагидан 15,4 фоиз куп бугдой ҳрсил олинди. Бу нафакат республика а^олисини ун ва нон билан узлуксиз таъминлаш, балки жорий йилда галла муаммосини мутлақ янғича ҳал этиш имконини беради. Биз бу ютукда, аввало, ижтимоий барқарорлигимизнинг гаровини, қафолатини кураимиз. Энди биз ҳалқимизни дунёда руй берадиган ^ар қандай инқироз ва фалокатлардан ишончли ҳимоя қила оламиз.

Учинчи ютуғимиз. 1998 йилда ички бозорни зарур озик-овқат махсулотлари ва истеъмол моллари билан барқарор равишда тулдириб борибди. Чакана савдо ҳажми 16 фоиз усди. Бунга куп жихатдан узимизда истеъмол товарлари ишлаб чиқаришни йулга қуйиш ҳисобидан эришилди. Санот махсулоти умумий ҳажми 5,8 фоиз усиши билан, истеъмол моллари ишлаб чиқариш 7,2 фоиз купайди. Макарон, ёрма, консервалар, гушт, балик., дори-дармон каби муҳим ҳаётий аҳамиятга эга булган махсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми ортди ва уларнинг турлари купайди.

Туртинчидан, 1998 йилда иктисодиётда тарқибий узғаришларни амалга ошириш, ишлаб чиқариш қувватларини замонавийлаштириш ва техник жихатдан қайта жиҳозлаш, иктисодиётни изчил ривожлантириш учун пухта пойдевор яратиш борасида муҳим тадбирлар амалга оширилди.

Иктисодиётга жалб этиладиган инвестициялар ҳажми сезиларли даражада ортди. **1998 йилда 1,3 миллиард долларга яқин чет эл сармоялари узлаштирилди. Бу аввалги йилдагига нисбатан 22,6 фоиз қуцдир.**

Иктисодиётимизга ёткизилган барча сармояларда чет эл инвестициялари ҳажми 20 фоизни ташкил этди. Бир қатор янғи ва йирик иншоотлар ишга туширилди. Шуртан газ қимё комплекси, Хужабод ер ости газ омбори қурилишлари, Фаргона нефтни қайта ишлаш заводи таъмирлаш каби нефт-газ тармоғидаги инвестиция лойиҳалари фаоллик билан амалга оширилмоқда.

«УзДЭУавто» акционерлик бирлашмаси учун бутловчи махсулотларни узимизда ишлаб чиқаришни йулга қуйиш ва телекоммуникация тармоғини техник жихатдан қайта жиҳозлаш борасида ҳам бир қатор тадбирлар амалга оширилмоқда. Қунгирот сода заводи, Қдаилқум фосфорит қомбинатининг ва Андижон биокимё заводидаги спирт ишлаб чиқарувчи қувватларнинг иккинчи навбати, Ангрендаги қаолин фабрикасининг биринчи навбатини қуриш, Тошқент, Бухоро, Самарқанд ва Урганч аэропортларини тубдан қайта таъмирлаш ишлари қенг қуламда давом этмоқда.

Биз учун янғи, ҳаётий аҳамиятга молик транспорт қоммуникацияларини қуриш, мавжуд темир йулларни электрлаштириш, Тошқент — Андижон — Уш — Қашқар автомобиль йулининг Қамчик, довонидан утувчи қисмини реконструкция қилиш, шунингдек, Ўзбекистоннинг жаҳон бозорига чиқариши таъминлайдиган ТРАСЕКА лойиҳасини руёбга чиқариш борасида амалга оширилаётган ишлар муҳим аҳамиятга эгадир.

Бешинчидан, 1998 йил давомида юритилган валюта сиёсати бир қатор стратегик вазифаларни ҳал этиш имконини берди: ташқи савдо оборотида 240 миллион АҚД1 дол-

лари хажмида ижобий сальдо булишига эришилди. Мамлакат олтин-валюта захирасининг усиши таъминланди. Биржадан ташкари валюта бозорининг роли кенгайди ва мустахкамланди.

Барчангизга маълумки, 1998 йил мамлакатимизда Оила йили деб эълон қўпинган эди. Шу муносабат билан сила манфаатларини таъминлаш мақсадида махсус давлат дас-тури ишлаб чиқилди ва муваффақиятли амалга оширилди. Жумладан, оилавий муносабатларнинг ҳукукий асос-лари мустахкамланди, оила манфаатларини, оналик ва бо-лалик ҳукуқини қонуний жиҳатдан янада муҳрфаза қилиш бўйича қатор чора-тадбирлар амалга оширилди. Оила соғ-лирини сақдаш ва унинг иқтисодий манфаатларини химоя қилиш учун зарур шарт-шароитлар яратилди.

Оилага хизмат қилувчи инфратузилма (айниқса қиш-лок, жойларида) сифат жиҳатидан янги даражага кўтарил-ди. Оиланинг маънавий-ахлоқдей асосларини такомиллаш-тириш ва маданий манфаатларини таъминлаш борасида бир қанча ишлар қилинди. Буларнинг бари оилани мус-тахкамлаш, унинг моддий аҳолини яхшилаш, ушиб келаёт-ган СОҶОМ авлодни тарбиялаш учун шарт-шароит яратиш, мамлакатимизнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётида оиланинг ўрни ва таъсирини кучайтириш имконини берди.

Утган йил натижаларини умумлаштирар эканмиз, эришган энг катта ютуғамиз, авваламбор, **одамларнинг иж-тимоий ва иқтисодий фаоллиги усиши, тафаккури ва руҳја-яти, ҳаётга муносабати ўзгариши десак, асло муболага бўлмайди.**

Бугун бошқарув тизимида юқрри билимли, яхши мала-кали, ўтказилаётган ислох.отларнинг моҳиятини тугри ту-шунадиган мутлақ.0 янги одамлар келмокда. Мухими, халқ;-нинг ўзи ислох.отлар жараёнининг фаол иштирокчисига айланмокда. Бунга қўп жиҳатдан маориф тизимидаги ис-лох.отлар, Кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастурнинг амалга оширилиши омил бўлмокда.

Ҳурматли юртдошлар!

Утган йил якунларини танқидий нук;таи назардан ба-ҳ.олаганда, йил мобайнида йўл қўйилган қўпгина қамчи-лик ва ҳатолар, олдимида турган муаммо ва нук;сонлар

бизни ташвишга солмокда. Авваламбор шуни таъкидла-шимиз керакки, биз айрим макроик;исодий курсатқич-лар бўйича мулжалланган даражага чиқ;а олмадик. Қўплаб қорхоналар ўзлари ўчун белгиланган экспортга махсулот чиқ;ариш вазифасини ўддалай олмади.

Қўрилган чора-тадбирларга қарамай, ўзаро туловлар му-аммосига барҳам бериш вазифаси ҳал этишди. Ҳамон муддати ўтиб кетган дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ҳажми қўплигича қолмокда, Бу, айнис;а, «Ўзнефтмахсу-лот» қорпорацияси, маиший хизмат курсатиш со^асида, Энергетика вазирлиги, «Ўзкимёсаноат» уюшмаси тасар-руфидаги қорхоналарга тегишлидир.

Шунингдек, «Ўзэлектрханоат», «Ўзбекенгилсаноат» уюш-малари, Қўшлок. ва сув ҳўжалиги вазирлиги ва бошқа тар-моқларга қарашли қорхоналарнинг молиявий аҳоли му-раккаблигича қўлмокда. Айнис;а, 300 га яқин қорхона йилни 7,2 миллиард сум миқдориди зарар билан якун-лагани ачинарли ҳ.оддир.

Утган йили «Ўзбек ипаги» уюшмаси фаолияти нис.оят-да қўриқарсиз бўлди. Ҳукумат даражасида махсус қўдрор қ.абул қилиниб, мамлакатимиз ўчун ҚОЯТ муҳим аҳ.амиятга эга бўлган бу тармок. «Ўзбекенгилсаноат» таркибидан чи-қўрилиб, ўнга мустиқил мак.ом берилган эди. Бирок., тар-мок. раҳ.барияти ишни қўнгилдагидек ташқил эта олмади. Ишлаб чиқариш ҳ.ажми 17,6 фўиз, халқ. истемоли молла-ри ишлаб чиқариш эса 15,3 фўиз қамайишига йўл қўйилди.

Ипак ҳом ашёси иплари ишлаб чиқ.ариш икки баро-бар, шўйи матолар 60 фўиз, тикув махсулотлари 22,6 фўиз қамайиб кетди. Уюшма бугунги қўнда бюджетга туловлар бўйича 372 миллион сум, иш ҳақини тулаш бўйича эса 104 миллион сум қарз б^либ қўлди.

Ана шўндай қамчиликлар ўчун уюшманинг юқрри ла-возимдаги ра^барларини ишдан четлатишга мажбур бўлдиқ. Бу тармокни қамонавий фикрлайдиган кадрлар билан мустиқамлаш борасида ишларни давом эттириш керак.

Утган йили аҳрли ва қорхоналарнинг бўш маблаглари-ни ҳусусийлаштириш жараёнига қенг жалб этиш масала-си ҳам қўнгилдагидек бўлмади. Айнис;а, тўғридан-тўғри

чет эл сармояларини жалб этиш борасидаги ишлар яхши ташкил этилмади.

Кичик ва урта бизнесни, шахсий тадбиркорликни ривожлантириш борасидаги ишларни ҳам тубдан яхшилаш талаб қилинади.

Жанубий-Шаркий Осиё ва Россияда руй берган молиявий инкдооз, умуман, жахрн иктисодиётида вужудга келган вазият биз учун ҳам сезиларли муаммоларни келтириб чиқарди. Жахрн бозорида биз чиқарадиган махсулотлар конъюктураси кескин пасайиб кетди. Жахрн микёсидаги молиявий инкироз натижасида муҳим минерал-хом ашё ресурслари ва стратегик хом ашёлар нархи пасайиши давом этди.

Шу жумладан, хрзирги вақтда мамлакатимиз экспорт салоҳиятининг асоси булган пахта, кимматбаҳр ва рангли металллар, минерал уритлар ва бошқд махсулотларнинг жахрн бозорида нархлари тушиши бизга қдндай таъсир қурсатгани ҳақида гапириб утиш ортиқча, деб уйлайман. Шулар ҳисобидан биз 1998 йилда юзлаб миллион доллар зарар қурганимизни айтиб утишга мажбурман. Бу, табиий равишда, валюта тушумларига, тулов балансига, алоҳида тармоқларни техник жихатдан қдйта жихрзлаш ва ривожлантиришга салбий таъсир утказди.

Мен илгари ҳам айтган яна бир муаммо ҳақида тухталиб утиш уринлидир. Бу угган йили кишлоқ. хужалигида, айникса пахтачиликда руй берган ноқулай шарт-шароитдир. Об-ҳавонинг ёмон келиши ок.ибатида биз пахта хом ашёси, қанд лавлаги, сабзавотлар буйича мулжалдагидан анча кам ҳ.осил олдик. Бу эса уз навбатида, қ.айта ишлаш қорхоналарининг ва улар билан боғлиқ. бошқ.а соҳ.аларнинг фаолиятига, шунингдек, асосий макроиктисодий қурсаткичларнинг ривожига ҳам уз салбий таъсирини утказди.

Шу муносабат билан олдимизда мураккаб вазифа турибди: биз жаҳ.он нархларининг тушиб кетиши ва 1998 йилда пахта ҳрсилининг қамайиши ок.ибатида қурган зараримизнинг урнини қ,оплаш йуллари ва манбаларини излаб топишимиз керак.

Пахта нархи даражаси тушиб кетиши окибатида биз-нинг пахта етиштирувчиларимиз, қ,иш,юқ хужалигида ишловчилар, дехдонларимиз зарар қуришига, бундан азият чекишига йул қуя олмаймиз ва бу масала буйича тегишли чораларни қу^мовдаммиз. Бугунги кунда пахта экспорти-мизнинг энг муҳим қисми, шундан келиб қикдан ҳрдда валюта тушумларининг энг МухiiМ манбаи эканини унутмаслигимиз керак. Хурматли дустлар!

Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, мамлакатимиз ик.-тисодий тараққиётига салбий таъсир утказган ташқзя сабаблар уз-узимиз томонидан йул қуйилган ҳато ва қамчиликларни заррача булсин оклашга, ҳаспушлашга сабаб булмаслиги лозим.

Биринчи навбатда, амалга оширилаётган ислох.отларнинг самарадорлиги, бу борада бизнинг маъсулиятимиз ва ана шу ислох.отларнинг моҳиятини тушуниш ҳ.акдда қ.айта-қ.айта гапиришга ту>ри келмоқда. Бу аввало бошқдрувнинг урта бугини раҳ.барларига тегишлидир. Қуплаб илғор РОЯ ва тақлифлар, таъбир жоиз булса, ана шу бот-қ.оқ.қ.а ботиб қ.олмовда.

Бутун бизни утқазилаётган ислох.отларнинг суръатлари ҳдм, уларни амалга ошириш натижасида эришилган натижалар ҳ.ам мутлак.о қ.ониктирмайди. **Мулкка, мулкдорларнинг шаклланишига, уларнинг манфаатларини ҳимоя қилишга булган муносабат ншоятда секин узгармовда. Холбуки, ана шу муносабат ислох.отлар самарадорлигининг асосий мезони булиб ҳизмат ^илиши лозим.**

Биз шу нарсга қайта-қдйта ишонч ҳрсил қияпмизки, қ.ачон қорхона ёқи хужалиқ тепасида ҳ.ак.ик.ий мулкдор пайдо булса, қ.ачон мулкдорнинг шахсий манфаатдорлиги, яъни мутлак.о янги рағбат ва омиллар қучга қирса - хужалиқ фаолиятининг натижалари ҳ.ам мутлак.о бошқача булиб, юқ.ори даражага қутарилиши муқддрар. Ик^исодиётимизнинг жуда қуп тармок. ва соҳ.аларидан бу ҳ.аклқ.атни тасдиқдовчи мисоллар келтириш мумкин.

Мисол учун, кишлоқ. хужалигини олайлиқ. Бугунги кунда баъзи бировлар бу тармокдаги натижаларнинг пастлигини турли хил, гуёқи бизга боғлиқ. булмаган турли сабаб-

лар билан боғлашга уринмокда. Лекин шу нарасага эътибор беринг, утган йили Наманган вилояти Туракуртон тумани Ибрат номидаги жамоа хужалиги хар гектар ердан 36,5 центнердан бошокли дон хрсили одди. Айни пайтда мана шу хужалик худудида жойлашган Шукуров фермер хужалигида эса бу курсаткич 55 центнерни ташкил этди. Агар, Бухоро вилояти Шофиркон тумани Мансур Одилов номидаги жамоа хужалигида пахта хрсилдорлиги гектаридан 24,8 фоизни ташкил этган булса, хужаликнинг шундок. ёнида жойлашган, тупрок-иклим шароити бир хил булган "Чулибобо" фермер хужалигида хар гектар ердан 44 центнердан пахта хрсили олинди.

Бу хол мулк кимга карашлилиги, ишлаб чикарилган махсулотнинг х.акикий хужайини ким булиши накар мухим ахамиятга эга эканини якдол курсатмайдими?

Саноатдан хам худди шундай мисолларни куплаб келтириш мумкин. Мулкка муносабат узгариши кндай натижалар беришини куйидаги мисоллар хам тула тасдиқлайди. Давлат мулк кумитасининг кдрорига мувофик, 1998 йилнинг апрель ойида Самарканд вилояти Пахтачи туманидаги «Пахтачисут» акционерлик жамияти хусусий корхонага айлантирилган эди. Бир йил давомида бу ерда махсулот ишлаб чикариш хджми такдослама нархларда 33,3 миллион сумликдан 64,4 миллион сумликка, бошкача айтганда, деярли икки баравар ортди. Сут 2,5 баробар, мол ёги 15 фоиз, пишлок. 17 фоиз купайди. Фойда х.ажми эса 1,5 миллион сумдан 7 миллион сумга етди.

Яна бир мисол. Олмаликдаги синтетик пояндоз мато ишлаб чик.арадиган «Тафтинг» акционерлик жамияти кейинги турт йил мобайнида янги шароитларга сира мослаша олмади. Жамиятнинг 1998 йил 1 чорагидаги к.арзлари 30 миллион сумдан ошиб кетди. Ишчилар 8 ойдан ортик. вакт мобайнида иш х.аки ололмадилар. Охир-оқибатда корхона банкрот деб эълон кдинди ва "Долон" хусусий корхонасига (рах.бари К.одиров) сотиб юборилди.

Янги рах.бар иктисодда к.атбий тартиб урнатди. Ортикча бошк.арув бугинларини йук.отди, технологияни такомиллаштирди. Ишлаб чикдриш билан боғлик. булмаган харажатларни кескин киск.артирди. Бозор маркетингини

урганиб чик.к.ач, узимизда патент олган технологияни асос этган хрлда, ишлаб чикарилаётган мах.сулотлар ассортиментини узгартирди.

Натижада к.иск.а вакт ичида яхши сифатли, ички бозорда хам, республикаimiz ташкарисиди х.ам харидоргир булган мах.сулот олишга эришилди. Бюджет ва кредиторлар оддидаги к.арзлар туланди. Иш х.акд! уз вактида олина бошлади. Йил якунларига кура, олинган 1 миллион сумдан ортик. фойда ишлаб чикаришни замонавий ускуналар билан кайта жих.озлашга йуналтирилди.

Бу мисол х.ам, агар корхона тепасига мулкдор, х.акикий хужайин келса, нималарга эришиш мумкинлигини якдол курсатиб турибди. Биз доимо **дамма даражада маркетинг тадқиқотларини ташкил этиш билан жиддий шурулланиш зарурлигини таъкидлаймиз. Бирок, бу борада амалда жуда оз иш килинмокда. Ички ва ташки бозорларнинг таракдиёт тамойилларини яхши билмаслик натижасида корхоналар, куйингки, бутун мамлакат катта зарар курмокда. Айрим тармок. ва корхоналарнинг ишлаб чик.арган мах.сулотлари ракрбатга бардош беролмаслиги ок.ибатида уз харидорини тополмай омборларда ётибди.**

1999 йилнинг 1 январигача булган хрлатга кура тайёр махсулот к.Олдири ушиб бориб, 53,5 миллиард сумликка етди. Айникса, «Ўзқишлоқхужаликмасх-холдинг», «Ўзкимёсаноат», «Ёкмойтамакисаноат», «Ўзмевабазавотузумсаноат-холдинг», «Ўзик.овк.атсаноат» ва бошса уюшмаларда тупланиб к.олган мах.сулот хажми тез ушиб бормокда.

Маркетинг тадқиқотларини ташкил этиш яхши йулга куйилмагани, ташк.и бозорлар конъюктурасини билмаслик, ишлаб чикарилаётган мах.сулотнинг рак.обатбардошлигини ошириш буйича уз вактида чора-тадбирлар курилмагани туфайли мамлакатимиз буйича марказлашмаган хрдца экспортга мах.сулот чикдриш топшириги атига 45 фоиз бажариди. Бу борада «Ўзгуштсусаноат», «Ўзавтосаноат», «Ўзкимёсаноат», «Ўзик.рвк.атсаноат», «Ўзмевабазавотузумсаноат-холдинг», «Ўзкурилишматериаллари» уюшмаларида к.олокликка йул куйилди.

«Тоштекстильмасх» х.иссадорлик жамияти як.ингача хам ватанимиз машинасозлигининг даргаси х^собланар эди.

Бирок, хрзирги бозор муносабатлари шароитида унинг рахбарияти (бош директор Хейлик) ишлаб чиқаришни тугри йуналишга соломлади. Маркетинг тадқиқотларининг йукдиги, хорижий шериклар топа билмаслик чет эл бозорларини бутунлай йукртишга олиб келди.

Корхонада буюртмалар портфели шаклланмагани, мамлакатимиздаги асосий буюртмачилар — замонавий тукув дастгохлари ва эҳтиёт к.исмларга эҳтиёжи булган енгил саноат корхоналаридан буюртмалар тушмаётгани ҳам шулар хисобидан.

Буюртмалар йукдига натижасида корхонанинг ишлаб чиқариш кувватидан атиги 20 фоиз атрофида фойдаланилмокда. Табиийки, кррхона йилни зарар билан якунлади. Уйлайманки, биз **мана шу ва шунга ухшаш корхоналар фаолиятининг тагига етиб боришимиз ва тегишли чоралар куришимиз зарур.** Шу максадда Бош вазир Уткир Султанов бошчилигида махсус комиссия тузиш керак. Комиссия бундай корхоналарнинг келажагини хал кдпиш, керак булса, уларни банкрот деб эълон кдпиш хакида карор кдбул килсин.

Турли корхоналарнинг иш фаолиятини тахлил вдилиш шуни курсатмокдаки, кдерда рахбарлар маркетинг билан жиддий шугулланса, яъни чикдрадиган мах.сулотини со-тадиган бозорини чукур урганса, уша ерда иш бир маромда изчил давом этмокда, фойда курилмокда, ишчилар уз дивидендларини, иш х.ак,парини вак,тида олмокда.

Мисол учун «Навоийазот» ишлаб чиқариш бирлашмасида (Бош директор Хасанов) ишлаб чиқдрилаётган мах.-сулотни сотиш хажмларини купайтиришга имкон берадиган аник, маркетинг дастури ишлаб чиқ.илган. Агар, 1996 йилда атиги 90 тонна нитрон толаси сотилган булса, 1997 йилга келиб бу курсаткич 3,4 минг тоннага, утган йили эса 5,7 минг тоннага етди. Натижада нитронни сотишдан тушадиган маблаг 1996 йилда 108 минг АК.Ш долларини ташкил этган булса, 1998 йилга келиб бу курсаткич 6,1 миллион АКШ долларига етди.

Куплаб корхоналарда ишлаб чиқаришни янги техника воситалари билан кайта жщозлаш ва модернизация килиш,

зарур маблар ва молиявий таъминот манбаларини кидириб топиш борасидаги ишлар ам талаб даражасида эмас.

Тажриба шуни курсатмокдаки, к.аерда ишлаб чиқариш-ни модернизация к.илиш, яъни замон талаби даражасига кутариш ишлари амалга оширилган булса, уша ерда ра-к.обатбардош мах.сулот х.ажми купайиши билан бирга, молиявий курсаткичлар х.ам сезиларли даражада яхшила-ниб бормокда. Ва, аксинча, цаерда модернизациялаш йулга куйилмаган б^лса, уша ерда сотилмай ётган махсулот хажми тез суръатлар билан купайиб бормокда, айланма маблаглар етишмаслиги кескин муаммо булиб к.олмокда. Бир мисол: 1997 йилда япон грантлари доирасида «Шах,-рисабз консерва» лиссадорлик жамиятида хорижга сотишга м^лжалланган помидор пасталарини чиройли идишларда кадокдаб берадиган линия урнатилдики, бу мазкур мах.-сулотга талабни ошириб, импорт хажмининг купайишига олиб келди. 1997 йилда корхона экспортга 463 минг дол-ларлик махсулот чикэрган булса, 1998 йилда экспорт хажми 2,4 миллион долларга етди ёки 5 баробар купайди. Кор-хона дебиторлик к.арзларидан бутунлай кугулди.

Англиялик х.амкорлар билан корхона базасида табиий шарбат ишлаб чиқ.ариш ва уни "Тетра Пак" кргоз кугича-ларига куйиш, махрулотни хорижга сотиш имкониятини берувчи "Мевалар камалаги" кушма корхонаси ташкил этилди. Айни кунда нафак.ат мамлакатимизда, балки хо-рижда х.ам Шахрисабз шарбатларига талаб катта. 1998 йил Халкдро кургазмаларда мазкур корхона ма^сулотлари учта олтин медаль олгани фикримизнинг ёрк.ин далилидир.

К.ани, шу залда утирган х.оким ва вазирлар, бирлашма-лар рахбарлари, сизлар айтинглар: к.ачонгача бундай тад-бир ва таъбирларни сизларга таргибот ва ташвик.от к.илиб утиришим керак? Жавоб бериш вак^и келмадими?

К^ачон жойдаги ҳукумат ҳудудий органлари ва корхона рахбарлари инвестор излаш билан мутла^о жиддий шурул-ланади? Ва улар билан тил топиб, уларни чорлаб, керак булса, кулошдан тортиб, уз юрти ва ҳудудига олиб киради?

Минг афсуски, жойларда мутлак.о тескари ах.волни куриш мумкин. Хорижий инвесторларнинг узлари югу-

риб-елиб хамкор излашади, узининг имкониятларини таклиф килади. Виз эса ноз киламиз. Чет эллик инвесторлар айрим хрлларда баъзи бир идора ва корхона раҳбарларининг жинояткорона, мен бу гапни алоҳдда маъно бериб айтмоқчиман, жинояткорона совукдонлигига, турачилигига, сансалорлигига дуч келмоқда.

Ишлаб чиқаришни замонавийлаштириш сув-хаводек зарур бўлиб турган бир шароитда айрим идоралар йиллик инвестиция режаларини барбод қилмоқда. Масалан, «Узэлтехсаноат» уюшмаси йиллик инвестиция хажмининг атиги 3, «Узқишқокхужаликмаш-холдинг» 3, «Узбекмебель» 1,5, «Узолмосолтин» 1,8 фоизини узлаштирди, холос.

Бундай кунгилсиз ҳрдисалар сабабини мутасадди органлар синчиклаб урганиши, мазкур тизим раҳбарлари уз жавобгарлигини сезишлари керак.

Ишлаб чиқаришни модернизациялаш суръатларининг пастлигини қулар маблаг йуклиги билан изоҳлайди. Аслида шундаймикин? Дейлик, нега корхоналарнинг акцияларини эркин сотиш, аввало хорижий инвесторларга сотиш эвазига қушимча маблаг олиш имкониятидан мутлақ фойдаланилмаяпти?

Акция пакетлари хажмини белгиланган талаблар даражасига келтириш жараёнида эркин сотишга, шу жумладан, хорижий инвесторларга сотишга мулжалланган акциялар хажми 57 миллиард сумга усди. Лекин шунга қарамадан бор-йўги 8,8 миллиард сумлик акция сотилди. Бу ялпи акция ресурсларининг 15,4 фоизини ташкил этади, холос.

Энг кам микдорда сотилган акциялар «Узқишқокхужаликмаш-холдинг», «Узэлтехсаноат», «Узмашсаноат», «Узбекенгилсаноат» «Узтранспортқурилиш», «Узбекистон почта ва телекоммуникация агентлиги» х^эссасига тугри келмоқда.

Бир суз билан айтганда, ишлаб чиқаришни техник жиҳатдан кайта жиҳозлашнинг реал манбалари бор. Лекин биз ундан оқилона фойдаланмаяпмиз.

Раъобат мухити, самарали ва таъсирчан бозор инфратузилмасини тузишга эътибор берилмаяпти. Ярмарка савдоси ута буш ташкил этилган.

Товар ишлаб чиқарувчилар билан истеъмолчилар уртасида богловчи бугин булган товар-хом ашё биржаларининг таъсири сезилмаяпти. Айрим товар ишлаб чиқарувчиларнинг якках.оқимлигига чек қуйиш, нархларни арзонлаштиришнинг йулларини излаш мазкур идоранинг бевосита вазифаси эмасми?!

Яна бир бор шунга иқдор бўлишимиз шарт. Камчиликларнинг сабабини суриштирсанг, чиқ.аверади. Лекин уларнинг барчаси, пировард натижада, **кадрларнинг профессионал тайёргарлигига ва қўбилиятига, масъулиятни ҳис этишига, замонавий менежмент, маркетинг сир-асорларини нечорли эгаллаб олганига, янги бозор шароитида ишлай билиши, мустақил қарорлар қабул қилиши, зиммасига масъулият ола билиш лаёқ.атига, керак булса, жасоратига бориб такалади.**

Қупгина ташкилот ва корхоналарнинг ночор ахволга тушиб қ.олганининг ҳ.ақик.ий сабаби ва илдизи айнан мана шундадир.

Мухтарам мажлис қ.атнашчилари!

Жорий йилдаги вазифаларимиз ҳ.ақ.ида алоҳ.ида тухталмоқчиман.

1999 йил мазмун ва моҳиятига қура, ижтимоий-сиёсий ҳ.аётимизда алоҳ.ида урин эгаллайди. Бу йилни янги минг йиллик арафасидаги сунгги зинапоёга қиёс этсак, асло хато булмайди. Шу боис биз учун 1999 йил иқтисодий ислох.отларнинг стратегияси ва устувор йуналишларини янги ХХI асрнинг дастлабки йилларида мамлакатимиз учун мак.сад бўлиб қрладиган истик.болларини аниқлаб олиш ута муҳимдир.

Бошқ.ача айтганда, 1999 йил белгилари 2000—2005 йилларга мулжалланган чора-тадбирлар дастурига мустаҳкам пойдевор яратиши керак.

Шу муносабат билан мен диктат-эътиборингизни жамиятимизни ислох. қилишнинг маъно-моҳ.иятини ташкил этувчи айрим жиддий масалаларга қ.аратмоқчиман.

Ислох.отларимизнинг муҳ.им жиҳатларидан бири — **ислох;отлар ислох.от учун эмас, инсон манфаатлари учун деган тамойилини-принципини руёбга чиқаришдир.**

Мазкур принципнинг амал кдпиши деганда биз нима-ни тушунишимиз керак? Жавоб аник;. Одамлар ислохрт-ларнинг амалдаги самарасини хис этиб, **уз манфаати, ис-тицболи учун цшшнаётган хдр бир саъй-х.аракатни куриб-сезиб турсин.**

Мазкур пировард макрадга эришиш, зарур шарт-ша-роитларни шакллантириш учун утган йиллар мобайнида кенг куламли ишлар амалга оширилди. Сунгги 3 йил мо-байнида макроиктисодий ва молиявий баркдрорликка эри-шибгина крлмай, ик.тисодий юксалиш учун реал шарт-шароитлар яратилди.

Икдтисодиётимизнинг бошкарув заминини ва тизими-ни ислох. килиш ва такомиллаштириш, устувор тармоқ,-ларни изчил ривожлантириш натижасида 1997 йилдан бошлаб ялпи ички махсулотнинг ахрли жон бошига нис-батан усиши, бинобарин, халкнинг турмуш даражаси юк-салаётгани кузга ташлана бошлади.

Энди шундай қилиш ксракки, бу ютуқларимизни бой бе-риб қуймайлик, аксинча, усиш, ривожланиш жараёни из-чил ва муцаррар тусе олеин, шунинг хисобидан вдетимиз тобора барвдрорлашсин.

Энг мухими, мазкур жараёнларнинг баракали таъсири туфайли аввало ахрли даромади баркарорлашмоги керак. 1999 йил бу борада алохида урин тутмоги зарур. Энг му-хими, мамлакатимиз ахрлисини молиявий ва иктисодий тангликлар туфайли ён-атрофимизда содир булаётган \ар хил ларзалар, бало-кдзолардан асрашимиз даркор.

Шу муносабат билан а^оли ижтимоий ^вмоясини мен 1999 йилнинг биринчи ва энг му^им устувор вазифаси, деб атаган булардим.

Ижтимоий химоя х.акида гапирар эканмиз, биз аввало иктисодиётимиз барча бугинларининг изчил ва барк.арор ривожини таъминлашни, ах.олининг даромади кам таба-каларини, мух.тож оилаларни куллаб-кувватлашга, жой-ларда, биринчи навбатда, кишлокларда янги иш уринла-ри яратишга к.аратилган чора-тадбирлар мажмуини на-зарда тутамиз. Одамларимиз х.аётининг моддий базасини мустах.камлашни назарда тутамиз.

Шу уринда хусусий тадбиркорликни, ишбилармонлик-ни ривожлантириш, дехдон ва фермер хужаликларини куллаб-кувватлаш, уларга шароит тугдириб бериш ута му-химлигини айтиб утмоқчиман.

Юқ.орида зикр этилганларнинг барчаси сила фаровон-лигида, унинг даромади, иш хаки, турмуш даражасининг усишида уз ифодасини топмоги зарур.

Согликри сакдаш тизимини ислох. этиш дастурининг бажарилиши, ахрлининг ичимлик суви ва табиий газ би-лан таъминланиши доимий дикдат-эътиборимизда тури-ши керак.

Шу максадда Хукуматга ва барча манфаатдор идора-ларга к.ишлок. жойларидаги табиий газ ва ичимлик суви билан таъминланмаган ахрли пунктларининг аник, руйха-тини олишни топширмоқчиман. Ва барча имкониятлари-миздан келиб чикиб, мазкур ах.оли пунктларига табиий газ ва ичимлик суви олиб келишнинг аник, муддатларини белгилаб олишни, курук. ваъдалардан амалий ишларга утишни мак.садга мувофик. булади деб уйлайман. Яъни, содда килиб айтганда, ичимлик суви билан таъминланишда кийинчилик кураётган ва табиий гази булмаган кишлок.-лар ва ахрли пунктлари узларига аник, тасаввур кдлишлар-и керак: уларнинг муаммоси қачон ва кдйси муддатлар-да ечилади?

Ушбу тадбир жадвали ва муддатлари зарур барча мод-дий, молиявий ресурслар билан таъминланиши, ҳукумат, вилоят, туман ҳркимликлари томонидан цаттик. назорат остига олиниши керак.

Эътиборингиз учун айтмоқчиман: 1999 йилнинг узида ижтимоий сох.ага ва ахрлини ижтимоий химоялаш сох.а-сини молиялашга 282 миллиард сумдан ортик. маблаг аж-ратилмоқда. Бу умумий харажатларимизнинг 47 фоизини ташкил этиб, 1998 йилга Караганда 37 фоиз купдир.

Табиийки, ах.оли фаровонлигини ва барк.арорлигини мустах.камлаш деган мак.садларга етишмоғимиз учун, на-фак.ат иктисодий сохани ривожлантириш, авваламбор ин-соннинг сиёсий ва маънавий ҳаётини ислох. этишни яна-да чуқурлаштириш, унинг эркинлиги ва танлаш ҳуқуқдши таъминлаш, мавжуд имкониятларни руёбга чик.ариш учун

— жамоа хужаликларини кишлок. хужалик кооперативлари (ширкатлари)га айлантириш;

— оилавий пудратни жорий этиш.

Хадемай бахрр фасли шабадалари юртимизга кириб келади. Бахррга ишлар, уларга тайёргарлик ҳақида гапирар эканмиз, авваламбор дехдонларимизнинг дарду ташвишларини кузлаб, яна бир бор эътиборингизни қуйидаги масалаларга жалб қилмоқчиман:

биринчидан, дехдонларимиз билан, хужаликлар билан утган 1998 йил учун барча ҳисоб-китобларни якунига етказиш;

иккинчидан, экиш масалаларини пухта уйлаб, уругни ҳрзирдан тайёрлаб қуйиш;

учинчидан, техникани, экиш агрегатларини шай қилиб қуйиш;

туртинчидан, яна ва яна бир бор ерга, шурни ювишга алоҳида эътибор бериш;

бешинчидан, бахррги юмушларни — экиш мавсумини сифатли утказиш учун дехдонларни рақбатлантириш ишларини пухта уйлаб қуришдир.

Кейин, вақтни бой бергандан сунг сабаб қидириш, пуншаймон бўлиш, надоматларга ботиб кетишга йул қўймаслик даркор.

Иқтисодий ислохотларнинг муваффақияти, мамлакатимиз раванг.и, ҳар бир оила, ҳар бир инсоннинг тук., фаровон ҳаёт кечириши пировардида кишлок. хужалигида ислохотларнинг нечоғли амалга оширилишига боғлиқ.. Оддий дех.к.ондан тортиб юк.ори лавозимда утирган раҳбаргача бўли унутмаслиги керак.

Бешинчи устувор йўналиш — кичик ва урта бизнесни кенг қуламда ривожлантиришдан иборат. Бу масалага биз жуда жиддий ва муттасил эътибор бермоғимиз даркор. Урта ва кичик бизнес яхши йўлга қўйилса, аҳолини, айниқса, кишлок. хужалигидан бушаган ишчи қўлларини иш билан таъминлаш, маҳаллий ҳом ашё, дехдончилик ва қурилиш ресурсларини қайта ишлашни такомиллаштириш, ички истеъмол бозорини халқ. истеъмол моллари ҳамда хизматлар билан таъминлаш каби долзарб муаммоларни бартараф этиш мумкин.

Энг муҳими — кичик ва урта бизнес воситасида реал мулкдорлар табақасини шакллантириш мумкин бўлади. **Шундай қўлпайликки, иқтисодийтимиз тизимида, аҳоли бандлигини таъминлаш тизимида кичик ва урта бизнес етакчи қўлга айлансин.**

Бу борада анча ишлар қилинди. Аммо талай муаммолар ҳама борки, бунга аввало Давлат мулк қўмитаси, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, Дех.к.он ва фермер хужаликлари уюшмаси, барча поғонадаги ҳокимликлар алоҳида эътибор беришлари зарур, деб уйлайман.

Етакчи халқаро молиявий тизимлар — Европа тараққиёт ва таъмирлаш банки, Осиё тараққиёт банки, Олмоннинг ҚФВ банки ва бошқа қатор банклар кредит тармоқлари орқали кичик ва урта бизнес, хусусий тадбиркорликка ажратилган маблақларни ўз вақтида ўзлаштиришни йўлга қўймоқ. керак.

Давлат мулк қўмитаси, Молия вазирлиги мазкур кредит тармоқларига хизмат курсатувчи банклар билан биргаликда аҳолини атрофлича урганиб, Вазирлар Маҳкамасига мавжуд ресурслардан туляк, ва самарали фойдаланишга дойр таклифлар киритсинлар.

Мазкур иш учун молия вазири Рустам Азимов, Давлат мулк қўмитаси раисининг муовини Абдулла Абдуқўдиров, Миллий банк раиси вазифасини бажарувчи З.Мирх.ожиёв, "Асакабанк" бошқаруви раиси Р.Орипов ва бошқ.а тижорат банклари раҳбарлари шахсан жавоб берадилар. Айтиб қўяй, суров қаттиқ, бўлади.

Олтинчи устувор йўналиш — кадрлар тайёрлаш буйича Миллий дастурни амалга ошириш, таълим тизимининг барча соҳаларини ислох. этиш.

Утиш даврининг энг мураккаб муаммоларини ечиш, бозор муносабатларини қарор топтириш, демократик жамият қуришга қодир билимдон, юк.ори малакали кадрлар тайёрлаш устувор вазифамиз эканлигини бугун яна бир бор сизларга эслатмоқдиман.

1999 йилда академик лицейлар ва профессионал коллежлар қуриш дастурини амалга оширишга киришдик. Шу йилнинг ўзида ҳар бир туманда биттадан замонавий,

лойиха талабларига жавоб берадиган коллежлар куришимиз керак. Таълим тизимининг янги кошонасига пойдевор куймокда эканмиз, бу йулда 1999 йил хал килувчи йил булади. Айнан шу йилда янги укув дастурларини тайёрлаш них.оясига етиб, амалиётда куллаб курилади. Бу дарсликлар асосида янги андозадаги укув юртларида минг-минглаб угал-кизларимиз билим ва тарбия олади.

Яна бир мухим масала устида тухталмокчиман. Хабарингиз бор, **1999 йил Аёллар йили деб эълон қилинди**. Яқинда аёллар манфаатини таъминловчи махсус дастур қабул этилди. Дастурда кузда тутилган барча тадбирлар сузсиз бажарилиши керак.

Шу муносабат билан дастурий тадбирларни бир ёклама талкин этиш, тор тушунишдан сизларни огохлантирмокчиман. Шуни яхши англаб олиш керакки, дастурий тадбирларимиз бир кун ёки бир йил билан чегараланмайди. Мухтарам оналаримиз, опа-сингилларимиз, аёлларимиз, кизларимизнинг жамиятдаги мак.оми ва мавкеини кутариш, уларнинг хурматини жойига куйиш, манфаатини химоялаш, меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилаш давлатимизнинг, жамиятимизнинг устувор йуналиши ва бош мақсадига айланиши лозим.

Аёллар учун ижтимоий фаолияти билан бола тарбиясини уйғунлаштиришга, соғлом авлодни вояга етказишга имкон берувчи барча шарт-шароитларни яратиб бериш бизнинг муқаддас бурчимиздир.

Сайланадиган, уз-узини бошқарадиган ва ижрочи ташкилотлар фаолиятида аёлларнинг кенг иштирокини таъминлайдиган таклиф ва тадбирларни қрнуний равишда тасдиқлаб олишимиз даркор.

Вазирлар Махкамаси яқин кунлар ичида меҳнатнинг шароити оғир ва зарарли турларида банд булган, шунингдек боласи 3 ёшгача булган, ишлаётган оналарга қушимча имтиёзлар бериш ҳақида қ.арор қ.абул қ.илсин.

Аёллар ва болаларга аталган моллар нархини арзонлаштириш мақ.садида керакли солиқ. имтиёзларини амалга ошириш кузда тутилмокда,

Аёлларни ижтимоий х.имоя қилишга дойр қушимча имтиёзлар қиритишни назарда тутган ҳрлда фуқароларни на-

фақ.а билан таъминлаш ҳақидаги Қ.онунга ва бошқ.а меъёрий ҳужжатларга узгартириш ва қ.ушимчалар қиритишни тезлаштириш керак.

Доялик ва гинекология илмий-тадқиқот институтининг поликлиникаси, Қ.орак.алпоғистон Республикасининг Чимбой туманидаги "Оналар ва болалар" санаторийси, Хоразм вилоятидаги "Хонқ.а" қуп тармокли санаторий қурилиши алоҳида назорат остига олинсин, оналарни болалари билан қабул қилишга ихтисослашган санаторийлар тармоғи кенгайтирилсин.

Албатта, дастурда кузда тутилган тадбирлар катта маблағ талаб этади. Ҳисоб-китоблар буйича бу тадбирларни амалга ошириш учун тахминан 85 миллиард сум маблағ ва харажатлар талаб қилинади. Шу жумладан, республика ва маҳаллий бюджетлар ҳисобидан камида 54 миллиард сум.

Аммо биз дастур қабул қилар эканмиз, амалга оширмокчи булган ишларимиз кимматини иқтисодий қурсаткичлар, яъни пул билан, ёки қандайдир тух.фа, сийлов сифатида улчаш мутлақо енгил қараш деб биламан. Дастурнинг моҳияти биз ва сиз уйлагандан қура анча чуқурроқдир десак, х.еч қандай хато булмас.

Дастурни амалга оширишдан маъно-мақсад қатор меzonлар мажмуи, **аввало, одамлар онг-шуури, жамият х.аётида юксак маънавий, ахлоқий вдириятларшиг мустанкамланиши билан белгиланади.**

Зеро, биз жамиятимиз таравдиётини фа^атгина шитисодий, ижтимоий фаровонлик билангина эмас, халқ^имизнинг маънавий барқамоллиғи, демократик ва инсонпарварлик тамойилларининг қишилар онғида нечоглик чуқур илдиз отгани билан ба^олаймиз.

Аёллар йили, деб эълон қилинган йилда биз белгиланган режалар ана шу олижаноб мақсадларни руёбга чиқ.аришга хизмат қилмоғи даркор.

Мух.тарам дустлар!

Мен 1999 йил хал этишимиз зарур булган энг му^им, устувор вазифалар х.ақида тухтаддим, холос. Қуриб турганингиздек, бу вазифалар бир-бири билан чамбарчас боклик булиб, пировардида, бош мақсадимиз — халқ турмуш

даражаси ва фаровонлигини юксалтиришга қаратилган исло^отларимиз мазмун-метдеятини белгилаб беради. Мазкур вазифаларнинг муваффақиятли бажарилиши, шакшуб^а йукки,)^ар бир фуқаронинг туб манфаатларига мое тушади.

Ишончим комилки, исло^отлар йулидан янада собит-кадамлик билан одимлаш учун муста^ам замин яратиш, мамлакатимизнинг *ар бир фуқ.ароси учун муносиб ва юксак турмуш шароитини таъминлаш, баркарор бозор иктисодиётига асосланган эркин демократах жамият барпо этишдек олий максадимизга албатта эришамиз.

Мана шу эзгу ниятлар йулида барчангизга мустаэусам соглик., гайрат-шижоат тилайман.

*Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий
ривожлантиришнинг 1998 йилги яқунлари
ва 1999 йилда иқтисодий исло^отларни
чуқурлаштиришнинг энг муқим устувор
йўналишларига бағишланган Вазирлар
Ма%камасининг мажлисидаги маъруза,
1999 йил 16 февраль*

ТАНЛАГАН ЙУЛИМИЗДАН БИЗНИ ХЕЧ КИМ КАЙТАРОЛМАЙДИ

1999 йил 16 февраль куни соат ун бирга яқин мамлакатимиз пойтахти Тошкентда, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Ма%камаси биноси ёнида кучли портлаш содир этилди. Натижада бинога катта зарар етди. Ён-атрофдаги айрим иморатларнинг ойналари синди. Шундай портлашлар ша^ардаги "Нодирабегим"кинотеатри, Ташки иқтисодий фаолият Миллий банки, Ички ишлар вазирлиги бинолари ёнида у,ам юз берди. Портлашлар оқибатида ун уч киши х.алок булди. Юздан зиёд киши тан жароҳ.ати олди. Бир неча машина ёниб кетди. Жабрланганларнинг деярли барчаси тинч ах.оли вакилларидир.

Дастлабки хулоса шуки, бу ёвузлик мамлакатимиз мустакиллигини, эришяётган ютуқларимизни қуролмаётган к_абиц ниятли қучларнинг иши эканлиги аён. Зеро, бу хунрезлик ортидаги энг асосий максадлардан бири — мамлакатимиз Президенты Ислам Каримовнинг х,аётига тажовуз қ.илишдан иборат булган. Чунки шу куни соат ун бирда Вазирлар Мах.камасида мамлакатимиз ууқуматининг 1998 йил яқунлари ва жорий йилдаги иш режаларига бағишланган мажлис бошланиши, унда Президент Ислам Каримов иштирок этиши кузда тутилган эди. Шукрки, ёвуз ниятли қучлар узларининг манфур ниятларига етолмади — Президентимиз, ҳукуматимизнинг барча аъзолари сор-саломат, зарар қургани йук.

— Бизни ^еч ким танлаган йулимиздан к.айтаролмайди, — деди Президентимиз Ислам Каримов вок.еа содир булган жойда журналистларга берган интервьюсида.

— Қупорувчилик қилганларнинг максади — халкимизнинг тинчлигини бузиш, қурқитиш, юрагига валима со-

лиш, юритаётган сиёсатимизга ишончини сундириш, амалга ошираётган улкан ишларимизга зарба беришдан иборат булган. Шу оркали Ўзбекистан халқини ўзи танлаган йулдан тойдириш, чекинтириш. Аммо, яна таъкидлаб айтман, бизни ҳеч ким куркитолмайди, танлаганимиз — Ватанимизнинг мустақиллиги йулдан қўйтаролмайди. Чунки халқимиз бизнинг юритаётган сиёсатимизни ҳар томонлама қўллаб-қувватламоқда. Виз бугун ҳар қачонгидан ҳдм кура ана шу РОЯ атрофида янада каттиқроқ. жипс-лашишимиз керак.

Вазирлар Маҳкамасининг йитлиши орадан қўп еакт утмай Олий Мажлис биносида бўлиб ўтди. Унда Президент Ислон Каримов пойтахтимизда рўй берган мудх.иш воқеага ўз муносабатини билдирди.

Давлатимиз разборуи ўшбу нохуш х.одиса жамиятимизда пайдо булган ўта хотиржам қайфиятнинг оқибати эканини таъкидлади. Йўлбошчимиз ватандошларимизни мамлакатимиз ён-атрофида бўлаётган воқеалардан яна бир бор огоҳ, бўлишга, тинчликнинг қадрига етишга чақирди. Баъзан шундайки, инсонлар воқеаларга юзаки қараб, охир оқибатда қўнғилсиз х.одисаларнинг гувоҳи бўлади ва буни ўам табиий ў,олдек қабул қилади. Бу эса ҳатодир. Шундай экан, х.ар бир фу%аро юртимиздаги оқойишталик, барқарорликка оқонлик билан эришилмаётганлигини х.ис қилиши лозим. Мамлакатимизда ууқм суриб келаётган тинчлик ва оқойишталикни қадрлаш ўчун, ўнинг наъадар нодир неъмат эканлигига шрор бўлиши ўчун айрим к.ўшни давлатлардаги воқеаларга разм солиш керак. Ислон Каримов Вазирлар Маҳкамаси биноси ёнида рўй берган портлаш ҳусусида тухталиб, ўни Президентга суикасд қилишга ўриниш, деб атади.

— Мени халқ. сайлаган, — деди Йўлбошчимиз.

— Шунинг ўчун мен, аввало, халқимга суянаман. Чунки халқ.— катта куч. Ўз халқимдан куч оламан. Мени, халқимизни бундай пўписалар билан куркитиш қийин. Бинобарин, мустак.иллик йўли, фаровон ҳаётга эришиш йўли оқон кечмаслигини ҳам англамоғимиз лозим.

Президент Ислон Каримов мустақиллигимиз, тинчлик ва оқойишталигимизга таҳдид солувчи \ар қандай кучнинг пайи қ.ирқ.илишини алох.ида таъкидлади. Бўнга курбимиз етади, шўнга яраша куч ва имқонимиз бор. Шу билан бирга юз берган воқеадан х.еч ким вах.имага тушмаслиги керак. Аксинча, бир-биримизга нисбатан янада меҳр-оқибатли бўлайлик.

— Ўшбу портлашларни ўюштиришдан яна бир мак.сад қўзланган, — деди Ислон Каримов. — Сўнгги вақ.та юртимизга ҳорижий сармоя оқ.ими қўпаймоқда. Хорижлик х.амқорлар билан улкан ишларни амалга оширмоқдамиз. Бу эса айримларга ёкмаяпти. Қимлардир ана шу сармоядорларни қўчитилишни, ўларни Ўзбекистонга сармоя ётқд1-зишдан қ.айтаришни истайди.

Давлатимиз рах.бари айни чоғда юртимизда ёшларга алох.ида ёътибор билан қ.аралаётгани, ижтимоий х.аётда бу табаканинг мавқ.еи оширилганини таъкидлади. Хозир ҳур фикрли, билимли ёшларнинг ислохртларни амалга оширишдаги саъй-х.аракати бутун мамлакатни қ.амраган. Ўлар замонавий усулда ўкимокда, қасб-хўнар ўрганмоқда, ҳорижда тах.сил олмоқда. Му\им вазиғамиз ёшларимизнинг қабих. ниятли ёвуз кўчлар қўлига тушиб қ,олмаслигини таъминлашцир.

— Биз ёшларимизни х.еч қимга бериб қўймаймиз, — деди Ислон Каримов, — ўларни ўзимиз тарбия қ.иламиз, вояга етказамиз. Чунки ўлар мустақил Ватанимизнинг, эрксевар халқимизнинг порлок. келажаги ўчун меҳнат қ.илади.

Президент жойларда, ҳусусан, маҳаллаларда, ўқув муассасалари, масжидларда, бошқ.а жамоат жойларида пойтахтда содир булган қрнли воқ.еанинг тўб моҳиятини қенг мух.оқам қилиш, ахрли ўртасида мустак.илликни мустах.камлаш, тинч-оқойишта ҳаётимизнинг қ.адрига етиш, маънавийтни юқсалтириш рух.идаги тарғибот-ташвиқ.от ишларини янада кўчайтириш лозимлигини алоҳида ўқтирди.

**ОЗОД БУЛСАНГ - ОЗОД БУЛ.,
ЭРКИН БУЛСАНГ - ЭРКИН БУЛ,
МУСТАКИЛ БУЛСАНГ - МУСТАҚИЛ БУЛ!**

*1999 йил 19 февраль куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов Қозғоғистон пойтахти Остона шах-
рига ташириф буюрди. Сафар олдидан мамлакатимиз Пре-
зиденти Тошкент аэропортида оммавий ахборот воситала-
ри вакилларига интервью бериб, жумладан, шундай деди:*

— Маълумки, Ўзбекистон, Қирғизистон ва Қозғоғистон уртасида Абадий дустлик тугрисидаги шартнома имзоланган. Лекин бу ҳужжат амалда уз ижросини топиши секин кечмоқда. Умуман, сунгги пайтда давлатлараро имзоланган талай ҳужжатлар ижро жихатидан оқсаяпти. Чунки қилинган ишлар ҳрзирча шартномалар талабларига тула жавоб бермаяпти. Остонада буладиган учрашувдан мак-сад — ана шу ҳужжатларнинг самарадорлиги масаласини муҳрама қдлшдир. Бопшача айтганда, биз энди курук. гаплардан амалий ишга, оддимизда турган катта-катта муаммоларни ҳал этишга утишимиз керак.

Яна бир масала шуки, бугун дунёнинг куп мамлакатларида иктисодий инкироз руй бермоқда. У аввалига Жануби-Шарқий Осиё мамлакатларида юз берди, сунг Россия ва охирга пайтда Бразилияга кучди. Умуман, бу инкироз ҳдмма жойни камраб олди, десак хато булмайди. Демак, унинг минтақамизга курсатиши мумкин булган салбий таъсирининг олдини олиш керак. Вазирлар Мах.-камасининг яқинда булиб утган мажлисида 1999 йилнинг устувор вазибаларини белгилаб олдик. Унда бир масалага, яъни ҳалқимизни ижтимоий ҳ.имоялашга алоҳдца эътибор бердик. Илгари ҳ.ам тақрор-тақрор айтганимдек, ислох.от ислох.от учун эмас, авваламбор инсон учундир. Бунинг маъносини чуқур англаш керак. Виз ислохртларнинг

биринчи босқичдан утдик — таракдиёт пойдеворини барпо этдик. Энди ислохртларнинг бевосита ҳалқ. ҳдётининг фаровонлигини оширишга қ.аратилган босқичини бошлашимиз зарур. Масалан, ҳрзир куплаб қорхоналар узи ишлаб чиқарган мах.сулотнинг экспортбоплиги ҳ.ақида қ.ай-рурмайди. Улар пахта, олтин ва бошқд бойликларимиз эвазига қелган валюта ҳисобидан техника ва технология олади. Ишлаб топган миллий валютасини конвертация қ.илиб берамиз. Аммо уларнинг узи мамлакатга валюта қелтириш ҳ.ақида уйламайди. Бу ҳ.ам бир жихдтдан уша — боқимандалик асорати билан боғлиқ..

Остона учрашувида давлатларимиз уртасидаги бир қ.анча муаммоларни, жумладан, нарх-наво масаласини ҳдм қутариш ниятидаман. Узингиз уйланг, ҚДОЕИЗИСТОННИНГ Уш, Жалолобод, ҚОЗОРИСТОННИНГ Чимкент вилоятлари биз билан бевосита қегарадош. Улар билан қушни булган вилоятларимизда нарх-наво бу мамлакатлардагига нисбатан бир мунча паст. Бозор қ.онунлари шундайки, мол нарх-наво юқ.ори булган ҳудудга қ.араб оқ.ади. Яъни ОЗИҚ.-ОБ-қ.атнинг бах.оси қ^шнилариимизда анча юқрри булгани сабабли биздаги озик.-овқ.ат мах.сулотлари у томонга оқ^иб қетмоқда. Ҳар қанча божхона постлари очган билан бу оқдшни бутунлай тусишнинг иложи йук.. Мисол учун, устига "бензин" деб ёзилган цистернани текшириб курсангиз, ичидан пахта ёғи қикади. Айтмоқ^иманки, контрабандачилар молни утқазишнинг минг қил йулини топади. Шу боне биз ҳдм нархларни оширишга мажбур буламиз. Шундай қдлмасак, чунтакда пул булади-ю, сотиб оладиган мах.сулот булмайди. Ҳалқимиз бундай "уйин"ларга тоқайгача қидайди? Яқинда қегара қушинларини ташқил этишга қдрор қилдик. Қегарани мустаҳ^камлашдан мак.сад нима? Гап шундаки, айрим давлат раҳбарлари мустанқдп-миз, суверен давлатмиз, деб гапирадию, амалда бошқ.ача булиб қикмоқда. Давлатлараро қ.атновлар, борди-қелди-лар илгариги йусинда давом этмоқда. Масалан, биргина Ушдан Андижонга қунига беш минг қиши қелиб қетади. Улар қдйтишда икки буханқадан нон олиб қетса, шунинг узи қ.анча булади? Қетдан қеладиган айрим автобус йуналишларини ёпиб қуйганимизда, қушниларимиздан эъти-

роз эшитдик. Виз дуст булишга тайёрмиз, албатта. Зеро, динимиз, тилимиз, дилимиз муштарак: Лекин, бу дустлик кандайдир халк.аро кридаларга асосланиши керак эмасми? Халкимизда "х.исобли дуст айрилмас", деган макрл бор. Давлатлараро муносабатларни шундан келиб чикиб урнатсак, дустлигимиз чинданам абадий булади.

Сунг Президент Ислон Каримов 16 февраль куни Тошкентда содир булган фожиали вокеалар хусусида тухталди.

- Бу вок.еа натижасида бир неча инсон халок булди. Нима учун бу купорувчилар бегунох. одамлар хаётига касд кдвди? Улар бегунов одамни улдириш катта гунох. эканини, бу дунёда ҳам, у дунёда ҳам бундай ёвузлик учун жазо мукаррарлигиНи билмайдими?!

Кишини ранжитадиган жойи шундаки, булиб утган бу вокеани айрим хорижий матбуот вакиллари узица талкин килмокда. Хусусан, "Сегодня" газетасининг мухбири худди бу ерга келиб, одамлар билан гаплашгандек, фожиани уз кузи билан кургандек килиб езди. Холбуки, бу газетанинг мухбири Узбекистонда аккредитациядан утган эмас. Россиянинг баъзи газеталари айникса хар хил уйдирма гапларни ёзмокда. Бундай асоссиз, саёз мулохаза ва хулосалар замирида одамларнинг бошини айлантириш, турли бухтон гаплар билан фикрини чалгитиш, керак будса, куркитиш максади ётган булса ажаб эмас. Яъни, сизлар биздан узоклашаверсангиз, бундай портлашлар, фожиалар булаверади, деган хулосани онгимизга сингдириш. Россия армияси шу минтакада турса, бу гаплар булмайди, деган фикрни утказиш. Мак.сад эса Россиянинг 201-дивизияси Тожикистонда тургани каби, бошка х.арбий к.исмларини ҳам шу минтакага жойлаштириш. Виз ҳам тушунамиз — улар сидкддилдан ёрдам берса, барк.арорлик масаласида нафи тегиши мумкин. Лекин Россияда хар хил кучлар бор. Буни унутмаслик керак.

Умуман, мен қ.айсидир мамлакатнинг х.арбий кучлари бу ёкда олиб келинишига, минтакада бегона х.арбий куч урнашиб олишига к.аршиман. Мен буни фак.ат бугунни уйлаётганимдан эмас, балки келажак авлод тақдирини уйлаб айтаяпман. Бошқача айтганда, **озод булсанг — озод бул! Эркин булсанг — эркин бул! Мустақил булсанг — мус-**

бул! ^ашидай мустақил бул! Мустақ.иллигимиз йулида мен жонимни ^ам фидо килишга тайёрман. Иймоним комилки, етти йил мобайнида ортимизда мана шундай азму қарор билан яшайдиган бутун бир авлод етишиб чикди. Шундай экан, бизнинг маслагимизни, гоямизни енга оладиган куч йук..

Бугунги к.ийинчиликлар - албатта уткинчи. Мен шунга аминман: узбек халк.ини бундай қ.дийинчиликлар билан кур^итиб, уз йулидан ортга к.айтариб булмайди.

Президент Ислон Каримов Остона учрашуви якунида оулиб утган матбуот анжуманида х.ам оммавий ахборот воситалари вакилларининг саволларига жавоб қ.йттарди Лусусан, "Озодлик" радиоси мухбири Султон Оккулонинг, Тошкентда юз берган террорчилик х.аракатлари Узбек.истоннинг МДХ доирасидаги Коллектив Хавфсизлик партномасидан чик.иши тугрисидаги фикрлар билан бог.лик, эмасмикан, деган саволига жавоб бериб, жумладан шундай деди:

— Мен 16 февраль куни Тошкентда юз берган террорчилик хуружи хаеддаги жавобни уч қисмга булган булар эдим. Биринчидан, бу террорчилик х.дракати, энг аввало гарчи бу иборани ишлатишни истамасам х.ам, айтишим керакки, Президентни йук. килишга к.аратилган эди Тошкентда олти жойда портлаш содир булди, бироқ, уларнинг биттаси детонация окибатида юз берган. Мен бу гапни асосли манбаларга таяниб айтаяпман. Хуллас, бешта портлаш булган. Портловчи модда жойланган бешта машина портлатилган. Ута кучли портлаш зарбидан як.инровда турган олтинчи машина х.ам портлаб кетган. Энг кучли портлаш Вазирлар Мах.камаси биноси ёнида, аникроги, бионинг кираверишига якин жойда содир этилган.

Айримлар уз кузи билан ёки телевизор оркали курган булиши мумкин, олти қ.дватли ^{мазк}ур иморат жуда мустахам курилган. Асосий ва энг кучли портлаш айнан шу ерда юз берди. Олтмишинчи йилларда ишлаб чиқарилган эски ГАЗ-21 машинаси соат ун минути кам ун бирда Вазирлар Махкамаси биноси ёнига келган. Бу ерда уни тухта.тишган. Ундан икки йигит чик.иб, гуё машина бузилиб к.олгандаи, юкхонани очган ва кутилмаганда автомобил-

дан тез узоклаша бошлаган. Як.инроқда турган курикчилар бундан шубх.аланиб, уларнинг ортидан кувган. Бу кимсалар Мустакиллик майдони марказига етганда, кулидаги иккита автоматдан ён-атрофга ук. ота бошлаган. Бу пайтда хали портлаш юз бермаган эди. Асосий портлашдан олдинроқ., икки юз метрча наридаги "Нодирабегим" кинотеатри ёнида чалгитувчи портлаш содир этилган. Умуман, асосий портлашдан ташқдри барча портлашлар чалритиш вазифасини бажарган.

Асосий портлаш мен мажлисга келадиган пайтда юз берди. Мажлис соат ун бирга белгиланган эди. Портлаш эса мажлис бошланишидан бир неча дакиқд олдин руй бериши мулжалланган эди. Чунки мен х.ар гал мажлисга ун-ун беш дакиқд олдин етиб келаман. Бирок, шу кун, мени Аллох. асрадим, бироз кеч крлдим. Бу пайтда бино ёнида машина юкхонаси очик. хрлда турган эди. Крчаётган икки киши хдр тарафга ук. ота бошлаганидан кейин курикчилар бинонинг кираверишига якин жойда тухтаб крлган машинадан ҳам шубхдланган. Бу вақтда Президент кортежи бинога якинлашиб к.олган эди. Шу пайт Вазирлар Махкамаси биноти томонидан Президент хавфсизлик хизматининг бошлиги бизга караб югуриб кела бошлади ва машиналарни тухтатиш хакида ишора кидди. Машиналаримиз тухтади. Айни шу лахзада портлаш юз берди. Орада 150, балки 200 метрча масофа крлган эди. Тухтамаганимизда, биз уч-турт секунд ичида ГАЗ-21 машинаси ёнига етиб боришимиз ва уша дамда портлаш юз бериши аник. эди.

Экспертларнинг фикрича, барча портлашлар муайян масофадан туриб боишарилган. Кимдир шу атрофда туриб, менинг машинам якинлашадиган дакиқ.ани пойлаган. Портлаш кучининг катталигидан ГАЗ-21 машинаси булаклари беш юз метргача отилиб кетган. Булган воқ.еа шу.

Биз портловчи модда йигилган ва суик.асдга тайёргарлик курилган жойни х.ам аниқладик. Охирги портлаш шу ерда, жинойтчилар томонидан ижарага олинган эски бир хрвлида, асосий портлашдан кирк, дакиқ.а кейин юз бер-

ди. Шу билан улар жинойт изларини яшириш мақсадида портловчи моддалар сақланган уйни йук. к.илган.

Энди жавобнинг иккинчи қдмига келсак, хуш, портлаш содир этган ижрочилар ким? Мен бутун масъулиятни зиммамга олиб айтишим мумкинки, булар диний экстремистлар булган. Бундай террорчилик хуружлари Исроилда хдм, бошк.а минтақаларда х.ам учраб туради. Дастлабки далил ва маълумотлар бу кимсалар мутаассиб диндорлар эканини тасдиқдамоқда. Қ.очиб бораётган икки киши йул-йулакай "Оллоху Акбар!", деб кичкирган. Балки бу ҳам чалгитиш учун айтилгандир?

Жавобнинг учинчи ва энг кийин к.исми портлашларнинг ортида ким тургани х.акида. Мен х.озир бу хусусда аник, бир нарсга дейишим кийин. Чунки, бирор нарсга десам, турли хил талкин ва тахминлар бошланиб, вазиятни баттар чигаллаштиради. Кераксиз шубх.алар тугилади.

Ўзбекистоннинг Коллектив Хавфсизлик шартномасидан чиқиши масаласига тухталадиган булсак, мазкур шартнома 1992 йилнинг 15 апрелида Тошкентда имзоланган эди. Сунгра унга бошк.а мамлакатлар х.ам қушилиб, туқдиз давлат мазкур шартноманинг аъзоси булди. Такрор айтаманки, бу шартнома ихтиёрийдир. Шартноманинг амал қдиш мудқати беш йил булиб, ундан чик^шни ёки қ.олишни истаган бирор давлат шу мудқат утгандан сунг уз муносабатини билдириши лозим эди. Шартномани энг охирги — 1994 йили КОЗОРИСТОН ратификация қилди. Шу сана шартнома кучга кирган кун х.исобланади. Демак, 1999 йилнинг апрелида аъзо давлатлар шартномани қузишга розилигини ёки ундан чиклшини билдириши лозим булади. Ўзбекистон Ташки ишлар вазирлиги бизнинг ундан чи- {дншимиз тугрисида Баёнот берди. Шундан кейин Россия матбуотида бу Баёнотга кескин муносабат ва нотурри талқинлар пайдо була бошлади. Хусусан, "Известия" газетасининг биринчи сах.ифасида "Ўзбекистон Россияга кучли зарба бермоқда" деб жар солинди. Бу билан воқ.еага катта урру бериб, янги-янги бах.сларнинг пайдо булишига х.арақат қилинди. Биз бу борада яна янги шубх.а-гумонлар тугилмаслиги учун берилаётган саволларни жавобсиз крл- дирдик.

Масаланинг мохиятига келсак, шуни айтиш лозимки, бу шартнома уз самарасини бермади. Боя айтганимдек, бу шартномага собик. СССР худудидаги тукдиз давлат кирган эди. Масалан, Беларусь, Кавказорти давлатлари унга кушилган, лекин Украина, Молдова ва Туркменистон унга аъзо эмас. Табиий равишда шундай савол тушлади: агар, Узбекистан уз хавфсизлигига, чегаралари дахлсизлигига жиддий тахдид сезгудек булса, шартнома аъзоларидан кайси бири унга ёрдамга келади? Виз бундай тахдидларнинг шохдци булдик. Афғонистонда узаро курашаётган гурухлардан бири булган трлиблар мамлакат шимолини эгаллаб, Амударё устидаги Узбекистон билан Афғонистонни боглайдиган куприкка якинлашди. Ушанда бизга ким ёрдамга кедци? Бу саволни мен, сиз — журналистларга мухркам яритишларингиз учун беряпман, холос.

Шартноманинг ишламаётганига бундан бошқа ҳам мисоллар келтиришим мумкин. Масалан, Беларусь Президенти Александр Лукашенко, бир томондан, шартнома иштирокчисимиз, дейди, иккинчи томондан эса, бирорта ҳам беларус йигити мамлакат ташкарисидан жанг килмаслигини таъкидлайди. Бу каби бир-бирига зид баёнотлар бериш билан шартномани мустахкамлаб буладими? Ахир, Беларусь шартноманинг энг фаол аъзоси хисобланади, айна вақтда унинг фукарolari хеч бир ҳаракатда қдтнашмас эмиш. Х.озир жаноб Лукашенко жанубда вазият мураккаб булган пайтда Узбекистон Шартнома таркибида эди, энди эса ҳаммаёк. тинчиганидан кейин ундан чиқ.иш-ни хохлаб қрлди, демокда.

Шундай масъулиятсиз ёндашувга эга булган шериклар билан тузилган шартномадан нимани кутиш мумкин?

Беларуснинг Россия билан тузаётган иттифок.и — уларнинг ички иши ва мен бунга қарши эмасман. Агар, бу мамлакатлар халқлари истаса, иттифок. тузишсин. Бирлашишни хоҳласангиз, бирлашинг. Фак.ат бошқ.аларни тинч куйинг.

Лекин, уйлаб курунг, давлатлар мустақиллиги сақла-ниб турган ҳ.олда, қ.андай иттифок. тузиш мумкин? Боз устига, ягона иктисодий марказ, ягона сармоя маркази,

ягона пул чиқарадиган банк булар эмиш. Х^ш, у қаерда жойлашади — Минскда, Москвада? Жаноб Лукашен-ко, Минскда дейди. Яна аслида ҳ.али ким кимга кушили-ши ҳ.ам маълум эмас, Беларусь Россияга ёки Россия Беларусга, дейди.

Ягона сармоя маркази тузиш ҳақида гапирадиган бу^лсак, биз Қрзоштон Президенти Нурсултон Назарбоев билан бу мактабни утаб булганмиз. Биз ягона сармоя маркази нима эканлигини жуда яхши биламиз. Ягона сармоя мар-кази тузиладиган булса, фукарларингга оддий иш ҳдқи тулаш учун ҳам марказга югуришинг керак. Бундай шаро-итда кредит сиёсати, молия-иктисодий сиёсат, сармоя жой-лаштириш сиёсати ҳам бир хил булиши лозим. Бу ягона ташки иктисодий сиёсат, деганидир. Нима учун бу ҳақда гапиришмаяпти, буни тушунмаган одамларнинг туйғулари билан уйнашишдан мак.сад нима? Ягона давлат ягона сар-моя марказини, бошқача айтганда, ягона банк тузишни тақрзо этади.

Иктисод ҳ.ақида, кушилиш ва ҳақиқ.ий бирлашиш ҳ.ақида гап кетганда мен фак.ат бир нарсани эслатишни истар эдим: бундан икки йил олдин бу борада фикр билдирган таниқ.-ли публицист Отто Лацис: "Биз қарши эмасмиз, тайёрмиз, факат Худо ҳ.ақди, инсонларни, халқни алдаманг", деган эди. Ҳақиқ.атни айтадиган булсак, Беларусь Россияга унинг бир субъекта сифатидагина кушилиши мумкин. Бошқ.ача булиши мумкин эмас.

Мен бу жавобимни бироз чузиб юборган булсам, узр сурайман. Лекин уйлайманки, бу масала шу йигинимизда иштирок этаётган барча журналистлар учун ута долзарб эди.

ЭНГ КАТТА ОРЗУИМ - МЕНГА ИШОНГАН ОДАМЛАРНИНГ ОМОНЛИГИ, ЮРТИМНИНГ ТИНЧЛИГИ!

Мамлакатимиз 'пойтахтида 1999 йил 16 февраль куни амалга оширилган купорувчилик х.аракати х.ар биримизни хуш-ёрликка, бугунги осойишта ва тинч х.аётнинг кадрига етиши-га, уни химоя этишига чак.иради. Ўзбекистоннинг барча фу-к.аролари х.алок булганлар хотираси олдида бош эгади. Шу мудх.иш кунларда халкимизнинг жипслиги ва иродаси, кела-жакка, танлаган йулимизнинг туррилигига ишончи яна бир бор намое'н булди. Мни пайтда мамлакатимиздаги бунёд-корлик жараёни уз маромида давом этмоқда. Портлаш оцибатида зарар курган бинолар таъмирланмок.да.

26 февраль куни Ўзбекистан Республикаси Президент-и Ислон Каримов Вазирлар Мах.камаси биносида амалга оширилаётган таъмирлаш ва қурилиш ишлари билан танишди.

Маълумки, купорувчилик окибатида бинога жиддий зарар етказилган эди. Давлатимиз рах.бари бинони таъмирлаш лойицаларини куздан кечириб, тегишли маслах.атлар берди. Барча ишларда бинонинг мустахкамлигини ошириши, унга миллий тую берили асосий мезон булиши мух.имлигини ук.тирди. Бинонинг ички ва таици қурилишидаги узгаришлар, ён-атрофидаги яшил майдончалар унинг салобати ва ишнамлигини ошириши зарурлигини к.айд этди.

Шунингдек, Президент Ислон Каримов пойтахтимизда бунёд этилаётган Хотира майдонидаги ишларнинг бориши билан х.ам яқиндан танишди. Бугунги кунда бу ерда кенг мицёсдаги бунёдкорлик ишлари амалга оширилмок.а. Икки юзга як.ин қурувчи, пардозловчи, хунарманд бу маънавий ёдгорлик қурилишида катта ишжосат билан мех.нат қилмоқда.

Йулбошчимиз барпо этилаётган бу мук.аддас к.адамжо утганларни ёдга соладиган, уларнинг рух.и олдида бош эгиши-га ундайдиган, шу билан бирга, меъморий ечими билан узига хослик касб этадиган маскан булиши кераклигини алохида қайд этди. Президентимиз Ватан учун к.урбон булганларнинг хотираси барх.аёт, деган РОЯ майдонда уз ифодасини топиши зарурлигини таъкидлади.

Шу ерда Президент Ислон Каримов журналистлар билан мулоқотда булиб, жумладан, бундай деди:

— Бу ерга келган киши Хотира майдони нима учун барпо этилгани, у хдётимизда кандай урин тутиши, инсон учун к.андай ах.амиятга эга эканлигини аник; х.ис к.ила оладиган булсин. Хотира майдони — бутун халк.имизнинг иродаси билан бунёд этилаётган кдцамжо. Шу боне, юртимизни узининг мукдцдас Ватани деб биладиган, Хотира деган мукдцдас туйгуни кдлбан х.ис этадиган х.ар бир инсон бу ишга х.исса кушиши керак, деб уйлайман.

Хотира майдони халк^имиз маънавиятининг юксалишига хизмат қилиши зарур. Зеро, бизга шу мусаффо ва тинч осмонни крлдирган ажодларимиз ёди мук.аддасдир.

Давлатимиз рах.бари пойтахтимиз Тошкентда 16 февралда содир этилган вок.еалар хусусида тухталиб, бегунох. курбон булганларнинг хотираси олдида бош эгиш барчамизнинг бурчимиз эканлигини таъкидлади.

— Шундай синов, кийинчиликлар пайтида, бошга кулфат тушганда, одамзод иродасининг, иймонининг мустахкамлиги, х.аётга, ён-атрофдагиларга муносабати намоён булади, — деди жумладан Президентимиз. — Шу жихатдан халкимизга мустахкам иродаси, х.амжих.атлиги, амалга ошираётган ишларимизга юксак ишончи учун таъзим кдмсак арзийди.

у"тган мусибатли кунларда вах.има ва парокандаликка тушмаган, узининг кучли иродасини курсатган халкимиздан жуда миннатдорман, деди Йулбошчимиз. Бундай халк.ни хеч к.ачон енгиб булмаслигига, у уз фарзандларини ёвуз

ИСЛОМ КАРИМОВ

кучларга бериб куймаслигига яна бир бор катыш ишонч
хосил килдим.

Энди сезгир ва хушёр булишимиз керак, дея таъкидла-
ди Президент. Атрофимиздаги ва орамиздаги ганимла-
римизни таниб олиш, бизга ким душману ким дустлиги-
ни яна бир бор англаб етишимиз зарур.

Бир пайтлар: «Энг катта орзуингиз нима?» деб сураш-
ганида, «Менга ишонган халқимни доим омон куриш»,
деб жавоб берган эдим. Бу гапимни бугун яна такрорла-
шим мумкин. Зеро, энг катта бойлигимиз — юртимиз-

нинг тинчлиги ва осойишталиги.

**АЛЛОХ ҚДПБИМИЗДА,
ЮРАГИМИЗДА**

***"Туркистон-пресс" ахборот агентлиги
мухбирининг саволларига жавоблар***

САВОЛ. Шу йил 16 февраль куни Тошкентда руй берган воқеалар, уларнинг сабаблари ва иштирокчилари ҳусусида мамлакатимиз ва чет эл матбуотида турлича фикр-мулоҳазалар, фарз ва талқинлар билдирилмоқда. Улар орасида мутаассиб террорчи кучларга баҳр берганда ис-

лом динининг асл моҳиятини тугри англамасдан ёндашиш ҳоллари ҳам учрамоқда. Мухтарам Президент, шу масала юзасидан сизнинг фикрларингизни билмоқчи эдик.

ЖАВОБ. Бисмиллохир Раҳмонир Раҳим. Дарҳақиқат, маъқул воқеалар ҳақида нафақат бизнинг матбуотимизда, балки хорижий мамлакатларда

ҳам куп-куп чиқишлар бўлмоқда. Уларда турли хил эҳтимоллар, тусмол ва гу-монлар баён этилмоқда. Қабихиятлар билан қилинган бу муддиш ишлар орасида турган кучларнинг ақдга сиз-майдиған қилмишлари тугрисида ҳолис, вазмин мулоҳаза-лар билан бир қаторда айрим оммавий ахборот восита-ларида асоссиз фикрлар, бирёклама қарашлар, енгил-елпи ҳулосалар ҳам қузғатиланмоқда. Бунга шов-шув гап-ларга уч баъзи "чакқон" журналистларнинг, муайян сиёсий ва моддий манфаатлар нуктаи назаридан иш қуради-ған мутахассис ва шарҳловчиларнинг хатти-ҳаракатлари ҳам сабаб бўлмоқда.

Бу масалада шахсан менда эътироз уйғотадиған жихат шундаки, маъаддас ислом динимизнинг ҳаётимиздаги урнини яхши англамайдиган одамлар ҳам бу нозик, мураккаб мавзуга билар-билмас аралашмоқда. Масалага бундай юзаки, бир томонлама ёндашув кишини ранжитади, албатта. Чунки бу ҳусусда суз юритаётган айрим муаллифлар бизнинг тарихимизни, бугунги қунимизни, миллий ҳусусиятларимизни, дини исломнинг Ўзбекистан

хдетидаги ахамиятини, унинг одамлар рухий дунёсига курсатаётган таъсирини яхши тушунмайди, очикрок. айтсак, бу муаммонинг негизига етиб боролмайди.

Бу ҳақда мен "Ўзбекистан XXI аср бусагасида" номли китобимда тухталиб, дин маданий, маънавий, инсоний кадриятларни сакдаб қрлиш ҳамда авлодчан-авлодга етказишга бек^иёс хизмат қилган, ота-боболаримизнинг дини бўлмиш ислом дини мисолида шундай ҳулоса чиқариш учун ҳамма асосларга эгамиз, дея зикр этган эдим.

Бу эътиқод юртимиздаги миллионлаб ватандошларим катори менинг ҳам дунёқарашимга асос бўлиб, бутун боришим, маънавий оламим мазмунини ташкил этади.

Айтмоқчиманки, **биз уз миллатимизни мана шу муқаддас диндан айри ҳолда асло тасаввур қила олмаймиз. Диний кадриятлар, исломни тушунчалар ҳаётимизга шу қадар сингиб кетганки, уларсиз биз узлигимизни йўқотамиз.** Хох. ёш бўлсин, хох. кекса бўлсин, ҳар бир ўзбек нимагаки муносабат билдирмасин, албатта уни беихтиёр Яратгувчининг номи билан боғлайди. Ҳар бир сузимишни, иш-имизни бисмилло айтиб бошлаймиз, яхши-ёмон қўлларимизда ҳудода шукрона келтирамиз, тавба қиламиз. "Шукур" деган қаломни ҳар қуни айтмайдиган бирор инсон Ўзбекистонда бормикан ўзи! Билсангиз керак, пайгамбаримиз Мухаммад алайҳиссалом ҳам "шукур" ва "тавба" деган сузларни энг қўп ишлатар эканлар.

Биз мана шу ёруғ қўнларда яшаётганимиз учун, юрту элигимизнинг тинчлиги учун, фарзандларимиз бағримизда эмин-эркин униб-усаётгани учун Аллоҳ. таолога доимо шукроналар айтамиз. Тугилганда қўлогамизга азон айтилади, сила қўрганимизда шаръий никоҳ. ўқитилади, дунёдан қўте юмганимизда жаноза ўқилади. Ҳатто диндан қўкур хабардор бўлмаган одам ҳам диний ўрф-одатларсиз, исломни туйғусиз яшай олмайди.

Бизнинг мусулмончилигимиз, Аллоҳга, динимизга муносабатимиз баъзи миллий қадриятларимизда ҳам яқин, қўқуринадик, ҳар бир мусулмон юртдошимиз уларга беихтиёр риоя қилади.

Ҳаммамизга таниш бир манзарани эслайлик. Қўчадан тобут қўтариб бориляпти. Дўч қелган йўловчи — у пиёда-

ми, машинадами ёқи отли^идди — дархўрл юғуриб қелиб тобутга елкасини тутди. Қамида етти қадам уни қўтаришиб боради. Марҳумни танийдим-танимайдими, бундан қатъи назар, Ҳудо раҳ.мат қилсин, дея юзига фотиҳд тортади.

Ахир, шунинг ўзи ҳам мусулмончилик, Аллоҳни танишнинг бир қўриниши эмасми? Ахир, шунинг ўзи ҳам Тангри таолога итоат этиш, охиратни ўйлаб яшашнинг бир мисоли эмасми?

Энг муҳими, биз бу ишларни намойиш учун эмас, иймонимиз, эътиқодимиз амри билан адо этамиз. Демак, **дин бизнинг »қўи қонимизга, онғу шўурумизга шу қадар тегаран сингиб кетганки, уни Ҳеч қандай қўч, зҲеч қандай ташвиқ;от билан қўшариб бўлмайди.**

Ҳалқимизнинг минг йиллик тарихини, бугунги маънавий ҳаётини, дину диёнатимизни мухтасар ифодалаб айтиш мумкинки, **Аллоҳ?с бизнинг қалбимизда, юрагимизда.** Бинобарин, ҳалқ. ҳ.ақ.ида, унинг миллий хусусиятлари, диний ҳиссиётлари ҳ.ақ.ида қўр-қўрона ҳуқм қўқ.ариб бўлмайди. Бу ҳ.ақ!иқ.атни мен нафақат февраль воқ.еалари муносабати билан, балки мамлакатимиз туррисида фикр юритадиган барча оммавий ахборот воситалари вакилларига эслатиб ўтишни жоиз, деб билардим.

САВОЛ. Кейинги вақтда баъзи хорижий матбуот нашрларида, айрим муҳолиф қўчларнинг қўқ.ишларида Ҳзбекистоннинг дин борасидаги сиёсатида қескин ўзгаришлар бўлади, деб шўв-шўв қилимокда. Бундай тахмин ва башоратларнинг бирон-бир асоси борми?

ЖАВОБ. Дўне афқор оммаси яхши биладики, биз Ҳзбекистонда эркин фўқ.аролик қамияти, дунёвий давлат қўрмокдамиз. Барпо этаётган қамиятимизнинг тамойиллари, ҳуқуқий асослари ишлаб қичилган ва умумҳалқ. томонидан қ.абўл қилинган. Ҳусусан, эътиқод эркинлиги туррисидаги қ.онун ҳам бугунги қўн талабларидан қелиб қич.иб тақомилига етқазилди. Биз диний ташкилотлар билан муносабатларимизни қ.онун асосида, уларнинг ҳақ.хуқуқларини ҳурмат ва ҳ.имоя қилиш асосида олиб борамиз. Айни вақтда улардан ҳам қ.онун олдидаги бурч ва

мажбуриятларини бажариш талаб килинади. Бу халқдшиз-нинг хохиш-иродаси билан танлаб олинган йулдир.

Президент мамлакат Асосий қонуни — Конституцияга тула амал қўйишига қарор берадиган шахс. Шундай экан, мен бутун масъулиятни зиммамга олиб айтаманки, юқрида зикр этилган шов-шувларга мутлақ урин йўқ..

Агар масалага чуқурроқ ёндашадиган бўлсак, мен ҳам шу халқнинг бир фарзандиман, шу миллатнинг бир уишман. Алхамдулиллоҳ., бир мусулмон фарзанди сифатида халқимга ҳос исломий тушунча ва туйғулар менинг ҳам қалбимда, юрагимда барқарор ва мен бу дунёю у дунё уз эътиқодимдан қайтмайман.

Оқ-қоррани, дуст-душманни танийдиган халқимиз дин нимаю сохта ақидалар нималигини, ким пок ниятли ҳудожуй инсонун ким мунофиқ. риёкор эканини яхши билади.

Таассуфки, баъзан ислом дини ва ислом фундаментализми ҳақида гапирганда бу икки тушунчани бир-бирига аралаштириб юбориш ҳоллари учрамоқда. Маълумки, ҳрзир дунёда 1 миллиард 300 миллион одам ислом динига эътиқод қилади. Муқаддас ислом динини нисбат қилиб манфур ишларни амалга ошираётган аллақандай мутаассиб кучлар, табиийки, ер юзидаги барча мусулмонларнинг рухий олами ва дунёқарабини белгилай олмайди.

Энг ачинарлиси шундаки, бу ёвуз кимсалар ҳали онги шаклланиб улгурмаган, тажрибасиз, гур ёшларни уз тузогига илинтириб, бош-кузини айлантдириб, улардан узларининг ифлос максадалари йўлида фойдаланмоқда. Бу эса исломнинг инсонпарварлик ҳояларини обрусизлантиришга сабаб бўлмоқда.

Биз мусулмон дини ҳақида гапирганда, аввало, Алл оҳ. ва унинг расулини, узимизга руҳан яқин бўлган улуг алломаларимиз, улуг имомларимизни тасаввур қиламиз. Мана шу кўгўл заминимизда тугилиб вояга етган, муборақ номларини бутун ислом дунёси чексиз эҳтиром билан тилга оладиган Имом ал-Бухорий, Имом ат-Термизий, Хожа Баҳруддин Накшбанд, Аҳмад Яссавий, Абдулҳолик. Риждувоний, Замахшарий каби пири қомилларимизни назар-

да тутамиз. Маънавий ҳаётимизни мана шу улуг не билан боғлаймиз. Ким бу ҳақиқатни инкор эта олад

Нега биз мустақиллигимизнинг дастлабки қўшқ бошлаб шу улуг аجدодларимизнинг табарруқ номлг тиклашга қиршидик? **Чунки бу буюқ инсонларнинг номлари, улмас мероси муқаддас динимиз билан қамб боқланиб кетган. Уларни бир-биридан ажратиб бўлм Биз динимизни бу улуг номларсиз, бу улуг номларн динимизсиз тасаввур қршла олмаймиз.**

Биз бу мутафаккирларимизнинг қўгўл меросида тун халқимиз, жумладан, ёшларимизнинг ҳам баҳрв бўлишига, уларнинг мана шундай маънавий муҳитд мол топишига, ислом динининг инсонпарварлик ф фаси, буюқ ҳоялари ёш авлод юрагидан ҳам жой оли шароит яратмоқдамиз. **Боошча айтганда, биз фарзал римизни дунёвий билимлар билан бир қаторда Имом 1 рий туллаган ҳадислар, Нашибандий таълимоти, Терн угитлари, Яссавий ҳикматлари асосида тарбия қит*** миз.

Бу борада амалга оширган қў-қў ишларимиз — га оид минглаб қитоблар нашр этилгани, масжиду м, саларни обод қилганимиз, буюқ алломаларимизнинг валлуд саналарини дунё микёсида нишонлаганимиз; нинг эски замонда оёқ.ости бўлиб қолган аб масканларини қинакам зиёратгоҳларга айлантирганим буларнинг барчаси халқимизнинг дини исломга Меҳр х.аббати, ҳурмат-эҳтиромининг яқдол тасдиғи эмасм

Менга баъзан, ахир, диндорлар сизнинг ҳаётин суикасд қилишди-қў, деган гижгижловчи, очигини сам, динга бўлган муносабатимни, қарак бўлса, сиё< мизни узгартиришга ундовчи саволлар ҳам беришад

Бу ҳусусда менинг нуқтаи назарим, жавобим шу! уша муҳиш воқеалар муносабати билан Олий Мажл бўлиб утган ҳуқумат йигилишида мен ёшларимизнр қимнинг қўлига бериб қўймаймиз, деган қатъий фи билдирган эдим. **Шу фикрни ривожлантириб айтм: мен Узбекистон рақбари сифатида қандайдир ёвуз қў муқаддас ислом динимизни, ота-боболаримиз эътиқод мусулмон фуқароларимизни таҳдирлашига, қамият**

х,аётига хавф тугдиришига х.еч қ,ачон йул қуймайман. Бу вазифани узимнинг нафакат Президент сифатидаги, балки бир мусулмон инсон сифатидаги муқаддас бурчим деб биламан.

Юртимизда бугунги бунёдкорлик ишларимизда фаол катнашаётган, давлатимиз сиёсатини қўллаб-қувватлаётган, ҳар ибодатида Ватанимиз тинчлиги, халкимиз омонлигини Яратгавдан илтижо қилиб яшайдиган миллионлаб соф ниятли мусулмонлар бор. **Уларнинг уз диний э^ати-ёжларини бундан буен ҳдм эмин-эркин адо этишлари учун ҳеч қандай монелик қилинмайди. Мен бунга асло йул қуймайман.**

Портлашларни содир этган ижрочилар ва бу қўчларнинг орқасида турган ёвуз, жоҳдл қимсалар эса уларнинг тирноғига ҳам арзимайди. Узингиз айтинг, уз она Ватанига қўл қутарган одам одамми? Бегуноҳ. инсоннинг ҳаётига зомин бўлган одам одамми?!

Ҳаммамиз яхши биламиз, Қ.уръони қаримда бировнинг қрнини ноҳақ, туқиш гуноҳи азим, дейилган. Бир бегуноҳ. одамни уддириш — бутун оламни уддириш билан тенг, дейилган. Ҳуш, узини "х.ақ.ик?1Й мусулмон" деб ҳисоблайдиган, лекин қдлмиши қупорувчилик, хунрезлик, қртилликдан иборат бўлган бу манфур қимсаларнинг мусулмончилиққа қандай дахли бор?!

Бу фикрдан мени х.еч қим қайтара олмайди. Содир этилган қўғорувчилик ҳуружлари ҳусусида қазаб-нафрат билан муносабат билдираётган минг-минг ватан-дошларимизнинг фикру зикри х.ам айнан шундай экани-га иймоним қомил.

Такрор айтаман: биз уз муқаддас динимиз ва эътиқодимиздан х.еч қ.ақон воз қечмаймиз. Шу билан бирга, муқаддас динимиз шаънига доғ туширмоқчи бўлган қимсалар билан х.еч қачои муроса қдиолмаймиз.

Вассаламу алайкум ва рох>ғатуллоҳ.и ва барокатуҳ..

•

МИЛЛАТ ҚУДРАТИ - ҲАМЖИЎСАТЛИҚДА

Мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий тимоий ислоотларни қўқурлаштириш, унинг иқти сало%иятини ривожлантириш, жамият %аётида адоқс туворлиқига эришиш, муқтақиллиғимизни муқта%қам хизмат қилиш, доимо оқоу, ва уушёр бўлиш узини ш] Ватан фарзанди деб қиладиган у,ар бир қўқарошнқ л дас бурқидир. Йулбошқимиз Ислоқ Қаримовнинг Хораі лояти ҳалқ депутатлари Қенғашининг 1999 йил 26 қупи бўлиб утган нақбатдан ташиқари сессиясида қуі нутқида она шу му%ым, айтиш мумқинқи, ҳаётий мІ ларға алоқида эътибор қаратилди.

Ҳоразм воҳ.аси узининг қадимий тарихи, ноёб ма, яти, нақис санъати, юқсак маърифати, доно фале; ва инсонпарварлиғи билан маълум ва машҳурдир, Президент.

Ҳоразм вилояти заминида қамол тоқган аллом фозилу қўзалолар, мутафакқир маърифатпарварлар қистонимиз шон-шўхратини бутун дунёга таратган. аждодларимиз ал-Беруний, ал-Ҳоразмий ва бошқ.а улур инсонларнинг номлари бутун дунё халқдари муътабар ва муқдодасдир.

Ҳоразм воҳ.асининг тарихий-маданий мероси беқ Хива шаҳри тарихи билан боғлиқдир. Бу қўзал шаҳр] нинг 2500 йиллиқ туйи халқ.аро микёсда қенг нишо гани бу улқа шўхратини яна бир бор оламга тара этди, десак асло муқолага бўлмас.

Биз бугунги қунда ана шундай улуг аждодлар] мамлақатимиз ва миллатимиз ифтихори бўлган ноёб қ, ятларимиз билан ҳақли рақишда фашрланамиз. Бую

додларимизнинг пок рухи ва угитлари утиш даври ошр-лигини енгилда барчамизга таянч ва мадад бермокда.

Бугунги кунда юртимиз мустакилликани мустахкамлаш-да, унинг ёруг келажагини яратишца, олдимизда турган мушм вазифаларни амалга оширишда Хоразм вилоят-нинг меҳнаткаш, бағрикенг, фидойи халки ҳам узининг муносиб х.иссасини кушиб келмокда.

Давлатимиз рах.бари вилоят меҳ.наткашларига чукур хурматини изхрр этар экан, олдин ҳам куп бор билдирган фикримни -- ишончимни яна бир марта такроран айт-мок^шман: азал-азалдан мана шундай ута мураккаб таби-ат шароитида уз анъаналари ва маданиятига суянган хо-размлик миришкорлар деҳқончилик ва бунёдкорлик со-халарида узок ва якин орала узларига муносиб обрўларини саклаб келмокдалар, дея таъкидлади.

Вилоятда кейинги уч йилда ялпи ички маҳсулот ишлаб чик.ариш хажми 14 фоиз ортди. Иктисодий жихатдан бюд-жет курсаткичларини йил сайин ошириб бажариш таъ-минланмокда. Пул эмиссияси хажми 21 фоиз пасайган.

Капитал маблагларни узлаштириш режага нисбатан икки марта ортди. Ишлаб чикариш кудратини кенгайти-риш соҳасида куплаб ижтимоий, маданий объектлар, ин-шоотлар фойдаланишга топширилди. Лекин вилоятни ик,тисодий-ижтимоий ривожлантиришни таъминлаш бо-расида муаммолар ҳам йук. эмас.

Бугунги йигилишимиздан мацсад, деди Президент, ик,тисодиётимизда, умуман, х.аётимизда эришилган ютуқ-лар ҳақдца суз юритиш эмас, асосан вилоятдаги ижтимо-ИЙ-ИК.ТИСОДИЙ вазиятни, йул куйилган камчиликларни атрофлича тахдил килиш ва уларни бартараф этиш, сано-ат, кишлок. хужалиги ва бошк.а тармокдарда мавжуд булган имкониятлардан тулик. фойдаланиш, шу азиз юртда яшаёт-ган халкнинг оғирини енгил қилиш масалаларини мух.о-кама этишдан иборатдир.

Шуни афсусланиб кайд этмокчиманки, охирги вақтда бошк.а вилоятларга ухшаб Хоразм воҳасида х.ам баъзи рах.-барларнинг фаолиятида уз шахсий манфаатини хизмат бурчидан устун к^йиш, кадрларни танлашда кариндош-уруғчилик, ошна-оғайнигарчиликка йул куйилмокда, хал

килиниши лозим булган муаммоларга масъулиятси ёндашиш, узибуларчилик каби хрлатлар содир бул

Бу эса, уз навбатида, халк. хужалигининг барча с рига, саноат, кишлок; хужалиги маҳсулотларини чик.аришни купайтириш, сифатини яхшилашга с таъсир курсатмокда.

Бир неча йил илгари вилоятда салмокли корхо! дан хисобланган "Хоразм ипаги", "Курилиш матер ри" каби акционерлик жамиятларида мавжуд ишл к.ариш кувватларининг 10-20 фоизидан фойдалан^ да, холос. Баъзи корхоналар эса умуман тухтаб к Вилоятдаги 25 та корхонада 1997 йилга нисбатан 501 лион с^мликка якин саноат маҳ.сулотлари кам ишл карилган.

Ташкилот ва корхоналарнинг дебиторлик к.аг 1999йилнинг 1 январь хрлатига кура 9,5 миллиа! булиб, утган йилга нисбатан 3 маротаба ошган.

Кредиторлик карзлари эса 10,8 миллиард сумш кил килиб, шундан 2,0 миллиард суми муддати *умгаг* лардир. 1999 йилнинг 1 январь хрлатига кура омбо] туриб к.олган маҳсулот киймати 4,0 миллиард сумн! кил килган. Шу даврда солиқдар буйича туланмага! лаг бир миллиард сумдан ошиб кетган.

Юзага келган бундай ах.вол бюджет муассасала^ димларига иш хакининг кечиктириб берилишига ва ларнинг норозилигига олиб келмокда. Ана шундай ятда ҳам бюджет маблагларини мақсадсиз ишлатии ларига йул куйилмокда.

Мамлакатимизда кишлок; хужалигида ислох.от. амалга ошириш учун зарур ҳуқуқ,ий база яратилган шига қ.арамасдан, вилоятда бу борадаги ислох.отлар сует бормокда. Мулкдорлар синфини шакллантирж асосидаги янги ширкатларни ташкил этишга етарли бор йук.

Деҳдонни хакикий мулк эгасига айлантириш, ха жамоа аъзосининг ҳуқуқ. ва мажбуриятларини к>] жих,атдан мустах.камлаб, хужалик ерларини уларга и га бериш, деҳдон ва фермерларнинг билимини, хуи

мажбуриятларини тушунтириш ишлари ҳам крникарсиз ташкил килинган.

Дархак.икат, Юртбошимиз таъкидлаганидек, хркимлар-да ва бошка мутасадди рахбарларда тадбиркорлик, изланувчанлик етишмаслиги, иш тукри ташкил этилмагани сабабли утган йили вилоятда пахта етиштириш режаси барбод булди. Айникса, бу сохада йул куйилаётган кузбуямачилик, сохтакорлик, к^шиб ёзиш каби эски иллатларга асло токат килиб булмайд.

Кейинги пайтларда вилоятда ана шундай кузбуямачилик, кушиб ёзиш, кандай йул билан булмасин режани бажариш, шон-шухрат крзониш, эришилган ютуқларни куз-куз килишдек салбий хрлатлар пайдо булмокда. Палапартиш иш юритиш, ортикча харажатлар килиш натижасида хужаликларда етиштирилган махсулотларнинг таннархи ошиб кетмокда.

1998 йилни мавжуд 128 хужаликнинг 70 фоизи 2,0 миллиард сум зарар билан якунлагани ҳам бу фикримизни тасдиқлайди.

Вилоят молия ва банк тизими фаолияти тахлил килинганда, бу сохада ҳам тартибсизлик, крнунбузарлик хрлатлари авж олиб бораётгани якдол кузга ташланади. Утган йил мобайнида Молия вазирлигининг вилоят Назорат-тафтиш бошкармаси томонидан 350 та бюджет ташкилотларида текшириш утказилди. Бу ташкилотларнинг ярмидан купиди 16 миллион сум маблаг гайрик;онуний равишда сарф к.илингани аникланиб, 84 нафар моддий жавобгар шахе устидан тафтиш хужжатлари тузилди ва маъмурий органларга топширилди.

Бюджет маблагларини сарфлашда сорликри саклаш, ах.олини ижтимоий химоя килиш, кишлок. инфратузилмасини ривожлантириш каби устувор йуналишларни биринчи навбатда таъминлаш урнига мабларлар бошка со^аларга ишлатиб юборилган.

Вилоят хркимининг фармойиши билан вилоят ички ишлар бошк.армасига, вилоят х.окимлиги котибият мудирига ва бошк,а бир кагор ташкилотларга бюджет хисобидан 21 миллион сумлик 15 дона енгил автомашина олиб берилган. Янгибозор туманида эса хокимлик биноси

таъмири учун кузда тутилганидан 5 марта куп маблаг <ланган.

Хонка тумани х.окимлиги ихтиёрида 7 та турли р;даги автомашина булишига к.арамасдан, туман х.о (К.Ортик.ов) салкам турт миллион сум бюджет махсобига чет элда ишлаб чик.арилган "Жип" русумл^мат автомашинаси сотиб олган. Бу канака бойвачча

Вилоятда нодавлат мулк шаклига мансуб ташкило ни, кичик ва урта бизнес сохаларини ривожлантир эътиборсизлик билан ёндашиш ок,ибатида охирги йил давомида мингдан ортик. ана шундай корхонала^фаолияти тухтаб к.олган. Крлганларининг х.ам х.о; пайтда фак.ат 58 фоизи фаолият курсатмокда.

Вилоятдаги давлат мулкига эга булган 175 та хисс;лик жамиятларининг 45 таси бирор сумлик ҳам а сотмаган. Айрим туманларда "кимошди" савдолари кил этиш крникарсиз ахволда. Хонк.а, Хазорасп, Ур Шовот, Янгиарик. туманларида утган йили бирон i х.ам "кимошди" савдолари утказилмаган.

СОРЛИКНИ САКЛАШ, МАОРИФ СОХАЛАРИДАГИ ВАЗИЯ! ачинарли ахволда. Мактабларнинг 96 таси мослашта ган биноларда жойлашган, 13 та мактаб биноси at хрлатида. Мактабларда турли фанлар буйича 600 да! тик. 5^итувчи етишмайди. 200 та мактаб тоза ичимлик билан таъминланмаган, 112 тасида спорт заллари, 31 сида эса компьютер синфлари йук..

Бундай ах,волда Кадрлар тайёрлаш буйича миллий тур вилоятда кандай килиб амалга оширилади?

Мен бир хакикатни х.ар доим таъкидлайман: биз келажагимиз, энг катта ишончимиз, мадад-таянчим] бу усиб келаётган ёш авлоддир. Мен уз тақдиримни мамлакатимиз ва мустакиллимиз тақдири ва келая ни х.ам ана шу ёшлар киёфасида, уларнинг пок к.ё эркин тафаккури, мустахкам иродаси ва дунёкарах кураман, деб к.айта-к.айта айтганман.

Нахотки вилоят рах.барлари ана шу сузлар маъно(англамасалар, деди Ислон Каримов. Кани уларда еi тарбиясига эътибор? Эртанги кунни, келажакни

нинг кулига топширасизлар? Кдни, айтингларчи, нимани уилапсизлар узи?

Вилоятнинг Урганч, Янгибозор, Кушкупир туманларидаги баъзи кишлоқ. врачлик амбулаторияларида бирор-та ҳам малакали врач ишламайди. Тиббий муассасаларни зарур дори-дармонлар билан таъминлаш ҳам ёмон ахволда. Болалар орасидаги тиббий-профилактика ишларининг ахволи крникарсиз ҳолатда.

АХОЛИНИНГ 35 фоизи, жумладан, кишлоқ. ахолисининг 40 фоизи тоза ичимлик суви билан таъминланмагани бу соҳада олиб борилаётган ишларнинг крникарсиз ташкил этилганидан далолат беради. Ҳар бир туман, ташкилот, хужалик раҳбарлари ханузгача бу соҳаларда курук. ваъдалардан нарига утмаяптилар.

АХОЛИНИ ИШ БИЛАН таъминлаш, қушимча ишчи уринлари очиш масалалари ҳам эътибордан четда қолмоқда. Вилоят аҳолией йилига 24 минг кишига қупайиб бораётганини эътиборга олсак, яқин кунларда ишсизлик вилоятда энг катта масалалардан бирига айланиши мумкин.

АХОЛИНИНГ барча катламларида мафкуравий, маданий-маърифий, тарбиявий ишларни изчил равишда олиб бориш — бу замон талабидир.

Мен яна бир бор такрорлайман: **мафкура ^ар қандай жамият ^аётида зарур, чунки мафкура бўлмаса одам, жамият, давлат йулини йукртиши муқаррар.**

Қердаки мафкуравий бўшлиқ, вужудга келса, уша ерда бегона мафкура ^қмронлик қилиши ^ам табиий.

Энг даҳшатли нарсас — бу фикр қарамлиги, тафаккур қуллигидир. Агар оддий қилиб айтадиган бўлсак, ҳал-ҚИМИЗНИНГ "Ёғочнинг бушини қурт ейди", деган бир мақрлини эслайлик. Ҳудди шу қаб маънавияти қашшоқ., узининг мустак.ил дунёқ.арашига, фикрига эга бўлмаган одамга ҳар қандай мақкор уз таъсирини утказа олади. **Виз, ота-оналар, жамоатчилик бўлмаган жойларда бегона, зрсад ва ёвуз қуз билан қаровчи қучлар пайдо бўлиши муқаррар.**

Бу сузларнинг исботи утган йили Наманганда бўлиб утган, шу илнинг 16 феввалида Тошкентда содир бўлган муқд.иш воқеаларда яқ.қ.ол қуринади.

Ёшлар — бамисоли навнихрл, агар уларни тугри қиб, қарваришлаб вояга етқазмасак, иймонсиз, вақруш, қаламис қимсалар уларни йулдан оздиради. Б} саларнинг қимлигини, уларнинг қаразли мақ.садд ёшларга, бутун ҳалқимизга тушунтириш раҳ.қарла] қаролларнинг, қенг жамоатчиликнинг, қрлаверса, мустан.ил Ўзбекистон қуқ.ароси деб ҳисоблайдиган ҳ.; қишининг вазиқаси, бурчи эмасми?

Оқигини айтиш қераққи, вилоятда бу соҳада ол] қилаётган ишлар талабга қавоб бермайди. Ақсариз қаният уйлари, қутубқоналар ишламайди. Улар да] миз ижтимоий-иктисодий, ички ва ташқи сиёсатш қитоблар, қисолалар, матбуот нашрлари билан таламанмаган.

Вилоят қазеталарида қундалиқ ҳаётимизда учрай қамчилиқларни қош этишга, уқувсиз, лок.айд раҳ.қг ни танқдц қилишга дойр ва ёшлар тарбиясига бағи] ган материаллар деярли учрамайди.

Вилоят телевидениесида ҳама одамларни қизиктиган, улар диққатини қалб этадиган танқидий ва му; ли қурсатувлар йуқ.. Вилоят телевидениеси бунинг у қупрок. чет эл қинофильмларини ёқи ҳоқим қанобнинг 55 ёшга қирганини "қараннум" этувқи қурсату ни намоёиш қилиш билан овора.

Наҳртқи бутун дунё тан олган Муҳаммад Мусо а. қарзий, Абу Райҳрн Беруний, Замахшарий қабн буюқ ломаларимиз яшаб утган Қоразм заманида ахвол ш; бўлса?!

Энг ақинарлиси, мафкура соҳасида йул қуйилган қилиқлар, муаммоларга юзақи қараш, ёшлар тарбия уларнинг тақдирига беқарқ. муносабатда бўлиш ё орасида экстремистик қиний оқимларга берилиш, ванқлик, турли қиноятлар содир этилишига олиб моқда.

Вилоятда турли қиний экстремизм оқимига ме шахслар пайдо бўлиб, улар томонидан қиноятлар с этилмоқда. Бундай соҳта, ҳилма-ҳил ниқрб остида г б^лаётган оқ.имлар бизнинг ақолимиз, асосан ҳали ий

этикрди мустахдам булмаган ёшларимиз — фарзандларимиз, оилаларимиз бошига катта бало булиб тушмоқда.

Шу муносабат билан якин тарихимизни эслаб, тахлил к.иладиган булсак, ажиб бир хрлатга дуч келамиз. Барчамизга маълум: ҳар қандай жамиятда, ҳар қайси мамлакатда текинхур, ишқ.мас, таъмагир, боскинчи, товламачи кимсалар учраб туради. Афсуски, бу нохуш хрлат мавжудлигини дунёда ҳеч ким, ҳеч бйр халқ. ёки жамият инкор этолмайди.

Биров ҳалол меҳнати, пешона тери билан рӯзгор тебратди, бола-чака бокдци. Чунки бундай одамларнинг қалбида иймони, диёнати, ор-номуси, охиратдан қурқиб туйғуси бор, иродаси мустаҳкам. Аммо нопок йуллар билан, кимнингдир ризқдши қийиб, одамларни қашқатиб бойлик ортқирнишни узига қасб қилиб олган қабш ниятли кимсалар ҳам борки, улар учун бундай муқаддас тушунчалар мутлақ бегона.

Ёдингизда булса, 80-йилларнинг охирида ва 90-йилларнинг бошида беқарорлик, бошбошқоқлик авж олган бир даврда ҳар хил муттаҳамлар сиёсат майдонига чиқиб қрлди. Сув лойқаланганда қулик юзага чиққанидек, саёз фикрли, қибр-хдво қайфиятига берилган, енгил-ёлпи йул билан сохта обрӯ ортқирнишни қузлаган шухратпараст одамларнинг аслида ким булганини бугун халқдшиз яхши билди. Бу ҳаракатлар бебош тулқ.н қабди дарёнинг қабди к.ирғокларига урилиб, беиз утиб кетди. Чунки унинг мак.-сади фак.ат бузиш, емириш, бақ.ирик.-чақирик., ШОБК.ИН-сурон солишдан иборат булгани учун меҳнатқаш, андишали, бағрикенг халқ.имизни йулдан оздира олмади.

Фалакнинг қардишини қарангки, уз мак.садида етолмаган, йиқилса ҳам қурашга туймайдиган, кеча демократ телпагини қийиб юрган бу кимсалар бугун экстремистик ваҳдодийлик оқ.ими билан бирлашмоқда.

Шундан кейин бу мунофиқ, шахсларнинг на демократлигига, на диндорлигига ишониб буладими?! Ҳамма гап шундаки, шакл бошқдча-ю, мак.сад уша-уша, яъни нима қилиб булса ҳам амалга, мансабга эришиш! Ва уз нопок мақсадларига эришиш учун барча ёвуз ниятлардан ҳам қайтмаслик.

Агар биз озгина булса-да бепарволикка йул и бундай ёвуз интилишларнинг вақтида пайини қир! бу бало-қазо ҳатидимиз бошига қуп-қуп қулфатлар риши мумкин, деди Президент. Февраль вок.еал фикрни тасдиқлаб турибди. Нима, "тоза ислом", "софлиги учун" деган сохта шиорларни қирб қилган бу кимсалар дини ислом макони булган юрт дунёга Имом Бухорий, Имом Термизий, Баҳрудин банд қабди буюқ уламоларни берган халқимизга мус.чилиқни ургатмоқчими?! Бундай даъволарни эши беихтиёр "Астарфуруллоҳ.!" дегинг келади.

Аслида асрлар давомида дини исломни қим-қимтиб қелган? Мана шу муқаддас Хоразм заминида қиб қикдан улуг аждодимиз Маҳмуд аз-Замаҳ.шар! равнақи йулидаги беқиёс хизматлари учун "Жорулл яъни Аллозришг қушниси" деган юқсак мак.омга с, булган. У яратган "Ал-Муфассал" қитоби араб тил грамматикасига асос этиб олинган ва араб дунёсид х.озиргача амал қилинади. Шу боис араб мутафаяридан бири: **"Оламдаги барча қишқмдар қамлани разминг биргина Замаҳдлар қишқлага фидо булса, ди. Чунки бу қишқок. минг йилларда бир марта дунс лиши мумкин булган буюқ аз-Зама^шарийдек м; алломанинг ватанидир"**, деганида тула х.ақлидир. Ш буюқ зотнинг авлодларига мук.аддас этиқ.одими булган турли зарарли, зах.арли таъсирларга берилю шадими? Энг ачинарли томони шундаки, уз орам қик.қан бу кимсаларнинг орқ.асида катта маблай булган, бизнинг юртимизни уз таъсирига тобе эт! булган сиёсий қушлар турибди. Кечагина узини х.а*; тоза демократ, деб атаган, динга ҳам, ҳудода ҳам ишган, ҳаром-хдрий йулда юрган, манфаатпарастлик вг сабпарастлик қасалига мубтало булган кимсалар уш қушларнинг қулида қуғирчок; булиб, уз Ватанига х қилмоқда. Бугун улар узаро бирлашиб, диний ақидашлик, "тоза ислом" қирқбига, либосига *урақиб*, эш мустахдам булмаган баъзи ёшларни йулдан оздирмлар. Ҳар қанча афсус билан айтмайлик, бу ақчик. х.ақ; дан қуш юмиб булмайди.

Бундай "дохий"ларнинг таъсири гирдобига тушаётган кимсалар хар к.андай жиноят, ёвузликдан узини тиймайди.

Биргина мисол келтирайлик. Узини вавдобий деб юрган Урганч шаҳридаги 3-мактаб ук^атитувчиси (бундай кимсаларни уқитувчи дейишга ҳам тил бормади!) С. Аллаеров уюшган жиноий гуруҳ сафида 1998 йил 4 декабрь куни Тошкент вилоятининг Паркент туманида фуқдро А.Мамадхужаевнинг уйига килинган бос^адинчиликда иштирок этиб, қртиллик содир этган. 18 декабрь куни эса Хазорасп темир йул бекатида милиция ходимларига ук.узиб, улардан бирининг улимига сабаб булган. Мана сизга бу шахсларнинг ҳак^акий башараси.

Мана шундай йул билан канчадан-канча ёшларнинг Хаётини хазон килган, уларни йулдан урган, огир жиноятларга етаклаган купорувчилар ва уларнинг чет элларда ватангадо булиб юрган "дохийлари" халкимиз, миллатимиз олдида уз кирдикорлари учун жавоб бериши керакми, йукми?! Албатта, улар уз жиноий килмишлари учун қрун олдида жавоб беришлари мукаррар.

Халкимизнинг, жамоатчилигимизнинг 16 февраль воқеаларига муносабати хусусида тухталар экан, Президентимиз Ислон Каримов шундай деди: Куни кеча "Халк.сузи" газетасида чоп этилган бир макрлага кузим тушди. Макрла муаллифи, Боёвут туманидаги к.ишлок. мактабининг тил ва адабиёт уқитувчиси Мухаббат Урозова шундай деб ёзади:

"16 февраль воқеаларини таврил кдпарканман, \амиша хаёлимга бир гап келади. Хунрезлик ижрочилари шуичаки нотавон ва разил югурдақлардир. Уларнинг ортида ватанида кадр топмаган ва кадр топиши гумон булган ватанфурушлар турибди. Бу ватанфурушларнинг ҳам хомийлари бор. Бу ^омийлар итга суяк ташлагандай ватангадолар олдида суяк ташлаб, уз ногораларига уйнатиш пайида булган кммсалардар".

Мана сизларга одций бир узбек аёлининг жуда лунда ва турри фикри. Миллион-миллион юртдошларимизнинг дилидаги гапларни ифода этувчи фикр.

Муаллима ватанфурушларга царата: "Менинг хар бир эрта тонгда Аллохдан шртга танчлик, фаро-

вонлик тилар экан, сизларнинг маълум ва номаълум кларингизни куз олдиларига келтиришиб, номингизп натлар ёдираётганини айтиб қуйишни уз бурчим деб ман", деб ёзади.

Келинлар, биродарлар, барчамиз ана шу Муај аёлга кушилиб, уша машъум воқеаларнинг кайтар: тарих булиб К.ОЛИШИНИ Аллохдан сурайлик.

Энди икки ОРИЗ суз вилоят ҳуқуқни муҳофаза и<; органларининг фаолияти ҳақда. Шуни таъкидлаб керакки, уларнинг ишлари бугунги кун талаблариг воб бермайди. Вилоятда уюшган жиноятчилик, ута ва к.асддан содир этилган жиноятлар сони ошиб борив

Айник.са, қрунни муҳофаза к.илувчи идоралар ҳс ларининг жиноятга кул уриш — бу мутлақ ке¹ булмайдиган хол. Афсуски, вилоятда ҳуқуқ.-тартибот ралари ходимларининг бундай килмишларига хан> чек қуйилмаяпти.

Утган йилда вилоят ички ишлар бошкармасининг фар, солиқ. бошқ.армасининг 3 нафар ва божхона кармасининг 5 нафар ходими жиноий жавобгарликкг тилган. Бу кимсаларнинг аксарияти мансабини суии мол килиш ва таъмағирлик билан боишқ. жиноятлар с этган. Жумладан, Питнак шаҳар ички ишлар бошқ.г си ходими, милиция капитани Т.Мадримов 300 минг < гиёҳханд модца сотаётган пайтида кулга олинган. V уйидан 26 килограмм афюн топилган. Гурлан тумани лат солиқ. инспекциясининг инспектори Б.Умаров " плекс-Гурлан" масъулияти чекланган жамият таъсис КСобировдан 150 минг сумни пора тарик.асида олган, хона инспектори Б.Абдуллаев ва Р.Бобожоновлар йилнинг 21 октябрь куни "Тошкент-Волгоград" пое; йуловчилардан юкларни божхона куригидан утказма эвазига 6 минг сум пора олаётган пайтида ушланиб, > га олинган. Бундай мисолларни яна куплаб келта мумкин.

Юртимизда, жумладан, Хоразм воҳасида яшаё одамларнинг такдирини хал қдтишда, уларнинг орзу-у лари руёбга чик.ишида раҳбарларнинг урни ва таъ бек.иёс, дея таъкидлади Президент. Бизнинг ижтим

маънавий х.аётимизда рах.барнинг масъулияти, нафакат масъулияти, балки рах.барнинг фидойилиги, нафакат фидойилиги, балки рах.барнинг инсоний фазилатлари алоҳида аҳамиятга эга. Лекин барча рах.барлар ҳам шу масъулиятни, халк. билдирган шу ишончни етарли даражада хис этипти, деб буладими?

Хоразм ахлининг ажойиб шеvasи, бетакрор санъати, узига хос ва узига мое хусусиятларидан иборат булган, бир суз билан айтганда, узига РОЯТ ярашадиган хоразмча бир мухити бор. Боишлар бунга катта ʌвас билан қарайди.

Мана, олайлик, сизларнинг "ёшулли" деган бир сузингиз бор. Содда кдшиб ифодаласак, бу "ёши улур" дегани. Лекин унинг замирида теран бир маъно мужассамлигани, менимча, ҳамма ҳам тулик. тушунмайди. Бу суз ёшидан кдгъи назар, эл-юрт хурматини крзонган, х.ало, иймон-инсофли кишиларга нисбатан айтилади.

"Ёшулли" деган эхдиромга сазовор булган одам ту номга муносиб булишга интилади, узида катта масъулият сезиб яшайди.

Халк. бу сузни купрок. рахбарларга нисбат бериб ишлади. Шундай экан, чинакам ёшулли булмокни орзу қиладиган ҳар бир рах.бар адолат, к.атъият, фидойилик, билимдонлик, ташкилотчилик мезонларига амал қилиб яшаши ва ишлаши зарур.

Бизнинг халкимизга хос булган улуг бир хусусият борки, узбек миллатига мансуб одам уз ҳаётини ватандан ʌйри х.олда асло тасаввур этилмайди, деди Йулбошчимиз. Узбек такдир такрзоси билан бошк.а мамлакатларда, айтайлик, Саудия Арабистони, Афғонистон, Туркия ёки Америкада истик.омат қилса ҳам, к.албида Ватан соғинчи, Ватан х.асрати абадий яшайди.

Чет элдаги ватандошларимиз билан учрашганда мен уларнинг қузида, сузида бу х.олатни куп бор сезганман. Шунинг учун ҳам агар биров менга, тугилган юртидан чиқиб кетиб, ёт элларда узини чинакам бахтли деб ʌисоблайдиган бирорта хоразмлик бор деса, мен бу гапга асло ишонмайман. Хоразм халк. қушиқларининг бирида: "Ёт элларнинг боғи билан боғчаси, Хоразмнинг янтоғича қурин-

мас", деган сузларнинг борлиги ҳам шу фикрни тасдилайди.

Мен Хоразмни ахил бир оила деб биламан. Хона/нинг х.ар бир ʌзоси оиланинг доимий диктат-эътибсда булганидек, Хоразмда яшайдиган х.еч бир одам уз юртуришини, хатти-х.аракатини эл қузидан яширолма! Хаммаси ойнадагидек яқдол қуришиб туради.

Чунки Хоразм ахлига хос бетакрор гурур туйғуси (Хоразмликлар уз заминига шундай қизрин меҳр қуйки, қимда-қим ноҳуя ишлари билан бу эл шаънига туширмокчи булса, бу ерда яшайдиган х.ар бир инсон : эгаси, юрт оғаси сифатида узида катта масъулият сезг

Шу нуқтаи назардан Қараганда, рахбарларнинг фаоляти, уларнинг хусусиятлари х.амиша эл назарида булг **Хʌрматли ʌокимлар, раʌбарлар, шуни унутмангки, сизлни рентген қаби текширадиган, ишларингизга х.авдонш одил баʌо берадиган мезон — шу юртда яшайдиган оларнинг қузи, фикри, улар чшарадиган ҳулосадир.**

Бу юрт ахлида андиша қучли, улар мулоҳим гапира бетгачопарлик қилмайди, лекин х.ар бир одамнинг рах. ҳақида уз фикри, уз бах.о ва ҳулосаси албатта булади.

Шунинг учун мен минг бор афсусланиб, қуюниб, рақа топқур рахбарлар, сизлар учун айтмокчиман: мо, мики, шундай экан, узингизга к.араб юрсангиз булмай, ми? Нафс балосидан, унинг гирдобига тушиб к.оли!Шу узингизни тиймайсизларми?

Ахир, бу уткинчи дунёда фак.ат яхши ном қолдиръ х.ало, меҳнат туфайли қ.озонган обру-эътибор билан фзандлар хотирасида қ.олиш — хдр бир инсон учун шар эмасми?

Афсуски, бугунги мажлисда мен мана шу аччиқ., ои гапларни сизларга яна такроран айтишга мажбурман, де Ислом Каримов. Қупчиликка бошчилик қилиш, етак булиш — бу РОЯТ масъулиятли, оғир иш. Амалга оширлаётган ишлар, ислох.отлар жараёни, маънавий-ахлоʌМУХ.ИТНИНГ СОРЛОМЛИГИ албатта, авваламбор биринчи р; барга, унинг ақл-идроқи, виждони, билим ва маҳ.орат! боғлиқ..

Бугун шуни катта таассуф билан айтишим керакки, вилоят хркими Искандар Юсупов купгина ижобий ишлар килгани билан бир каторда, кадрларни танлаш ва жой-жойига куйиш масаласида узини йукртиб к^йгани, атро-фидаги якинлари, ошна-огайнилари, таниш-билишлари таъсирига тушгани, айникса, кечириб булмайдиган хрл-дир.

Лекин бугун гап факат Искандар Юсупов хакида бораёт-гани йук.. Бунини яхши билиб куйинглар. Гап вилоятдаги ижтимоий вазият, маънавий-ахлокий мухит хакида кетяпти. Вилоятдаги хркимларнинг, катта-кичик рахбарларнинг обриси хакида кетяпти. Ва шу рахбарларга одамларнинг муносабати, ишончи, кишиларнинг шу камчиликлар ту-файли вужудга келган кайфияти хақда кетяпти.

Адолат бузилдими, рахбар узининг устидан назоратни йукртдими, атрофини кариндош-уруги, таниш-билишла-ри ураб олди, оёги ердан узилдими, иймон-иродаси сусайдими — билингки, вилоятда ёки туманда мухдг бу-зилади. Одамларнинг бир-бирига ишончи йукрлади, миш-мишлар, шу билан бирга, хар хил уйдирмалар хам куча-йиб кетади.

Энг ёмони шундаки, иш урнига гурух.бозлик, шйкоят-бозлик, узаро зиддият ва низолардан иборат носорлом вазият вужудга келади, меҳнат самараси йук.олади. Бун-дай кайфият бир тумандан бутун вилоятга таркалади, ишимизга, х.аётимизга, ривожланишимизга халакит бера-диган тусик.к.а айланиб қрлади.

Бугун биз бундай нохуш оқибатларга сабаб булиши мумкин булган бу х.олатнинг олдини олиш, вилоятдаги ижтимоий-маънавий мух.итни сорломлаштириш мак.сади-да тегишли чора ва ташкилий масалаларни куриб, зарур қарорларни к.абул қилишимиз керак.

Хоразм тарихи инсоният х.аётининг энг қадим даврла-ри маданиятини, маърифатини узида мужассам этган, деди давлатимиз рах.бари пировардида. Бу мук.адқас замин та-рихини биз 2700 йидан зиёд деб биламиз. Энг муътабар к.адимги кулёзмамиз "Авесто" мана шу улқада яратилган-ни х.ам бунини яна бир бор тасдиқлайди.

Бу йил биз Хоразм заминининг машхур сиймолар] мардлик ва ватанпарварлик тимсоли Жалолiddин Маi бердининг 800 йиллик юбилеи, адабиётимизнинг ёр намояндаларидан бири, буюк шоир ва таржимон, та{ чи аллома Мух.аммад Ризо Огахийнинг 190 йиллик та) луд туйларини нафак.ат Хоразмда, балки бутун мамлг тимизда кенг нишонлаймиз, иншоолло.

Ишончим комилки, ана шундай бой тарихнинг, м< ниятнинг, дех.к.ончилик илмининг муносиб ворисл булган сиз, азиз хоразмликлар, бугунги йигилишдан тў хулосалар чик.ариб оласизлар. Мавжуд имкониятлар оқилона фойдаланиб, ижтимоий-иқ.тисодий сох.алг кескин узгаришларга замин яратиб, Хоразм вилоятин обр-уэтиборини кутаришга, унинг мамлакатимизда с борилаётган ислох.отлар ва янгиланиш жараёнида иц сиб урин олишига уз хиссангизни к^шасизлар.

-

:

• 1

,

..

М

24—И.Каримов —7т.

ЎЗБЕКИСТОН XXI АСРГА ИНТИЛМОВДА

Мухтарам депутатлар!

Утаётган ҳ.ар бир кун, тиним билмас вақт бизни XXI асрга тобора яқдонлаштирмоқда.

Шу муносабат билан "Виз келгуси асрга узимиз билан нималарни олиб утишимиз мумкин ва зарур? Ва нималардан воз кечишимиз даркор? Уз ҳ.аётимизни қандай йуллар билан яхшиламоқчимиз? Янги минг йилликда қандай муаммоларнинг ечими бизнинг дикдат-этиборимиз марказида турмоқи лозим?" деган саволларга жавоб излашга тугри келади.

Бу ва бошқа куплаб долзарб саволларга жавоб топиш учун биз бугун яна ва яна янги тарихимиз бошланган даврга мурожаат этишимиз, агар таъбир жоиз бўлса, куз унгимиздан утказишимиз зарур. Чунки уша даврда мустиқлигимизнинг тамал тоши қуйилди. *Из* ҳаётимизни обод қилиш, ҳалқимиз учун муқаддас бўлган қидриятларга, улкан тарихий меросга таянган, шу билан бирга, умумэтироф этилган демократик тамойил ва меъёрларга риоя қилган ҳрлда, мамлакатимизни узимиз хоҳдагандек қуриш имконияти турилди.

Ҳаётимизда қандай узғаришлар руй берганини бахрлаш учун бизга собик. Иттифокдан, эски мустиқд тузумдан қандай тарихий мерос қолганини яна бир қарра эслашимиз зарур, деб уйлайман.

Энг аввало, бизга мурт, заиф, бир ёклама ривожланган, пахта яққа ҳокимлиги ва бой минерал-ҳом ашё ресурсларидан назоратсиз, аёвсиз фойдаланиш асосига қурилган иқтисодиёт оғир мерос бўлиб қолганини айтиш лозим.

Иқтисодий ривожланишнинг ҳом ашёвий йуналиши, ҳом ашёни оддий — содда қайта ишлаш қувватларининг ибтидоий даражасини, ишлаб чиқаришнинг чет, келтириладиган технологик асбоб-ускуна ва бутло) қисмларга буткул қарамлигини ҳисобга олсак, бу оғир роснинг ноқрибл жих.атлари янада ёрқд!Н намоён була

Бу оғир мероснинг яна бир ҳусусияти — республиканинг ёқдиги ва галла масаласида марказга қарамлиқ* ун, шакар, гушт, сут маҳ.сулотлари қаби энг муҳим оз овқдт молларининг, бошқ.а ҳалқ. истеъмоли товарларини тайёр маҳ.сулотларнинг четдан олиб қелинишида яқ. қуринади.

Мамлакатимиздан қатта миқдордаги — этиштирил пахта ҳрсилининг ақсарият ҳ.ажми — моддий бойлик с текинга ташиб қетилар эди. Олтин, қимматбаҳр ва қали металллар, стратегик аҳ.амиятга эга материаллар, жа бозорида ута харидорқир бўлган бошқа қ?лматбаҳ.о \ сулотларни ишлаб чиқариш ва сотишдан қеладиган фда Ўзбекистан ҳазинасига тушмас эди.

Бундай вазият республикада утқир ижтимоий, экогик муаммолар ҳ.ал этилмаётган, нуфуси жадал сурьғусиб бораётган, аҳрли турмуш даражаси жих.атидан со СССРда энг охири уринлардан бирида турган пайтда бераётгани айниқ,са ачинарли эди.

Шундай улкан салоҳиятга эга бўлган мамлакатни қситадиган оғир аҳволга солиб қуйиб, у қрнуний, ҳ.а равишда узига қ.арашли бўлган маблагни марказдан қсия сифатида сураб, айтиш мумкинки, ёлвориб оли: мажбур эди.

Боз устига, ноинсоний гоё ҳуқмрон бўлган мустиқ тузум узининг бор мафкуравий қучини, оммавий аҳбо воситаларини, бутун маориф тизимини ишга солиб одлар онгини қенг миқёсда заҳдрлар эди. Уларнинг мил ва диний туйғуларини қупол равишда қамситар, тари ҳ.ақ.ик.атни бузиб қурсатар эди. Уз она тилини, мил аёнана ва маданиятини, уз тарихини қилмаслик қуп одамларнинг шахсий қожиасига айланиб қолган эди.

Миллий узликни англашга бўлган табиий интиш жоҳдлона инқор этиларди. Навруз, Рамазон, Қурбон Ҳз

ти каби куплаб мукддас миллий байрамлар такик. этилган эди. Амир Темур, Имом ал-Бухорий, Имом ат-Термизий, Ахмад ал-Фаргоний, Бахруддин Накшбанд, Хожа Ахмад Яссавий, Нажмиддин Кубро, Махмуд аз-Замашшарий, Хожа Афори Валий, Абдулхолик. Риждувоний каби буюк аждодларимизнинг, Абдулла Кдцирий, Абдурауф Фитрат, Абдулхамид Чулпон, Махмудхужа Бехбудий, Усмон Носир каби миллий-озодлик харакати фидойиларининг номларини халкимиз хотирасидан учуриб ташлашга хдракат килинар эди.

Бизга эски мустабид, маъмурий-буйрукбозлик тизимидан крлган мерос асосан ана шулардан иборат эди.

Бугун уша давр тугрисидаги хакикатни холисона айтдиган булсак, у замондаги хаётимизни жахон тарихи ва амалиёти билан такдослайдиган булсак, шуни очик. айтиш керакки, у пайтда Узбекистан бир ёклама иктисодиётга — марказга бутунлай карам, издан чик.кан иктисодиётга эга булган ярим мустамлака мамлакат каторига айланган эди.

Азиз дустлар!

Мустакиллик йилларида хаётнинг узи куп нарсаларга бизнинг кузимизни очиб берди, куп нарсага ургатди. Собик. Шуrolар худудидаги аксарият мамлакатлардан фарк.ли уларок., биз баландпарвоз хавас ва шиорларга, х.авойи кайфиятларга берилмадик. Бу касалликдан узимизни сак.лай одчик. Чунки купчилик эски тузумни рад этиб, эски тизимни бузиш, демократик жамият ва бозор муносабатлари дастурини эълон килиб, узини х.акикий демократия тарафдори дея жар солишнинг узи янги х.аёт куриш учун етарли, деб уйлади.

Холбуки, бошк.а халклар тарихи узгача аччик. х.ак.ик.ат.ни тасдиқ.лайди: ик.тисодий ривожланган, таракдий топган мамлакатлар халкдари бугунги х.аёт даражасига етиш учун, уз х.ак.-хукукларидан, эркинликларидан ва бошкд неъматлардан тулик. фойдаланиш учун куп-куп йиллар, балки юз йиллаб тинимсиз ва машақдатли меҳнат килганлар.

Биз эски тизим уз урнини осонликча бушатиб берл.лигини, унинг зах.арли мафкураси одамлар онгини те:енгил уз таъсиридан, исканжасидан чик.армаслигини е:ли даражада узимизга тасаввур килишимиз ва хисобга с.шимиз зарур эди.

Энг мухими, янги ижтимоий муносабатларнинг зг асосини, заминини, керак булса, пойдеворини куриб гJ учун маълум вақт керак эди.

Янги демократик ташкилотларни шакллантириш, я.к.онунларни, демократик тушунчалар, мустакил давлг бошқ.арув ва эркин иктисодий тизим нормаларини ии.чикиш, тайёрлаш ва кундалик х.аётга татбик. этиш з<эди. Энг асосийси, жамиятни ислох. килиш ва янги жараёнини бошқарадиган ва таъминлайдиган, янгича ф]лайдиган одамларни тарбиялаш учун хдм муайян фу.керак эди.

Мухими, одамларнинг эски тафаккур к.олипларида^кечишларига эришиш керак эди. Улар инсоният тар]да х.еч қачон бир тизимдан мутлак.о янги тизимга у.силлик. кечмаганини, бунинг учун жамият доимо муг.кийинчиликларни бошидан кечириши табиий ва об.тив хрл эканини амалда англаб олишлари зарур эди. Ха.х.ар бир нарсанинг бахрси булганидек, фаровон турм:эришишнинг хам албатта уз тош-тарозиси бор. **Бош.айтганда, одамзод бир нарсага эришмоқ; учун маълум ^зур-^аловатдан воз кечишига ^ам турри келади. Буни jнинг узи тасдиқ.,лайди.**

Буларнинг барчасини инобатга олган хрлда, энг м.ми, халкимизнинг кайфиятини бузмаслик макрадида, j.даврида унинг бошига тушган окир юк ва ташвишл;енгил к.илиш, мураккаб синовларда хеч кимнинг бурі.к.онатмасдан, узок, ва якин кушнилариимиз билан те!дустона алок.а куриб, боск.ичма-боск.ич сиёсат олиф.ришга х.аракат кдлдик.

Хулоса килиб айтадиган булсак, нисбатан қ.иска. мобайнида Узбекистонни мустакил ривожлантирип.расида биз нималарга эришдик?

1. Авваламбор, Аллох. таолонинг иродаси ва марҳдмати билан мустакиллик ва истикдолимизни кулга киритиб, уз тақдиримизни узимиз белгилаш, барча табиий, минерал-хом ашё бойликларимиздан, мамлакатнинг бутун салоз^и-ятдан уз халкимиз ва унинг келажаги манфаатлари йулида фойдаланиш ҳуқуқига эга булдик.

Дуне харитасида жаҳрн х.амжамияти томонидан тан олинган янги давлат — Ўзбекистан Республикаси пайдо будди.

2. Мамлакатда сохта РОЯ, маъмурий-буйрукбозлик асосига қурилган, собик. Иттифокдшнг мустабид тизимига барҳам берилди. Маълумки, аввал зикр этилганидек, бу тизимда Ўзбекистан факатгина хом ашё базаси, бошқача айтганда, ярим мустамлака улка эди.

3. Эркин бозор иктисодиёти тамойилларига асосланган демократик давлатнинг конституцией, ҳуқуқ.ий ва амалий асосларини яратишга муваффақ, булдик.

4. Ана шу асосда давлат ва жамиятни, иктисодиётни, молия ва пул муомаласини, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмани такомиллаштириш ҳамда бошқдрилишнинг янги тизимини барпо этишга эришдик. Жамиятда янги маънавий ва ахлокий қадриятларнинг устуворлиги таъминланди.

5. Мамлакатнинг жаҳрн хдмжамиятидаги нуфузи ва урни ошишига хизмат киладиган, унинг манфаатларига мое киладиган ташки сиёсат ва ташки иктисодий алок.аларнинг мустак.ил йули шаклланди ва изчил амалга оширилмокда.

6. Мамлакатимизнинг сарх.адлари ва суверенитетини х.имоя кишишга к.одир булган янги миллий армия тузилди. Давлатда хавфсизлик ва жамоат тартибини таъмин этувчи мутлақ янги асосдаги тизим яратилди.

7. Тарихий, миллий ва ахлокий қдирят х.амда анъаналарнинг, мук.аддас динимизнинг жамиятни маънавий юксалишидаги урни ва ах,амияти канта тикланди.

8. Бизнинг кейинги йилларда зришган энг катта ютуримиз — бу умумий хонадонимизда қдрор топган тинчлик

ва барқарорлик, миллатлараро ва фук.аролараро тотувл дир: Одамларимиз тафаккурида бу қадриятнинг бек ахамиятини англаб етиш туйғуси тобора юксалиб бмокда.

9. Шаҳар ва қишлоқларимизнинг к^иефаси кундан-к^и узгармокда. Иктисодиёт ва жамиятда шахсий мулк ва м^идорларнинг, тадбиркорларнинг мавк.еи ва урни муа камланмокда.

Йирик иншоотлар, корхоналар, завод ва фабрикаҳнинг қурилгани, ёк.илги ва галла мустакиллигига эришгани, иктисодиётдаги таркибий узгаришлар, изчил ус суръатлари, макроик^исодий барқ.арорлик, одамларн моддий ва ижтимоий ҳаётидаги сезиларли ижобий у:ришлар — буларнинг бари биз танлаган таракдиёт мс лининг туррилигини тасдиқловчи далиллардир ва буту кунда бу ҳак.икдтни х.еч ким инкор эта олмайди.

10. Одамларимизнинг тафаккури ва ҳдётга муносаб узгармокда. Утмиш қрилиларидан воз кечган жамия миз аъзолари ҳаётдаги уз урнини янғича тасаввур этм да, уз қучига ишончи ортиб бормокда. Кишиларимиз гда демократик қадриятлар мустаҳкамланмокда. Бу и лар давомида биз эришган энг катта ва энг му) ютук.— бу ахрлининг фаоллиги ошаётгани, ҳаётими ислох. этиш ва янгилаш зарурлигига, мамлакатимизн келажагига булган к.атъий ишончидир.

Утган давр мобайнида эришилган ютуқларнинг м шу оддий руйхати замирида, аввало утиш даврининг а сии тамойил ва устувор йуналишларини шакллантир борасида амалга оширилган катта ишлар, бугуни ва ке жагини уз кули билан бунёд этаётган миллионлаб ват дошларимизнинг иродаси, ақд-заковати ва фидокор меҳнати ётибди.

Буни ҳеч ким ва х.еч қачон эсдан чик.армаслиги Зај Мен яна ва яна бир қарра халкимга таъзим қилиб а мочиман: энг огир, энг мураккаб пайтларда, дамла хам танти, бағри кенг, меҳнаткаш халкимиз менинг ишончли таянчим ва суянчим булган ва, иншоолло, * гусида х.ам шундай булиб қ.олишига аминман.

Азиз ватандошлар!

Шу йил 16 февраль купн Тошкентда руй берган фожиали воқеалар куп нарсаларга кузимизни очиб берди, десак, уйлайманки, сизлар менинг бу фикримга кушиласиз. Виз узимизнинг аччиқ тажрибамизда Ўзбекистон мустақиллигига хақиқий хавф-хатарлар борлигига қайта-қайта амин булмокдамиз. Бундай кирдикорлардан мақсад — мамлакатдаги ижтимоий-сиёсий барқдорликни, фуқаролар ва миллатлараро тотувликни издан чиқаришга уринишдир.

Бошқача айтганда, бундан мақсад халқимизнинг фаровон ҳаёт қуришга булган интилишини, изчил ривожланишимиз ва жаҳрн ҳамжамиятига кушилиш йулидаги эзгу ниятларимиз пойдеворини барбод этишдан иборатдир. Ана шу фожиали воқеаларнинг асосий сабаблари ҳақида тухталар эканман, мен сизларнинг эътиборингизни очик/-ойдин турган иккита хавф-хатарга қаратмокчи эдим:

Биринчи. Мамлакат ташқарисидаги тажовузкор ақидапараст қучлар ислом дини халқимиз учун муқаддас қдрийат эканидан фойдаланиб, Ўзбекистонни демократик, маърифий тараққиёт йулидан овдиришга интилмокдалар.

Иккинчи. Виз шуни ҳеч қачон унутмаслигимиз керакки, ҳали-ҳануз бизнинг мустақил йулимизни қуролмайдиган, турли баҳоналар билан Ўзбекистонга уз сиёсатини, таъсирини утқиш ва ҳукмронлик қилишга уринаётган қучлар мавжуд.

Фурсатдан фойдаланиб, мен яна бир қарра таъқидламокчиман: бугунги кунда ҳам агар бирор қимсаннинг ҳаёлида бизни танлаган йулимиздан огдириш, ҳонадонимиздаги тинчлик ва барқдорликни бузиш истаги булса, библи қўйсинки, энди кеч буди. Визга таъйик утқиш, турли хил бузгунчилик, портлашлар, террористик ҳдрокатлар билан мамлакат раҳбарини маҳв этиш, ҳаётимизни издан чиқариш, олдимизга қуйилган мақсадлардан қалғитишга уриниш вақти утди.

Тарихни ҳеч қачон ортга қайтариб булмайди. Етти йил ичида иқтисодиётни, жамиятнинг узини янгилаш ва ислох

қилиш, узғаришлар ортга қайтариб булмас жараёнга ланди. Биз буни тула ишонч билан айта оламиз.

Ёшидан, миллатидан, динидан қатъи назар, мамлакатимизда истикрмат қиладиган оддий одамларнинг бу кеаларга муносабати кейинги йилларда халқимизн узлигини англаши, мустақил, эркин давлат, демократия қуришга булган хоши-иродаси нечоғли қучли; нини яна бир қарра тасдиқдамокда.

Утқишлаётган янгилаш ва ислохотлар йулини, аммо оширилаётган барча узғаришларни халқимиз қуллаб-қувватлаётганини қурсатмокда. Биз Ўзбекистон халқини нарсас билан қурқитиб булмаслигига яна бир қарра иш қил КИЛДИК. Чунки утган давр мобайнида одамларн уз, уларнинг тафакқури, ҳаётга булган муносабати ллак узгарди.

Барчага мана шу оддий ҳақиқат аён булиши керак тақдирини уз қулига олган, эркинлик ва мустақиллик ҳаётидан бир бора қуксини тулдириб нафас олган, танлаган тараққиёт ва фаровонлик йулининг тугрилигига иш қил қилган ҳар қайси одам ва бутун бир халқ ҳеч қачон эътиқодидан қайтмайди.

Биз яна шу нарсасга ишонч қил қилдикки, Ўзбекистоннинг мустақилликка интилиши, мамлакатимизда уйлаётган узғаришлар ва ислохотлар йули халқаро ҳаётимиз, биз билан ҳамқорлик қилаётган хорижий мамлакатлар, компаниялар, фирмалар ва банқлар томони астойдил қуллаб-қувватланмокда. Буни жаҳрн ҳамжамиятнинг муносабатидан, деярли барча хорижий мамлакатлар раҳбарлари бизни қуллаб-қувватлаётганидан ҳама бўлади.

Қуллаб хорижий шерикларимиз — ишбилармон доимлар вақилларининг бизга изҳрр этаётган хайрихошлиғи мадади шуни қурсатадики, уларнинг барчаси Ўзбекистон бугун уз бизнеси билан шугулланмокда ёки шугулланиши истади. Улар бизга булган хавф-хатарга қарши малакатимиз иқтисодиётига қиритилаётган инвестиция ҳажминини янада қупайтириш билан жаваб бермокда; Ўзбекистондан минглаб километр узокликда яшаётган

узбек халкини чин диддан куллаб-қувватлаётган оддий одамларнинг бу воқеаларга муносабати ҳам юқрида зикр этилган фикрни тасдиқлайди.

Менинг номимга келаётган минглаб хатлардан бирини сизларнинг эътиборингизга мисол тариқасида ҳдвола этмоқчиман: "Менинг исмим Андерс Твейгард. Мен сизни куллаб-қувватлашимни изҳар этиш мақсадида Норвегиядан мактуб йўлламоқдаман. Сизнинг сиёсатингиз ҳақида қўп ўқийман, мамлакатингиз тараққиёти учун амалга ошираётган ишларингизни юқсак қадрлайман. Шу фурсатдан фойдаланиб, менга ўз дастхатингиз билан суратингизни юборишингизни сурайман..."

Мана шу оддий мисолнинг ўзи бизга курсатилаётган ҳайрихоҳлик ва ҳурмат-эҳтиромнинг бир қурилиши эмасми?!

Оғир қунда бизнинг қўнғилимизни қўтарган, қўрқон бўлганларнинг, бегуноҳ қетганларнинг оилаларига ҳамдардлик изҳар этган, Ўзбекистонда амалга оширилаётган демократик ва бозор иқтисодиёти ўзгаришлари, жаҳиятни янгилаш йўлини куллаб-қувватлаётган ҳорижлик дўстларимизга қўқур миннатдорлик билдирамыз.

Мўхтарам депутатлар!

Бўгун, янги минг йиллик арафасида, бўгун маърифатли дунё ўз тараққиёт истикболлари, стратегиясини белгилаб олмоқда.

Собик. Иттифок. ҳудудида ташкил топган янги мустанкил давлатлар учун бу вазифа алоҳида маъно-мазмун қасб этади.

Шу нўқтаи назардан Қараганда, иқтисодиётни ислоҳ: этиш ва жаҳиятни ўзгартириш борасидаги ишлар натижасини ҳолис баҳолаш, ўсувор йўналишлар ва бундан кейинги ривожланиш стратегиясини шакллантириш янги аср бўсагасида турган қўпгина давлатлар учун ҳос бўлган ўмумий ҳўСУСИЯТДИР.

Шу йилнинг охирида Ўзбекистонда ҳ.оқимият олий органларига сайлов ўтказилишини ҳисобга олсак, бу вазифа биз учун ҳам нақадар мўҳим эканлиги аён бўлади.

Такрор-такрор айтмоқчиман: жаҳиятни янгилаш! инқилобий ўсулларига биз мўтлақ.о қ.аршимиз. Биз та, жий — эволюцион ислоҳотлар йўли тарафдоримиз ва б.к.тий амал қиламыз. Мамлакатимизнинг тарихий ва илий ҳўсусиятларини, ҳалқимиз табиатини — менталитни инобатга олсак, ривожланишнинг маққур йўли биз; ниҳоятда мақ.бўдқир.

Шу нўқтаи назардан, ҳаётнинг ўзи, иқтисодиётни н. этиш ва жаҳиятни янгилашнинг "ўзбекча модели" та! ган йўлимыз ва тамоқйилларимизнинг тўғри экан курсатмоқда.

Ислоҳ.отларнинг айнан босқичма-босқич амалга орилиши, демократик ва бозор ислоҳотларини қўчли тимойи сиёсат, аҳрлининг нўчор қатламларини мўхр. килиш билан ўққун олиб борилиши ижобий натиж бermoқда. Бў ҳрл, менинг назаримда, сиёсатимизь куллаб-қувватланиши ва эътироф этилишига сабаб моқда.

Ўтуқларимизга, энг аввало, ислоҳ.отларнинг ЗХ.ОЛЕ монидан куллаб-қувватланишига таянган ҳ.олда, ўлг янада қўқурлаштиришнинг ўсувор йўналишларини гилаб олишимиз қерак. Шуни унутмайликки, бундан қиз йил муқаддам бoшланган янгилашиш жараёнш ютуқлари, ҳалқимиз учун фаровон турмуш шароитл; ни яратиш, олдимизга қўйган мақ.садарга етишмоғим] буларнинг барқаси истикбол режаларини нечоғли а.и оқилона ва энг мўҳими, реал белгилаб олишимизга лик.

Шундай қ.илиб, ХХІ аср арафаси ва унинг дастлг йилларида мамлакатимизнинг ривожланиш стратеги ислоҳ.отларни қўқурлаштириш ва жаҳиятни янгилаш расидаги фаолиятимизнинг мазмун-моҳ.ияти нимала] иборат бўлиши қерак?

Биринчи ўсувор йўналиш — мамлакат сиёсий, иқт. дий ҳ.аётини. давлат ва жаҳият қўрилишини янада ар.и лаштириш.

Ўзбекистондаги ислоҳ.отлар ва янгилашиш жараё] рига баҳ.о берар эканмыз, шуни таъқиддашни истард

ки, ҳаётимизнинг барча соҳаларини эркинлаштириш йули уз моҳият эътиборига кура мамлакатимизда амалга ошириладиган барча ўзгаришларнинг асосий боютовчи буринига айланди.

Шу билан бирга, табиийки, биз бугунги эркинлаштириш жараёнларига, жамиятимизни демократиялаштириш натижаларига бу йулда эришилган дастлабки босқич сифатида қараймиз.

Шундан келиб чиқадиган ҳолда, эркинлаштириш тамойилини кенгайтириш соҳасидаги асосий йўналишларни белгилар эканмиз, диққат-эътиборимизни купрок. қўйиб вазибаларга қаратишимиз зарур?

Сиёсий соҳани эркинлаштириш борасида: авваламбор, ахрлининг сиёсий фаоллигини кучайтириш, жамиятда манфаатлар ва қарама-қарши қучлар уртасида мувозанатни таъминладиган қучли механизмларни шакллантириш зарур.

Демократиянинг энг муҳим тамойили — одамларнинг сайлов ҳуқуқини, ўз хоҳиш-иродасини эркин ифодалаш, ўз манфаатларини рўйбга чиқариш ва ҳимоя қилиш ҳуқуқини таъминлаш учун ҳақиқий шарт-шароит, қўрқинч-ҳуқуқий замин яратиб бериш лозим.

Шу маънода ҳокимият тузилмаларига бўладиган навбатдаги сайловлар жамиятни эркинлаштириш ва демократик ислохотлар йулида сиёсий тизимимиз учун катта синов бўлади.

Сайловларни Конституциямиз ва қўрқинчилигимиз талабларига қатъий таянган ҳолда, умумэтироф этилган ҳалқаро амалиёт меъёрлари доирасида ўтказиш муҳим аҳамиятга эгадир.

Давлат қўлини ва фуқаролик жамиятини шакллантириш жараёнларини эркинлаштириш масаласи ҳақда катта аҳамият қасб этади. Бу борадаги асосий вазибалар ҳокимият барча тармоқларининг бир-биридан мустақил ҳолда иш юритиш тамойилларини мустаҳкамлаш, ҳокимият вақолатларини нодавлат ва жамоат ташкилотларига, фуқароларни ўз ўзини бошқариш органларига босқичма-бос-

қич ўтказиш бориш, уларнинг ҳақ-ҳуқуқлари ва эркинликлари муҳрфаза этишни кучайтиришдан иборат.

Иқтисодиёт соҳасини янада эркинлаштириш масаласида биринчи навбатда давлатнинг бошқарув ролини чега лаш, ҳужалик юритувчи субъектларнинг иқтисодий қинликларини ҳақда иқтисодиётнинг барча соҳаларида сусий мулк микроскопларини кенгайтириш, мулкдорларю мавқеи ва ҳуқуқларини мустаҳкамлаш демакдир.

Иккинчи ўсўвор йўналиш — жамият маънавияти янада юксалтиришдан иборат. Маънавият ҳақда гап қтар экан, мен аввало, инсонни рухий қокланиш ва юқлишга даъват этадиган, инсон қчки оламини бойита; ган, унинг қймон-иродасини, эътиқодини мустаҳкам; диган, виждонини қйғотадиган қудратли ботиний қуч тасаввур қиламан.

Эркин фуқаро маънавиятини, озод шахсни шакллантириш масаласи оддимизда турган энг долзарб вазири. Бошқача айтганда, биз ўз ҳақ-ҳуқуқларини танишган, ўз қучи ва имқониятларига таянадиган, атроф! қодир бўладиган воқеа-ҳодисаларга мустақил муноса! билан ёндашадиган, айни замонда шахсий манфаатла! ни мамлакат ва ҳалқ. манфаатлари билан қйғун ҳолда қудиган эркин, ҳар қйҳ.атдан барқамол инсонларни тарб! лашимиз қерак.

Барқамиз яҳши англаб олишимиз қеракки, ҳаётимизнинг бошқача соҳаларидаги аҳвол, амалга ошириладиган қлохотларимизнинг самарадорлиги аввало ҳалқ. маънавиятининг қикланиши, бой тарихий меросимизнинг қенг урқилиши, анъаналаримизнинг қакланиши маданият санъат, фан ва таълим ривожини билан ўзвий богликдир.

Учинчи ўсўвор йўналиш — қадрлар масаласи. Биз қдимизга қандай вазифа қуймайлик, қандай муаммони еч: зарурати қугилмасин, гап оқир-оқибат, барибир қадр; га ва яна қадрларга қориб так.алаверади. Муболагасиз қтиш мумкинки, бизнинг қелажагимиз, мамлакатимизю қелажаги урнимизга қим қелишига ёки бошқадарок. а! ганда, қандай қадрлар тайёрлашимизга боглик..

Олий Мажлис IX сессиясида қўбул қилинган Кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастурни амалга ошириш, ҳаётга татбиқ. этиш, ҳ.еч бир муболагасиз, стратегик максадларимиз — фаровон, қудратли, демократик давлат, эркин фуқаролик жамияти барпо этишимизнинг асоси бўлмоғи зарур.

Тўртинчи ўстувор йўналиш — халқ, турмуш даражасининг изчил ва барқарор ўсиши аҳолини янада қучли ижтимоий ҳимоя қилишни ифода этади.

Ахрлийнинг ижтимоий ҳдшоясини таъминлаш ислохотларнинг барча босқичида асосий йўналиш бўлиб хизмат қилади. Бу ислохотларимизга асос қилиб олинган беш тамойилдан биридир. Виз бундан кейин ҳам шу тамойилга таянган ҳолда иш олиб боришимиз керак.

Бешинчи ўстувор йўналиш — бу иқтисодиётда тарқибий ўзгаришларни таъминлашдир. Мазкур ўзгаришлар корхоналарни янгилаш ва техник қайта жиҳзлашга, мамлакатнинг бой табиий ва минерал-ҳом ашё салоҳиятидан тўда ва самарали фойдаланишга, экспортга мослашган ва импорт урнини босувчи маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган қувватларни барпо этишга қаратилмоғи даркор.

Олтинчи ўстувор йўналиш — жамиятдаги барқарорлик, тинчлик, миллатлар ва фуқаролараро тотувликни, адларимиз дахлсизлигини, мамлакатимиз ҳудудий яхлитлигини таъминлашдан иборат.

Шу муносабат билан мен Ўзбекистан бошқа давлатларнинг ички ишларига аралашмаслик, халқаро ҳамкорликни ривожлантириш, дунё мамлакатлари билан тенг ҳуқуқлилик асосида шерикчилик қўлиш, барча можаро ва муаммоларни фақат тинч сиёсий ва ҳуқуқий воситалар билан ҳал этиш тарафдори эканини яна бир бор маълум қилмоқчиман.

Аммо минтақдаги аҳвол, дунёнинг бошқа ҳудудларида вазиятнинг кескинлашуви Ўзбекистоннинг суверенитети, изчил ва барқарор ривожига ҳавф солиши мумкин бўлган қучларга муносиб жавоб қайтарадиган ҳавфсизлик тизимларини яратишни тақрзо этмоқда. Мазкур вазифа-

ларни бажарган тақдирдагина биз фаровон турмушга, глатли ҳаётга эришамиз, жаҳон ҳамжамиятида узимизга носиб урнимиз ва нуфузимиз бўлади.

Азиз ватандошлар!

Мазкур йўналишлар ҳақида гап борар экан, алба биз учун бу ишлар янгилик эмаслигини айтиб утмоқман. Гап, аввало, аллақачон бошланган ислохотлар мейтини янада теранроқ. идрок этиш ва уни чуқурлаштириш, тарқидёт ва ривожланиш йўлидаги саъй-ҳарақатларимиз гарови — муҳим йўналишларни Муай шароитларда рўйга чиқариш ҳақида бормоқда.

Мазкур вазифаларни бажариш ва энг аввало, жамкини янада эркинлаштириш, ислохотларни чуқурлаштириш: учун нима қилишимиз, диктат-этиборимиз, имконларимизни нималарга қаратишимиз керак?

Энг аввало, қўнунчилик фаолиятимиздаги қамчилларни танқидий баҳрлаб, бартараф этиш, қўнунларимнинг муқаммал ва изчил бўлишига эришмоғимиз ва, **муҳими, барча ҳуқуқий давлатлар қаторида қўнун асос яшашни урганишимиз зарур.** Шу билан бирга, қўнунчи. ва меъёрий асосларни шакллантириш жамиятни ўзгартириш ва ислох. этиш жараёнидан олдинроқ. юриши қер

АХ.ОЛИМИЗНИНГ СИЁСИЙ ФАОЛЛИГИ ҲАЛИ ЗАМОН ТАЛАБ; даражасида эмаслигини, ҳамон суёт эканини қайта-қайта айтишга тўқри қелмоқда. Тан олишимиз қерак: эски дозалардан тўлик. қутула олмаяпмиз. Барча муҳим қарорлар қўқридан қ.абул қ.илиниб, бизларни бор-йўғи итоат ижрочиларга, баъзан ўйланмай қ.абул қилинган қарор қўрбонига айлантирган маъмурий-бўйруқ.бозлик, мусбид тузум иллатларидан жудо бўлишимиз қийин қечяп

Сиёсий маданиятни юқсалтириш қерак. Одамлар ҳо. мият қдрорлари қ.андай қ.абул қ.илинишини, уларнинг ижроси қ.андай назорат қ.илинаётганини билишлари, қарорларни тайёрлаш ва амалга оширишда фаол ишроқ этишлари зарур. Бошқача айтганда, жамият марка ва жойларда сайланган ҳ.оқимият ўз тақдирини қай тада ҳ.ал этаётгани, уларнинг истикболини қай тарзда бгилаётганидан ҳабардор бўлиб туриши қерак.

Хар бир инсон жамиятдаги уз урнини билиши. узини жамиятнинг ажралмас кисми деб хис этиши даркор.

Жамиятни демократиялаш жараёни сиёсий институтлар — партиялар. нодавлат ва жамоат ташкилотларини мустахкамлаш ва ривожлантириш билан бевосита боғлиқ..

Бу гап, аввало, партиялар масаласига тааллуқли. Сиёсий партиялар ва ҳаракатлар мамлакатимизнинг сиёсий, иқтисодий, маънавий ҳаётидан муносиб урин ололмаётгани ҳақида қўйиб қўйилмоқда. Айтиш керакки, бу танқид уринлидир.

Сиёсий партиялар, жамоат ташкилотлари ҳркимият тизимларидан, аввало ҳркимиятнинг сайлаб олинаётган органларидан урин олиш учун курашар эканлар, аниқ, мақсадлари, ҳаракат дастурлари бўлиши керак. Токи бу дастурларнинг амалга оширилиши мамлакатдаги ижобий ўзгаришларга баракали таъсир этсин.

Бунинг учун аввало партия етакчилари ҳам, уларнинг тарафдорлари ҳам нима учун ва нимага қарши курашаётганларини аниқ-равшан тасаввур этишлари зарур.

Барча демократик давлатларда бўлганидек, бизда ҳам партияларнинг узаро кураши, гоё ва қарашларнинг рақобати, қарак бўлса, сайловчилар овози учун кураш бўлиши табиий. Албатта, бу кураш мамлакатда қабул қилинган конституцион ҳуқуқий меъёрлар ва қўнуқчилик тартиб-қоидалари доирасида олиб борилиши керак.

Жамият ҳаётида нодавлат ва жамоат тизимларининг мавқеи ушиб бораётганини алоҳида таъкиддашни истардим. Сўнгги беш йил ичида жамоат бирлашмалари ва нодавлат ташкилотлар сони 1500 тага қўпайиб, бугун уларнинг сони 2300 тага етди. Улар факт ахрли фикрининг турли қўрилишларини ифода этиб қўлмасдан, одамларнинг ижтимоий фикрини шакллантиришга ҳам қўл таъсир қўлатмоқда.

Бугун сессияда "Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида"ги Қ.онун муқоама этилади ва биз уни яна бир бор танқидий қўз билан баҳолашимиз зарур. Мўрдми шундаки, қ.онун асосида ташкил этилаётган нодавлат ва жамоат ташкилотлари факат хайрия ва мурувват муассаса-

ларига айланиб қўлмасин. Тўғри, бу хайрли ишлар ҳам жамоат ташкилотлари фаолиятининг бир қисмати, лекин асосий томони эмас. Уларнинг бош вазифаси — энг аввало, демократик қўриятларни, қишиларнинг қўнуқий ҳ.ақ.-ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилишдан иборатдир.

Нодавлат ва жамоат ташкилотларини ривожлантиришдан мақсад — жамият аъзоларининг манфаатлари мўвззатини таъминлаш ва ҳ.имоя қилиш. Сиёсий ва ижтимоий соҳада эса давлат тизимларига мўқ.обил қўч сифатида улар адолат тарозисини ҳаётда ҳуқмрон қилишга ҳ.исса қўшишлари лозим.

Бўгун аёллар ва ёшларнинг жамият ҳаётидаги ўрни ва мавқеини янада юқсалтириш ўта мўдим масаладир. Жамиятимизнинг қўллари айнан мана шу аёлларимиз ва ёшларимиздир, десак, асло мўбўлага бўлмайди. Шўнинг учун ҳам аввало Аёллар йили мўносабати билан қ.абул қилинган Дастур тадбирларини оқилимай, изқил амалга ошириш зарур. Бўндан ташқари, аёллар мўх.натиини енгиллаштириш, айниқра уларнинг турмўш шароитини яхшилаш ҳақда жиддий ўйлаб қўриш ва қеракли тадбирларни амалга ошириш даркор.

Аёллар ўртасида олиб бориладиган ишларнинг шакллариини қенгайтириш, уларнинг илмий ва мадания савиясини қўтариш қерак. Шўни ўнутмайликки, жамиятнинг демократик ўзгаришлар йўлидан нечўгли илгарилаб кетгани, шў жамиятнинг аёлларга бўлган мўносабати ўнинг мадания-маънавий савиясини белгилайди.

Ёшлар билан ишлаш масалалари алоҳида эътиборни талаб қилади. Биз мамлакатимизнинг истикболи ёш аълодимиз қандай тарбия топишига, қандай маънавий фазилатлар эгаси бўлиб вояга етишига, фарзандларимизнинг Ҳаётга нечўгли қўл мўносабатда бўлишига, қ.андай олиқ мақ.садларга ҳизмат қилишига боғлиқ. эканини ҳ.амиша ёдда тутишимиз қерак. Бизнинг бўгунги мўхнатимизга қ.андай баҳо берилиши ҳам ана шўнга боғлиқ..

Биз фарзандларимизнинг барқамол қўхий дўнёси ўчўн. ўларнинг маънавий-ақлоқий жих:атдан етўк. жисмонан

СОРЛОМ булиши учун доимо кайгуришимиз. курашмош-миз зарур.

Шундай экан, вояга етмаганлар уртасида жиноятчилик даражасининг юкррилигича крлаётгани, руйхатга олинган ишсизларнинг анча қдомини ёшлар ташкил этиши бизни ташвишга солмай қуймайди.

16 февралдаги фожиали воқеаларнинг иштирокчилари асосан ёшлар экани бизни айник.са ташвишлантиради. Бизнинг бегам, лоқайдлигимиз, ишимиздаги камчиликлар оқибатида улар жиноий гуруҳлар, экстремистлар таъсирига, диний мутаассиблар таъсирига тушиб қолган.

Бу аввало сиёсий-ижтимоий соҳадаги муайян нуксонлар, энг муҳими, ёшлар ташкилотлари ва маҳалла кенгашлари ишидаги катта камчиликларни курсатади. Мен бу масалада давлат ҳққимияти ва жамоат ташкилотлари барча бугинлари раҳбарларининг айби борлигини таъкидлашга мажбурман.

Ҳурматли халқ. ноиблари!

Давлат қурилиши жараёнларини чуқурлаштириш ва эркинлаштириш тугрисида гапирганда, Конституцияда ва қабул қилинган қонунларда қузда тутилган — **ҳокимиятнинг турли тармоқларини бир-биридан ажратиш тамойили** амадда қандай руёбга чиқарилаётганига алоҳида эътибор бериш муҳимдир.

Мамлакатимизда амадда давлат бошқаруви тизими таркиб топди. Давлатимизда қонун чиқарувчи олий орган — Олий Мажлис бор, сайлаб қуйиладиган маҳаллий ваколатли органлар — Кенгашлар бор, Президент бор, Бош вазир, Бош вазир уринбосарлари бор, тегишли ваколатга эга булган вазирлар ва маҳкамалар раҳбарлари бор. Ҳокимлар ва уларнинг таркибий булинмалари бор. Табиийки, ана шу тизимнинг ҳаммаси, ундаги ҳар бир ҳ.оқимият тўзилмаси уз вазифаларини аниқ, бажариши ва ягона пировард мақсадни — халқ. иродаси ва умидларини руёбга чиқаришни қузлаб ишлаши керак.

Келинг, узимизга шундай савол берайлик: бу тизим қанчалик самарали ишламоқда, бу тизимнинг ҳар бир буги-

ни уз зиммасига юклатилган вазифаларни ва бурчлари қандай бажармоқда?

Турачилик, уз вазифасига совуққонлик билан қара қарага сотилиш ҳ.оллари бу тизим асосларига нечоғли қарар етказмоқда?

Бу муаммоларни ечиш учун қуйидаги масалаларга эътибор бериш лозим:

биринчидан, давлат бошқаруви тизимининг узини қажоқланган ва демократик мамлакатлар намунаси асосда, уларга ухшатиб қажомиллаштириш. Бу тухтовсиз қажом этадиган жараёндир;

иккинчидан, қадрлар масаласини ҳ.ал этиш. Бошқ.а тизимининг асосий, ҳал қилувчи қажоларида қажона! қажир юритадиган, уз ҳалқи, уз Ватани манфаатларига қажасадок.атли, юқ.ори малақали қадрлар ишлаши лозим;

учинчидан, ижроия ҳ.оқимияти устидан қажоматчил аввало сайлаб қуйиладиган ҳ.амда вақолатли органлар қажоратини, бошқ.дча айтганда, зарур вақолат берилган ҳ депутатлари амалга оширадиган назоратни бутун қажора билан қажайтириш лозим;

туртинчидан, халқ. ноиблари ва раҳбарлар уз сайлчилари одқида уз вақтида ҳисобот беришлари ҳ.ам қ/ҳ.ам қажарздир.

Бир мисолни олиб қурайлик. Мамлакат парламент] Олий Мажлис Конституцияга мувоқиф. бизда Презид қажлиқи буйиқа бошқ.а мамлакатлардаги қажи қажат I вазирнигина эмас, балқи ҳуқуматнинг бутун таркиб] номма-ном сайлайди. Леқин ҳуқумат аъқолари қажлам томонидан уларнинг қажолияти мунтазам назорат қажнаётганини ҳис этиқпими ёқи йуқми?

Афсуски, қажоларда ҳ.ам ҳудди шундай аҳвол мавз Маҳ.аллий Кенгашлар — вақолатли органлар томонн сайланадиган биринқи шаҳслар — ҳққимлар ҳ.амда ҳ.оқликлар тарқиби депутатлар, халқ. ва қажоматчилиқ *ош* узлари мунтазам ҳисобот беришлари лозимлигини қажалиқ сезишяпти? Бу қажорада ҳ.ал этиш зарур булган қажкатта муаммо мавжуд.

Виз олдимизга фукаролик жамиятини барпо этиш максадини куйганмиз.

Фукаролик жамиятини куриш бир канча ваколатли вазифаларни давлатдан махаллий ҳркимият органларига, жамоат тузилмаларига ва фукарларнинг узини узи бошқариш органларига боскичма-боскич топширишни кузда

Давлат тасарруфида асосан конституцион тузумни, мамлакатнинг мустақиллиги ва ҳудудий яхлитлигини ҳимоя қилиш, ҳуқуқ-тартибот ва мудофаа қўриқлигини таъминлаш, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини, мулк эгаларининг ҳуқуқларини, иқтисодий фаолият эркинлигини ҳимоя қилиш, самарали ташқи сиёсат утқизиш каби вазифалар қўлиши керак.

Стратегик аҳамиятга молик масалалар, муҳим иқтисодий ва ҳужалик масалалари бўйича, пул ва валюта муомаласи бўйича қарорлар қабул қилиш, ҳужалик юритувчи субъектлар фаолиятининг ҳуқуқий шарт-шароитларини яратиш, экология масалалари, умумреспублика транспорт ва муҳандислик коммуникацияларини ривожлантириш, янги тармоқларни вужудга келтирадиган ишлаб чиқаришни барпо этиш масалалари давлат миқёсида ҳ.ал этилиши лозим.

Қўлган барча вазифалар ва айниқса, биринчи навбатда, бозор ислохотларини амалга ошириш, тадбиркорликни рағбатлантириш, хусусий мулкни ривожлантириш, аҳолини иш билан таъминлаш, истеъмол бозорини туддириш, ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш, одамларнинг моддий фаровонлигини ошириш ва аҳолини кучли ижтимоий муҳрфаза қилиш масалалари махаллий ҳ.окимият идоралари ҳ.амда фукарларнинг узини узи бошқариш органлари томонидан ҳал этилиши керак. Айни шу йул билан биз фукаролик жамиятининг мустаҳкам асосларини барпо этишимиз мумкин.

Қонун нуктаи назаридан Қарағанда махаллий органлар, янги қўнунлар қабул қилингач, фукарларнинг узини узи бошқариш органлари ҳам қўп жихатдан ана шундай ваколатларга эга бўлди. Энди энг муҳим вазифа ана

шу ваколатларни амалга оширишнинг таъсирчан меънасини яратишдир.

Биз махаллий ҳркимият органлари ва фукарларнинг узини узи бошқариш органлари олдида қўйилган вазифаларни ҳ.ал этиш учун улар етарли молиявий ресурсларга бўлишига эришмоғимиз лозим. Бунинг учун уларнинг даромадларини шакллантирувчи манбаларни мунтазам қўллайтириб бориш зарур бўлади.

Бугунги кундаёқ солиқ тўғрисидаги қонунда қўзда тилган барча махаллий солиқлар ва йиғимларгина эмас, умумдавлат солиқларининг анчагина қисми ҳам махаллий бюджетларга йўналтирилмоқда. Натижада давлат бўлган барча даромадларининг 62 фоизидан кўпроқ қисми махаллий бюджетлар улушига тўғри келмоқда. Энг муҳими эса, барча бюджет харажатларининг 58 фоизи, кўпроғи махаллий бюджетлар орқали амалга оширилмоқда.

Жамоат вдораси бўлмиш фукарларнинг узини узи бошқариш органлари ресурсларини мустаҳкамлашда шу органлар орқали аҳолининг ижтимоий қўллаб-қувватлашга қўлланаётган қатта миқдордаги бюджет маблағидан ташқари тадбиркорликни қўл ривожлантириш, кичик қўрхона ва аҳолига хизмат қўрсатиш соҳаси иншоотларини қўл этиш ҳисобидан тўшадиган маблағни қўллайтиришни ҳисобга олиш лозим.

Махаллий ҳркимият органлари ва фукарларнинг узини узи бошқариш органлари бажарадиган вазифалар даражасини қўллайтириш, уларга давлат ваколатларининг қисmini босқичма-босқич қўллайтириш лозим. Бунда муҳими, аҳолининг қасб ва ижтимоий тарқиб манфадларини янада қўларок қўлдалаш ва ҳимоя қилишда давлат, жамоат тузилмаларининг ҳуқуқ, ва мажбуриятларини ошириш! қўлқор. "Қўчли давлатдан — қўчли фукаролик; қўчли сари" деган қўчсий қўрилиш дастурининг моҳиати шунда яқдўл намўён бўлади. Айнан шундай қўнда] фукарларнинг қўларига уз ҳ.аёти ва қўтун жамият ҳаёти бошқ.аришда ва ташқил этишда қўнг иштирок қўл учун имқоният яратади. Бў эса фукаролик жамияти қўйилларига қўла мўе келади.

Хурматли депутатлар!

Суд-хукукий соҳасига дахлдор ислохотларни чуқурлаштириш масалаларига алоҳида тўхталмоқчиман.

Виз адвокатура тизимини кучайтириш ва унинг чинакам мустакиллигини таъминлаш, уларнинг ваколатлари ва макрмини прокуратура макрмига тенглаштириш учун крнунчилик соҳасида ҳам, амалий ишлар соҳасида ҳам купгина чора-тадбирлар курмоқдамиз.

Хар кандай суд жараёнида, жиноий иш курилайётган бўлса ҳам, фукаролик иши курилайётган бўлса ҳам, бир томонда айбловчи, иккинчи томонда тенг ҳуқук билан химоячи сузга чиқдци.

Факат конунга буйсунувчи суд, судьялар эса крнуний ҳуқукларга, уз виждонига амал килиб, айбловчи ва химоя килувчи томонларнинг фикрларини холисона хисобга олиш асосида мустакил равишда адолатли, крнуний ҳукм чикаради.

Бундан хулоса килиб айтиш керакки, суд тизимини ислох. килиш, аввало, ҳукм чикарувчи судьяларнинг чинакам мустакиллигини таъминлашга каратилиши керак.

Факат шундай килганда ҳрзир судни жазоловчи орган деб биладиган одам судга уз ҳуқуклари ва эркинликларини, манфаатларини химоя кшши лозим булган орган сифатида мурожаат киладиган булади. Ана шундагина суд ҳокимиятнинг ҳақиқий мустакил учинчи тармогига айланади.

Бу борадаги муаммоларни хал қилиш учун суд-хукукий тизимини ислох. К.ИЛИШ буйича таклифларни тайёрлаш учун Олий Мажлис ҳузурида — парламентда доимий ишлайдиган ваколатли комиссия тузишни зарур, деб биламан. Бу комиссияга тегишли ваколатларни бериш керак.

Эркин ва мустакил оммавий ахборот воситалари хар томонлама ривож топиши лозим. Улар ҳақ/ш равишда ҳокимиятнинг туртинчи тармоги булиши даркор.

Оммавий ахборот воситалари ҳаётимизга кун сайин чуқурроқ кириб бораётганини ҳозир ҳеч ким инкор этолмайди. Бу жараёни биз табиий ҳрл, деб қабул килмоқдамиз.

Бугунги кунда нашрлар сони купайибгина қолмасдан ҳрзир 490 та газета ва 138 та журнал руйхатга олинган жамиятни ривожлантириш ва давлат курилишида ушнинг аҳамияти ва тутган урни ҳам ортиб бормокда.

Ҳозирги пайтда қабул килинган қонунлар ва ҚОБ ҳужжатлари ижроси устидан жамоат назоратини, ҳақ ҳамда мансабдор шахсларнинг фаолияти устидан назоратни амалга оширадиган механизм сифатида оммав ахборот воситаларининг мавқеини кучайтириш зар Айни шу оммавий ахборот воситалари хар бир киши фикрини ифода эта олишига имкон берадиган эркин мубарқулиши керак. Айни шу оммавий ахборот воситалар жамиятимизнинг демократик кадриятларини ва туғчаларини Х.ИМРЯ килиши. одамларнинг сиёсий. ҳуқук ва иқтисодий онгини шакллантириш буйича фаол иш қилиши лозим.

Оммавий ахборот воситалари ҳаммиша жамоатчил фикрига кучли таъсир утказишга қодир булган фаол қулаб қелганини унутмаслигимиз керак. Шу сабабли жналист кадрларнинг, қалами уткир, демак, одамларни қалбига кириб бора оладиган кишиларнинг масъули; каттадир. Биз журналистлар аҳли сиёсий етук, масъу; ятли, ҳалоқ ва виждонли, аз ишини яхши биладиган, ма; лакатимизнинг ватанпарвар кишиларидан иборат бу. шига эришмоғимиз даркор.

Азиз дустлар!

Жамиятда фуқароларнинг ҳуқуклари ва эркинлик рини химоя килиш таъминланганда у чинакам ҳуқук фукаролик жамияти булади. Хар бир киши уз ҳуқукларни аниқ, ва равшан билиши, улардан фойдалана оли! уз ҳуқуклари ва эркинликларини химоя қила олиши зим. Бунинг учун аввало, мамлакатимиз аҳолисиш ҳуқуқий маданиятини ошириш зарур. Шу билан бир вақт хар бир инсон тураларча узбошимчалиқдан, қонунсиздан уз ҳуқукларини химоя қилмадиган идоралар мавжлигига амин булмоғи керак.

Бу хусусда мен қуйидагиларни амалга оширишни талиф қиламан.

Биринчидан, инсон ҳуқуқлари соҳасида Миллий ҳдра-кат дастурини ишлаб чиқиш, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қиладиган муассасаларнинг яхлит тизимини барпо этиш. Инсоний мезонлар, ҳукуматга қарашли бўлмаган ҳуқуқни муҳрфаза қилувчи ташкилотлар ва оммавий ахборот воситаларини ривожлантириш масалалари бўйича Европа ҳавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилоти ва бошқа ташкилотлар билан ҳамкорликни кучайтириш лозим. Республика минтақаларида Инсон ҳуқуқлари бўйича вакил самарали фаолият курсатиши учун шарт-шароит яратиш, Омбудсман институтининг ҳақиқий мустақиллигани таъминлаш зарур.

Иккинчидан, инсон ҳуқуқлари соҳасидаги асосий халқаро шартномаларга қўшилишга дойр ишларни давом эттириш керак.

Янги халқаро шартномаларга қўшилибгина қўлмай, шу декларациялар бўйича зиммаларга олган халқаро мажбуриятларни бажаришнинг, барча органлар, мансабдор шахслар ва фуқаролар бу декларациялар талабларига сузсиз риоя қилишининг механизмини қўнун йўли билан ишлаб чиқиш зарур.

Учинчидан, фуқароларнинг ижроия органларидан муҳофизатларининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш, фуқароларнинг ҳиқоятларини уз вақтида ва одилона қўриб чиқиш учун, давлат органлари масъулиятини ошириш мақсадида "Давлат органлари томонидан фуқароларнинг ҳиқоятлари ва аризаларини қўриб чиқиш тартиби тугрисида" қ.онун қабул қилиш зарур.

Энди иқтисодиёт масалаларига утсак. Бу соҳада биринчи галдаги асосий вазифа — мулкдорлар синфини шакллантириш масаласини тўдан ҳал этиш лозим. Бошқача айтадиган бўлсак, биз уз олдимишга қўйган мақсадни — ҳусусий мулкчилик етакчи ўринда турадиган КЎП ўқладли иқтисодиётни барпо этиш мақсадини амалга оширишимиз керак.

Бу устувор вазифани бажариш мақсадида биз пайчилик муносабатлари орқали, фермер ва дехқон ҳужалиқларини ривожлантириш орқали қишлоқда эғалик тўйғуси-

ни қанта тиклаш юзасидан, ҳусусий тадбиркорликни вожлантириш юзасидан қабул қилган қарорларимиз > да тўла рўйбга қўйднши учун барча ишни қўлишимиз зим.

Эркин тадбиркорлик учун иқтисодий ва ҳуқуқий шарт-шароит яратиш зарур. Қичик ва урта бизнесни кенг вожлантириш учун қўлларни очиб бериш лозим.

Тадбиркорлик тузилмаларининг молия, банк ва бозор тузилмалари билан муносабатларини МуқТХ.ҚаМЎ энг муҳими, кредит олиш йўлида мавжуд тусиқларни (ташлаш лозим. Уларнинг қом ашё ресурсларидан фоланишларига кенг йўл очиб бериш, улар ишлаб қикдрган маҳсулот мамлакатнинг узида қам, унинг ташқар: да қам сотиладиган бозорни қафолатловчи тизимни по этиш дарқор.

Қичик бизнес учун бошқарувчи қадрлар тайёрлаган, уларнинг иқтисодий ва ҳуқуқий маданиятини срадиган бизнес мактаблари тармоғини вужудга келти зарур.

Энг муҳими эса, биз иқтисодиёт таркибида қичик, ва ҳусусий бизнес муносиб урин эғаллашига, қерак бў) ҳал қилувчи уринни эғаллашига, қики икки-уч йил и) қичик ва ҳусусий қорқоналар сонини икки қаравар қўтириб, қл пи миллий маҳсулотда уларнинг қўлишини қ: да 25 фойсга етқизишга эришмоғимиз лозим.

Иккинчидан, иқтисодиётни эркинлаштириш ҳақЕ рақобат муқ.итини шакллантириш билан узвий боғлиқ рақобат бўлмаса, бозор иқтисодиётини барпо этиб бў) ди. Рақобат — бозорнинг асосий шартини, айтиш мум) қи, унинг қ.онунидир. Биз "Моноқолия фаолиятини лаш тугрисида" қўнун қабул қилганмиш, лекин у ам иш бераётгани йўқ.. Статистика маълумотларига қара да, эндиликда давлат тасарруфидан бутунлай қик.ари савдо, қизмат курсатиш соҳаларида ҳам моноқолия қилмаларига дуч қеляпмиш.

АҚ.ВОЛ шундай экан, қўнун ва қишилар манқаатл ни ҳимоя қилиши лозим бўлган Моноқолиядан қика қумитаси, солиқ, органлари, проқуратура нима би

шугулланмокда, деган савол турилади. Афсуски, улар бу масалалар билан жиддий шурулланишмаяпти. Натижада иишаб чикаришга, энг мухими эса, истеъмолчига, одамларнинг манфаатларига зарар етмокда.

Хуш, бу сохада ахволни унглаш учун нима килмок. керак? Аввало, монополияга кдрши крнунни кучайтириш, монополия тузилмаларини камайтириш ва тугатиш юзасидан амалий чоралар куриш лозим. Табиий монополиялар тугрисида крнун кабул килиш. истеъмолчилар хукукларини химоя килишни кучайтиришга каратилган чора-тадбирларни ишлаб чикиш даркор.

Учинчидан. иктисодиётни эркинлаштириш тугрисида суз юритганда, бозор инфратузилмасини ривожлантириш. молия ва банк тизими фаолиятини такомиллаштириш зарурлиги тугрисида кайта-кайта гапиришга турри келмок, да. Кенг тармок,ли бозор инфратузилмаси — фонд ва улгуржи бозорлар, биржалар, кредит ва молия муассасалари, лизинг ва консалтинг компаниялари, тадбиркорларга хизмат килиши лозим булган бошка тузилмалар том маънода шакллантирилмас экан, улар тула куч билан ишламас экан, биз иктисодиётимизни очик., эркин, энг мухими, самарали, киска килиб айтганда, хдкикдй бозор иктисодиётига айлантира олмаймиз.

Шу жихатдан к.араганда, банк тизимини ислох. килишни жадаллаштириш, фонд бозорини ташкилий жихатдан мустахкамлаш, халкдро ярмарка савдоси билан шугулланадиган республика марказини барпо этишни ниҳрясига етказиш, ташкил этилган улгуржи бозорлар фаолиятини яхшилаш зарур. Хуллас, бозор инфратузилмасини барча даражада изчиллик билан шакллантириш амалий ва крнунчилик фаолиятимизнинг устувор йуналишларидан бири булмоги керак.

Туртинчидан. ташки иктисодий фаолиятни ташкил этишнинг бутун тизимини тубдан кайта куриб чикиш лозим. Мен бу сохани бошқариш х.аддан ташк.ари расмийлашиб, маъмурийлашиб кетган, деб хисоблайман. Унда ИК.ТИСОДИЙ йул билан, тарифлар билан бошқаришдан кура маъмурий чеклашлар орқ,али бошқ.ариш усуллари устун-

лик к.илмокда. Биз ташки иктисодий фаолиятнинг ж хонда кабул килинган маърифий шаклларига тезрок. ут шимиз, Бутун дунё савдо ташкилотига аъзо булишга эри! могомиз даркор.

Шу билан бир вақдда биз иктисодиётимизга хориж! сармояни янада кенгрок. жалб этиш учун, икд-исодиёт, таркибий узгаришларни амалга ошириш, мулкни давл тасарруфидан чик.ариш ва хусусийлаштириш жараёнл рида, жах.он бозорида рақ.обат кила оладиган мах.сулот н! лаб чикаришни ташкил этишда хорижий инвесторлар ян да фаол иштирок этиши учун яратилган хукукий ва икт содий шарт-шароитларни такомиллаштиришимиз лози

Бешинчидан. валюта тизими ва бозорини эркинлашт риш зарур. Биржадан ташк.ари бозорни кенгайтириш ривожлантириш, тижорий банкларнинг роли ва масъул ятини ошириш хисобидан, 2000 йилдан бошлаб милл] валютаминини эркин муомаладаги валютага тулик. алма! тириш (конвертация килиш) масаласини ечиш вакти ке ди. Бу тадбир мамлакатимизга кириб келаётган инвест циялар хажмини ошириш гарови ва кафолатидир.

Олтинчидан. хорижий сармояларни жалб этиш буйи рағбатлантиришни кучайтириш. кафолат ва имтиёзлар] кенгайтириш. инвестиция фаолияти учун кулай мухип шакллантириш зарур. Шунга эришиш керакки, Узбеки тон бозори мамлакатимизда уз бизнесига эга булишни и таган хдр бир киши учун жозибали булсин.

Еттинчидан. иктисодиётни эркинлаштириш. аввал давлат ва турли текширувчи. назорат килувчи органл томонидан корхоналарнинг хужалик фаолиятига ноур] аралашини чеклаб куйиш билан боглик. Бу сохада те ширишлар ва тафтишлар сонини кескин чеклаб куядиг; маълум карорлар кабул кдлинди. Бу к.арорларга риоя эт лиши устидан к.атъий назорат урнатиш, х.озир х.ам корх наларнинг ишлаб чик.ариш фаолиятига қ,онунга хилоф р вишда аралашини фикридан кдйтмаган кишиларни к.а тик. жазолаш лозим булади.

Бундай тартибсизликлар учун хизмат бурчи юзасид; тадбиркорларнинг манфаатини химоя этиши лозим булг.

хукукни мухрфаза килиш ва соли*; органларининг нопок ходимларига нисбатан талаб бир неча бор купрок., жазо эса янада каттикрок. булиши керак.

Иктисодиётни эркинлаштириш — хужалик юритувчи субъектларнинг уз фаолияти учун иктисодий ва молиявий масъулиятини ошириш демакдир. Банкротлик институтининг ахамиятини ошириш. хужалик судлари фаолиятини кучайтириш лозим.

Хурматли депутатлар!

Мамлакатимиз келажаги учун Олий Мажлиснинг IХсессиясида қабул қилинган Кадрлар тайёрлаш бўйича миллий дастурнинг амалга оширилиши жуда муҳим аҳамиятга эга. Бу дастурни бажариш учун жавобгар кишилар оддига мен куйидаги вазифаларни куймоқчиман.

Биринчи. Янги укув йили бошлангунга қддар таълим тизимида мазкур тажриба қандай утаётганини ва унинг дастлабки натижаларини чуқур таҳлил этиб, таълим андозалари, укув режалари ва дастурлари мазмунига ислох.отларнинг бош максадидан келиб чиққан ҳрлда, яъни янги авлодни қамол топтиришга қдратилган зарур туза-тишлар киритиш даркор.

Иккинчи. Янги дарсликларни, замонавий педагогик ва ахборот технологияларини уз вақтида ишлаб чиқиш ва жорий этишни таъминлашни алоҳида назорат остига олиш зарур.

Учинчи. Юқри малакали педагог кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлашга алоҳида эътибор бериш лозим. Кадрлар тайёрлашнинг сифати, эркин фикрловчи шахс-фукарони қамол топтириш эртага синфхоналар ва аудиторияларда қимлар қаре ва сабоқ. беришига боғлиқ..

Умуман, ислохрт йилларида биргина урта махсус, касб-хунар таълими учун 86 та янги муҳдндислик-педагогик йуналишлар бўйича 50 мингдан ортиқ. педагог кадрлар тайёрлаш лозим бўлади.

Тўртинчи. Ихтисослашган қурилиш трестлари тузиш-ни них.оясига етказиш, барча зарур лойиха-смета ҳужжатларини тайёрлаш ва Дастурда белгиланган академик ли-

цейлар ва касб-хунар коллежларини фойдаланишга т-шириш ишларини тула х.ажмда бажариш лозим.

Жорий йилда ва 2000 йилда республиканинг ҳар i гумани ва шах.ари замонавий талабларга жавоб беради янги турдаги укув юртлари билан таъминланиши учун та янги касб-хунар коллежи ва 15 та академик лице! қуриб фойдаланишга топшириш лозим. 2005 йилга қа биз республикамызда 1611 та касб-хунар коллежи ва та академик лицейдан иборат булган урта махсус ва қа хунар укув юртларининг замонавий тармоқларини бу этишимиз керак. Бу тукдизинчи синфларни битирув ларни урта махсус, касб-хунар таълими мактабларига i к.амраб олишни таъминлайди.

Яна бир бор таъкидлаб утишга тугри келади: ама оширилаётган барча ислохртларнинг тақдири шу масв га, яъни кадрлар тайёрлашга қамбарчас боғлиқлигини аниқ, ва равшан англаб олишимиз лозим. Узини шу м лкатнинг х.ақиқий ватанпарвари деб биладиган х.ар i киши бу Дастурни амалга оширишга уз мех.натиин. улушини қушади, деб ишонаман.

Кадрли дустлар!

Демократик ва бозор ислохртлари х.амда янгилан йулида к.илаётган барча ишларимиз халқимиз манфаа! рини қузлаб, уларнинг фаровонлигини оширишга қа тилиши лозимлигини мен қайта-қайта таъкидлаб ке ман.

Мамлакатимизда вужудга келаётган макроиктисодий зиятга х.амда иктисодиётнинг амалда юксалишига асос ниб, биз, **энг аввало, ^озир яд^ин беш йил ичида иш йак&i энг қам мивдорини 3,5 баравар оширишни уз олдим! вазифа қилиб қуйишга қянуашт.** Иш х.ак.и энг қам мик рининг бундай оширилиши иктисодий юксалишнинг б(к.а омиллари билан қушилиб, шу даврда ах.оли жон боi га тугри келадиган уртача даромадни 1,8—2,0 бара оширишга имкон беради.

Иккинчидан. ах.оли даромадларини ошириш билан (к.аторда уларнинг харид қувватини х.ам ошириш за! Бунинг учун пулнинг к.адрсизланишига к.арши қдрат

ган катъий чораларни куриш ва якин беш йил ичида пулнинг кадрсизланиш даражасини йилига 6-8 фоиз камайишига эришиш зарур. Асосан мамлакатимизда ишлаб чиқаришни қупайтириш ҳисобига ички истеъмол бозорини кундалик зарур товарлар билан мунтазам ва ишончли тарзда тулдириш чора-тадбирларини амалга ошириш даркор. Шу мақсадда саноат ишлаб чиқариши умумий ҳажмида истеъмол товарларининг улушини якин беш йил ичида 50 фоизга етказиш зарур.

Учинчидан, аҳрлини ижтимоий ҳимоялашнинг амалдаги механизмини танкидий баҳрлаш ва мустаҳкамлаш, унинг аниқ, тоифадаги кишиларга қаратилишини қучайтириш лозим бўлади. Давлат томонидан аҳрлини ижтимоий қуллаб-қувватлаш ҳажми ва миқдорини қупайтириш билан бир вақтда ҳақиқатда ёрдамга муҳтож бўлган кишилар ва оилаларгина ижтимоий ёрдам олишлари лозим.

Тупланган ижобий тажрибани ҳисобга олиб фуқароларнинг узини узи бошқариш органлари орқали аҳрлини ижтимоий қуллаб-қувватлаш ва ҳимоялаш тажрибасини янада кенг жорий этиш зарур. Шундагина биз аҳрлини ижтимоий ҳимоя қилишда аниқликни ва адолатни таъминлай оламиз. Энг муҳими эса, шу мақсадлар учун ажратилаётган катта маблагдан самарали фойдаланишни таъминлай оламиз.

Аҳрлини ижтимоий ҳимоялаш тизимида ёлғиз қариялар, пенсионерлар ва ногиронларнинг талаблари ва эҳтиёжларига алоҳида эътибор бериш лозим бўлади.

Ҳокимликлар, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот органлари якин беш йил ичида ёлғиз пенсионерлар ва ногиронларнинг уй-жой, маиший шароитларини яхшилаш, уларни дори-дармонлар ва махсус муолажа билан таъминлаш, қдриялар ва ногиронлар интернатларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш буйича комплекс чора-тадбирларни ишлаб чиқ.ишлари зарур.

Ногиронларни тулак.онли фаол ҳаётга қайтариш учун уларнинг жисмоний имкониятларини ҳисобга олиб, уқитиш, қайта уқитиш ва ишга жойлаштиришни ташкил этиш лозим.

Шунингдек, ногирон болаларни тиббий-ижтимоий ҳа.атдан реабилитация қдлиш буйича болалар ногиро! гининг олдини олишни, уларга тиббий, ижтимоий ҳатдан мадад бериш ва меҳнат қ.обилиятини тиклаи қасб ургатиш ва сунгра ишга жойлаштиришни қузда тадиган махсус Давлат дастурини ишлаб чиқиш ва қ. қилиш зарур.

Бу ишларнинг ҳ.аммасига ҳайрия ташкил отларини, латга қарашли бўлмаган жамғармаларни, тадбиркорла ҳ.омийларнинг маблагини кенг жалб этиш лозим.

Туртинчидан, аслида, бу вазифани биринчи қ.* қуйиш ҳам мумкин, меҳнат бозорини шакллантириш,; иш жойларини барпо этиш ва аҳрлининг иш билан оқ. на бандлигини таъминлаш буйича фаол сиёсат утқе қерак. Бу борада ишсизликнинг олдини олиш, меҳ.ь ярокли ҳдр бир фук.аро уз меҳнатидаи даромад топи* эҳ.тиёжларини қ.ондириши, уз турмуш даражасини, о си ва болалари фаровонлигини ошириши учун зарур и шароит яратиш муҳим аҳ.амиятга эга.

Вазирлар Маҳкамаси барча даражадаги ҳ.оқимли билан биргаликда 2000—2005 йилларда аввало Қ.И1 жойларда, ислохртлар давомида қ.ишлок. ҳужалиг бўшаб қрлаётган ортикча ишчи қучларини жалб эта ҳисобга олган ҳрлда молиявий манбалар билан му(қамланган янги иш жойларини барпо этиш Дасту] ишлаб чиқиши лозим.

Шу билан бир вақтда жойларда ишсиз сифатида ру1 га олинган кишиларни ҳудудларни ободонлашти] йуллар, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилма об ларини қуришга дойр ҳдқ. туланадиган жамоатчилик ларига кенг жалб этиш лозим.

Бешинчидан, ижтимоий инфратузилмани, аввало, лок. жойларда янада ривожлантириш, аҳ.олини таби и ва ичимлик сув билан таъминлаш юзасидан қ.абул қЕ ган Давлат дастурини бажариш лозим. Якин беш-етп ичида мамлакатнинг барча аҳ.оли пунктлари сифатли v лик СУВ билан таъминланиши зарур. 2005 йилга қ.адар лок. аҳрлисини ичимлик сув билан таъминлаш 85 фс

табиий газ билан таъминлаш 82 фоизга етказилган кенг. Бунинг учун 1999—2005 йилларда кенг. жойларда 30 минг километрга якин газ тармоқларини, 18 минг километр сув қуви тармоқларини ишга тушириш даркор. Халқ. фаровонлигини барқарор, муттасил оширишни, ахрлини ижтимоий химоялашни устувор йўналиш қилиб белгилаб, шу йўл билан ислохлар факат инсон манфатларини қўлаб, унинг фаровонлиги учун амалга оширилади, деган асосий қўламлини яна бир бор тасдиқлаган бўламиз.

Олдимизда турган мақсадларга эришиш учун иқтисодиётимизда таркибий ўзгаришлар ўтказиш ўта муҳим аҳамиятга эга.

Виз иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришларнинг мазмун-моҳиятини нималарда қўрамит?

Биринчидан, таркибий ўзгаришларни барпо этиш сиёсатида аввалгидек кенг. хўжалиги етакчи урин тутати. Бу соҳа ўлкан имкониятларга эга бўлиб, ахрлини озик, овқат маҳсулотлари билан, саноатни эса ҳам ашё билан таъминлайди. Мамакатимиз ахрлисининг аксарият қисми кенг.хўжалигида меҳнат қилади. Шу жихатдан қараганда, қитая, хўжалик тармоғани янги техника билан жихрлаш, дех.қ.он меҳнати ва умуман кенг.хўжалиги ишлаб чик.аришини х.амда у билан боғлиқ. бошқ.а соҳ.аларни такомиллаштириш ва бевосита иқтисодий самарани ошириш масалалари қўят муҳ.им ижтимоий аҳ.амиятга ҳам молиқдир.

Иккинчидан, иқтисодиётнинг етакчи тармоқлари — нефть, газ, энергетика, олтин қазиб олиш ва қимё саноатини, қора ва рангли металлургия, қурилиш материаллари саноатини техник қайта жих.озлаш ва янада ривожлантириш х.амда ана шу асосда мамлакатнинг бой табиий ва минерал-ҳом ашё ресурсларидан тўда ва самарали фойдаланишни таъминлаш.

Учинчидан, енгил саноатнинг пахта тозалаш, тўқ.имачилик, ипак йиғириш соҳаларини ва бошқа тармоқларини замонавийлаштириш, тўғалланган технологик жаратини таъминловчи ишлаб чикариш қўватларини яратиш

ва дунё бозорида рақ.обатга бардош бера оладиган маҳсулотлар ишлаб чик.ариш.

Тўртинчидан, замонавий, юксак самарали кенг. хўжалиги техникаси ва кенг. хўжалиги маҳсулотларини қайта ишловчи усқуналар чик.ариш бўйича мажбур қўраларни техник қайта жих.озлаш ва қўрижий сармоядорлар иш тироқда янги ишлаб чикариш қўватларини барпо этиш

Бешинчидан, мамлакатимизнинг бой илмий-технавий салоҳиятидан қенг фойдаланган ҳ.олда, юксак техника ва фан ютуқларига асосланган ишлаб чикариш ее халари — автомобилсозлик, самолётсозлик, микробиология, электротехника ва электроника саноатлари телекоммуникация ва замонавий ахборот технология вситаларини тез сўратларда ривожлантириш.

Олтинчи, тулақрили ва уйғунлашган саноат сиёсат юритишни, экспортга йўналтирилган х.амда импорт урини босадиган ишлаб чик.ариш қўватларини барпо этиш бутловчи қисмларни ишлаб чикаришни маҳ.аллийлаштираш тизимини қенг ривожлантиришни таъминлаш.

Муҳ.тарам халқ. депутатлари!

Сизларнинг эътиборингизни Қўролли Қўчларни, чек ра қўшинлари ва ички қўшинларни ягона давлат сиёсат асосида босқичма-босқич, қўқур ислох. қилиш масалаларига қаратмоқчиман.

Армияни ислох. қилишнинг моҳияти нималардан иборат?

Биринчи. Мудофаа соҳасидаги мажбур ва эҳтимол тўтилган таҳдидларни таҳлил этиш биздан мамлакатим! тинчлиги ва осойишталигини самарали ва ишончли химс қилишга қўдир бўлган. тезқор. жанқовар қўбилияти қм сак, ҳар жихатдан яхши таъминланган Қўролли Қўчларни шакллантиришни тақозо этади.

Шу мақсадда мамлакат ҳудудида ҳ.арбий-маъмурий билан — ҳарбий округларни тузиш тўғрисида қ.арор қаб? қилинди. Қўролли Қўчларнинг қўшилмалари ва қисмлари қайтадан қўйлаштирилмоқда. Буларнинг х.аммаси қўшинларни бошқ.ариш самарадорлигини анча оширишга, уларни энг муҳим стратегик йўналишларда қамлаш

худудий муҳофазатининг ҳақиқий тизимини шакллантиришга имкон беради.

Шу билан бир вақтда Куролли Кучлар сонини анча камайтиришимиз лозим. Бу шунчаки бир чора, юзаки бир жараён эмас, балки сони ва тузилиши, профессионал таркиби жъатидан энг мак.бул армияни тузиш юзасидан пухта уйлаб, хисоблаб чикдлган аник, режалардир.

Армияни кискартириш натижасида бушайдиган маблағни биз шартнома билан шшгайдиган харбий хизматчилар ва уларнинг оилаларига туланадиган хакни оширишга сарфлаймиз. Бу эса ана шу тоифадаги харбий хизматчилар сонини купайтиришга имкон беради. Биз шунга эришмогимиз керакки, харбий хизмат сузда эмас, балки амалда Фарзандларимизнинг, ёшларимизнинг нуфузли иши, шон-шараф иши булмога лозим.

Иккинчи. Илгор мамлакатлар ва армияларнинг тажрибаларини урганиш асосида Куролли Кучларимизни ташкил этиш таркибининг узини куйи бугинлардан тортиб юкрри боскичларгача ва бошк.аришни тубдан кайта куриб чикишни уз олдимизга максад килиб куймоқдамиз.

Учинчи. Ислохрт харбий хизматчиларни маънавий-ахлокий тарбиялашни, профессионал тайёргарлигини ва қўшта тайёрлашни ташкил этишнинг бутун тизимини қўйдан қуриб чиқишни кузда тутати. Бу жангчиларимизда Ватанга мухаббат ва садоқатни, юксак маънавий ғазилатлар ва мустахкам иродани тарбиялашга, профессионализмни, аъло жанговар тайёргарликни таъминлашга қаратилиши лозим.

Туртинчи. Куролли Кучларни ҳ.арбий-техникавий жиҳатдан к.айта куроллантириш ва янгилаш комплекс дастурини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш лозим. Армиямиз зарур техника ва курол-яроғлар билан етарли микдорда таъминланиши даркор. Бу армия олдида турган вазифаларни муваффақиятли ҳ.ал қилишнинг энг муҳим шартларидан биридир.

Сунгги вактда чегара кушинларини ислох, килиш буйича амалий чораларни куряпмиз. Чегарачиларимиз олдида турган асосий вазифалар мамлакатимизнинг худудий яхлит-

лигини таъминлаш, купорувчи-террорчи гурухлар ва айрим ёвуз унсурларнинг чегара орқали юртимизга сукуте киришига йул қуймаслик, Ўзбекистоннинг иктисодий жишбошқаманфаатларини химоя қилишдан иборат.

Хозирги вак.тда чегара кушинлари — давлатимиз сар: адларини химоя килишнинг биринчи эшелонини ташкк этадиган мустикал кушин туридир.

Шу мақсадда Давлат чегараларини куриклаш кумити си тузилди, чегара минтақалари ва кумитанинг бошқа ҳудудий бўлинмалари ва қўсмлари ташкил этилди. Ҳукумат чегара қўшинларининг моддий-техника базасини, кадрлар салоҳиятини мустаҳкамлаш, чегара инфратузилмас*ни ташкил этиш юзасидан барча зарур чораларни қўймоқда.

Биз чегараларимизни мустахкамлар эканмиз, бу ташк дунёдан ажралиб к.олишга х.аракат килаётганимизни бш дирмайди, албатта. Ўзбекистон барча кушни давлатлг билан дустана муносабатларини ривожлантиришдан, яп на савдо маконини барпо этишдан, транспорт коммун! кацияларини ривожлантиришдан манфаатдордир.

Нияти пок, РОЯСИ соғлом кишилар учун, илмий, мал;
ний ва гуманитар мулк.от учун бағримиз очик.. Шу бида
бир вақтда биз мустақил давлат сифатида, миллий *uaf*
фаатларимизга амал қилиб, уз чегараларимизни ишончл
х.имоя қилиш ва қуриқлаш юзасидан зарур чораларн
қуришга х.аклимиз ва мажбурмиз.

Ички ишлар вазирлиги тузилмасида ҳам туб таркиби ислох.отларни амалга ошириш белгиланган. Ички кушш лар вазифалари, тузилиши қайта қуриб чиқ.илди. Уларн ташкилий, моддий-техникавий жиҳ.атдан анча мустах.кал лаш тадбирлари амалга оширилмоқда. Шу билан бирг; йул ҳ.аракати ҳавфсизлигини, жамоат тартибини ва фук.; ролар ҳавфсизлигини таъминлайдиган булинмаларни ислс Қилиш устида ишламоқдамиз.

Ислох.отлар натижасида ички ишлар органларининг ф^ак.ароларни ва жамиятни террорчилик, купорувчилик х^аружидан, барча шаклдаги экстремизм, уюшган жиноят: чилик каби жиноят к^аринишларидан ишончли х.имс килишни таъминлайдиган тизим шаклланиши зарур.

Ички ишлар органлари шахе хукуклари ва эркинликларини, жамоат тартиби ва фукаролар хавфсизлигини химоя қилишнинг ишончли гарови булиши лозим.

Армияни, чегара қўшинлари ва ички қўшинларни ислох қилишга дойр давлат сиёсатини амалга ошириш факат муҳофаа салоҳиятимизни юксалтиришга қдратилган. Бошқдча айтганда, бу жараён ягона максадни — ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ислохларни амалга ошириш, демократик жамият ва ҳуқуқий давлат қуриш учун, одамларимизнинг тинч ҳаёти ва бунёдкорлик меҳнатини таъминлаш учун шарт-шароит яратиб беришни кузлаб амалга оширилмоқда.

Азиз юртдошлар!

Виз ХХІ аср бусағасида турибмиз, биз янги буюк ишлар олдида турибмиз. Сиз билан бизнинг вазифамиз давр олдимизга қўяётган барча талабларга муносиб жавоб қайтаришдир. Истикболимизни аниқ, ва равшан тасаввур этиб, халқимизга тинч ва фаровон турмушни таъминлашдир, жаҳрн майдонида узимизга муносиб урин эгаллаб олишдир.

*Биринчи чакмриц Узбекистан Республикам
Олий Мажлисининг ун туртинчи
сессиясидаги маъруза, 1999 йил 14 апрель*

ЎЗБЕК ҚУРАШИ - ЖАҲОН МАЙДОНИДА

Азиз спортчилар!

Қадрли меҳмонлар!

Хонимлар ва жаноблар!

Авваламбор дунёнинг беш қиъасидан ташриф бўган паҳлавонларни қадимий ўзбек заминидан муборақ этишга ижозат бергайсизлар.

Қураш бўйича биринчи жаҳрн чемпионата Ўзбек тон пойтахтида утаётгани биз учун алоҳида аҳамиятга; дир. Буни биз қурашнинг асл ватани — Ўзбекистонимнинг нафакат спорт майдонларида, умуман жаҳон тарқдғетида узига хос, узига мое уринга, нуфуз ва обрўга бўлаётганидан яқдол далолат деб биламиз.

Ҳақшатан ҳам ўзбек қурашида халқимизнинг руҳига, асл хислатларига азал-азалдан хос бўлган фазшлар:

мардлик, жасурлик, бағри кенглик, рақибига нисба олижаноблик, ҳақлоқлик, инсонпарварлик фалсафаси жасамл ашган.

Бу қадимий заминда тугилиб-усиб, муборақ номл; афсона-ю, дostonларга айланиб кетган Алп Эр Тўнга (1 росиёб), Алпомиш, Паҳлавон Махмуд сингари елкаси етемаган баҳодирлар қураш орқали ўзбек юртининг инига-шон қўшганлар, донрини бутун оламга таратгаш

Бутун буюк аждодларимиз руҳдони шод этиб, азал-аздан халқимизнинг миллий рурурига айланиб қолган ўз қурашининг жаҳрн майдонига чиқднши, унинг тан олиши барчамизни бағоят қувонтиради.

Бугун, шу юксак спорт анжумани иштирокчилари меҳмонлари олдида туриб, ўзбек қурашига меҳр қуйг миллий федерациялар тузган барча чет эллик дустла;

мизга, айникса кураш буйича биринчи чемпионатларини утказган Япония ва Боливия спорт жонкуярларига сиз, азиз дустлар ва шахсан уз номимдан алохида миннатдорлик билдиришга рухсат бергайсизлар.

Мен ишонаман: дунёга машхур пахлавонларнинг бебахр хизматлари туфайли халк.имиз маънавий турмуш тарзининг ажралмас кисмига айланган кураш бугундан эътиборан янги х.аётини бошлайди, янада юксалади, жахрн узра кенг тарқалиб, турли миллатларга мансуб миллионлаб кишиларнинг севимли машгулотига айланади.

Сафингиздаги энг кучли курашчи полвонларнинг номлари эса биринчи жахрн чемпионлари сифатида тарих izarаракдарида абадий қрлади.

Ишонаман: бугун майдонга чикадиган хар бир узбек пахлавони, узимизнинг йигит фарзандларимиз, "Кувончим, ифтихорим, гурурим — Узбекистан!" дея курашга тушади ва шу замин номини оклайди, мардлик ва шижоат курсатади.

Узбек кураши биринчи чемпионати анжуманининг барча иштирокчиларига, ташкилотчилари ва меҳмонларига хаяжонли учрашувлар, ёркин таассуротлар ва янги галабалар сурури, завку шавки ёр булишини тилайман.

Азиз дустлар!

Мана шу бетакрор гузал спорт залида тупланган сиз азизларни урнингиздан туриб, багрингизни кенг очиб, меҳмондуст халкимиз номидан: "Кураш Ватани — Узбекистонга хуш келибсиз" деб барча кураш иштирокчиларини табриклаб, куллаб-куватлашингизни сурайман.

Кураш буйича биринчи жахрн чемпионатини очик. деб эълон киламан.

*Кураш буйича биринчи жах,он
чемпионатинг тантанали очилиш
маросимидаги табрик сузи,
1999 ил 1 май*

ХОТИРА ЧИРОРИ УЧМАЙДИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!

Кадрли уруш ва меҳдгат фахрийлари!

Бугун улкамизда илк бор Хотира ва Кадрлаш кун! шонланмоқда.

Мен барчангизни — жафокаш, меҳнаткаш, ю курган, катта-кичик жангларда мардлик ва жасорат қу] ган халкимизни мана шу қутлуг сана билан чин қалдан табриклайман.

Биз нима учун 9 май байрамини Хотира ва Кад] куни деб эълон қилдик.

Ижозатингиз билан шу туррида яна икки огиз а утсам.

Хотира деганда биз бу фоний дунёдан утган аждс римизни эслаш, уларнинг чирогини ёкиб, эзгу ишла] давом эттиришни тушунамиз. Бу халк.имизга хос аз фазилатдир.

Хотираси булмаган, тарихини унутган, уз аждодл нинг қадрига етмайдиган миллатнинг истикболи йу! х.ақиқатни кишилик тарихи исботлаб турибди.

Қадрлаш дегани — бу асрлар давомида она диёри ни, халкимизнинг озодлик ва истиклолини, эркин ва ровон х.аётини мардлик ва шижоат билан химоя қиладиган ватандошларимизни ёдга олмоқ; уларга мунхурмат ва эҳтиром курсатмоқдир.

Хаётнинг қуп-қуп синовларини, азоб-уқубатлар бошидан кечирган, Ватан учун, эл-юрт учун, мана шу осмонимиз учун жон олиб жон берган, бугун ҳам саримизда юрган меҳрибон ота-боболаримизни, олижт инсонларни эъзозлашдир.

Хотира ва Кдцрлаш купи деган тушунча РОЯТ теран маънога эта. Бу фак,ат фашизм балосига к,арши жангу жадалларда кдтнашган, она-юрт химояси учун умрини бахш этган кишиларни шарафлаш дегани эмас.

Бу муборак кунда, халкдшизнинг асрлар давомида орзуният кияиб, интилиб келгани — хуррият ва озодлик йулида хаётини қурбон қилиб шаҳид кетган Тумарис, Широқ, Спитамен, Жалололдин Маюуберди, Нажмиддин Кубро, Намоз ботир каби халқ, қахрамонларини, Қрдирий, Бех-будий, Мунаввар қори, Чулпон, Авлоний, Фитрат, Усмон Носир сингари миллатимиз фидойиларини эслашимиз ҳам қарз, ҳам фарздир.

Хотира ва қдцрлаш деганда биз, аввало, узимизни инсон сифатида англашни, одамийлик фазилатларимизни улуглашни назарда тутамиз. Энг муҳими, бу хаяжонли ва изтиробли сана урнимизга келадиган ёш авлодни мана шу руҳда тарбиялашга, улар қалбида Ватан ва юрт учун гурур ва ифтихор туйғуларини уйғотишга хизмат қилади.

Бу ҳаётнинг гузал ва нурафшон, юртимизнинг озод ва обод бўлишида шу муқддас заминда яшаётган қули қадок, нияти пок миллион-миллион юртдошларимизнинг бекиёс ҳиссаси бор. Бугунги Хотира ва Қдцрлаш кунда мен қупчилик қдторида ана шу қамтар ва қамсуқум, оддий, зах.матқаш инсонларни бағримга олиб, барчасига таъзим қиламан.

Мухтарам дустлар, юртдошларим!

Бугун пойтахтимиз марказида бунёд этилган муаззам Хотира майдони очилмоқда. Бу ҳам мустакиллик тафаккурининг яна бир бор намоён бўлиши, халқимизнинг табиатида ёт бўлган эски қ,олип ва сохта гоёлардан воз кечганимизнинг яна бир тасдиғидир.

Шу нук^аи назардан қ,араганда "Номаълум аскар" деган ^тушунча нимани англатар эди?

Узингиз уйланг, инсон она юрти, халқ,ининг бахт-саодати учун омонсиз жангларда жонини фидо этсаю унинг номи номаълум бўлса!

Ахир, урушга кетган х.ар бир аскарнинг номи, насл-насаби унинг ота-онаси, қдриндош-урурлари, фарзандларининг қ,албида бир умр армон бўлиб яшайди-қу! Ахир,

уларнинг х.ар бири шу халқжмиз, шу миллатимизн жондан азиз фарзандлари, бизнинг жигарбандлари эмасми?!

Биз учун урушларда қурбон бўлган юз минглаб қдошларимизнинг номи ^ам, жасорати ҳам маълум ва қдчон унутилмағай, иншоолло!

Шунинг учун биз уларнинг номларини мана шу iv дондаги мудташам Хотира қитобига қарх.ал х.арфлар лан мангу муҳрлаб қуйдик.

Токи бу муқ.аддас зиёратгоҳга қ.адам қуйган х.ар инсон, нафакдт халқ^имиз, балки бутун дунё аҳли ажлларимизга, фидойи жангчиларимизга бўлган буюқ э> ромимизни қурсин, уларнинг хотираси қаршисида i зим бажо этсин.

Азиз биродарлар!

Мана шу майдон марказида уруш ва айриликлар бех.ад қ.айғу-жафо чеккан, фарзандлари доғида қ.адди бўлган Мотамсаро она хайкали урнатилган.

Бу х.айқал узок, тарихи давомида не-не қало-қазол ни, қабру зулмларни, қиргин-қ.атаронларни бошидан қирган, айни пайтда уз эркинлиги, инсоний ҳақ.-ҳуқу* ри учун тинимсиз қурашган она-Ватанимизнинг ёр] тимсолидир.

Инсон қоласини Она ёрур дунёга қелтиради, ок. ю ок. тарайди. Уни қерараз меҳри билан улғайтиради.] сон қалбида неки олижаноб туйғулар ва одамийлик х] сиятлари маъжуд бўлса, барчаси она меҳридан, она i биъсидандир.

Ватанга муҳ.аббат туйғуси она қути, она алласи би. қ.он-қ.онимизга сингади, онгимизга қиради.

Шу қоне Она — Ватан, Ватан — Она, демақдир.] меҳр ва муҳаббатни, қадок.ат ва фидойилиқни қунис о ларимиздан, бебаҳр Ватанимиздан оламиз. Ва бизнинг: қамики эзгу ниятларимиз, қайрли ишларимиз Она-танга аталғандир.

Мотамсаро онанинг маҳ.зун қ.иёфаси қар қирими: ҳушёрлиққа қорлайди. Уруш ва қ.ирринларга йул қуйм лиққа, бугунги ёрур ва қорилон қунларимизнинг қ рига етиб яшашга даъват этади.

Виз мукаддас Она хайкали пойига битган "Сен доимо кдябимдасан, жигарим" сузлари миллатимизнинг, халкимизнинг курбон булган фарзандларига чексиз эхтиромини англатиб, калбларимизда доимо акс садо бериб туради.

Мангу олов теграсига зикр этилган "Эл-юртимизнинг эрки ва озоддиги, бахту саодати учун хаётини курбон килган ватандошларимиз хотираси хамиша бархаётдир", деган сузлар эса узок, ва якин тарихимизда бугунги озодлик ва мустакиллимиз учун курашиб жон фидо этганлар хотираси юракларимизда абадий яшашини англатади.

Азиз ватандошлар!

Виз мустакиллик йилларида узлигимизни англаш, тарихий-миллий кадриятларимизни тиклаш борасида нимаики иш килаётган булсак, уларнинг барчасини ягона макрад — купмиллатли халкимизни бирлаштириш учун килмокдамиз.

Ишончим комилки, Хотира ва Кдрлаш куни халкимизни янада бирлаштиради, унинг рухига малхдм булади, иродасини бакуват, иймонини бутун килади.

Фурсатдан фойдаланиб, мана шу муаззам обидани бунёд этишда сидкидилдан меҳнат килган курувчи ва усталарга, меъмору муҳандисларга уз номидан, бутун халк! — миз номидан самимий миннатдорчилик билдиришга ижозат этгайсизлар.

Шундай хайрли ва олижаноб ишга хиссам кушилганидан мен х.ам гоят бахтиёрман.

Азиз юртдошларим!

Барчангизни бугунги улуг айём билан яна бир бор табриклайман.

Хаммангизга узок, умр, сихдт-саломатлик, фарзандларимиз бахтини куриш насиб этсин.

*Хотира ва Кдрлаш кунига
батишланган тантанаан
маросимдаги суз,
1999 йил 9 май*

МУНДАРИЖА

БАРКАРОР ТАРАҚДИЁТГА ЭРИШИШ - УСТУВОР ВАЗИФА. <i>Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маъкамасининг мажлисидаги маъруза, 1998 йил 25 февраль.</i>	
БИРИНЧИ ЧАКИРИК.ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИНING XI СЕССИЯСИДА СУЗЛАНГАН НУТК.- 1998 йил 30 апрель.....	
И.К.ТИСОДИЙ ХДМКОРЛИК ТАШКИЛОТИГААЪЗО МАМЛАКАТЛАР ДАВЛАТ ВА ХУКУМАТ БОШЛИКЛАРИНИЙ УЧРАШУВИДА СУЗЛАНГАН НУТК.- 1998 йил 10 май.	
ХАЛҚ. БИЗДАН АМАЛИЙ ИШЛАРНИ КУТМОҚДА. <i>Халқ депутатлари Қашқадарё вилояти кенгашининг сессиясида сузланган нутқ, 1998 йил 3 июнь</i>	
ТУРКИЙ ТИЛЛИ ДАВЛАТЛАР БОШЛИКЛАРИНИING БЕШИНЧИ УЧРАШУВИДА СУЗЛАНГАН НУТК.. <i>1998 йил 9 июнь</i>	
ЖАМИЯТИМИЗ МАФКУРАСИ ХАЛҚНИ - ХАЛҚ, МИЛЛАТНИ - МИЛЛАТ КИЛ ИШГА ХИЗМАТ ЭТСИН. <i>"Тафаккур" журналы Бош муҳаррирининг саволларига жавоблар</i>	
ЎЗБЕКИСТОНДАТОЖИКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КУНЛАРИНИING ТАНТАНАЛИ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДА СУЗЛАНГАН НУТК. 1998 йил 30 июнь.....	
ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИ - ФАОЛИЯТИМИЗ МЕЗОНИ. <i>Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маъкамаси йиғилишида сузланган нутқ, 1998 йил 23 июль</i>	
ТАРИХИЙ ХОТИРАСИЗ КЕЛАЖАК ЙУҚ, <i>Тарихчи олимлар ва журналистлар билан суқбат</i> :	

ХАЛҚ.ИМИЗ ЖИПСЛИГИ - ТИНЧЛИК ВА ТАРАҚҚ.ИЁТ ГАРОВИ. Биринчи чакириқ <i>Ўзбекистон Республикаси</i> <i>Олий Мажлисининг ун иккинчи сессиясидаги маъруза,</i> <i>1998 йил 28 август</i>	155.
ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚДЛИГИНИНГ ЕТТИ ЙИЛЛИГИГА БАРИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН ТАБРИК НУТҚ.И. <i>1998 йил 31 август</i>	170
ЕВРОПА - КАВКАЗ - ОСИЁ (ТРАСЕКА) ТРАНСПОРТ ТАРМОРНИ РИВОЖЛАВТИРИШГА БАРИШЛАНГАН ХАЛҚАРО АНЖУМАНДА СУЗЛАНГАН НУТҚ.. <i>1998 йил 8 сентябрь</i>	174
ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ КУБОГИ УЧУН УТКАЗИЛГАН БЕШИНЧЙ ХАЛҚАРО ТЕННИС ТУРНИРИНИНГ ЁПИЛИШ МАРОСИМИДД СУЗЛАНГАН НУТҚ., <i>1998 йил 20 сентябрь</i>	180
ИМОМ АЛ-БУХОРИЙ ЁДГОРЛИК МАЖМУИНИНГ ОЧИЛИШИГА БАРИШЛАНГАН МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН НУТҚ., <i>1998 йил 23 октябрь</i>	183
АХМАД АЛ-ФАРРОНИЙ ХАЙКАЛИНИНГ ОЧИЛИШИГА БАРИШЛАНГАН МАРОСИМДА СУЗЛАНГАН НУТҚ.. <i>1998 йил 24 октябрь.....</i>	188
ЮНЕСКО ИЖРОИЯ КЕНГАШИ 155-СЕССИЯСИНИНГ ЯКУНЛОВЧИ МАЖЛИСИДА СУЗЛАНГАН НУТҚ.. <i>1998 йил 6 ноябрь</i>	193
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИГА ЮНЕСКО МЕДАЛИНИ ТОПШИРИШ МАРОСИМИДА СУЗЛАНГАН НУТҚ.. <i>1998 йил 6 ноябрь</i>	207
АДОЛАТ, ВАТАН ВА ХАЛҚ. МАНФААТИ ХАР НАРСАДАН УЛУР. <i>1998 йил 9 ноябрь</i>	209
ЮКСАК МАЪНАВИЯТ - ЖАМИЯТ ТАРАҚДИЁТИНИНГ АСОСИ. <i>1998 йил 11 ноябрь.....</i>	223
АДОЛАТ ХАР ИШДА ХАМРОХИМИЗ ВА ДАСТУРИМИЗ БУЛСИН. <i>1998 йил ноябрь...,</i>	246
КОНУН ВА АДОЛАТ УСТУВОРЛИГИНИНГ ХАЁТБАХШ МАНБАИ. <i>Конституция кунига бағишланган тантанали</i> <i>маросимда сузланган нутқ, 1998 йил 5 декабрь</i>	248

ХАЛҚ.ИШОНЧИ - ОЛИЙ МАСЪУЛИЯТ. <i>1998 йил 16 декабрь</i> ФАРЗАНДЛАРИМИЗ БИЗДАН КУРА КУЧЛИ, БИЛИМЛИ, ДОНО ВА АЛБАТТА БАХТЛИ БУЛИШЛАРИ ШАРТ! <i>Вилоятлар, шах.ар ва туманларнинг у,окимлари билан учрашувда</i> <i>сузланган нутқ, 1998 йил 23 декабрь</i>	: :
ЎЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ К.УЛИМИЗ БИЛАН КУРМОҚДАМИЗ. <i>"Туркистон " газетаси мухбирининг савомарига жавоблар.....</i>	: :
КЕЛАЖАКНИ ЖАСОРАТЛИ ОДАМЛАР К.УРАДИ. <i>Ўзбекистон</i> <i>Республикаси Вазирлар Маукамасининг мажлисидаги маъруза,</i> <i>1999 йил 16 февраль</i>	; :
ТАНЛАГАН ЙУЛИМИЗДАН БИЗНИ ХЕЧ КИМ <i>КАЙТАРОЛМАЙДИ. 1999 йил 16 февраль</i>	: :
ОЗОД БУЛСАНГ-ОЗОД БУЛ, ЭРКИН БУЛСАНГ - ЭРКИН БУЛ, МУСТАК.ИЛ БУЛСАНГ - МУСТАК.ИЛ БУЛ! <i>1999 йил 19 февраль.....</i>	j :
ЭНГ КАТТА ОРЗУИМ - МЕНГА ИШОНГАН ОДАМЛАРНИНГ ОМОНЛИГИ, ЮРТИМНИНГ ТИНЧЛИГИ! <i>1999 йил 26 февраль.....</i>	: :
АЛЛ ОХ КАЛБИМИЗДА, ЮРАГИМИЗДА. <i>"Туртстон-пресс"</i> <i>ахборот агентлиги мухбирининг саволларига жавоблар</i>	2 :
МИЛЛАТ К.УДРАТИ - ХАМЖИХАТЛИКДА. <i>1999 йил 26 март</i>	6
ЎЗБЕКИСТОН ХХІАСРГА ИНТИЛМОҚДА. <i>Биринчи чакирик</i> <i>Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ун туртинчи</i> <i>сессиясидаги маъруза, 1999 йил 14 апрель.....</i>	3
ЎЗБЕК КУРАШИ - ЖАХОН МАЙДОНИДА. <i>Кураш буйича</i> <i>биринчи жаҳ.он чемпионатининг тантанали очилиш</i> <i>маросимидаги табрик сузи, 1999 йил 1 май</i>	4
ХОТИРА ЧИРОРИ УЧМАЙДИ. <i>Хотира ва К,адрлаш кунига</i> <i>бағишланган тантанали маросимдаги суз, 1999 йил 9 май.....</i>	4

;

-

• *Ислам*
Абдуганиевич Каримов

**СВОЕ БУДУЩЕЕ МЫ
СТРОИМ СВОИМИ РУКАМИ**

Том?

На узбекском языке

Издательство "Узбекистан"
700129, Ташкент, Навои, 30.

Нашр учун масъул К. БУТОНОВ
Расмлар муҳдашри Т. КАНОАТОВ
Техник муҳаррир С. СОБИРОВА
Мусахдаҳдар Ш. ОРИПОВА, М. РАХИМБЕКОВА
Компьютерда тайёрловчи Е. ГИЛЬМУТДИНОВА

Теришга берилди 22.04.99. Босишга рухсат этилди 09.06.99. К.ОРОЗ
формати 84x108 У₃₂. "Тайме" гарнитурда офсет босма усулида
босилди. Шартли босма т. 21,84. Нашр т. 21,85. Тиражи 1000 Буюртма
№ К-934. Бахрси шартнома асосида.

"Узбекистон" нашриёти, 700129, Тошкент, Навоий, 30.
Нашр № 27-99

Узбекистон Республикаси Давлат матбуот қўғамитасининг
ижарадаги Тошкент матбаа комбинатида босилди.
700129, Тошкент, Навоий кучаси, 30.

Каримов И. А.

Виз келажакимизни уз кулимиз билан курамиз. Т. 7. — Т.:
"Ўзбекистан", 1999. 410 б. ISBN 5-640-02331-7

Ушбу томга Ўзбекистан Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг Ўзбекистан Республикаси Олий Мажлиси сессияларида қилган маърузалари, халқаро микёсдаги анжуманларда, республика Вазирлар Маҳкамаси йиғилишларида, халқ депутатлари вилоятлар кенгашларининг сессияларида ва турли учрашувларда сузлаган нутқлари ҳамда суҳбатлари жамланган. Уларда XXI асрга дадил интилаётган республикамиз ички ва ташқи сиёсатининг узига хос тамойиллари, мамлакатимизнинг яқин йиллардаги ривожланиш стратегияси, ислохотларни чуқурлаштириш ва жамиятни янгилаш борасидаги фаолиятнинг устувор йўналишлари моҳияти ва мазкур йўналишларни муайян шароитларда рўёбга чиқаришнинг долзарб масалалари теран таърифлаб берилган.

№ 192-99

Алишер Навоий номидаги
Ўзбекистон Республикасининг
Давлат кутубхонаси

0804000000 - 47

М 351 (04) 99

**ББК66.3 (5У)+66.4(5У)+
67.99(5У)06**